

**T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**BİREYSEL YATIRIMCI PROFİLİ VE YATIRIMCI
TERCİHLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: BARTIN İLİ
ÖRNEĞİ**

**Hazırlayan
Adem AYVALI**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU**

Bartın 2014

**T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**BİREYSEL YATIRIMCI PROFİLİ VE YATIRIMCI
TERCİHLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: BARTIN İLİ
ÖRNEĞİ**

**Hazırlayan
Adem AYVALI**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU**

Bartın 2014

KABUL:

Adem AYVALI tarafından hazırlananan "Bireysel Yatırımcı Profili ve Yatırımcı Tercihleri Üzerine Bir Araştırma: Bartın İli Örneği" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından değerlendirilerek Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle / oyçokluğuyla kabul edilmiştir. 29/08/2014

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU (B.Ü.)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet APAN (B.Ü.)

Üye : Yrd. Doç. Dr. M. Said CEYHAN (B.Ü.)

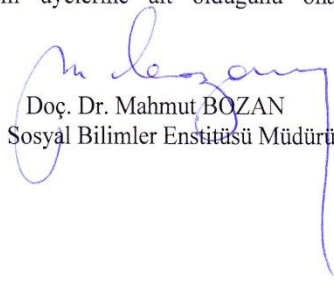

ONAY:

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

29/08/2014

Doç. Dr. Mahmut BOZAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Kurum	: Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı
Tez Başlığı	: Bireysel Yatırımcı Profili Ve Yatırımcı Tercihleri Üzerine Bir Araştırma: Bartın İli Örneği
Tez Yazarı	: Adem AYVALI
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU
Tez Türü, Yılı	: Yüksek Lisans Tezi, 2014
Sayfa Adedi	: 183

Tasarruf eden bireylerin tüketimlerinden arta kalan miktarları farklı amaçlar doğrultusunda yatırım araçlarına yönlendirdiği bilinmektedir. Yatırım faaliyetinde bulunan bireyler işlem yaparken çeşitli faktörlerden etkilenmektedirler. Bazen kişinin psikolojik ve kişilik yapısından kaynaklanan unsurlar, bazen de bireyin etkileşimde bulunduğu sosyal çevre vb. gibi etmenler bireylerin yatırım kararları üzerinde etkili olabilmektedir. Bu çalışmada Bartın ilindeki bireysel yatırımcıların yatırım kararlarını verirken etkilendikleri faktörlerin neler olduğu ve bu faktörlerin yatırımcılar üzerinde ne derece etkili olduğu ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yatırım ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde yatırımcı türleri detaylı olarak sunulmuştur. Üçüncü bölümde ise Bartın ilinin demografik ve ekonomik yapısı hakkında genel bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın metodoloji, model ve verileri ele alınmıştır. Son bölümde ise Bartın'daki yatırımcı profiline ortaya çıkarılması amacıyla banka çalışanlarına uygulanan anket sonuçları analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yatırım, Bireysel Yatırımcı, Yatırım Araçları, Bartın İli Sosyo Ekonomik Yapısı.

ABSTRACT

Institution	: Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı
Title	: A Research Study On/About The Profile Of Individual Investors And Individual Preferences In Bartın
Author	: Adem AYVALI
Advisor	: Assist. Prof. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU
Type of Thesis, Year	: Master's Thesis, 2014
Total Number of Pages	: 183

It is known that those people who save money manage the capital remaining from their expenses in investment tools in line with different purposes. Those individuals who make investments are effected from different factors while making transactions. Such factors as the psychological state and character of the person as well as the social environment could have an effect on individuals' investment decisions. This research aims to find out the factors that effect individual investors while taking investment decisions and to find out to what extent these factors are effective on investors. This study consists of five chapters. The first chapter includes general information on investment. The second chapter provides in-depth information on investor types. General information on the demographic and economic structure of Bartın province is given in the third chapter. Fourth chapter includes the methodology, design and data of the research. And finally in the fifth chapter, the results of the survey carried out with the people working at banks to find out the investor profile in Bartın are analyzed.

Key words: Investment, Individual Investor, Investment Tools, Socio-Economic Structure of Bartın Province

ÖNSÖZ

Günümüzde bireysel yatırımcılar yatırım kararları alırken ekonomik faktörler ile birlikte psikolojik faktörlerin de etkisi altında kalmaktadır. Son yıllarda bireysel yatırımcılar ile ilgili yapılan çalışmalarda genellikle yatırımcıların yatırım eğilimlerinin ve onların yatırım kararlarını verirken etkilendikleri çeşitli unsurların neler olduğunun belirlenmesi davranışsal finans çerçevesinde ele alınmaktadır. Her bireyin kişilik yapısı, riske karşı tutumu ve bulunduğu çevre farklılık göstermektedir. Bu durum bireylerin yatırım kararlarında farklılıklar meydana getirmektedir. Geleneksel anlayışa göre yatırım kararlarında rasyonel davrandığı varsayılan bireysel yatırımcılar, son dönemde yapılan çalışmalarda elde edilen bulgular dikkate alındığında yatırımcıların aslında rasyonel davranmadıkları ortaya konulmaktadır. Bu çalışmada bireysel yatırımcıların kişisel durumları, sosyal statüleri, yatırım tercihleri ve bilgi düzeyleri ile yatırım kararını etkileyen genel faktörler arasındaki ilişkinin açıklanması ve bu çerçevede Bartın ilindeki bireysel yatırımcı profilinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında uygulanan anket verileri SPSS ve AMOS programları yardımıyla analiz edilmiştir. Analiz doğrultusunda Bartın ilindeki bireysel yatırımcıların yatırım tercihleri ve yatırımcı profili belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında ayrıca yatırım, yatırımcı ve Bartın ili demografik ve ekonomik yapısı hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Bartın il sınırlarındaki banka şubelerinde çalışan ve bankacılık işlemleri vesilesiyle müşterilerle sürekli muhatap olan müşteri temsilcisi, uzman ve yöneticilerinin görüşlerine başvurulması çalışmayı önemli kılmaktadır. Bartın’da daha önce bireysel yatırımcıların yatırımcı tercihleri ve yatırımcı profilinin tespitine yönelik bir çalışmanın yapılmamış olması çalışmanın önemini daha da artırmaktadır.

Çalışmanın gerçekleştirilmesi ve elde edilen verilerin analiz edilmesi konusunda her türlü yardımda bulunan değerli hocalarım İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Mehmet APAN ’a ve tez danışmanım olarak devamlı ilgi ve alakalarını benden esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU’na çok teşekkür ederim.

Çalışmanın yazım aşamasında bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen değerli Okutman hocalarım ve çalışmam süresince bana anlayış gösteren değerli hocam Öğr. Gör. Dr. Emrullah YILMAZ’a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca çalışmam boyunca bana destek olan aileme ve çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
GRAFİK LİSTESİ.....	xii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
RESİM LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1
1. YATIRIM KAVRAMI, YATIRIM ÇEŞİTLERİ VE YATIRIM ARAÇLARI	3
1.1. Yatırımın Tanımı	3
1.2. Yatırım Anlayışının Tarihsel Gelişimi	5
1.3. Yatırımın Fonksiyonları.....	8
1.3.1. Sermayenin Korunması Fonksiyonu.....	8
1.3.2. Değer Artışı Sağlama Fonksiyonu	9
1.3.3. Devamlı Gelir Sağlama Fonksiyonu.....	9
1.4. Yatırım Çeşitleri	10
1.4.1. Ekonomik Yatırım	11
1.4.2. Tüketici Yatırımı.....	11
1.4.3. Finansal Yatırım	12
1.4.3.1. Finansal Yatırımın Özellikleri	13
1.5. Yatırım Araçları.....	14
1.5.1. Mevduat Hesapları.....	15
1.5.2. Katılım Fonları.....	24
1.5.3. Menkul Kıymetler.....	25
1.5.3.1. Devlet İç Borçlanma Senetleri.....	26
1.5.3.2. Eurobond.....	27
1.5.3.3. Yatırım Fonları	29
1.5.3.4. Repo	31
1.5.3.5. Emeklilik Yatırım Fonları.....	32
1.5.3.6. Hisse Senetleri	32
1.5.4. Geleneksel Yatırım Araçları	34
1.5.4.1. Altın	34

1.5.4.2. Gayrimenkul	36
1.6. Yatırımın Amacı	36
1.7. Tasarruf ve Yatırım Arasındaki Fark	38
2. YATIRIMCI KAVRAMI VE TEORİK YAPISI	39
2.1. Yatırımcı Kavramı	39
2.2. Yatırımcı Çeşitleri.....	39
2.2.1. Kurumsal Yatırımcı	40
2.2.2. Bireysel Yatırımcı.....	43
2.3. Yatırımcı Kararlarını Etkileyen Faktörler.....	45
2.3.1. Kişisel Etkenler.....	46
2.3.1.1. Yatırımcının Bilgi Düzeyi ve Zamanı	47
2.3.1.2. Yatırımcının Yaşı ve Sağlık Durumu	47
2.3.1.3. Yatırımcının Mesleği ve Gelir Düzeyi.....	49
2.3.1.4. Yatırımcının Kişiliği.....	50
2.3.2. Finansal Etkenler	50
2.3.2.1. Nakit Akımı	50
2.3.2.2. Risk	51
2.3.2.2.1. Sistematik Risk	52
2.3.2.2.2. Sistematik Olmayan Risk.....	54
2.3.2.3. Likidite.....	55
2.3.2.4. Getiri Oranları.....	56
2.3.2.5. Yatırımın Süresi.....	57
2.3.3. Çevresel Etkenler	57
2.3.3.1. Sosyo-Kültürel Çevre	58
2.3.3.2. Yakın Çevre ve Aile	58
2.3.3.3. Diğer Çevresel Etki Grupları	58
2.4. Bireysel Yatırımcıların Özellikleri	59
2.4.1. Bireysel Yatırımcı Risk Profilleri	59
2.4.1.1. Riski Seven Yatırımcı.....	59
2.4.1.2. Riskten Kaçan Yatırımcı.....	60
2.4.1.3. Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcı.....	61
2.4.2. Bireysel Yatırımcıların Yatırım Yapma Yöntemleri	61
2.4.2.1. Tasarrufunu Kendin Yönet Yöntemi	62
2.4.2.2. Profesyonel Fon Yöneticilerinden Yararlanma	62
2.4.3. Bireysel Yatırımcı Davranış Biçimleri	62
2.4.3.1. Etkin Piyasalar Hipotezi	62
2.4.3.2. Beklenti Teorisi.....	63
2.4.3.3. Pişmanlık Teorisi	64
2.4.3.4. Sürü Psikolojisi	64
2.4.3.5. Kayıptan Kaçınma	65

3. BARTIN İLİNİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ.....	66
3.1. Bartın İlinin Demografik, Coğrafik ve Ekonomik Yapısı	66
3.1.1. Bartın İli Tarihiçesi	66
3.1.2. Demografik Yapı	68
3.1.3. Coğrafik Yapı	70
3.1.4. Sosyo-Ekonomik Yapı.....	72
3.2. İşgücü.....	76
3.3. Sermaye Piyasası Açısından Bartın İlinin Yatırımcı Profili	77
4. BARTIN İLİNİN BİREYSEL YATIRIMCI PROFİLİ ARAŞTIRMASI: METODOLOJİ VE VERİ.....	85
4.1. Araştırmanın Amacı.....	85
4.2. Araştırmanın Önemi	85
4.3. Araştırmanın Sınırları	86
4.4. Araştırma Hipotezleri	86
4.5. Araştırmanın Metodolojisi ve Yöntemi	88
4.6. Araştırma Verisi.....	88
4.6.1. Anket Tasarımı ve Yapısı	88
4.6.2. Anket Verilerinin Toplanması ve İşlenmesi	90
4.7. Araştırmada Kullanılan Analiz Yöntemleri	92
4.7.1. Anket Katılımcılarının Demografik Verilerinin Analizi.....	92
4.7.2. Katılımcıların Yatırım Eğilimlerinin Analizi	92
4.7.3. Faktör Analizi	93
4.7.3.1. Faktör Analizi Türleri	96
4.7.3.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi.....	96
4.7.3.1.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi	98
4.7.3.2. Faktör Analizi İle İlgili Temel Kavramlar	99
5. BARTIN İLİNİN BİREYSEL YATIRIMCI PROFİLİ ARAŞTIRMASI: AMPİRİK ANALİZ SONUÇLARI	102
5.1. Katılımcıların Demografik Verilerinin Analizi	102
5.2. Bartın İlindeki Bireysel Yatırımcıların Yatırım Eğilimleri	107
5.2.1. Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumlarının Analizi.....	108
5.2.2. Yatırımcıların Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri Analizi	111
5.2.3. Yatırımcıların Yatırım Kararlarını Etkileyen Genel Faktörler Analizi	115
5.3. Faktör Analizlerinin Sonuçları.....	118
5.3.1. Açıklayıcı Faktör Analizi.....	118
5.3.1.1. Döndürme İşlemi Sonuçları	122

5.3.1.1.1. Birinci Döndürme Sonuçları.....	122
5.3.1.1.2. İkinci Döndürme Sonuçları.....	123
5.3.1.1.3. Üçüncü Döndürme Sonuçları.....	125
5.3.1.1.4. Dördüncü Döndürme Sonuçları	127
5.3.1.2. Döndürme İşlemleri Sonucu Faktörleri Oluşturan Sorular.....	129
5.3.1.3. Faktörlerin Güvenirlilik Analiz Sonuçları	129
5.3.1.4. Son Faktör Analizi	131
5.3.1.5. Faktörlerin İsimlendirilmesi	133
5.3.1.6. Açıklayıcı Faktör Analizi Genel Sonuçları.....	134
5.3.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	136
SONUÇ.....	147
KAYNAKÇA	151
EKLER.....	159

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1:	BİST’te İşlem Gören Mevduat Bankaları.....	16
Tablo 1.2:	İllere Göre 2014 Yılı Toplam Mevduat Dağılımı.....	17
Tablo 1.3:	Kişi Başına Ortalama Mevduat Dağılımı	19
Tablo 1.4:	31.12.2013 İtibariyle Mevduatın Bölgelere Göre Dağılımı	22
Tablo 3.1:	Bartın İli Nüfus Bilgileri	69
Tablo 3.2:	Bartın İli Coğrafi Koordinatları.....	70
Tablo 3.3:	Bartın İlinin Komşu İllere Uzaklıkları.....	71
Tablo 3.4:	Bartın İlinin İlçelere Uzaklıkları.....	71
Tablo 3.5:	Genel Sosyo-Ekonomik Göstergeleri.....	73
Tablo 3.6:	Ekonomik-Mali Göstergeler.....	73
Tablo 3.7:	Yıllar İtibariyle Bartın Üniversitesi Öğrenci Sayıları.....	74
Tablo 3.8:	Yıllar İtibariyle Bartın İlindeki Yatırımcı Sayıları.....	78
Tablo 3.9:	Bartın İlindeki Yatırımcı ve Portföy Değerlerinin Dağılımı.....	79
Tablo 3.10:	Bartın İlindeki Gerçek Yatırımcıların Dağılımı.....	79
Tablo 3.11:	Bartın İlindeki Gerçek Yatırımcıların Cinsiyet Dağılımı	80
Tablo 3.12:	Yıllar İtibariyle Bartın İlindeki Gerçek Yatırımcıların Yaş Dağılımı.....	80
Tablo 3.13:	Yabancı Yatırımcı Portföy Değerlerinin Portföy Dilimlerine Dağılımı.....	84
Tablo 3.14:	Yerli Yatırımcı Sayısı ve Portföy Değerlerinin Portföy Dilimlerine Dağılımı.....	84
Tablo 4.1:	Araştırma Sorularının Ölçeği.....	89
Tablo 4.2:	Araştırma Anketindeki Soru Dağılımları.....	89
Tablo 4.3:	Ankette Yer Alan Soruların Ana Karakterlere Dağılımı.....	89
Tablo 4.4:	Bartın İlindeki Bankalara Göre Anket Dönüşü Dağılımı	90
Tablo 4.5:	Bartın İlindeki Banka Şubelerine Göre Anket Dönüşü Dağılımı.....	91
Tablo 4.6:	KMO Uygunluk Testi İçin Önerilen Uygunluk Kriterleri.....	97
Tablo 5.1:	Katılımcıların Bankalara Göre Dağılımı.....	102
Tablo 5.2:	Katılımcıların Cinsiyet Ayrımına Göre Dağılımı.....	103
Tablo 5.3:	Katılımcıların Yaş Dağılımı.....	104
Tablo 5.4:	Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı.....	105
Tablo 5.5:	Katılımcıların Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	106
Tablo 5.6:	Katılımcıların İş Deneyimlerine Göre Dağılımı.....	107
Tablo 5.7:	Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumları İçin Beş Boyutlu Eğilimleri.....	108
Tablo 5.8:	Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumları İçin Üç Boyutlu Eğilimleri.....	109
Tablo 5.9:	Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri İçin Beş Boyutlu Eğilimleri.....	112
Tablo 5.10:	Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri İçin Üç Boyutlu Eğilimleri.....	113
Tablo 5.11:	Yatırım Kararlarını Etkileyen Genel Faktörler İçin Beş Boyutlu Eğilimleri.....	115
Tablo 5.12:	Yatırım Kararlarını Etkileyen Genel Faktörler İçin Üç Boyutlu Eğilimleri.....	116
Tablo 5.13:	KMO ve Barlett Küresellik Testi SPSS Çıktısı.....	119
Tablo 5.14:	Açıklanan Toplam Varyans.....	120

Tablo 5.15:	Rotated Component Matrix Sonuçları.....	121
Tablo 5.16:	Birinci Döndürme KMO ve Barlett Küresellik Testi	122
Tablo 5.17:	Birinci Döndürme Sonucu Açıklanan Toplam Varyans.....	122
Tablo 5.18:	Birinci Döndürme Rotated Component Matrix Sonuçları.....	123
Tablo 5.19:	İkinci Döndürme KMO ve Barlett Küresellik Testi	124
Tablo 5.20:	İkinci Döndürme Sonucu Açıklanan Toplam Varyans.....	124
Tablo 5.21:	İkinci Döndürme Rotated Component Matrix Sonuçları.....	125
Tablo 5.22:	Üçüncü Döndürme KMO ve Barlett Küresellik Testi	126
Tablo 5.23:	Üçüncü Döndürme Açıklanan Toplam Varyans.....	126
Tablo 5.24:	Üçüncü Döndürme Rotated Component Matrix Sonuçları.....	127
Tablo 5.25:	Dördüncü Döndürme KMO ve Barlett Küresellik Testi	128
Tablo 5.26:	Dördüncü Döndürme Açıklanan Toplam Varyans.....	128
Tablo 5.27:	Dördüncü Döndürme Rotated Component Matrix Sonuçları.....	129
Tablo 5.28:	Faktörlerin Güvenirlilik Analiz Sonuçları	130
Tablo 5.29:	Güvenirlilik Analiz Sonrası Faktörler ve Sorular	131
Tablo 5.30:	Açıklayıcı Faktör Analizi Dışında Tutulan Sorular	131
Tablo 5.31:	Son Faktör Analizi Açıklanan Toplam Varyans Sonuçları	132
Tablo 5.32:	Son Faktör Analizi KMO ve Barlett Küresellik Testi	132
Tablo 5.33:	Son Faktör Analizi Rotated Component Matrix Sonuçları	133
Tablo 5.34:	Açıklayıcı Faktör Analizi Genel Sonuçları	134
Tablo 5.35:	Modelde Yer Alan Değişkenler	137
Tablo 5.36:	Ölçüm Modeline İlişkin Geliştirilen Yapısal Eşitlik Modeli Analizi Sonuçları.....	140
Tablo 5.37:	Ölçüm Modelinde Yer Alan Gizli Değişkenlerin Gösterge Değişkenlerle Olan Standardize Edilmemiş Regresyon Katsayıları...	142
Tablo 5.38:	Ölçüm Modelinde Yer Alan Gizli Değişkenlerin Gösterge Değişkenlerle Olan Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları.....	143
Tablo 5.39:	Gizli Değişkenler Arasındaki Kovaryans Değerleri	144
Tablo 5.40:	Gizli Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri	145

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 3.1:	Yıllar İtibariyle Bartın İlindeki Gerçek Yatırımcıların Yaş Dağılımı.....	81
Grafik 3.2:	Bartın İlinde Yatırımcı Başına Düşen Ortalama Portföy Değeri ve Yatırımcı Sayısı.....	81
Grafik 3.3:	Bartın İlindeki Gerçek Yatırımcı Portföy Değerlerinin Yaş Dağılımı.....	82
Grafik 3.4:	Yıl ve Yatırımcı Çeşidi İtibariyle Toplam Yatırımcı Sayıları ve Portföy Değerleri.....	83
Grafik 5.1:	Katılımcıların Bankalara Oransal Dağılımı.....	103
Grafik 5.2:	Katılımcıların Cinsiyet Ayrımının Oransal Dağılımı.....	104
Grafik 5.3:	Katılımcıların Yaşlarının Oransal Dağılımı.....	104
Grafik 5.4:	Katılımcıların Medeni Durumlarının Oransal Dağılımı	105
Grafik 5.5:	Katılımcıların Öğrenim Düzeylerinin Oransal Dağılımı	106
Grafik 5.6:	Katılımcıların İş Deneyimlerinin Oransal Dağılımı	107
Grafik 5.7:	Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumları İçin Beş Boyutlu Eğilimlerinin Oransal Dağılımı.....	109
Grafik 5.8:	Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumları İçin Üç Boyutlu Eğilimlerinin Oransal Dağılımı.....	110
Grafik 5.9:	Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri İçin Beş Boyutlu Eğilimlerinin Dağılımı.....	112
Grafik 5.10:	Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri İçin Üç Boyutlu Eğilimlerinin Oransal Dağılımı.....	113
Grafik 5.11:	Yatırım Kararlarını Etkileyen Genel Faktörler İçin Beş Boyutlu Eğilimlerinin Oransal Dağılımı.....	116
Grafik 5.12:	Yatırım Kararlarını Etkileyen Genel Faktörler İçin Üç Boyutlu Eğilimlerinin Oransal Dağılımı.....	117

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1:	Yatırımcı Kararını Etkileyen Kişisel Etkenler.....	47
Şekil 2.2:	Bireysel Yatırımcıların Demografileri.....	49
Şekil 2.3:	Yatırımcı Kararını Etkileyen Finansal Etkenler.....	50
Şekil 2.4:	Yatırımcı Kararını Etkileyen Çevresel Etkenler.....	57
Şekil 2.5:	Riski Seven Yatırımcı Grafiği.....	60
Şekil 2.6:	Riskten Kaçan Yatırımcı Grafiği.....	60
Şekil 2.7:	Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcı Grafiği.....	61
Şekil 3.1:	Bartın İli Coğrafi Konumu.....	70
Şekil 3.2:	Dördüncü Kademe Gelişmiş İller	77
Şekil 4.1:	Faktör Analizi Şematik Görünümü.....	95
Şekil 5.1:	AMOS Ölçüm Modeli.....	138
Şekil 5.2:	Ölçüm Modeli Sonuçları	139

RESİM LİSTESİ

Resim 3.1: Osmanlı Dönemi Bartın Görünümü.....	69
--	----

KISALTMALAR LİSTESİ

ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sİstemi
AFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
AMOS	Analysis of Moment Structures
BDDK	Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
BİST	Borsa İstanbul
BÜ	Bartın Üniversitesi
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri
DTH	Döviz Tevdiat Hesabı
FA	Faktör Analizi
HGK	Harita Genel Komutanlığı
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TSPAKB	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Yatırım faaliyetinde bulunan herkesin en temel amacı; getirilerini maksimum düzeye çıkararak, maliyetlerini en aza indirmektir. Finans literatüründe bireyler kendi çıkarlarının peşinde koşan rasyonel varlıklar olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda gelirlerinin bir kısmını tüketime, bir kısmını da tasarrufa ayıran bireyler de aynı amacı temel alarak tasarruflarını yatırıma yönlendirmektedirler. Yatırım sürecinde maddi olarak kazanç elde edilmesi veya zarar etme olasılıklarının bulunması, bireyler açısından bu alanda karar verilmesini zorlaştırmaktadır. Karar verme sürecinde etkili olan faktörlerden biri olan yatırımla ilgili bilgilerinde hızlı ve etkin bir şekilde yatırımcıya ulaşması, yatırımcının vereceği yatırım kararlarında doğru hareket etmesini sağlayacaktır. Elde edilen tasarrufların doğru şekilde kullanılarak doğru yatırım araçlarına yönlendirilmesi, bireyin elde edeceği getiri düzeyi ve risk faktörlerini belirleyici bir etkiye sahiptir. Bireyler tarafından verilen finansal yatırım kararları çok kriterli bir karar verme süreci olduğundan rasyonel bir bireysel yatırımcı, en düşük risk seviyesinde, en yüksek getiriyi en kısa zamanda elde etmeyi amaçlamaktadır.

Finansal piyasalardaki bilgi akışının yatırımcılara tam ve şeffaf bir biçimde yansımadağı durumlarda fiyat oluşumu sağlıklı olarak gerçekleşmemektedir. Bu nedenle finansal piyasaların gelişmişlik düzeyi yatırımcıların piyasaya katılım düzeyini etkileyen önemli unsurlardan biridir.

Risk almayı seven, risk almaktan kaçınan ve riske kayıtsız olarak üç sınıfa ayırabileceğimiz yatırımcılar yatırım yaparken birçok faktörden etkilenmekte ve buna dayalı kararlar almaktadır. Yatırımcıların finansal kararlarını alırken hangi amaçla yatırım yaptıklarını, hangi faktörlerden etkilendiklerini, bu faktörlerin neler olduğunu, hangi yatırım araçlarına yöneldiklerini ve bunun sonucunda gerçekleşen Bartın ilindeki yatırımcıların profili ve yatırım tercihleri arasındaki etkileşimi açıklamaya çalışacağız.

Çalışmanın birinci bölümünde, yatırım konusu kapsamlı bir şekilde ele alınarak; yatırım kavramı, yatırımın tarihsel gelişim sürecinde öne sürülen hipotezler, yatırımın amacı ve önemi, yatırım araçları ve yatırım konusuyla ilgili yapılmış olan çalışmalara değinilmiştir.

İkinci bölümde yatırımcı çeşitleri, bireysel yatırımcı özellikleri ile bireyleri yatırım sürecinde etkileyen faktörler; finansal, çevresel ve bireysel olmak üzere ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde Bartın ilinin coğrafik, ekonomik ve demografik yapısı hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir. Ayrıca Merkezi Kayıt Kuruluşu verilerinden yararlanılarak Bartın ilinde bulunan ve sermaye piyasasında işlem yapan yatırımcılar kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde çalışma kapsamında yapmış olduğumuz araştırmanın metodoloji, model ve verileri verilmiştir.

Son bölümde ise Bartın'daki yatırımcı profili ve yatırım eğilimlerinin ortaya çıkarılması amacıyla banka çalışanlarına uygulanan anket sonuçları analiz edilmiştir.

1. YATIRIM KAVRAMI, YATIRIM ÇEŞİTLERİ VE YATIRIM ARAÇLARI

Günlük yaşamda bireyler elde etmiş oldukları gelirden belli bir kısmı ihtiyaçlarını karşılamak için tüketime ayırırken, bir kısmını da tasarrufta bulundurlar. Tasarruf ettikleri ekonomik değerleri de farklı amaçlarla yatırım araçlarına yönlendirirler.

1.1. Yatırımın Tanımı

Yatırım kelimesi İngilizce “investment” kelimesine karşılık gelmektedir. Türk Dil Kurumu yatırım kelimesini, bir ülkede genellikle bir yıl olmak üzere sermaye stokuna yapılan ilave, günlük dilde ise paranın gelir getirici taşınır veya taşınmaz değerlere bağlanması şeklinde tanımlamıştır (TDK, 2014). Yatırım, ilerleyen zamanda kazanç elde etmek amacıyla belli bir tutarı bugünden belirli bir işe, bir araca bağlamak olarak tanımlanabilir (Ateş, 2007: 79). Yatırımı en dar bir şekilde, kazanç elde etmek amacıyla bir işe ya da bir şeye para yatırmak olarak ifade edebiliriz (İnan, 2010: 5).

Yatırım kelimesi pek çok anlamda kullanılmakla birlikte gerçek anlamını ancak kullanıldığı yeri göz önünde bulundurarak çıkarmak mümkündür.

Yatırımın herhangi bir birey için ifade ettiği anlam; kişinin bugünkü harcamalarından belirli bir oranda vazgeçmesi, kişinin kendisinin veya aile efradının eğitim-öğretim harcamaları, emeklilik vb. gibi ilerleyen zamanda ihtiyaç duyacağı gereksinimlerini karşılayabilmek ve gelecekte daha fazla harcanabilir gelire sahip olabilmek için, bugünkü tüketimini kısarak elde edeceği birikimlerin değişik araçlarla çeşitli varlıklara yatırılmasıdır (Yılmaz, 2009: 18). Bazılarına göre bir işletmenin kurulması, başka birisine göre ise; menkul kıymet veya bir ev sahibi olma anlamına gelebilmektedir (Üstün, 2012: 5). Diğer bir deyişle nakdi sermayenin değer kaybetmemesi hatta gelir sağlaması gibi nedenlerle yapılan faaliyetler, gelir getirmeyen nakit olarak bulunan sermayenin; likiditesi yüksek olan hisse senedi, tahvil, yatırım fonu vb. finansal yatırım araçlarına veya konut, altın, gayrimenkul, arazi, vb. finansal olmayan yatırım araçlarına yatırılmasıdır diyebiliriz (Anbar ve Alper, 2009: 5). Yatırımın anlamı kişiden kişiye değişiklik gösterebileceği gibi tüzel kişiliklerde de bu şekilde farklılık gösterebilmektedir (Üstün, 2012: 5). Büyük bir işletme açısından düşünüldüğünde, başka bir işletmeyle ortaklık kurmak anlamına gelebileceği gibi farklı

alanlarda üretim yapmak anlamına da gelebilmektedir (İpeksüner, 2009: 2-3). Genel anlamda yatırım ise, işletmelerin üretim kapasitelerinde süreklilik veya artış sağlama maksadıyla yaptıkları harcamalara denir (Anbar ve Alper, 2009: 3). Görüldüğü gibi yatırım kavramı her bir kişi ya da işletme tarafından kendine göre tanımlanmaktadır.

Ranganatham ve Madhumathi (2009: 15)' a göre yatırım ise; gelecekte bir ek getiri alma beklentisi ile mevcut herhangi bir fonu taahhüt etme biçimindeki mali faaliyetlerdir. Yatırım kavramına iktisadi açıdan yaklaşıldığında ise genel kabul gören ifade, sermaye stokunu veya üretimi arttırmak için yapılan harcamalar şeklindedir (Erdoğan, 2010: 5). İktisadi açıdan gayri safi yatırımlar ve safi yatırımlar olmak üzere ikiye ayrılabilir. Gayrisafi yatırım, belirli bir zaman zarfında ithal edilen ve üretilen malların tüketilmeyerek veya ihraç edilmeyerek gelecek döneme aktarılan kısmıdır. Safi yatırım ise, brüt yatırımlardan aşınma ve yıpranma payları çıkartıldıktan sonraki kısım (Anbar ve Alper, 2009: 1). Reilly (1989: 4-5) finansal olarak yatırımı, belirli bir yatırım aracının bedelini ödeyerek gelecekte belirli aralıklarla fon akışı sağlamak amacıyla fon satın almaktır, şeklinde tanımlamaktadır.

Yukarıda yapmış olduğumuz tüm tanımlardan yola çıkarak yatırımı genel olarak, ekonomik varlıkların kâr amacıyla bir işe yönlendirilerek değerlendirilmesi; herhangi bir tasarruf sahibinin parasını bankaya yatırması ya da gayrimenkul, tahvil veya hisse senedi satın alması vb. şeklinde tanımlayabiliriz (Özdaş, 2009: 3).

İnsanlar günlük hayatta elde etmiş oldukları gelirlerin bir kısmını tüketime ayırırken, aynı şekilde bir kısmını da gelecek yaşantılarını sağlama almak için tasarruf ederler, bu şekilde tasarruf ettiği ekonomik değerleri de farklı düşüncelerle yatırıma yönlendirirler. Mesela ülkemizde uzun yıllar süregelen yüksek enflasyon, bireylerin tasarruflarının değerini yitirmemesi için reel varlıklar veya reel varlıklar üzerinden elde edilen hak ve parasal değerlere bağlamalarına neden olmuştur (Yılmaz, 2009: 18). Bu şekilde yapılan yatırımların en temel özelliği ise taşıdığı risk ve neticesinde elde edeceği getirinin başa baş gitmesi, yani doğru orantılı olmasıdır diyebiliriz (İnan, 2010: 5). Yatırım kararı verilirken yatırıma yönlendirilebilecek varlıkların toplamı da yatırımın içeriğini, özünü oluşturur ve yatırımın her safhasında alınacak kararları etkiler (Ranganatham ve Madhumathi, 2009: 15). Bireyler tasarruflarını yatırım araçlarına yönlendirirken yatırım araçlarından hangisine ne oranda yatırım yapılması gerektiği, yatırım kararını verirken en önemli aşamayı teşkil etmekle birlikte, yatırım yapılacak araçların değişik özellikleri nedeniyle, üstlenilen riskler bu aşamada kesin olarak ortaya

konmalı ve bu riskler göz önünde bulundurularak tercih yapılmalıdır. Bu kapsamda bakıldığında yatırım araçlarının çeşitlendirilmesi süreçlerinde yapılacak araştırma ve analizler de yatırım kararını etkilemektedir (Armağan, 2007: 39).

1.2. Yatırım Anlayışının Tarihsel Gelişimi

Gelecekte elde edilmek istenilen bir değer için bugünkü değerden vazgeçmektir şeklinde yatırımı genel olarak tanımlamıştık (Karan, 2011: 3). Bu çerçevede yatırım ile ilgili farklı görüşlerin farklı zamanlarda benimsendiğini, yatırım yapacak bireylerin de bu doğrultuda yatırım kararını verdikleri görülmektedir.

Yatırım faaliyetleri ile ilgili görüşlerin tarihsel gelişimine baktığımızda, genel olarak 1950'li yıllara kadar piyasalarda geleneksel yaklaşımın hakim olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımın bilimsel bir dayanağı olmamasına rağmen yaklaşımın uygulanabilirliğinin kolay olmasından dolayı uzun bir zaman piyasalarda hakim görüş olarak yer aldığı görülmektedir (Civan, 2007: 306). Geleneksel yatırım anlayışında yatırımcılar, yatırım araçlarının getirileri arasındaki ilişkileri dikkate almadan sadece sahip oldukları yatırım araçlarının sayılarını arttırarak riski azaltabileceklerini düşünmüşlerdir (Demirtaş ve Güngör, 2004: 103-109). Geleneksel yatırım anlayışında yatırımcıların, beklenen getirisi yüksek yatırım araçlarına yatırım yapmaları önerilmekte ancak riskin ne ile ölçüleceği konusunda herhangi bir bilgi verilmemektedir. Getirilerin geçmişte gerçekleşmiş olan aritmetik ortalamaları beklenen getiri olarak nitelendirilmektedir (Reilly ve Brown: 1999, 211). Geleneksel yatırım anlayışı yatırımcıların gerçekte nasıl davrandıklarını incelemek yerine onların nasıl davranması gerektiği üzerinde durmuştur (Sönmez, 2010: 6).

Harry Markowitz vd. matematiksel araçlardan yararlanarak ve istatistiksel birtakım analizler yaparak yeni kuramlar ortaya koymaya çalışmışlardır. Modern Portföy Teoreminin başlangıcı olarak da kabul edilen Markowitz Ortalama Varyans Modeli, tüm yumurtalar aynı sepete konulmamalı atasözüne matematiksel bir anlam yüklemiş, bundan hareketle portföyde bulunan yatırım araçlarının çeşidi arttıkça portföyün riskinin azalacağını belirtmiştir (Cihangir vd., 2008: 125-142). 50'li yılların başından itibaren, modern portföy kuramının kurucusu olarak bilinen Harry Markowitz' in çalışmaları sonucunda geliştirdiği teoriyle, riskin sadece yatırım araçlarının sayısını artırarak azaltılamayacağını, elinde bulunan yatırım araçlarının aralarındaki ilişkinin yönünün ve derecesinin de değerlendirilerek yatırım kararının verilmesi gerektiğini ortaya koymuş ve sonuç olarak geleneksel yaklaşım geçerliliğini yitirmiştir (Demirtaş

ve Güngör, 2004: 103-109). 1952 yılında “Portföy Seçimi” isimli makalesini yayınlayan Harry Markowitz bu alanda yeni teorilerin geliştirilmesine de öncülük etmiştir (Cihangir vd., 2008: 125-142). Harry Markowitz’in ortalama-varyans modeli ve yine Markowitz tarafından tanımlanan optimal portföy seçimi modeli sonraki süreçlerde yatırım alanındaki çoğu araştırmanın da dayanağı olmuştur (Kardiyen, 2008: 335-350).

Harry Markowitz modern portföy kuramı çerçevesinde, yatırım yaparken portföyün riskinin, portföydeki her bir finansal varlığın riskinden daha düşük olabileceğini hatta belli durumlarda portföyün sistematik olmayan riskinin sıfıra inebileceğini öngörmüştür. Bununla birlikte yatırımcıların kimi portföyleri aynı getiriye sağlamakla birlikte daha az riskli olduklarından, bazı portföyleri de aynı risk düzeyinde olmakla birlikte, daha fazla getiri sağladıkları için tercih edeceklerini öngörmüştür (Markowitz, 1952: 77-91). Harry Markowitz yatırımcının portföyünde bulunan yatırım araçlarını çeşitlendirmenin yanı sıra bunların kendi aralarındaki ters yönlü korelasyonlarının da riski önemli ölçüde azaltacağını söylemiştir (Çetin, 2007: 63-81). Bu teoriye göre Markowitz portföy oluştururken ve çeşitlendirme yaparken riski düşük olan portföyleri yüksek getiri sağlayan portföylere göre daha çok tercih etmiştir (Civan, 2007: 315). Kısaca yatırımcılar portföy oluştururken menkul kıymetlerin özelliklerini dikkate almakla beraber diğer menkul kıymetlerle karşılıklı etkileşimlerini de dikkate almak gerekir. Örneğin, fiyatları paralel olarak artan veya azalan iki yatırım aracını, yani aralarında pozitif ilişkiye sahip yatırım araçlarını, birlikte portföyde bulundurmanın marjinal faydası yüksek olmayacaktır. Bunun tam tersi şekilde aralarında negatif ilişkiye sahip, iki yatırım aracının aynı anda portföyde bulunması yatırımın riskini anlamlı bir şekilde azaltacaktır. Yatırımcının yapmış olduğu yatırımların arasında tam pozitif korelasyon bulunmaması, yatırımın beklenen getirisinde bir azalma oluşturmadan, sistematik riski azaltabilmektedir (TSPAKB, 2005: 70). Harry Markowitz, farklı risk-getiri düzeyindeki etkin yatırım portföylerini birleştiren eğriyi etkin sınır olarak tanımlamış ve yatırımı yöneten kişinin amacının, tanımladığı etkin sınırdaki noktaları birleştirmek olduğunu söylemiştir (Kardiyen, 2008: 335-350). Modern portföy teorisi (Markowitz, 1952) kısaca, sermaye piyasalarının etkin olduğunu, yatırımcıların temel amacının her zaman beklenen faydalarını maksimize etmek olduğunu, yatırımı gerçekleştirirken sadece yatırımın beklenen getirisi ve riskini göz önüne aldıklarını, yatırımcıların riskten kaçındıklarını, risk tahmininde beklenen getirinin değişme durumunu dikkate aldıkları varsayımını ileri sürer.

Finans yazınında temelini tesadüfi yürüyüş modelinin oluşturduğu etkin piyasa teorisini ilk kez tanımlayan Eugene Fama'dır (Fama, 1970: 383-417). Etkin piyasa, çok sayıda talep sahibi müşteri ile satıcının olduğu ve piyasada bulunan tüm yatırım araçları hakkında edinilebilen her türlü bilginin karşılıklı etkileşim neticesinde tam ve hızlı bir şekilde fiyatlara yansıdığı piyasadır (Ceylan ve Korkmaz, 1998: 254). Fama (1970: 383)'ya göre; "etkin bir piyasadan" söz edebilmek için finansal yatırım araçları fiyatlarının her zaman ulaşılabilir tam bilgileri yansıtması gerekmektedir. Finansal piyasalarda piyasanın etkinliği; fiyatların, piyasaya aktarılan yeni bilgiler sonucunda hangi hızla ve hangi doğrultuda hareket ettiğine bağlıdır. Piyasaya sürülen yeni bilgiler sonrasında finansal yatırım araçlarının fiyatları buna paralel olarak tam ve hızlı olarak değişiyorsa orada etkin piyasanın varlığından söz edilebilir. Haliyle etkin bir piyasada yatırımcıların normalüstü bir getiri elde etmeleri mümkün olamayacaktır.

Etkin piyasa hipotezi ilk defa 1960'lı yıllarda Eugene Fama tarafından ortaya atılmıştır. Bir yatırımcı geçmişteki fiyat hareketlerinden veya şirketlerin finansal tablolarından hareketle gelecekteki fiyatı tahmin edebilir mi ? Bir yatırımcı piyasadan normalin üzerinde bir getiri elde edebilir mi (Karan, 2011: 275) ? sorularına yanıt aramaya çalışan Fama, ilk olarak 1961 yılında "piyasanın yeni bilgilere hızlı uyumu" diyerek tanımladığı etkin piyasaları, daha sonra "varlık fiyatlarının etkin piyasada mevcut tüm bilgileri yansıtması" şeklinde daha geniş anlamda tanımlamıştır (Güngör, 2003: 111). İlk olarak Maurice Kendall (1953) tarafından ortaya konulan etkin piyasa teorisini daha sonra Fama (1965: 98), menkul kıymet fiyatlarının rassal olarak oluştuğunu bir önceki fiyata bağlantılı olarak değişmeyeceğini belirtmiştir. Bu tür bir piyasada, finansal yatırım aracının fiyatını etkileyebilecek tüm bilgiler eksiksiz bir şekilde önceden fiyatı şekillendirdiği için normal getirinin üzerinde bir getiri elde etmek imkansızdır. Bu nedenle menkul kıymet fiyatlarının yükseldiği zaman satılması, düştüğü zaman alınması gibi teknik analiz varsayımları da anlamlı olmayacağı görüşü benimsenmektedir. Fama'nın bu yaklaşımına göre sonuç olarak, menkul kıymet fiyatları her yatırımcının ulaşmak istediği tüm bilgileri tam ve eksiksiz yansıttığı için hiçbir yatırımcı hiçbir zaman herhangi bir bilgiyi kullanarak fazladan getiri elde edemeyecektir.

Rasyonel modellerin açıklamada yetersiz kaldığı ilerleyen dönemlerde yapılan çalışmalar neticesinde bireylerin çeşitli ve riskli seçenekler arasında yaptıkları tercihlerin, rasyonel birey davranışlarıyla çeliştiğini göstermiş ve bunun neticesinde ilerleyen süreçte bu yaklaşıma cevaben davranışsal finans yaklaşımı gelişme

göstermiştir. Davranışsal finans, psikologların çalışmalarının iktisatçılar tarafından dikkate alınması, ilgilerini çekmesi sonucu hızlı bir şekilde gelişme göstermiştir. İlgi duyan iktisatçılardan Kahneman ve Tversky'nin bu alandaki iki çalışması finans alanını çok derinden etkilemiştir. 1974 yılında yayınladıkları ilk çalışmaları zihinsel kısayol güdülü hatalar (Kahneman ve Tversky, 1974: 1124-1131), 1979 yılında yayınladıkları ikinci çalışmaları ise çerçeve bağımlılığı (Kahneman ve Tversky, 1973: 263-292) üzerine olan Kahneman ve Tversky, davranışsal finansın temelini oluşturmuşlardır (Bayar, 2011: 133-160). Kahneman ve Tversky (1979: 263-292) çalışmalarında mevcut teorilerin tersine irrasyonel yatırımcıdan bahsetmektedir. Bu anlamda sundukları Beklenti Teorisi kavramı büyük ilgi görmüştür. Bu teoride Kahneman ve Tversky; yatırımcıların kayıp ve kazançlarına farklı düzeylerde ağırlık verdiklerini belirtmiştir. Ayrıca beklenen risk yerine algılanan riskin hesaba katılması gerektiğini ileri sürmüştür. Davranışsal finans, geleneksel finansın rasyonel insanları yerine normal insanları koyar (Statman, 2014: 1-9).

Davranışsal finansın kısa zamanda finans alanını bu kadar etkilemiş olması, etkin piyasalar çerçevesi içerisinde geleneksel fayda maksimizasyonunun birçok bulguyu açıklamada yetersiz kalması olmuştur (Bayar, 2011: 133-160). Davranışsal finansa göre insanlar her zaman rasyonel hareket etmezler. Kendi belirledikleri zihinsel kısayollar kullanarak birtakım çeşitli psikolojik faktörlerin etkisinde kalarak hareket ederler (Sönmez, 2010: 2). Meir Statman'ın (2014, 1-9) davranışsal finans üzerine yaptığı çalışmasında geleneksel finans ile davranışsal finans arasındaki farkı kısaca şu şekilde özetlemiştir. Geleneksel finansa göre insanlar rasyoneldir ve piyasalar etkindir, davranışsal finansa göre ise insanlar normal ve piyasalar her zaman etkin değildir.

1.3. Yatırımın Fonksiyonları

Sermayenin Korunması Fonksiyonu, Değer Artışı Sağlama Fonksiyonu ve Devamlı Gelir Sağlama Fonksiyonu olmak üzere yatırımın üç ana fonksiyonu bulunmaktadır.

1.3.1. Sermayenin Korunması Fonksiyonu

Bireysel yatırımcılar finansal işlemleri gerçekleştirirken amaçladıkları hedeflerden birisi sermayelerinin değer kaybetmemesidir. Finansal piyasalarda enflasyon, faiz oranları gibi değişkenler yatırımcıların tasarruflarında değer kayıplarına neden olmaktadır (Usul vd., 2002: 139). Devamlı olarak finansal piyasalarda gerçekleşen enflasyon, yatırıma yönlendirilen sermayeyi olumsuz bir şekilde

etkilemektedir (Elmas, 2010: 13). Aynı zamanda enflasyonla birlikte enflasyon artış hızının altında elde edilen faiz gelirleri aynı şekilde tasarruf sahipleri için sermaye kaybı anlamına gelmektedir. Piyasalara bakıldığında enflasyon dönemlerinde paranın satın alma gücünün düşmesiyle faiz oranlarının arttığı görülmektedir (Böyükaslan, 2012: 77). Enflasyon, işletmenin sahip olduğu öz sermayenin defter değerinin artmasını sağlasa bile söz konusu defter değeri artışı, işletmenin piyasadaki hisse senedi fiyatlarının artmasına neden olamaz. Bu gibi sebepler tasarruf sahiplerini yatırım yapmaya yönlendirir (Elmas, 2010: 13).

1.3.2. Değer Artışı Sağlama Fonksiyonu

Tasarruf sahibi olan bireyler değer artışı sağlamak amacıyla, yatırımlarını enflasyon oranının üzerinde değer artışı veya gelir getiren yatırım araçlarına yönlendirirler. Bunun için de alternatif yatırım araçları arasından avantajlı olanı belirlemeye çalışırlar (Usul vd., 2002: 139). Bunun için yatırımcılar sermayelerini muhafaza etme isteği haricinde kendilerine başka finansal hedefler de belirlemektedirler. Bunlardan bir tanesi sahip olduğu sermayenin değerini artırarak tasarruflarını artırma isteğidir. Bu durum aynı zamanda riski de beraberinde getirmektedir (Böyükaslan, 2012: 77-78). Birikim sahibi olan bireyler, tasarruflarını arttırabilmek için sermayelerinde değer artışı sağlayacak yatırımlara yönelmeyi tercih ederler. Bunu yaparken de enflasyon oranının üzerinde değer artışı veya gelir getiren yatırım araçlarına yatırım yaparlar. Tüm bunları gerçekleştirirken değer artışı sağlama amacının riskli olduğunu da göz önünde bulundurmak gerekir (Armağan, 2007: 48). Fakat değer artışı sağlamak risk taşıyan bir amaç olduğu gibi yatırım alternatiflerinde risk arttıkça talep edilen değer artışı da artmaktadır (Küçüksille, 2004: 32).

Yapılacak yatırımlardan yüksek bir değer artışı beklentisi varsa genelde finansal yatırım olarak hisse senetleri gibi yatırım araçları tercih edilir. Çünkü vade olarak daha uzun bir süreye ve düşük risk oranına sahip yatırım aracı olan tahvil vb. gibi yatırım araçlarına yapılan yatırımların değer artışı daha düşük olabilmektedir (Elmas, 2010: 13-14).

1.3.3. Devamlı Gelir Sağlama Fonksiyonu

Yatırım fonksiyonlarının en önemlilerinden birisi de yatırımcıların tasarruflarını aktarmış olduğu yatırımlardan sürekli ve belirli miktarda bir gelir elde etme isteğidir. Bu yönde bir amacı olan yatırımcının, istenen nitelikteki getiriye getirebilecek yatırım araçlarını seçerek, düzenli bir gelir elde etme isteği tasarruf sahiplerini yatırım yapmaya

yöneltmektedir (Armağan, 2007: 48). Aksoy ve Tanrıöven (2007: 10)'e göre genellikle yatırımcılar yatırımlarından devamlı ve tatmin edici bir gelir elde etmek isterler. Yapılacak yatırımlardan elde edilecek gelirler de çeşitli nedenlere bağlı olarak değişmektedir. Değişik nedenlere bağlı olarak sağladığı gelirlerde çok fazla dalgalanma gösteren yatırım araçlarını tercih eden yatırımcılar bulunabilir. Ancak yatırımcıların büyük çoğunluğu riskten kaçınır bir tutum içinde olduklarından dolayı yeterli ve istikrarlı gelir sağlayan yatırım araçlarını tercih ettiklerini belirtmiştir. Farklı nedenlere (geçim sıkıntısı, enflasyon gibi) bağlı olarak yaşam şartlarını güçleştiren ve satın alma gücünü düşüren ekonomik olaylar bireysel yatırımcıların elde ettikleri gelirleriyle günlük yaşamı idame ettirmelerine engel olabilir. Bu gibi durumlar söz konusu olduğunda gelirine ek olarak kazanç sağlamak isteyen yatırımcılar arayış içerisine gireceklerdir. Tahvil, bono, vadeli mevduat, repo gibi belirli zamanlar için sabit ve sürekli gelir üretecek finansal yatırım araçları bu gibi zamanlarda yatırımcılar için yararlı olabilmektedir (Böyükaslan, 2012: 78).

1.4. Yatırım Çeşitleri

Kullanıldığı yere göre farklı anlamlar yüklenebilen yatırım, onunla ilgilenen her grup tarafından farklı farklı özellikleriyle ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada yatırım amaç ve araçlarının daha açık incelenmesine imkân verecek şekilde genel olarak yapılan ve yatırım üzerine gerçekleştirilen araştırmalarda da ele alındığı ve Charles AD'Ambrosio'nun sınıflandırdığı şekliyle;

- Ekonomik Yatırım
- Tüketici Yatırımı
- Finansal Yatırım

olarak sınıflandırma yapılacaktır (Aksoy ve Tanrıöven, 2007: 3).

Yatırımcı, tasarrufunu yönlendireceği yatırım aracını belirlemeden önce ve yatırım politikasının belirlenmesi sırasında yatırım türlerini göz önünde bulundurmak ve mevcut finansman araç ve imkanlarını dikkate alarak yatırım tercihini belirlemek zorundadır (Özdaş, 2009: 4). Bu yüzden piyasalarda yayınlanan bilgilerin bir değeri vardır. Çünkü yatırımcı, yatırım politikasını belirlemek ve en doğru yatırımı yapabilmek için doğru bilgiye sahip olması gerekmektedir (Barak, 2008: 14). Yatırım yaparken yatırımcının nasıl karar verdiği, hangi yatırım araçlarına ne zaman ve ne miktarda yatırım yapacağı hususlarına da yatırım süreci denmektedir. Bu yatırım sürecinde

yatırım kararı verecek olan yatırımcı yatırım miktarına ve yatırım araçları tercihlerini belirleyecektir (Karan, 2011: 3).

Yatırım, tasarrufu olanlar tarafından gerçekleştirilen bir faaliyet olmakla birlikte ister bireysel ister kurumsal anlamda yapılsın burada önemli olan konu, potansiyel yatırım miktarının belirlenmesidir (Ranganatham M., Madhumathi R. 2009: 15).

1.4.1. Ekonomik Yatırım

Belirli bir dönemde mevcut sermaye malları ve teçhizatı stokuna yapılan net ilaveler ekonomik yatırım olarak adlandırılır. Mevcut sermaye malları ve teçhizatı stokuna net ilave ancak, ekonomideki tasarrufların bir başka deyişle yatırıma hazır fonların yatırım harcamalarına dönüştürülmesiyle gerçekleşir (Aksoy ve Tanrıöven, 2007: 3). Kalem, kitap, televizyon vb. gibi üretim mallarını üretmek için kullanılan bir takım mallar vardır ve bu mallar toplumun sahip olduğu sermaye stoklarının bir parçası olarak kabul edilmektedir. İşte bunlara yapılan bir ek, yani yatırım, geçmiş dönem sonundaki sermaye stokuna eklenen binaları, teçhizatı ve diğer benzeri yatırımları kapsamına almaktadır. Bu şekildeki yatırımlar ise, gayri safi milli hasılanın (GSMH) tamamlayıcı bir parçasıdır (İpeksüner, 2009: 3).

1.4.2. Tüketici Yatırımı

Halkın günlük yaşamda kullandığı tüketici yatırımı kavramı, genellikle tüketicilerin satın almış oldukları dayanıklı tüketim mallarını ifade etmektedir. Yani, tasarruf edilen paranın belli bir zaman fayda sağlayacak bir amaca bağlanması şeklinde açıklanabilir. (İpeksüner, 2009: 3). Bu tür araçlardan fayda sağlamanın yanında ekonomik şartlara göre verimlilik sağlamak mümkündür. Uzun zamanda fayda sağlayacak araçlar ise, daha çok dayanıklı tüketim mallarından oluşmaktadır. Bir malın veya bir aracın yatırım olarak kabul edilebilmesi için, o mal veya araç üzerinden gelir sağlamak ya da sermaye kazancı elde etmek gerekmektedir (Aksoy ve Tanrıöven, 2007: 3). Örneğin, evimize beyaz eşya veya elektrikli süpürge vb. eşyalardan aldığımız zaman bir tüketici yatırımı yapmış oluruz. Ancak, yatırımın tanımı gereği, çeşitli dayanıklı tüketim mallarına bağlanan paraların tümünü yatırım olarak kabul etmek olanaksızdır. Satın alınan dayanıklı tüketim mallarını yatırım olarak kabul edebilmek için, bir gelirin veya bir sermaye kazancının elde edilebilmesi gerekmektedir.

Örneğin, oturmak için bir evin veya bir arsanın satın alınması bir tüketici yatırımıdır. Çünkü kişiler, konut ve arsa talebinin devamlı ve oldukça yüksek olması nedeniyle, fiyatlar yükselmiş ve sermaye kazancı elde etmeye başlamışlardır. Hatta,

satın aldığı evde kendisi oturmayan bir tüketici evini bir başkasına kiraya vererek, sermaye kazancının yanında gelir de elde etmektedir. Aynı şekilde, mobilyaların, çeşitli antikaların, halıların, tabloların ve bunlara benzer şeylere bağlanan paralar bir tüketim harcaması görünümünde olmasına rağmen, bunlar bir tüketici yatırımdır. Çünkü, bu tür satın almalar bilinçli bir biçimde yapıldığında devamlı bir gelir elde etme veya sermaye kazancı sağlayarak tüketicinin servetine katkıda bulunmaktadır (İpeksümer, 2009: 3-4).

1.4.3. Finansal Yatırım

Bir ülkede finansal piyasaların gelişmesi ülkenin ekonomik kalkınmasında önemli bir role sahip olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Ülkemizde uzun yıllar üretim sürecinin gerisinde kalan finansal piyasalar ekonomik kalkınma açısından ülkemizi olumsuz etkilemiştir. Birikim sahibi kişilerin kazançları, enflasyonunda etkisi ile kullananların kazançlarının oldukça gerisinde kalmıştır. 1980 yılı itibariyle getirilen düzenlemeler Türkiye'deki finansal piyasaların gelişmesinde önemli bir yer tutmaktadır (Canbaş ve Doğukanlı, 1997: 154). Finansal yatırım, tasarrufu bulunanların ellerinde bulunan fonlarını mal veya hizmet yatırımları yerine, sermaye piyasası araçlarına (hisse senedi, tahvil bono vb.) yönlendirmesini ifade eder (İpeksümer, 2009: 4). Belli bir birikime sahip atıl fon olarak bulunan kişisel tasarruflar ile fon ihtiyacı olan işletmelerin bulunduğu piyasalarda alınıp satılabilen hisse senedi, tahvil ve benzeri kıymetlere yapılan yatırımlara denilmektedir. (Barak, 2008: 18). Reel ve finansal yatırım ayırımından hareketle finansal yatırımları, reel yatırımların dışında kalan, yatırımcısına sermaye kazancı, kâr payı, faiz, vade farkından kaynaklı arbitraj vb. gibi getiri sağlayan yatırım araçlarına yapılan yatırımlar şeklinde de tanımlayabiliriz (Ateş, 2007: 79).

Finansal yatırımlar; hisse senetlerine, tahvillere, kâr/zarar ortaklığı belgelerine, gelir ortaklığı senetlerine, varlığa dayalı menkul kıymetlere, hazine ve finansman bonolarına, dövize, altına vb. sermaye ve para piyasası yatırım araçlarına yapılabilmektedir (Armağan, 2007: 41). Finansal yatırım araçları fonu kullanan veya kullandıranın özelliğine, alışveriş sırasında yapılan sözleşmenin niteliğine veya sağladığı güvence ve haklara göre değişik türlerde düzenlenebilir (Canbaş ve Doğukanlı, 1997: 13). Bireysel anlamda finansal yatırım denildiğinde ise, bireylerin ellerinde bulundurdukları tasarruflarını, bugün ki tüketimden vazgeçerek, gelecekte (kısa veya uzun dönemde) daha fazla gelir elde etmek amacıyla finans piyasalarına arz etmeleridir. Finansal piyasalar, sermaye birikiminin gerçekleşebilmesi için tasarrufu olan kişi ve kuruluşların, ellerinde bulunan fonları tasarruf açığı, ihtiyacı içindekilerin

kullanabilmesi için sunulmasına aracılık etmektedir. Diğer bir deyişle, finans sektörü fon arz eden tasarruf sahipleri ile fon ihtiyacı olan kişi ve kurumları buluşturan piyasalardır. Finansal yatırım para ve sermaye piyasalarında bulunan finansal araçlara yapılmaktadır (İpeksümer, 2009: 4). Finansal piyasaların etkin işleyebilmesi için bilginin hızlı ve doğru bir şekilde dağılımı esastır ve kamuyu aydınlatma ilkesi gereği hukuki bir zorunluluktur. Bu şekilde yatırımcılar için fırsat eşitliği sağlanmış olacaktır (Barak, 2008: 18).

Bireylerin elde etmiş olduğu gelir üzerinden tüketmeyerek tasarruf ettiği ve atıl olarak bulundurduğu fonlarını ihtiyaç duyanlara arz etmeleri finansal pazarları ortaya çıkarmıştır. Finansal pazarları mal ve hizmet pazarlarına benzetmek mümkündür. Mal ve hizmet pazarlarında, ellerinde fonları bulunanlar mal ve hizmet satın almakta ya da kiralamaktadırlar. Finansal pazarların farkı ise bu pazarlarda fon sunucuları, fazla fonlarını finansal varlık alıp, bir belge karşılığında fon talebinde bulunanlara vermiş olurlar ve daha sonra bunları paraya çevirerek kullanırlar (Aksoy ve Tanrıöven, 2007: 6).

Belli bir birikimi belirli bir süre, enflasyon oranından, vade uzunluğundan ve gelecekteki nakit akışlarının belirsizliğinden koruyabilmek ve bir gelir sağlayabilmek gibi nedenlerden ortaya çıkmıştır. Tasarruflarınızın sizin ve ailenizin emeklilik, okul masrafları gibi gelecekteki ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için değer kaybetmemek hatta artmasını sağlamak amacıyla sermaye veya para piyasası araçlarına yönlendirilmesini içerir. Finansal anlamda bir yatırımda, tasarruf edilen kaynakların ekonomik anlamda verimli alanlara yönlendirilmesi önemli değildir, asıl önemli olan konu, fonların ileriki bir zamanda getiri sağlaması amacı ile bir yere yatırılmasıdır. Yatırımcı, yatırımdan doğacak bütün riskleri üstlenmekte ve aynı zamanda riskleri minimum tutmaya çalışırken, kendi öz sermayesini maksimum yapmaya çalışmaktadır (İpeksümer, 2009: 4).

1.4.3.1. Finansal Yatırımın Özellikleri

Finansal yatırım araçlarının işlem gördüğü finansal pazarlar; birikim açığı olan birimler ile birikim fazlası olan birimler arasındaki denkliğin gerçekleştirilebilmesini sağlayan, kişi ve kuruluşların oluşturduğu kurumsal bir mekanizmadır (Canbaş ve Doğukanlı, 1997: 1). Finansal varlıklara yatırım yapan yatırımcılar o varlıktan elde ettiği haklara ve getirilere sahip olabileceği gibi bazı risklere de tamamen veya kısmen maruz kalacaktır (Karan, 2011: 3). Finansal varlıkların iki temel özelliği vardır; fon

fazlası olanların, fona ihtiyacı olanların ihraç etmiş oldukları finansal varlıklara yatırım yaparak, fon transferinin sağlanması, fon transferi ise reel varlıklar yoluyla elde edilecek nakdin riskini fon arayanlar ile temin edenler arasında yeniden dağıtmasıdır (Karan, 2011: 3).

Yatırımcıların kişisel özelliklerinin yanı sıra meslek, yaş, cinsiyet gibi sosyo-demografik faktörler, tasarruf alışkanlıkları, servetleri üzerindeki öncelikli amaçları gibi finansal faktörler de yine yatırım kararlarının temelini oluşturmaktadır. Bahsi geçen bu faktörler bireysel yatırımcıların finansal tasarruflara ayıracakları pay, tercih edebilecekleri finansal yatırım aracı çeşidi, finansal yatırım araçlarını elde tutma süresi, göze alacakları risk seviyesi gibi karar basamakları üzerinde etkili olabilmektedir (Karan, 2011: 709). Alex Wang (2009: 204-213)'te yaptığı çalışmasında finansal eğitime katılımın tasarruf planlarına katkı sağladığı ve ev halkının mal varlığı ve emeklilik (maaşı) planlarını geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda finansal eğitim ve emeklilik planları tutumları arasında pozitif bir ilişki bulunduğunu söylemiştir.

1.5. Yatırım Araçları

Tüzel veya gerçek yatırımcılar tüketim fazlası olan atıl fonlarını çeşitli yatırım araçlarına yönlendirmektedirler. Yatırımcıların tasarruflarını yatırıma yönlendirirken yaygın olarak kullandıkları yatırım araçları arasında altın, yabancı döviz, hazine mevduatı, emlak vb. gibi araçlar bulunmaktadır (Girginer vd. 2008: 69-84). Yatırım ile ilgili yapılan çalışmalarda yatırım araçları farklı şekillerde sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Bu çalışmada yapacağımız sınıflandırma da ise Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği'nin yatırım aracı ayrımı dikkate alınmıştır.

Yatırımcıların yatırımlarını yönlendirdikleri bazı yatırım araçları;

- **Mevduat Hesapları**

- **Katılım Fonları**

- **Menkul Kıymetler**

- *DİBS*

- *Eurobond*

- *Yatırım Fonları*

- *Repo*

- *Emeklilik Yatırım Fonları*

- *Hisse Senedi*

- **Geleneksel Yatırım Araçları**

- *Altın*
- *Gayrimenkul*

1.5.1. Mevduat Hesapları

Mevduat, gerçek veya tüzel kişinin sahip olduğu tasarrufunu kullanmayarak vadeli veya vadesiz olarak bankaya yatırması işlemidir. Bankalar kanununa göre yazılı ya da sözlü olarak veya bir bedel karşılığında istenildiğinde ya da belirli bir vade sonunda iade edilmek üzere para kabulü mevduat sayılmaktadır (Aksoy ve Tanrıöven, 2007: 357). Banka mevduatı, kişilerin banka ile yapmış oldukları belli bir sözleşme dahilinde, istedikleri zamanda veya belirli bir vadenin sonunda çekilmek üzere belirli bir faiz oranı üzerinden bankaya para yatırma işlemi olarak ifade edilir (Kojabad, 2012: 12). Finansal piyasada en çok rağbet gören yatırım araçlarından biri mevduat hesaplarıdır (İnan, 2010: 25-26).

Bankalar faiz oranlarını belirli sürelerde devamlı olarak açıklarlar, yatırımcılar atıl fonlarını, bankalar tarafından belirlenen ve devamlı açıklanan bu faiz oranları üzerinden belirli bir vadede tarafına geri ödenmek koşuluyla bankaya borç olarak verir. Vade süresinin sonunda hesapta, vade başında yatırılan anapara ve anapara üzerinden kazanılan faiz miktarının toplamı bulunur (Ateş, 2007: 80). Vade bitiminde elde edilecek faizin getirisi daha önceden belirlendiğinden riski yok denecek kadar azdır. Bu yatırım aracı kalite riski ve enflasyon riski olmak üzere iki farklı riske maruz kalabilmektedir. Enflasyon riski; vade bitiminde sağlamış olduğu getiriye rağmen anaparanın enflasyon karşısında reel anlamda değer kaybetmesi, kalite riski ise; mevduatın yatırıldığı bankanın bir işletme olarak taşıdığı risk olarak ifade edilmektedir (İnan, 2010: 25-26). Risklilik derecesi yönünden en az riskli yatırım araçlarından olan banka mevduatı; kâr/zarar bazında değerlendirildiğinde, enflasyon oranı veya ikame yatırım araçlarının getirileri dikkate alınmadığında yatırımcısına her zaman vade bitiminde başlangıçta yatırılan anaparadan daha fazla bir meblağı bulundurması yönüyle her zaman kazandıran bir yatırım aracıdır (Ateş, 2007: 79).

Bankacılık sisteminde Ocak-Mart 2014 döneminde faaliyet gösteren banka sayısı 49'dur. Mevduat bankaları sayısı 32, kalkınma ve yatırım bankaları sayısı 13 ve katılım bankaları sayısı 4'tür (TBB, 2014a: 1).

Aralık 2013 itibariyle, BİST'te işlem gören mevduat bankası sayısı 12 olmuştur. Bunlardan 9 tanesinin Bartın ilinde şubesi bulunmaktadır. BİST'te işlem gören mevduat

bankaları, 8.314 şube ve 147.747 personel ile sektördeki şubelerin yüzde 75'ine sahiptirler ve personelin yüzde 75'ini istihdam etmektedirler (TBB, 2014b: 1).

Türkiye Bankalar Birliğinin, BİST'te işlem gören mevduat bankalarının bilançoları ile ilgili raporunda BİST'te işlem gören mevduat bankalarının 2013 yılı itibarıyla sektör toplam aktifleri içindeki payı yüzde 75, toplam krediler içindeki payı yüzde 79 ve toplam mevduat içindeki payı yüzde 83 olarak tespit edilmiştir (TBB, 2014b: 1).

Tablo 1.1: BİST'te İşlem Gören Mevduat Bankaları

S. NO	BANKA ADI
1	Akbank T.A.Ş.
2	Alternatifbank A.Ş.
3	Denizbank A.Ş.
4	Finansbank A.Ş.
5	Şekerbank T.A.Ş.
6	Tekstil Bankası A.Ş.
7	Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş.
8	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
9	Türkiye Halk Bankası A.Ş.
10	Türkiye İş Bankası A.Ş.
11	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
12	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

Kaynak: TBB (2014b); Borsa İstanbul'da İşlem Gören Mevduat Bankalarının Üç Aylık Dönemler İtibarıyla Toplu Bilançosu Aralık 2002 – Aralık 2013, Rapor Kodu:DT12, Mart, 2014, s. 25.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu verilerine göre, 2007 ve 2014 yılında illerdeki toplam mevduat tutarı ve bu yıllar arasındaki değişim hem tutar olarak hem de yüzde olarak Tablo 1.2'de verilmiştir.

Tablo 1.2: İllere Göre 2014 Yılı Toplam Mevduat Dağılımı (BİN TL)

S. No	İller	2013 Dönemi	2007 Dönemi	2013-2007 Değişim	2014-2007 Değişim %
1	İstanbul	411.622.623	146.901.989	264.720.634	180
2	Ankara	152.401.497	55.870.660	96.530.837	173
3	İzmir	48.640.884	21.597.149	27.043.735	125
4	Antalya	21.510.432	8.444.320	13.066.112	155
5	Bursa	21.408.878	9.258.417	12.150.461	131
6	Kocaeli	16.661.096	4.955.384	11.705.712	236
7	Adana	13.464.076	6.456.527	7.007.549	109
8	Konya	10.796.124	4.045.487	6.750.637	167
9	Mersin	10.063.334	4.415.162	5.648.172	128
10	Muğla	9.415.136	4.056.390	5.358.746	132
11	Hatay	8.714.595	3.020.102	5.694.493	189
12	Kayseri	8.550.367	3.279.820	5.270.547	161
13	Denizli	8.100.331	3.211.862	4.888.469	152
14	Gaziantep	7.773.358	2.471.945	5.301.413	214
15	Balıkesir	7.627.093	3.535.723	4.091.370	116
16	Eskişehir	7.281.909	3.364.830	3.917.079	116
17	Aydın	7.034.172	3.153.504	3.880.668	123
18	Manisa	6.175.009	2.485.300	3.689.709	148
19	Samsun	5.905.927	2.612.854	3.293.073	126
20	Tekirdağ	5.360.334	2.130.021	3.230.313	152
21	Zonguldak	4.868.314	2.154.507	2.713.807	126
22	Trabzon	4.734.623	2.102.464	2.632.159	125
23	Sakarya	4.086.351	1.595.639	2.490.712	156
24	Diyarbakır	3.417.745	1.133.130	2.284.615	202
25	Sivas	3.317.855	1.254.840	2.063.015	164
26	Kahramanma	3.267.273	1.069.519	2.197.754	205
27	Afyonkarahis	3.259.658	1.358.065	1.901.593	140
28	Uşak	2.861.720	1.215.794	1.645.926	135
29	Çanakkale	2.846.525	1.227.511	1.619.014	132
30	Malatya	2.820.601	1.139.544	1.681.057	148
31	Isparta	2.749.774	1.214.059	1.535.715	126
32	Edirne	2.640.608	1.274.415	1.366.193	107
33	Ordu	2.524.126	1.038.144	1.485.982	143
34	Çorum	2.439.482	896.639	1.542.843	172
35	Kırklareli	2.349.187	1.145.294	1.203.893	105
36	Aksaray	2.338.615	916.251	1.422.364	155
37	Elazığ	2.283.603	886.944	1.396.659	157
38	Kütahya	2.252.810	860.124	1.392.686	162
39	Şanlıurfa	2.166.590	792.920	1.373.670	173
40	Giresun	2.064.776	929.505	1.135.271	122
41	Erzurum	2.026.365	859.635	1.166.730	136
42	Nevşehir	1.878.769	664.710	1.214.059	183
43	Kastamonu	1.863.712	689.426	1.174.286	170
44	Yozgat	1.816.070	618.595	1.197.475	194
45	Yalova	1.766.412	717.361	1.049.051	146
46	Van	1.682.382	452.027	1.230.355	272

47	Tokat	1.582.653	678.266	904.387	133
48	Karaman	1.552.022	452.199	1.099.823	243
49	Rize	1.530.687	590.132	940.555	159
50	Kırşehir	1.491.926	549.268	942.658	172
51	Burdur	1.429.308	550.414	878.894	160
52	Bolu	1.410.558	622.071	788.487	127
53	Düzce	1.262.749	532.565	730.184	137
54	Mardin	1.236.902	325.877	911.025	280
55	Batman	1.225.648	315.426	910.222	289
56	Karabük	1.175.080	472.390	702.690	149
57	Adıyaman	1.154.379	395.070	759.309	192
58	Bartın	1.144.010	571.639	572.371	100
59	Amasya	1.141.561	565.097	576.464	102
60	Niğde	1.141.182	457.248	683.934	150
61	Osmaniye	1.135.096	391.704	743.392	190
62	Erzincan	1.095.396	472.757	622.639	132
63	Sinop	1.059.319	403.216	656.103	163
64	Kırıkkale	923.654	378.310	545.344	144
65	Bilecik	797.397	303.982	493.415	162
66	Çankırı	755.646	231.846	523.800	226
67	Ağrı	732.805	181.688	551.117	303
68	Kars	730.637	282.016	448.621	159
69	Artvin	698.456	326.925	371.531	114
70	Tunceli	666.887	214.390	452.497	211
71	Şırnak	659.271	110.501	548.770	497
72	Siirt	591.968	120.737	471.231	390
73	Bingöl	554.909	148.404	406.505	274
74	Bitlis	534.974	129.689	405.285	313
75	Iğdır	513.905	184.467	329.438	179
76	Muş	498.335	141.778	356.557	251
77	Hakkari	485.670	93.849	391.821	418
78	Gümüşhane	432.260	144.093	288.167	200
79	Kilis	277.312	70.161	207.151	295
80	Bayburt	259.120	79.080	180.040	228
81	Ardahan	255.558	118.032	137.526	117
TOPLAM		890.968,361	335.079,794	555.888,567	166

*2013 Dönemi Toplam Mevduat Tutarı'na göre sıralama yapılmıştır. Türkiye toplamı hesaplanırken yurt dışı mevduat dikkate alınmamıştır.

Kaynak: BDDK (2013); <http://ebulten.bddk.org.tr/haritalama/harita.aspx>, (Erişim: 25.07.2014).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve Türkiye İstatistik Kurumu (ADNKS) 2013 yılı verilerine göre nüfusun yaklaşık olarak yüzde 30.35'ine sahip olan üç büyük ilde, toplam mevduatın yaklaşık olarak yüzde 68.8'i bulunmaktadır. İstanbul, Ankara ve İzmir illerindeki mevduat nüfusa oranla yüksektir. Diğer illerde ise bu oran daha düşüktür. Bartın'da ise 2013 yılı itibariyle 1.144.010.000 TL toplam mevduat

bulunmaktadır. Bu mevduat toplamı ile Türkiye ortalamasının altında mevduata sahip Bartın, ülke sıralamasında da 58. sırada yer almaktadır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu verilerine göre, 2007 ve 2013 yılı kişi başına ortalama mevduat dağılımı tutar olarak Tablo.1.3'te verilmiştir.

Tablo 1.3: Kişi Başına Ortalama Mevduat Dağılımı

S. No	İller	2013 İl Nüfusu	2007 İl Nüfusu	2013 Kişi Başı Mevduat	2007 Kişi Başı Mevduat
1	Ankara	5.045.083	4.466.756	30,208	12,508
2	İstanbul	14.160.467	12.573.836	29,068	11,683
3	İzmir	4.061.074	3.739.353	11,977	5,776
4	Muğla	866.665	766.156	10,864	5,294
5	Antalya	2.158.265	1.789.295	9,967	4,719
6	Kocaeli	1.676.202	1.437.926	9,940	3,446
7	Eskişehir	799.724	724.849	9,106	4,642
8	Denizli	963.464	907.325	8,408	3,540
9	Uşak	346.508	334.115	8,259	3,639
10	Zonguldak	601.567	615.890	8,093	3,498
11	Yalova	220.122	181.758	8,025	3,947
12	Bursa	2.740.970	2.439.876	7,811	3,795
13	Tunceli	85.428	84.022	7,806	2,552
14	Kırklareli	340.559	333.256	6,898	3,437
15	Aydın	1.020.957	946.971	6,890	3,330
16	Kırşehir	223.498	223.170	6,675	2,461
17	Edirne	398.582	396.462	6,625	3,214
18	Kayseri	1.295.355	1.165.088	6,601	2,815
19	Isparta	417.774	419.845	6,582	2,892
20	Nevşehir	285.460	280.058	6,582	2,373
21	Balıkesir	1.162.761	1.118.313	6,559	3,162
22	Karaman	237.939	226.049	6,523	2,000
23	Adana	2.149.260	2.006.650	6,265	3,218
24	Trabzon	758.237	740.569	6,244	2,839
25	Tekirdağ	874.475	728.396	6,130	2,924
26	Aksaray	382.806	366.109	6,109	2,503
27	Bartın	189.139	182.131	6,049	3,139
28	Mersin	1.705.774	1.595.938	5,900	2,766
29	Hatay	1.503.066	1.386.224	5,798	2,179
30	Çanakkale	502.328	476.128	5,667	2,578
31	Burdur	257.267	251.181	5,556	2,191
32	Sivas	623.824	638.464	5,319	1,965
33	Konya	2.079.225	1.959.082	5,192	2,065
34	Sinop	204.568	198.412	5,178	2,032
35	Karabük	230.251	218.463	5,103	2,162
36	Kastamonu	368.093	360.366	5,063	1,913
37	Erzincan	219.996	213.538	4,979	2,214
38	Bolu	283.496	270.417	4,976	2,300
39	Giresun	425.007	417.505	4,858	2,226
40	Samsun	1.261.810	1.228.959	4,681	2,126

41	Rize	328.205	316.252	4,664	1,866
42	Afyonkarahisar	707.123	701.572	4,610	1,936
43	Çorum	532.080	549.828	4,585	1,631
44	Manisa	1.359.463	1.319.920	4,542	1,883
45	Sakarya	917.373	835.222	4,454	1,910
46	Gaziantep	1.844.438	1.560.023	4,214	1,585
47	Artvin	169.334	168.092	4,125	1,945
48	Yozgat	444.211	492.127	4,088	1,257
49	Elazığ	568.239	541.258	4,019	1,639
50	Çankırı	190.909	174.012	3,958	1,332
51	Kütahya	572.059	583.910	3,938	1,473
52	Bilecik	208.888	203.777	3,817	1,492
53	Malatya	762.538	722.065	3,699	1,578
54	Düzce	351.509	323.328	3,592	1,647
55	Amasya	321.977	328.674	3,545	1,719
56	Ordu	731.452	715.409	3,451	1,451
57	Bayburt	75.620	76.609	3,427	1,032
58	Kırıkkale	274.658	280.234	3,363	1,350
59	Niğde	343.658	331.677	3,321	1,379
60	Gümüşhane	141.412	130.825	3,057	1,101
61	Kahramanmaraş	1.075.706	1.004.414	3,037	1,065
62	Iğdır	190.424	181.866	2,699	1,014
63	Tokat	598.708	620.722	2,643	1,093
64	Erzurum	766.729	784.941	2,643	1,095
65	Ardahan	102.782	112.721	2,486	1,047
66	Kars	300.874	312.205	2,428	0,903
67	Osmaniye	498.981	452.880	2,275	0,865
68	Batman	547.581	472.487	2,238	0,668
69	Kilis	128.586	118.457	2,157	0,592
70	Diyarbakır	1.607.437	1.460.714	2,126	0,776
71	Bingöl	265.514	251.552	2,090	0,590
72	Adıyaman	597.184	582.762	1,933	0,678
73	Siirt	314.153	291.528	1,884	0,414
74	Hakkari	273.041	246.469	1,779	0,381
75	Bitlis	337.156	327.886	1,587	0,396
76	Mardin	779.738	745.778	1,586	0,437
77	Van	1.070.113	979.671	1,572	0,461
78	Şırnak	475.255	416.001	1,387	0,266
79	Ağrı	551.177	530.879	1,330	0,342
80	Muş	412.553	405.509	1,208	0,350
81	Şanlıurfa	1.801.980	1.523.099	1,202	0,521
TOPLAM		76.667.864	70.586.256,000	11,621	4,747

*2013 Dönemi Kişi Başı Mevduat Dağılımına göre sıralama yapılmıştır.

Kaynak: (BDDK, 2013 - TÜİK, 2013 ADNKS)

2013 yılı itibariyle Türkiye genelinde kişi başına ortalama mevduat tutarı 11.621 TL'dir. İl bazında en yüksek kişi başı ortalama mevduat 30.208 TL ile Ankara'dadır. Bu ili sırasıyla 29.068 TL ile İstanbul ve 11.977 TL ile İzmir illeri takip etmektedir. En düşük kişi başı ortalama mevduat, 1.202 TL ile Şanlıurfa'dır. Muş ve Ağrı illerinde kişi

başı ortalama mevduat ise sırasıyla 1.208 TL ve 1.330 TL olup kişi başına ortalama mevduatın en düşük olduğu illerdendir. Kişi başına ortalama mevduat dağılımı Türkiye sıralamasında, ortalamanın üstünde olan Bartın ise kişi başına mevduat sıralamasında 6.049 TL ile 27. sırada yer almaktadır. Toplam mevduat dağılımında Türkiye ortalamasının altında kalan Bartın, nüfus sayısının az olması ve nispeten nüfus miktarı yakın illere oranla daha fazla mevduata sahip olmasından dolayı kişi başına mevduat dağılımı il sıralamasında ortalamanın üstünde bulunmaktadır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 31.10.2003 tarih, 1143 sayılı Kararı ile, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun ilgili maddeleri uyarınca hazırlanan "Sigortaya Tabi Tasarruf Mevduatı ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak Primlere İlişkin Esaslar" dahilinde her bir gerçek kişi yatırımcı için 50.000 YTL'ye kadar olan mevduatlar devlet güvencesi altındadır" ibaresi, 15.02.2013 tarih ve 28560 sayılı "Sigortaya Tabi Mevduat Ve Katılım Fonları İle Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak Primlere Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik" ile 100.000 TL'ye kadar olan mevduatlar devlet güvencesi altındadır şeklinde değiştirilmiştir. Bu karar mevduatın en büyük avantajıdır; çünkü 100.000 TL'lik devlet güvencesi küçük tasarruf sahipleri için mevduatı seçmede önemli bir etken olmaktadır (Resmi Gazete, 2013). Bu da banka mevduatının borçlanma araçları arasında en çok kullanılan araç olmasındaki en büyük etkidir.

14/1/1970 tarihli ve 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun 4 üncü maddesinin (I) numaralı fıkrasının (1) bendi ve 40 ıncı maddesinin (III) numaralı fıkrasının (b) bendi ile 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 60 ıncı maddesinin yedinci fıkrasına dayanılarak hazırlanan tebliğe göre mevduatın ve katılım fonlarının türleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (TCMB, 2013);

- **Tasarruf Mevduatı:** Mevduat bankaları bünyesinde açtırılan, gerçek kişilere ait ve münhasıran çek keşide edilmesi haricinde ticari işlemlere konu olmayan mevduattır (TCMB, 2013). Bölgeler itibariyle toplam mevduat içinde TL tasarruf mevduatının en yüksek olduğu bölge % 63 ile Batı Marmara'dır. Bu bölgeyi % 56 ile Ege ve % 53 ile Akdeniz bölgeleri izlemektedir (TBB, 2013: 6).

Tablo 1.4: 31.12.2013 İtibariyle Mevduatın Bölgelere Göre Dağılımı (BİN TL)

Bölgeler	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam
İstanbul	133.462.418	4.873.468	78.385.994	36.808.220	153.927.875	15.154.883	5.389.262	428.002.120
Batı Anadolu	40.369.375	27.708.937	29.370.689	3.344.750	38.989.026	11.105.976	2.116.247	153.005.000
Ege	49.658.214	2.447.577	9.100.645	992	23.409.270	1.341.606	2.107.913	88.066.217
Akdeniz	33.176.740	2.016.268	6.305.920	305	18.282.561	1.114.540	1.564.708	62.461.042
Doğu Marmara	23.149.135	2.115.078	7.986.559	113.731	11.982.905	1.238.935	1.480.005	48.066.348
Batı Karadeniz	10.991.097	1.164.767	2.054.340	1.085	5.219.608	584.051	816.394	20.831.342
Batı Marmara	12.926.630	754.899	1.572.065	36	4.326.621	379.463	573.128	20.532.842
Orta Anadolu	7.498.128	1.228.609	2.049.900	63	8.621.616	355.884	636.521	20.390.721
Güneydoğu Anadolu	6.313.548	2.367.149	2.657.072	422	3.626.971	504.379	591.058	16.060.599
Doğu Karadeniz	6.144.267	641.415	1.043.290	29	2.738.985	232.634	460.662	11.261.282
Ortadoğu Anadolu	3.676.185	1.386.496	1.001.677	13	1.692.505	213.471	410.857	8.381.204
Kuzeydoğu Anadolu	2.151.190	1.044.258	599.852	2	889.649	143.096	236.084	5.064.131
TÜRKİYE	329.516.927	47.748.921	142.128.003	40.269.648	273.707.592	32.368.918	16.382.839	882.122.848

* Bu tabloda 22.9.2002 tarih ve 24884 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'ndaki İstatistikî Bölge Birimleri sınıflandırılması kullanılmıştır.

* Bölgeler toplam mevduata göre sıralanmıştır.

Kaynak: TBB (2013); Türkiye'de Bankacılık Sistemi Seçilmiş Göstergelerin İllere ve Bölgelere Göre Dağılımı, Rapor Kodu:YT06, Haziran, 2014, s. 15.

Mevduatın dağılımına bakıldığında, toplam mevduatın % 37'sini tasarruf, % 16'sını ticari kuruluşlar, % 5'sini resmi mevduat, % 4'ünü diğer kuruluşlar, % 5'ini bankalararası mevduat ve % 2'sini diğer mevduat oluşturmaktadır.

Tasarruf mevduatı 330 milyar TL olmuştur. Ticari mevduat 142 milyar TL, döviz tevdiat hesaplarının (DTH) TL karşılıkları ise 274 milyar TL düzeyindedir. Toplam mevduatın yüzde 31'ini DTH, yüzde 69'unu ise TL kalemler oluşturmaktadır (TCMB, 2013: 6).

-Resmi Kuruluşlar Mevduatı: Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerine, özel bütçeli idarelere, düzenleyici ve denetleyici kurumlara, sosyal güvenlik kurumlarına, yerel yönetimlere, mahkemelere, savcılıklara, icra ve iflas dairelerine ve tereke hakimliklerine ait hesaplar "Resmi Kuruluşlar" başlığı altında sınıflandırılır (TCMB, 2013).

- Ticari Kuruluşlar Mevduatı: Gerçek kişilerin ticari işletmelerine, her çeşit ortaklıklara, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara ait müesseselere, bağlı ortaklıklara, iştiraklere ve müesseselerin ve bağlı ortaklıkların işletmelerine, yerel yönetimlerin ticari işletmelerine, döner sermayeli kuruluşlara, vakıfların, derneklerin, sendikaların, birliklerin ve mesleki kuruluşların kurdukları veya katıldıkları ticari işletmelere, kooperatiflere, sigorta şirketlerine, emeklilik şirketlerine ve banka dışı diğer mali kesime ait hesaplar "Ticari Kuruluşlar" başlığı altında sınıflandırılır (TCMB, 2013). En yüksek ticari mevduata sahip iller sırasıyla İstanbul, Batı Anadolu ve Ege bölgeleridir. En düşük iller ise sırasıyla Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgelerindedir.

- Bankalar Mevduatı: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve bankalar ile özel kanunlarına göre mevduat kabulüne yetkili bulunan kuruluşlara ait hesaplar "Bankalar" başlığı altında sınıflandırılır (TCMB, 2013).

- Diğer Kuruluşlar Mevduatı: Vakıflara, derneklere, birliklere, sendikalara, tasarruf ve yardımlaşma sandıklarına, elçilik ve konsolosluklara, uluslararası kuruluşların Türkiye'deki büro ve temsilciliklerine, fonlara, apartman yönetimine, noter teminat ve emanetine ait hesaplar ile mahkemeler, savcılıklar, icra ve iflas daireleri ve tereke hakimlikleri nezdinde ki paralara ilişkin hesaplar ve mahkemelerce tevdi mahalli gösterilmek suretiyle yatırılan paralara ilişkin hesaplar "Diğer Kuruluşlar" başlığı altında sınıflandırılır (TCMB, 2013).

Vadelerine göre mevduatlar şu şekilde belirlenmiştir (Resmi Gazete, 2007);

a) *Vadesiz mevduat*: Bankanın izni aranmaksızın hesap sahibi tarafından istenildiği zaman kısmi olarak veya tamamen çekilebilen, herhangi bir ihbar veya vade koşulu taşımayan ve faiz tahakkukları yılsonunda veya hesabın kapatılmasında yapılan mevduattır (TCMB, 2013). Burada vadesiz mevduata faiz verilmesi veya verilmemesi çok kayda değer bir şey değildir. Fakat mevduatı geri alabilme hakkına sahip olan kişi bu hakkını Medeni Kanunu'nun 2. maddesinde belirtilen dürüstlük kuralı kapsamında kullanmalıdır. İstenildiği zaman, belirli bir vakit olmaksızın para çekilebilmesi bu durumlara örnek teşkil etmektedir (Üstün, 2012: 35-36).

b) *İhbarlı mevduat*: Mevduatı çekmeden 7 gün önce yazılı olarak verilen bir ihbar ile çekilebilen mevduat türüdür. Bu süreyi dikkate almadan mevduatını almak isteyen mevduat sahibine banka tarafından olumsuz cevap verilebilir. İstisnai olarak da banka, vadeli mevduatta olduğu şekilde bankanın bu bildirimde bulunulmamasına rağmen talebi onaylaması gibi durumların söz konusu olabileceği mevduat türüdür (Üstün, 2012: 36).

c) *Vadeli mevduat*: Tasarruf sahipleri tarafından bankalarda açılan hesaplardır. Bir günden bir yıla kadar vadeyi kapsar. Ulusal para cinsinden açılacağı gibi, yabancı para cinsinden de açılabilir. Getirilerinin hesaplanmasında basit, bileşik ve sürekli bileşik faiz formülleri kullanılır (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 14-15).

ç) *Birikimli mevduat*: Asgari 5 yıl vade ile açılan, sözleşme ile belirlenen aylık veya üç aylık sürelerde hesaba para yatırmaya imkan veren mevduattır (Aksoy ve Tanrıöven, 2007: 357).

1.5.2. Katılım Fonları

Özel fon havuzları şeklindeki katılma hesapları hariç olmak üzere, katılım fonlarının vadeleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Resmi Gazete, 2007);

a) *Özel cari hesap*: Katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen vadesiz fonların oluşturduğu hesaplardır.

b) Katılma hesapları: 1 ay vadeli, 3 aya kadar vadeli (3 ay dahil), 6 aya kadar vadeli (6 ay dahil), 1 yıla kadar vadeli ve 1 yıl ve daha uzun vadeli (1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık kar payı ödemeli) olarak açılacak hesaplardır.

c) Birikimli katılma hesabı: Asgari 5 yıl vade ile açılan, sözleşme ile belirlenen aylık veya üç aylık sürelerde hesaba para yatırmaya imkan veren katılma hesabıdır.

1.5.3. Menkul Kıymetler

Anonim şirketler veya kamu tüzel kişileri tarafından belirli bir oranda ortaklık hakkını belirten, belirtildiği şekilde ve oranda verilen hakları temsil eden, nakit ya da aynı varlık karşılığında, şekil şartları çerçevesinde, standart tipte ve standart miktarda, çok sayıda orta ve uzun vadeli olarak seri halinde çıkarılan, devamlı sermaye sayılan ve dönemsel getiri sağlayan kıymetli evraklar “menkul kıymet” olarak adlandırılmaktadır (Üstün, 2012: 12-13). Menkul kıymetler kıymetli evraklar olmakla birlikte temsil etmiş olduğu haklar belgeden ayrı şekilde kullanılamayacağı ve devredilemeyeceği gibi, hakkı elde tutarak belgeyi devretmek de mümkün olmayacaktır (Aksoy ve Tanrıöven, 2007: 357).

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu 3. maddesinin o bendine göre, “Menkul Kıymetler; para, çek, poliçe ve bono hariç olmak üzere; paylar, pay benzeri diğer kıymetler ile söz konusu paylara ilişkin depo sertifikalarını ve borçlanma araçları veya menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları ile söz konusu kıymetlere ilişkin depo sertifikalarını ifade eder” (Resmi Gazete, 2012). Finansal pazarların ekonomi içerisinde çok önemli bir yeri vardır. Bu tip pazarlarda, tek başına ekonomiye fayda sağlamayan küçük meblağların menkul kıymetlere yatırılarak ekonomiye kazandırılması ve yatırımlara dönüşmesi sağlanır. Yatırımcılar finansal piyasalarda birden fazla yatırım tercihi yapma hakkına, imkânına sahiptir. Yatırımcılar sahip oldukları fonları yönlendirirken hazine bonosu ve devlet tahvili vb. gibi risksiz yatırım alternatiflerinin yanında; mevduat faizi, repo, döviz, özel şirket tahvili ve hisse senedi gibi riskli yatırım alternatiflerine de yatırım yaparlar. (Üstün, 2012: 12). Tabii olarak yatırım kararı verecek olan yatırımcılar finansal yatırım araçlarından hangisine yatırım yapılması gerektiğine ilişkin verecekleri kararlarda göz önünde bulundurmaları gereken iki temel kriter vardır. Bunlar; yatırımın riski ve yatırımın beklenen getirisidir. Yatırımcılar genelde aynı risk seviyesine sahip iki yatırım aracı arasından yüksek beklenen getiriye sahip olanı ya da aynı beklenen getiriye sahip yatırım aracından düşük

risk seviyesine sahip olan yatırım aracını tercih etme eğilimindedir (Saraç ve Kahyaoğlu, 2011: 137).

1.5.3.1. Devlet İç Borçlanma Senetleri

Devlet gelirleri ile devlet harcamaları arasında, devlet harcamalarının fazla olması nedeniyle oluşan bir finansal açık için devletin iç ve dış tasarruf kaynaklarına başvurmasına devlet borçlanması denir. İktisat teorilerine bakıldığında ilk zamanlar devletin borçlanmasının gereksiz olduğu ve bunun ekonomiye müdahale olarak algılanması gerektiği görüşü benimsenmiş, ileriki dönemlerde ise bu görüşün yerini, devletin borçlanma ile ekonomiye müdahalesinin yerindeliği üzerinde durulmuştur. 1945’li yıllardan sonra birçok ülkede uygulanan Keynesyen politikaların neticesinde ve Refah devleti politikaları ile hükümet harcamaları devamlı artmış, kamu harcamalarının kamu gelirlerinden daha fazla olması bu zamanlarda normal karşılanmaya başlanmıştır. 1970’li yıllarda oluşan ekonomik kriz ile gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde kamu kesimi açık vermiş ve 1970’li yıllarda Keynesyen iktisadi anlayışı eleştiren, kamu harcamalarının kısıtlanmasını öngören liberal parasalcı politikaların uygulanmaya başlanması istenilenin aksine kamu kesimindeki açıkları olumsuz yönde etkilemiştir (Önder, 2006: 43).

Devlet iç borçlanması, hazinenin ülkenin kendi içindeki kişi, kurum veya kuruluşlardan ihtiyari veya cebri olarak, belirli vade ve faiz karşılığında borçlanmasıdır (Güler, 2007: 17). İç borçlanma, hükümetin ekonomi politikalarının önemli unsurlarından biridir. Genelde hükümetlerin toplam talep politikalarının belirlenmesi ve alt yapı yatırımları için iç borçlanmaya gidilmesi öngörülmektedir (Özdemir, 2009: 21-22). Kamu harcamalarının vergi ve diğer kamu gelirleri dışında, iç borçlanma yöntemiyle finanse edilmesinin farklı sebepleri vardır. Bunların birincisi ve en önemlisi, kamu harcamalarının uygulamadaki kamu gelirleriyle karşılanamaması gelmektedir. Ekonomide belirsizliklerin az olduğu ve ekonomik koşulların iyi olduğu dönemlerde devletin iç borçlanması daha kolay gerçekleşmektedir. Bunun nedeni iç piyasada satılan borçlanma senetlerinin bedeli hemen tahsil edilebilmektedir. Böylece zaman kaybıyla karşılaşılmadan fon temin edilmiş olur (Mutluer, 2008: 7-8). İç borçlanmaya esas teşkil eden temel dayanak, her yıl Meclis tarafından görüşülerek çıkarılan Bütçe Kanunlarıdır. Çıkarılan bütçe kanununun ilgili maddelerine binaen kısa ve uzun dönemli borçlanmalar gerçekleştirilmektedir (DPT, 2001: 96).

İç borçlanma hem ekonomideki toplam tasarrufları artırma, hem de yatırıma gitmeyen tasarrufları yatırıma dönüştürme sürecine aracılık edebilir. Yani yatırımcının atıl bir şekilde elinde tutmuş olduğu tasarruflarını bu vesileyle yatırıma dönüştürme olanağı sağlanabilir. Türkiye’de iç borçlanma uygulamaları devlet borçlanması yöntemlerinden meydana gelen değişikliklere paralel olarak ekonomik, sosyal ve siyasal oluşumlarla birlikte gelişip şekillenmiştir. Türkiye’de iç borçlanmanın gelişimine baktığımızda 1980 öncesi ve sonrasında çok farklı yaklaşım olduğu gözlenmektedir (Önder, 2006: 44). Özdemir, (2009)’a göre iç borçlanmanın en önemli özelliği iç piyasadan borçlanmanın dış piyasalara oranla daha kolay olmasıdır. Çünkü yurt içi piyasalarda satılan senetlerin bedeli anında karşılabilir ve zaman kaybı olmaz. Dahası devlet yaptığı düzenlemelerle bu borçların vade, ödeme koşulları ve zamanının belirleyicisi konumundadır (Özdemir, 2009: 22).

Türkiye’de iç borçlanmanın şekillenmesi şu şekildedir; Cumhuriyetin ilk yıllarından 1970’lerin sonlarına dek iç borçlanmanın da ancak özel borçlanma kanunları çerçevesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bütçe açıklarının finansmanı ülkemizde uzun bir zaman problem olsa da, söz konusu açıklar genellikle Merkez Bankası kaynaklarına başvurularak finanse edilmiştir. 1980’li yıllardan itibaren bütçenin iç borçlanma yöntemiyle finanse edilmesinde önemli ölçüde bir artış yaşanmış, ekonomik politikalar ve siyasi tercihlere paralel olarak da iç borç stokunun yapısı ve hacmi hızlı bir değişim göstermiştir (DPT, 2001: 96).

İç borçların başlıca kaynakları, kişi ve kurumlar, sosyal güvenlik kurumları, ekonomik kurumlar, ticari bankalar ve Merkez Bankası’dır. İç borçlanmanın kaynakları, borçlanılan dönemde üretim faktörlerinin tahsisi, faiz ve anapara ödemelerinin yapıldığı dönemde ise gelir dağılımına etkisi bakımından önemlidir. Borçlanma yoluyla sağlanan fonların toplam talep, milli gelir, tam istihdam üzerindeki etkisi çoğunlukla iç borç kaynaklarına göre değişmektedir. Bu nedenle borçlanılacak kaynağında amaca uygun olarak belirlenmesi önemlidir (Mutluer, 2008: 19).

1.5.3.2. Eurobond

İtalyan Karayolları İdaresi (Concessioni e Contruzioni Autostrade), 1963 Temmuz ayında ilk kez Eurotahvil ihracını 9 yıl vade ile 15 milyon dolar nominal bedel üzerinden gerçekleştirmiştir. Bu ihraç % 5.5 yıllık kupon faizi ödemeli, hamiline yazılı olup ihraca aracılık eden konsorsiyumun lideri bir A.B.D.Yatırım Bankası olan S.G. Warburg’dur (Buket, 2009: 12). Euro tahviller, ihraç edildiği ülkenin para biriminin

dışında bir para birimiyle herhangi bir ülkede ihraç edilen ve uluslararası piyasalarda işlem gören, genellikle uzun vadeli finansal varlıklardır (Sayılır, 2012: 57). Euro tahviller, uluslar arası bir konsorsiyum tarafından, aracı yükümlülük anlaşmasıyla çıkarılan ve tahvilin çıkarıldığı para biriminin dolaşımında bulunduğu ülke dışında satışa sunulan, hamiline düzenlenmiş tahvillerdir (Şahin, 2004: 31). Euro tahviller, sigorta ve emeklilik fonları ile bankalar başta olmak üzere kurumsal ve bireysel yatırımcılara sağladığı, işlem kolaylığı, hamiline yazılı olmasına bağlı olarak vergi avantajları ve yüksek getirileri sayesinde, tasarruf ve yatırımlarını farklı para birimleri üzerinden değerlendirmek isteyen yatırımcılar için her zaman talep gören bir yatırım aracıdır (Buket, 2009: 18).

Bu tahvillerde kullanılan para birimlerinin, tahvilin çıkarıldığı ülkede kullanılmaması ve hiçbir ülkenin mevzuatına tabi olmaması euro tahvilleri diğer finansal araçlardan ve yabancı tahvillerden ayıran en önemli özellikleridir (Şahin, 2004: 31).

Euro tahvillerin işlem gördüğü en büyük piyasa Londra'dır. Euro tahviller ihraç edildikleri ülkenin düzenlemelerine tabi değildir Türkiye Cumhuriyeti Hazine Müsteşarlığı tarafından, genellikle ABD doları veya euro cinsinden ihraç edilmektedir. Türkiye'de özel sektör tarafından da tahvil ihracı gerçekleştirilmiştir. 22.10.2002 tarihinde Vestel Elektronik Sanayi ve Tic. AŞ. tarafından 5 yıl vadeli (24 Ekim 2007), Euribor288+%9.3 kupon faizli euro tahvil ihraç etmiştir. Euro tahvillerin, ulusal piyasalarda ihraç edilen tahvillerden en önemli farklılığı, ihraç edildikleri ülkelerin yasal düzenlemelerinden bağımsız olmalarıdır (Dizdarlar, 2006: 98-100).

Buket (2009)'a göre; uluslararası tahvil piyasalarında en esnek koşulları bünyesinde barındıran Euro tahvillerin başlıca özellikleri,

- İhraç edildikleri para biriminin kullanıldığı ülke hariç olmak üzere aynı anda birçok ülkede ve geniş yatırımcı gruplarına satılabilir özelliktedir.

- İhraç edildiği para biriminin ülkesinin mevzuatı kapsamı dışında tutulur.

- Birincil piyasada satışına çok sayıda ülkede faaliyette bulunan bankalardan oluşan konsorsiyumlar aracı olur.

- Likiditesi gelişmiş ikincil piyasalarda işlem görmesi nedeniyle yüksektir.

- Hamiline yazılı ihraç edildiğinden satın alan yatırımcıların bilinmesine imkan vermez.

- Stopaj vergilerinden muafır.

- Genellikle teminatsız (temerrüt halinde tahvil sahibine teminat vermeyen, varlığa dayalı olmayan - subordinated) türde ihraç edilir.

- Genellikle piyasalarda iyi tanınan büyük ölçekli şirketler, devletler, çok uluslu kuruluşlar tarafından yüksek tutarlı ve devamlılık gösteren bir şekilde ihraç edilir.

Euro tahvillerin tüm bu özellikler dikkate alındığında ulusal ve yabancı tahvil piyasalarından en temel farkı, ihracın aynı anda birçok ülkede yapılabilir olması ve ihracın yapıldığı para birimine sahip olan ülke mevzuatına tabi olmamasıdır (Buket, 2009: 38-39).

1.5.3.3. Yatırım Fonları

Kanun hükümleri gereğince katılma belgeleri karşılığında halktan toplanan meblağlarla, belge sahiplerinin hesabına, inançlı mülkiyet esasları ve riskin dağıtılması ilkesine göre; Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından uygun görülen diğer sermaye piyasası araçları, repo, ters repo, futures, opsiyon ve forward sözleşmeleri, özelleştirme kapsamındakiler dahil Türkiye'de kurulan ortaklıklara ait hisse senetleri, özel ve kamu sektörü borçlanma senetleri ile Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 32 Sayılı Karar hükümleri çerçevesinde alım satımı yapılabilen, yabancı, özel ve devlet borçlanma senetleri, tüm borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenlerden oluşan portföyü işletmek amacıyla kurulan varlıklardır (Bolat, 2006: 21). Kandır (2009: 7)'a göre yatırım fonu, tasarruf sahiplerinden topladıkları paralarla çeşitlendirilmiş menkul kıymet portföylerine yatırım yapan yatırım kurumlarıdır. Daha açık bir ifadeyle yatırım fonları; bireysel yatırımcıların küçük birikimlerini bir araya getirerek büyük miktarda yatırımlar gerçekleştirir, büyüklüklerinin vermiş olduğu avantajları ve istihdam ettikleri profesyonel uzmanlar sayesinde daha akılcı ve etkin yatırım yaparlar (Gündoğdu, 2010:2-4). Bu şekilde portföy oluşumunun kurumsallaşması yatırım fonları sayesinde gerçekleşmektedir. Yatırım fonları; bankalar, emekli sandıkları ve izin verilen diğer finans kurumları tarafından kurulabilmektedir. Yatırım fonu bireysel fonları, kaynağı önem kazanmaksızın kurumsallaştıran özelliğe sahiptir (Kocabıyık, 2006: 21-22).

Yatırım fonları 1868 yılında ilk olarak Londra'da kurulmuştur (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 129). Bu zamandan itibaren finans piyasalarında yer almaya başlayan yatırım fonları ABD'de ilk 1924 yılında Amerika'nın Boston eyaletinde kurulmuştur. Ülkemizde ise ilk olarak 1986 yılında yapılan yasal düzenleme sonrasında 1987 yılında

yatırım fonu kurulmuştur. Bu yıllardan itibaren yatırım fonu sayısı ve fon miktarı artmasına rağmen kısa sürede istenilen gelişme sağlanamamıştır (Aysan, 2007: 13).

Sermaye Piyasası Kanunu 52. maddesinde yatırım fonunu; tasarruf sahiplerinden fon katılma payı karşılığında toplanan para ya da diğer varlıklarla, tasarruf sahipleri hesabına, inançlı mülkiyet esaslarına göre kurulca belirlenen varlık ve haklardan oluşan portföy veya portföyleri işletmek amacıyla portföy yönetim şirketleri tarafından fon iç tüzüğü ile kurulan ve tüzel kişiliği bulunmayan mal varlığı şeklinde tanımlar (Resmi Gazete, 2012). Tüzel kişiliği bulunan kolektif yatırım kuruluşları ise yatırım ortaklıklarıdır. Yatırım fonlarının tüzel kişiliği bulunmamaktadır fakat fonun mal varlığı kurucunun mal varlığından ayrıdır. Yani, katılım belgesi olarak fona ortak olan kişiler kurucunun diğer mal varlıkları üzerinde herhangi bir hakka sahip değildirler (Tunay, 2001: 95).

Küçük miktarda birikime sahip yatırımcıların tasarruflarının yüksek getiri ve düşük risk altında değerlendirilmesi ile yatırımın kaçınılmaz bir unsuru olan riskin azaltılması için küçük yatırımcının birikimlerinin toplanması ve toplanan bu tutarların uygun bir şekilde kullanılması ihtiyacı, yatırım fonlarının ortaya çıkmasını etkilemiştir (Tural, 2011: 27-28).

A tipi ve B tipi yatırım fonu olmak üzere iki şekilde kurulur. A tipi fonların portföylerinin en az % 25'i Türk şirketlerinden oluşurken B tipi yatırım fonlarının portföylerinde bu şekilde bir sınırlama yoktur. Yatırım fonlarına tip sınıflaması dışında bir de tür kavramı getirilmiştir. Bu ayrımın amacı ise farklı yapıya portföyler oluşturarak her türlü yatırımcıya edebilmektir. Portföye konulacak menkul kıymet göz önünde bulundurularak, 11 ayrı yatırım fonu türü tanımlanmıştır (Kocabıyık, 2006: 21-22).

Tasarruf sahipleri, katılma belgesinin bedelini nakden ödemek suretiyle fonu satın alarak portföye katılma payı miktarında fona ortak olurlar ve aynı şekilde belgelerini fona iade etmek suretiyle fondan ayrılabilirler (Kandır, 2009:7). Yatırım fonlarının tasarruf sahiplerine sağladığı avantajlar ise kısaca; tasarruf sahibinin tasarrufunu profesyonel kişiler tarafından, riskin en az, getirinin ise en çok olması ilkesi ile güvenilir bir şekilde yönetilmesini ve bu şekilde riskin en aza indirilmesini sağlar. Fon portföyündeki değer artışlarının portföy değerine günlük olarak yansıtılmasından dolayı istendiği anda paraya çevirebilmesi ve bazı fonların katılma payı üzerinden çek yazılabilme imkanı diğer avantajlı yönüdür (SPK, 2013).

Tasarruf sahipleri, kendi yatırım tercihleri ve risk profiline göre farklı kompozisyonlardan oluşturulmuş çeşitli fonlara yatırım yapabilirler. Son yıllarda bankacılık sektöründe artan rekabet sebebiyle bankalar müşterilerine farklı bileşenlerden oluşan portföylere sahip yatırım fonları sunmaktadır (Tunay, 2001: 95). Yatırım fonları, yatırımcıların talebi doğrultusunda pay sayısını artırmak ve yatırımcıların payları iade etmesi durumunda ise pay sayısını azaltmak durumundadır. Yatırım fonları ile ilgili diğer bir husus ise fonun mal varlığı rehin edilemez, teminat gösterilemez veya üçüncü şahıslara haczedilemez (Kandır, 2009: 7-8).

1.5.3.4. Repo

Para piyasası aracı olan ve son yıllarda hızla kullanımı yaygınlaşan repo, İngilizce “Repurchase Agreement” kelimesinin kısaltılması şeklinde Türkçe’ye girmiştir. Türkçe karşılığı “geri satın alma anlaşması”dır. Repo, bir kuruluş tarafından diğerine daha önceden belirli olan bir tarihte ve fiyatla geri satın alınacağı taahhüdü ile bir değer satışını simgelemektedir (Uludağ ve Arıcan , 2001: 138). Repo ve ters repo nakit veya kıymetin belli şartlarla takas edilmesine dayalı ve işlemin taraflarına kendi kıymetini yönetme fırsatı veren bir finans işlemidir (Coşkun, 2012: 60). Repoyu yapan taraf, her zaman menkul kıymetleri geri alırken, satarken tahsil ettiği fazla bir bedel öder. Bu da işleme konu olan menkul kıymetin özelliğinden kaynaklanır. Buna karşılık ters repo sadece alıcının menkul kıymetleri satıcıya geri satma taahhüdü söz konusu olup, burada satıcının bir seçimlik hakkı ortaya çıkmaktadır. Uygulamada repo işlemleri adı altında hem satıcının hem de alıcının karşılıklı taahhütleri bulunmaktadır (Uludağ ve Arıcan , 2001: 138).

Bankaların repo ve ters repo işlem sınırlarını T.C. Merkez Bankası saptamakta ve izlemektedir. Bireysel ya da kurumsal olmaları fark etmeksizin iki yatırımcıdan biri diğerine sabit getirili ve kısa vadeli bir menkul kıymeti satışının gerçekleştiği, fakat önceden belirtildiği üzere gelecekte ilgili menkul kıymetin satıcı tarafından tekrar alınacağını belirtildiği sözleşmelere Repo denilmektedir. Repo işleminde iki taraf da karşılıklı olarak yükümlülük altına girmekte olup, menkul kıymeti satın alan taraf, repo işlemine konu olan menkul kıymetleri sözleşme uyarınca belirlenen vade sonunda geri vermek yükümlülüğü altında iken menkul kıymeti satan taraf da repo işlemine konu olan menkul kıymetleri sözleşme uyarınca belirlenen vade sonunda geri alma yükümlülüğü altındadır. Söz konusu menkul kıymetler İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. bünyesinde muhafaza edilmektedir (BİST, 2013).

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Repo Genelgesinde; “Aracı Kuruluşların (Tebliğ’de tanımlandığı şekliyle bankalar ve aracı kurumlar) repo ve ters repo işlemlerine konu menkul kıymetlerinin Takasbank nezdinde depo edilmesi zorunludur.” ifadesi ile güvenli bir şekilde muhafaza edildiği için vade sonunda taahhütlerin yerine getirilmesinde bir sorun çıkmamaktadır (TCMB, 2014). Repo işlemi bu özelliği nedeniyle teminatlı borçlanma niteliği taşımaktadır. Repo işlemlerinin ikincil piyasaları yoktur. Bankalar tasarruf kurumları ve para piyasası fonları geri satın alma anlaşmalarının önemli unsurlarını oluşturmaktadır (Uludağ ve Arıcan , 2001: 138).

1.5.3.5. Emeklilik Yatırım Fonları

Ülkemizdeki sosyal güvenlik reformunun bir parçası şeklinde ve kamu sosyal güvenlik sistemimizi tamamlayıcı özel emeklilik programlarının oluşturulması amacıyla hazırlanan 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, 7 Nisan 2001 tarih ve 24366 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve yayımından itibaren 6 ay sonra bireysel emeklilik sistemi ve emeklilik fonları yürürlüğe girmiştir (Sayılır, 2012: 176). Sermaye Piyasası Kurulu Emeklilik Yatırım Fonu Yönetmeliğinin, 4. maddesinin c bendinde emeklilik yatırım fonu; şirket tarafından emeklilik sözleşmesi çerçevesinde alınan ve katılımcılar adına bireysel emeklilik hesaplarında takip edilen katkıların, inançlı mülkiyet esasları ve riskin dağıtılması ve işletilmesi maksadıyla oluşturulan malvarlığı olarak tanımlanmıştır (SPK, 2013).

Dünya nüfusunun giderek yaşlanması ve devletlerin bireylere yaptığı kamu yardımlarının yaşam standartlarının altında kalması gibi temel nedenler bireysel emekliliğin finans dünyasında hızla benimsenmesini ve beklenmedik şekilde büyümesini sağlamıştır. Bireysel emeklilik sisteminin temelini oluşturan ilke ise; bireylerin aktif çalışma hayatında tasarruflarının düzenli olarak yatırıma yönlendirilmesidir (Gündoğdu, 2010: 20). Yatırım fonu malvarlığı şirketin emeklilik sözleşmesi, fon içtüzüğü, kanun ve ilgili diğer mevzuattan doğan yükümlülüklerinin yerine getirilmesi dışında hiçbir amaçla kullanılamaz. Fon malvarlığı teminat gösterilemez, rehin edilemez, üçüncü şahıslarca haczedilemez (Ertuğrul, 2012: 179).

1.5.3.6. Hisse Senetleri

Finansal anlamda büyük şirketler genellikle tek bir yatırımcının sahip olamayacağı derecede maddi büyüklüğe sahiptirler. Günümüzde ismini çokça duyduğumuz microsoft vb. firmaların yüzbinlerce hissesi ve bu hisselerin sahibi olduğu ortakları vardır (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 177). Hisse senetlerinin genelde Türk

Ticaret Kanunu'nda düzenlendiği görülmekle beraber Sermaye Piyasası Kanunu, Yabancı Sermaye Mevzuatı ve Menkul Kıymet Borsaları Mevzuatında da hisse senedi ile ilgili çeşitli düzenlemeler yer almaktadır. Geçmişte esham, aksiyon, pay senedi veya hisse şeklinde tanınan hisse senetleri, sermayesi paylara bölünmüş ve karşılığında kıymetli evrak niteliğinde hisse senedi çıkarabilen sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklık veya anonim ortaklıkların ilgili mevzuata göre çıkarmış oldukları kıymetli evraklar olup, sermayesinin belli bir oranını temsil eden ve sahiplerine o oranda ortaklık ifade eden belgelerdir (Civan, 2007: 90). Şirketlerin yatırımlarını finanse etmek amacıyla nakde ihtiyaç duyduklarında uyguladıkları yöntemlerden biri, hisse senedi çıkartıp ihraç ederek yatırımlarını finanse etmektir.

Hisse senedi; anonim bir şirketin sermayesinin eşit paylarının her birini ifade eden ve yasal şekil şartlarına uygun olarak düzenlenen, hukuken kıymetli evrak niteliğinde bir belge olarak tanımlanır. Ortaklık ifade eden bir mülkiyet senedi olan hisse senedi, işletme sermayesini belirttiği oranda temsil eden ve tedavül edilebilir niteliğe sahip bir belgedir. Kıymetli evrak olarak hisse senetlerinin kanuni şekil şartlarına uygun olarak düzenlenmesi zorunludur (Ateş, 2007: 81). Hisse senedi, yatırımcısına şirketin sermayesine değeri nispetinde, temsil etmiş olduğu oranda katıldığını belgeleyen menkul kıymetlerdir. Diğer bir tanıma göre ise; hisse senetleri, anonim şirketler ile sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklıklarda, hisseleri temsil eden kıymetli evraktır. Şu anda sermaye piyasalarında dolaşımında bulunan hisse senetleri, genellikle anonim şirketlerin senetleridir (Korkmaz ve Ceylan, 2007: 180). Ayrıca özel kanunla kurulan; TCMB, bankalar, anonim şirket şeklinde kurulmuş iktisadi devlet teşekkülleri, Kamu İktisadi Devlet Teşekkülleri, bağlı ortaklıklar ve sigorta şirketleri' de hisse senedi çıkartmaktadırlar (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 178). Hisse senetlerine genel olarak bakıldığında, küçük yatırımcıların tasarruflarını yatırıma dönüştürmelerinde, kısaca ekonomiye aktarılmasında aracı konumda olan yatırım araçlarından biri olup, tasarruf sahiplerinin birikimlerinin hisse senedi çıkaran işletmeler bünyesinde bir araya gelmesini ve dolayısıyla hızlı ve etkili bir kalkınma için gerekli olan sermaye birikimini sağlamaktadır. Hisse senetleri, bireylerin yatırımlarından elde ettiği geliri, faiz yoluyla değil bunu enflasyona dayanıklı olarak yani enflasyonla birlikte değerlendirilen bir yolla yatırımı ve yatırımın getirisinin değerini enflasyona karşı korur (Civan, 2007: 114). Diğer taraftan da, reel hisse getirileri enflasyondan ters yönde etkilenebilmektedir. Çünkü enflasyonist baskı şirketlerin gelecek kazançları için bir tehdit arz edebilir ve nominal iskonto oranları enflasyonist baskılar altında yükselir.

Dolayısıyla gelecekte gerçekleşecek olan nakit girişlerinin bugünkü değeri ve buna bağlı olarak hisse getirileri düşmektedir (İnan, 2010: 11).

Anonim ortaklık hisse senetleri, Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre aşağıdaki şekilde sınıflandırılmışlardır (Korkmaz ve Ceylan, 2007: 184-185);

Tedavül bakımından hisse senetleri;

- *Nama yazılı hisse senetleri,*
- *Hamiline yazılı hisse senetleri.*

Bedellerin tamamen ödenmiş olup olmaması açısından hisse senetleri;

- *Bedeli tamamen ödenmiş,*
- *Bedeli tamamen ödenmemiş hisse senetleri.*

Sahiplerine sağladıkları çıkar açısından hisse senetleri;

- *Adi hisse senetleri,*
- *İmtiyazlı hisse senetleri.*

Sermaye artışlarına göre hisse senetleri;

- *Bedelli hisse senetleri,*
- *Bedelsiz hisse senetleri.*

1.5.4. Geleneksel Yatırım Araçları

Yatırımcıların yatırım yapma düşüncesiyle birlikte var olan ve uzun yıllar tasarruflarını yönlendirdiği en eski yatırım araçları olan altın ve gayrimenkul gibi geleneksel yatırım araçları, her zaman yatırımcılar tarafından tercih edilmektedirler. Geleneksel yatırım araçlarından altın ve gayrimenkul aşağıda açıklanmıştır.

1.5.4.1. Altın

Ekonomik sistem içerisinde yatırımcıların kullandığı geleneksel yatırım araçlarından en eski ve en önemlisi altındır. Özellikle de diğer yatırım araçlarının tam olarak bilinmediği ya da yaygın olarak kullanılmadığı toplumlar tarafından genel olarak tercih edilen bir yatırım aracıdır. Tabii ki de bu durumun en temel sebeplerinden birisi altının istenildiğinde hızla paraya çevrilebilmesi yani likiditesi ve somut olması nedeniyle kâğıttan daha güvenilir olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır (Ateş, 2007: 85). Çağlar boyunca altın zenginlik ve gücün simgesi olarak kabul görmüştür. Dünyanın hemen her yerinde kolaylıkla bulunabilir olması ve istenildiğinde rahatlıkla

elden çıkarılabilir olması, altının avantajları olarak sayılmaktadır. Aynı zamanda kriz dönemlerinde değer kazanması yatırımcı açısından sigorta olarak kabul görmesini sağlamaktadır. Altın kıymetli olduğu kadar, az bulunabilen ve kolay bulunamayan bir madendir. (Ceylan ve Korkmaz, 1998: 68).

Bireysel yatırımcılar açısından da bakıldığında geleneksel ve en sağlam yatırım aracının altın olduğu görülmektedir. Altın fiyatları da diğer mallar gibi arz - talep dengesi ile belirlenir. Altın çeşitli borsa ve piyasalarda, spot ve vadeli olmak üzere işlem görmektedir (Akman, 2001: 226-228). Bireysel yatırımcıların altına yatırım yapmalarının çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan bazıları; altın fiyatlarında oluşan farklardan kazanç sağlamak ve varlıkların enflasyonist dönemlerde korunmak istenmesi ekonomik neden, insanların belli bir statü ve gösteriş unsuru olarak bulundurmaları da altına olan talebi etkileyen sosyal neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka neden ise altının güven unsurunu içinde barındırmasıdır. Genellikle gelişmemiş ülkelerde finans kurumlarının yaygınlaşmamış, gelişmemiş olması, kişilerin birikmiş tasarruflarını en güvenli liman olarak değerlendirdikleri altına yönlendirmelerinde rol oynayan başka bir etmendir (İnan,2010: 31).

Geleneksel yatırım aracı olan altın, yatırım araçları çeşitliliğinin az olduğu dönemlerde halkın yatırımlarının büyük bir bölümünü oluşturmaktaydı. Ülkemizde ise, içinde bulunulan stratejik durum, sık sık yapılan genel seçimler, ekonomik krizler altına olan talebin en önemli nedenleridir. Bu geleneksel yatırım aracına yapılan yatırımlar hem sosyal hem de ekonomik güvence olarak algılanmaktadır.

Geleneksel yatırım aracı olan altın'ın özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

- Altın tüm ülkelerde paraya çevrilebilir.
- Altının fiyatını etkileyen faktörlerin başında enflasyon oranı, mevduat faizi, döviz kurları ve hisse senedi fiyat hareketleri, gelmektedir.
- Altının fiyatı siyasi, sosyal ve ekonomik olaylardan etkilenir.
- Ayrıca "Dış faktörler" dediğimiz, dünyanın herhangi bir bölgesindeki siyasi ve askeri gerginlikler, petrol fiyatları ve liderler de altın fiyatları üzerinde etkili olmaktadır (Karabıyık, 1997: 27) .

Güvenilir bir yatırım aracı olarak algılanmasının yanında işleminin basit ve anlaşılır olmasından dolayı da kurumsal ve bireysel yatırımcılar açısından vazgeçilmez bir araç olarak değerlendirilmektedir. Türkiye altın ithalatçısı bir ülke olup, Türkiye'de altın fiyatları uluslararası fiyatlara paralel bir şekilde gerçekleşmektedir. Türkiye ham altın konusunda ithalatçı iken, aynı zamanda işlenmiş altınları da ihraç eder

pozisyonundadır (İbicioğlu, 2012: 45-55). Akbank Bireysel Bankacılıktan Sorumlu Genel Müdür Yardımcısı Galip Tözge bir değerlendirmesinde, küresel ekonomik krizle birlikte mevcut yatırım araçlarına olan güvensizliğin hızla arttığını, bu süreçte altının güvenli liman algısının ise pekişerek yatırım tercihleri arasında üst sıralara tırmandığını söylemiştir. Türkiye’de yapılan araştırmaların altının ilk akla gelen yatırım araçlarından biri olduğuna işaret ettiğini, “Bu durum, altın yatırımının deyim yerindeyse genlerimize yerleştiğinin bir göstergesidir” şeklinde belirtmiştir (Hürriyet, 2013).

1.5.4.2. Gayrimenkul

Geleneksel yatırım araçlarından biri olan gayrimenkule yatırımın en sık rastlanılan şekli bir ev satın almaktır ve bireysel olarak yapılabilecek en büyük yatırım olarak görülmektedir. Bir evin satın alınması yatırım olarak değerlendirilmektedir çünkü yatırımcı, satın almış olduğu evi tekrar sattığında gelir elde etmeyi planlamaktadır. Gayrimenkul yatırımı düşünen çoğu yatırımcı kredi (mortgage) ödemeleri dahil gayrimenkulün masraflarını ödemek için yeterli finansmanı sağlamak niyetiyle daha çok düşük ödemeli daire, ev edinir (Reilly, 1989: 89). Eski İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Başkanı Hüseyin Erkan, sermaye piyasası algı ve potansiyeli belirleme araştırması sonuçlarına göre, Türkiye’de gayrimenkulün, altından sonra en çok akla gelen ikinci yatırım aracı olduğunu belirtmiş ve; "Gayrimenkul ülkemizde geleneksel bir yatırım aracı haline gelmiştir" diyerek gayrimenkulün önemini anlatmıştır (www.dünya.com. 2013).

Gayrimenkul sahipliği bir tasarruf yöntemi olarak kullanılmakta, döviz ve altın gibi uzun vadeli ve kalıcı bir yatırım aracı olarak kabul görmektedir (Yetgin, 2002: 35-36). Bununla beraber gayrimenkuller yüksek tutardaki tasarruflar ile alınabilir. Aynı zamanda herhangi bir tüketim ihtiyacında bölünememesi, kısa sürede nakde dönüştürülememesi yani likit bir yatırım olmaması gayrimenkul yatırımlarının avantajlı yönleridir (İnan, 2010: 32).

Bireysel yatırımcılar tarafından gayrimenkul ve gayrimenkule dayalı yatırımlar psikolojik bir güven unsuru içerdiği şeklinde algılanmaktadır. Özellikle bu yatırımların borçlanma yoluyla finanse edilebilmesi ve bunlar üzerinden amortisman ayrılabilmesi, yatırımcılar için gayrimenkul yatırımlarını çekici kılmaktadır (İnan,2010: 32).

1.6. Yatırımın Amacı

Bireylerin birikimlerinden kazanç sağlama isteklerinin genel anlamdaki nedeni mali piyasaların, özel anlamdaki nedeni ise sermaye piyasalarının ardındaki itici güçtür.

Kısaca bireyler ellerindeki atıl fonların enflasyon vb. unsurlarla kayba uğramaması için yatırım faaliyetinde bulunurlar (Akpınar vd., 2010: 23). İnsanlar yaşamları boyunca para kazanır ve para harcarlar. Elde ettikleri gelirlerin ihtiyaçlarını karşıladığı pek az görünür. Bazı zamanlarda harcamalarımızdan daha fazla bir paraya sahip olabilirken bazen de elde etmiş olduğumuz gelirden daha fazlasını harcamak isteyebiliriz (Reilly ve Brown, 1999: 4-5). İnsanlar doğası gereği kendisine gerekli olan ihtiyaçlarını karşılamak için, fayda oluşturmak diğer bir ifadeyle mal ve hizmet üretmek zorundadırlar. Bazı yatırımlarda ise kâr veya gelir elde etmek için mal ve hizmet üretimi dışında finansal yatırım araçlarına yani hisse senedi, yatırım fonu, altın vb. araçlara yatırım yapmaktadırlar (Anbar ve Alper, 2009: 15). Yatırım, kişilerin ellerindeki tasarrufların değer kaybetmesi riskinden korunma ya da borçlanılan para ile yapılan yatırım sonrasında, borcu faiziyle geri ödeyerek kâr elde etme şeklinde değişik amaçlarla yapılmaktadır (İnan, 2010: 6). Bir ülkede hane halkı, işletmeler, devlet vb. ekonomik birimler gelirlerinin tamamını tüketmeyerek, bir kısmını tasarruf ederler ve bir kısmını da yatırıma yönlendirirler. Birimler bu şekilde yaşam standartlarının üzerinde daha iyi bir yaşam standardına kavuşmak için bazı fedakârlıklarda bulunurlar (Küçüksille, 2004: 24). Uzun dönemde faydalarını maksimize etmek için ya borçlanırlar ya da tasarruf ederler. Tasarruf yaparken de farklı seçeneklerde değerlendirebilirler. Bireyler açısından bakıldığında bu seçeneklerden bazıları tasarruflarını yastık altında tutarak herhangi bir yatırıma yönlendirmeden aynı miktarı ihtiyaç duyduğunda tüketebilmek veya şu anki tüketimden vazgeçerek ileride daha fazla bir paraya sahip olmak gibi nedenlerle yatırımda bulunabilirler. Gelecekteki tüketimini artırmak için şu anki tüketimden vazgeçmesi de tasarrufun en önemli nedenlerinden biridir (Reilly ve Brown, 1999: 4-5).

Yatırımın amacı paranın saklanması, elde kalmasını sağlamak değildir. Yatırımın öncelikli amacı yatırımlardan ek gelir elde etmek olduğundan, yatırım tasarruf kavramından ayrılmaktadır (İnan, 2010: 6). Finansal yatırım yapılmasında ki amaç ise yatırıma dönüştürülen birikimlerden belli oranda getiri elde etmektir. Ellerinde tasarrufu bulunan bireyler değişik amaçlarla yatırım yapma gereği duymaktadırlar. Örneğin, enflasyonist bir ortamda kişi varlıklarının değer kaybetmesinden korkarak yatırıma yönelebilir. Bu gibi durumlarda bireyler değer artışı sağlamak amacı ile yatırımlarını enflasyon oranından daha yüksek getirisi olan araçlara yönlendireceklerdir. (Usul vd., 2002: 139-140).

Genel olarak bireylerin yatırım yaparken finansal açıdan üç temel amacı vardır (Usul vd., 2002: 139-140);

- Sermayenin korunması,
- Değer artışının sağlanması,
- Devamlı gelir elde etme isteğidir.

1.7. Tasarruf ve Yatırım Arasındaki Fark

Kişilerin elde etmiş oldukları gelirleri, varlıkları gibi ekonomik unsurlardan tüketim fazlası olan, harcanmayan kısma tasarruf denir. Günlük yaşantısını idame ettirecek kadar gelire sahip kimselerin tasarruf etme yeteneklerine sahip olmaları tek başına yeterli değildir. Aynı şekilde tüketimlerini bilinçli bir şekilde gerçekleştirmeyen, tasarruf yeteneğine sahip olmayan kimselerin de yeterli gelire sahip olsalar dahi tasarruf yapamayacakları bir gerçektir. Yılmaz (2009: 149) çalışmasında tasarrufu, basit anlamda tutumlu olmak, iktisatlı olmak en genel anlamıyla idareli olmak şeklinde ifade etmiştir. Bireyin, ailenin veya işletmenin sahip oldukları kaynakları en rasyonel bir şekilde kullanması, gelirin bir bölümünün harcanmayarak elde tutulmasıdır. Bunun yapılabilmesi için de ekonomik unsurlara yani, tasarruf edilebilecek gelir ve varlığa sahip olunması gerekir. Yatırım ise, önceki bölümlerde de tanımlı yapıldığı üzere kişilerin gelirleri ve varlıkları üzerinden tasarrufa ayırdıkları kısımları, devamlı gelir elde etme isteği, değer artışı sağlama ve sermayenin korunması gibi çeşitli nedenlerle, öncelikli amacı doğrultusunda avantaj sağlayan değişik yatırım araçlarına bağlamasıdır.

Tasarruf ve yatırım arasındaki en belirgin fark, tasarrufun tek amacının eldeki varlığın gelecek dönemlerde kullanılmak üzere tüketimden artırılmasıdır. Ama yatırımın değişik amaçlar doğrultusunda, farklı yatırım araçlarına yönlendirildiği görülmektedir. Tasarruf genel olarak kısa vadeli, yatırım ise uzun vadelidir. Tasarruf eldeki paranın harcanmasını erteler, yatırım ise parayı başka bir yatırım aracıyla değiştirir (Citigroup, 2013: 14)

Kısaca yatırım, tüketilmeyerek elde tutulan tasarrufların yatırım araçlarına yönlendirilmesidir diyebiliriz.

2. YATIRIMCI KAVRAMI VE TEORİK YAPISI

2.1. Yatırımcı Kavramı

Sermaye piyasalarının taraflarından biri olan yatırımcılar, piyasada alıcı veya satıcı şeklinde bulunurlar. Gerçek kişi yatırımcılar, kişisel tasarruflarını sermaye piyasası araçlarına yatıran bireylerdir. Tüzel kişi yatırımcılar ise, özel sektör kuruluşları ile Devlet ve Kamu kuruluşlarıdır. Özel ve kamu tüzel kişi yatırımcıları, sahip oldukları atıl fonların değerlendirilmesi maksadıyla sermaye piyasası araçlarına yatırım yapan kuruluşlardır (Armağan, 2007: 41). Şu anda tüketeyeğinden daha çok paraya sahip olan herkes beklenir bir yatırımcıdır. Bu kişi ister fazla fonlarını belirli bir faiz karşılığında bankada tutsun, ister büyümekte olan bir şehrin yakınlarında parsellenmiş arsa alsın bir yatırım kararı vermiş ve dolayısıyla bir yatırımcı kimliği kazanmıştır (Akyol, 2001: 5-7). Yatırım yapanlar sadece kendi veya diğer kişi veya kuruluşların fonlarını değerlendirenlerden ibaret değildir. Finansal piyasalarda aracılık, danışmanlık gibi alanlarda hizmet verenler, kamu ve özel sektördeki çeşitli kuruluşlar, alternatif piyasalarla ilgisi olanlar da yatırımla ilgilenen diğer yatırımcı kesimlerini oluşturmaktadır (Armağan, 2007: 48-51). Ancak genel anlamda bireysel ve kurumsal yatırımcı olmak üzere iki tip yatırımcı grubu vardır (Ranganatham ve Madhumathi, 2009: 19). Finansal piyasada yer alan şirketler, kurumlar ve aracı kuruluşlar piyasada etkin bir şekilde yer alabilmek için farklı şekillerde yatırımcı analizleri gerçekleştirmektedirler. Bu analizler sonucunda yatırımcının yatırımı gerçekleştirirken nasıl davrandığı, nelere değer verdiği gibi sonuçları değerlendirerek maksimum kazanç elde etmeyi arzularlar (Akpınar vd., 2010: 206).

2.2. Yatırımcı Çeşitleri

Sermaye ve para piyasalarında işlem yapan yatırımcılar genel olarak fonların kim tarafından yönetildiğine bakılarak bir ayrıma tabi tutulur. Bu ayrıma göre iki tip yatırımcı vardır (Levišauskai, 2010: 9);

- Kurumsal yatırımcılar
- Bireysel yatırımcılar

Bireysel yatırımcılar genellikle kendi kendine yatırım yaparlar. Bu şekilde yatırım yapan kişiler perakende yatırımcılar olarak da adlandırılırlar (Levišauskai, 2010: 9). Yatırımlarını yönlendirebilecek yeterli bilgiye ve zamana sahip olmayanların fonları,

kurumsal yatırımcılar tarafından yönetilir. Bu tür yatırımcılar ise başka kişilerin yatırımlarını belirli bir ücret karşılığında yöneten profesyonel kurumlardır (Sayılır, 2012: 43). Kurumsal yatırımcılar yatırım firmaları, ticari bankalar, sigorta şirketleri, emekli sandığı ve diğer finansal kurumlardan oluşmaktadır (Levišauskai, 2010: 9). Kurumsal yatırımcılar, göreceli olarak büyük miktarlarda işlem yaptıklarından, bireysel yatırımcıların yaptığı yatırımlara göre işlem maliyetlerinden tasarruf sağlarlar. Yatırım işini hobi olarak yapan ve yeterli zamana da sahip yatırımcılar ise, kendilerini ve ailelerini güvence altına almak ve emeklilik geliri elde etmek gibi finansal hedeflerine ulaşmak için kendi fonlarını kendileri yönetirler (Sayılır, 2012: 43).

2.2.1. Kurumsal Yatırımcı

Gelişmiş ülkelerdeki yatırımın genel şekli olan kurumsal yatırım, yatırımcılardan oluşan bir havuz olarak ele alınabilir (Girginer vd. 2008: 69-84). Kurumsal yatırımcılar, meblağ olarak daha az miktarda tasarrufa sahip küçük yatırımcıların tasarruflarını onlar adına finansal piyasalarda kollektif biçimde ve belirli hedefler çerçevesinde değerlendirmek üzere oluşturulan uzmanlaşmış kurumlardır (Kandır, 2009: 5). Küresel olarak sermaye piyasasının gelişmesinde önemli bir yere sahip olan ve küçük yatırımcıların sınırlı birikimlerini toplayarak verimi yüksek yatırımlara yönelten organizasyonlara kurumsal yatırımcı denir (Kocacıyık, 2006: 21-22). Bu şekilde küçük yatırımcıların tasarruflarını bir araya getirerek, kabul edilebilir vade uyumu ve risk-getiri maksimizasyonu amaçları doğrultusunda oluşturulan portföyleri yöneten ihtisaslaşmış finansal kurumlar olarak da tanımlanmaktadır (Doğanay, 2010: 22-23). Küçük birikimlere sahip kişilerin fonlarını finansal piyasalarda değerlendirmek üzere oluşturulan kurumsal yatırımcıların en önemli ortak özellikleri yatırıma yönlendirdikleri fonların sahibi olmamalarıdır (Akyol, 2010: 8). Çok geniş ve likit sermaye piyasalarında işlem yaptıklarından yüksek likidite elde edebilmektedirler. Bu tür yatırımcıların finansal konulardaki bilgiyi daha iyi işleme ve kabul etme yeteneği bireysel yatırımcılara oranla daha üst seviyededir. Aynı zamanda yerli finansal varlıklarla birlikte uluslararası piyasalara açılması da farklılaştırma sağlamaktadır. Bireysel yatırımcıların tercih edemeyeceği yüksek getiri ve yüksek riske sahip finansal varlıkları, uzun vadeli fon kaynaklarına sahip olması nedeniyle portföylerinde tutabilmektedirler. Varlıklar üzerinde sahiplik açısından önemli yere sahip olması sermaye piyasası katılımcıları arasında artan bir öneme sahip olmasını sağlamıştır. Bu ayırt edici özellikleriyle birlikte finansal piyasalar içindeki ağırlığında artışlar

gözlenmekte, bu da kurumsal yatırımcıların değerini ve önemini ilerleyen süreçte artıracaktır (Doğanay, 2010: 22-23).

SPK'nın yetkisi çerçevesinde faaliyet gösteren kurumsal yatırımcılar, yatırım firmaları, ticari bankalar, sigorta şirketleri, emekli sandığı ve diğer finansal kurumlardır (Levišauskai, 2010: 9). Kurumsal yatırımcılar, yatırım fonları, emeklilik fonları, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, yatırım bankaları, sigorta şirketleri gibi bireysel yatırımcılara ait birikimlerin belirlenen risk düzeyinde getiriyi maksimize ederken uygun vade olanakları sunan; ellerinde bulundurdıkları varlıkları profesyonel bir anlayışla değerlendiren, tabi oldukları düzenlemeler bakımından farklılık gösteren finansal kuruluşları kapsamaktadır (Kandır, 2009: 5). Kurumsal yatırımcılar tarafından yapılan yatırımlardan dolayı şekilde gelir elde eden küçük yatırımcılar olduğu için, gelirin tekrar dağıtılmasına katkı sağlar (Kocabıyık, 2006: 21-22). Ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesinde tasarruf büyüklüğünün artışı gerekli olmakla birlikte özellikle gelişen piyasalarda yeterli olmamaktadır. Birikimlerin etkin yatırımlara yönlendirilmesi için profesyoneller tarafından, yatırım yapılacak kıymet hakkında bilgi toplanmalı ve analiz edilmelidir. Analizi yapabilmek içinde yeterli bilgi birikimi, etkin karar alma yeteneği ve teknik donanım gerektirdiğinden, bireysel yatırımcılar ellerindeki birikimlerini gittikçe artan oranda kurumsal yatırımcılara yönlendirmektedirler (Akyol, 2010: 8). Kurumsal yatırımcılar büyük ölçekli yatırımcılar olduğundan ölçek ekonomisinden faydalanarak, aracı olduğu tasarruf sahiplerine ortalama maliyeti minimize etme imkanı vermektedir. Ayrıca müdahil olma imkanı sağlayarak işlem maliyetlerini düşürme ve bu şekilde yatırım yaptığı kişiler üzerindeki gelişmiş kontrol mekanizmasına sahip olarak temsilcilik sorununun çözümünü kolaylaştırır (Kandır, 2009: 6). Diğer önemli bir özelliği ise fon yönetim süreciyle ilgilidir. Yatırım portföyü yöneticisinin yatırımcılar yerine kararlar alması, nihai yatırımcıyı portföy stratejisine ihtiyatla yaklaştırmaya ve oluşan riskleri minimize etmeye yönelmektedir (Doğanay, 2010: 22-23).

Kurumsal yatırımcıların ortak özellikleri olmasına rağmen gerçek anlamda her bir kurumsal yatırımcının amacı ve yapısı farklılık gösterebilmektedir. Bu yatırımcıların öncelikli amacı sermayenin büyütülmesi olarak göze çarpmaktadır. Bunun dışındaki amaçları ise cari gelirlerini maksimum yapabilmek ve uygun bir düzeye kavuşturmak şeklinde sıralanmaktadır. Bireysel yatırımcılardaki gibi birbirinin aynı standart yatırım politikaları, hedefleri oluşturmak kurumsal yatırımcılar için uygun olmamaktadır. Bu yatırımcılar için belirlediği her bir amaca yönelik şekillendirilen yatırım stratejileri,

sınırlılıkları ve hedefleri spesifik olmalıdır (Akyol, 2010: 9). Doğrudan veya dolaylı olarak kurumsal fon oluşumu piyasalarda kurumsal yatırımcıları gerekli kılmaktadır. Örneğin, bankalarda açılan hesapların bir havuzda toplanmış olması suretiyle sermaye birikimi kurumsal kimlik kazanmaktadır. Öte yandan, sigorta şirketlerinde biriken prim tutarları sigorta şirketlerini de kurumsal yatırımcı haline getirmektedir.

Yatırımcı grupları açısından başlıca farklılaşma portföylerin oluşumunda ve vade yapılarında ortaya çıkmaktadır. Fon yöneticileri için ortalama 1-2 yılı geçmeyen sürelerdeki vade uzunluğu, emeklilik fonlarında 20-25 yıla uzanmaktadır. Kurumsal yatırımcılardan yatırım fonunu ancak bankalar, aracı kurumlar, sigorta şirketleri veya emeklilik fonları kurabilirken, yatırım ortaklıklarının kurucuları için belli bir sınırlama yoktur. Yatırım fonlarının bir yatırım şirketi tarafından yönetilmesi prensibinden farklı olarak yatırım ortaklığı şirketi, doğrudan portföy işletmek amacıyla kurulmakta ve pasif varlık yönetimi söz konusu olmaktadır. Yatırım araçlarının portföy dahilinde yatırıma dönüştürülmesi ve yönetiminin gerçekleştirilmesi amacıyla kurulan yatırım ortaklıkları genel olarak sermaye piyasası araçları, altın ve diğer kıymetli madenlere yatırım yapabilmektedir (Kocabıyık, 2006: 21-22).

Yatırım şirketleri açık uçlu ve kapalı uçlu olmak üzere gruplandırılmaktadır. Açık uçlu olanlar teorik açıdan yatırım fonlarına karşılık gelirken, kapalı uçlu olanlar yatırım ortaklıkları şeklinde kabul edilebilir. Kapalı uçlu yatırım şirketi durumunda temel olarak sabit sayıda hisse senedi arzı yapılmakta ve hisseler açık piyasa ortamında serbestçe işlem görebilmektedir. Bu koşullarda bir menkul kıymet yatırım ortaklığı şirketine ait hisse senetleri birinci piyasada satıldıktan sonra halka açık anonim şirket olarak alınıp satılabilmektedir (Kocabıyık, 2006: 21-22).

Levišauskai (2010: 9)'nin çalışmasına göre son yıllarda ki yatırımcıların kurumsallaştığı gözlenmektedir. Değinilen bu durumun ana sebebi ise kurumsal yatırımcıların alan ekonomileri, sosyal güvenlik üzerindeki demografik baskı ve bankaların değişen rollerini gerçekleştirebilmeleridir. Sermaye piyasaları gelişmiş ülkelerde kurumsal yatırımcılar içerisindeki en önemli grubu sosyal güvenlik kuruluşları oluşturmaktadır. Ancak, sosyal güvenlik sisteminin gelirlerinin giderlerini karşılamaya yetmediği ekonomilerde, bu kuruluşlar fon arz eden değil, fon talep eden bir yapıdadır. Özel sigorta şirketleri kapsamında başlıca fon birikimi sağlayan kuruluşlardan olan hayat sigortalı gelişmiş piyasaların etkinleşmesinde rol oynamaktadır. Ancak, gelişen piyasalarda söz konusu şirketlerin sisteme entegrasyonu ise oldukça yenidir.

2.2.2. Bireysel Yatırımcı

Gelirlerinin tamamını tüketim harcamalarına ayırmayıp bir kısmını da gelecek için yatırıma ayıran, piyasalarda kendi nam ve hesabına işlem yapan bireyler, bireysel yatırımcı olarak nitelendirilmektedir (Temizel vd., 2010: 1-20). Bireysel yatırım ise bireye has olan kişisel bir yatırım faaliyetidir (Yılmaz, 2009: 19). Profesyonelce ve çoklu katılım gruplarıyla yatırım yapan kurumsal yatırımcılara göre risk algılaması, getiri beklentileri gibi bir takım özellikleri bakımından ayrılan bireysel yatırımcılar, kararlarını genellikle psikolojik ve demografik faktörlerin etkisinde kalarak vermektedir (Karan, 2011: 709). Bu faktörler yatırımcıların kişisel özelliklerinden kaynaklandığı kadar meslek, yaş, cinsiyet gibi sosyal faktörler nedeniyle de ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca bireysel yatırımcıların tasarruf alışkanlıkları, servetleri üzerindeki öncelikli amaçları gibi finansal faktörler de yine yatırım kararlarının temelini oluşturmaktadır. Bahsi geçen bu faktörler bireysel yatırımcıların finansal tasarruflara ayıracakları pay, tercih edecekleri finansal yatırım aracı çeşidi, finansal yatırım araçlarını elde tutma süresi, göze alacakları risk seviyesi gibi karar basamakları üzerinde baskı unsuru olabilmektedir (Böyükaslan, 2012. 72). Bireysel yatırımcılar yatırım piyasasında kurumsal yatırımcılar ile birlikte faaliyet gösterirler ancak özellikleri farklıdır (Ranganatham ve Madhumathi, 2009: 18-19). Armağan (2007: 42-43)'e göre, sermaye piyasasının en etkin unsuru ve piyasanın dayanağı olan bireysel yatırımcıların ilgisinin ve tercihlerinin olmadığı bir piyasa deyim yerinde ise suyu çekilmiş bir değirmen gibidir. Finansal varlıkların alıcısı durumunda olan bireysel yatırımcılar olmazsa piyasaya menkul kıymet ihraç edenler ve aracılık edenler de bir anlam ifade etmez. Bundan dolayıdır ki bireysel yatırımcılar, sermaye piyasasının omurgasıdır. Bireysel yatırımcıların en temel özelliği yatırıma yönelttikleri fonların sahibi olmaları ve portföy yönetimine daha çok bir hobi olarak başlayarak profesyonel bir destek almadan ya da çok az bir destekle kendi fonlarını yönetmeye çalışmalarıdır (Temizel vd., 2010: 1-20). Bu nedenle bireysel yatırımcıların kurumsal yatırımcılar gibi profesyonelce hareket etmeleri oldukça zordur. Onların pazarı algılamaları, risk ve getiriye yönelik düşünceleri, kurumsal yatırımcılardan çok daha farklı şekilde olabilmektedir (Elmas: 2010: 8). Bu şekilde bireysel finansal kararlar da, bireylerin tasarruflarını değerlendirmeleri ya da gereksinim duydukları kaynakları sağlamaları anlamında kredi, finans vb. gibi kurumlarla ilişki kurmaları açısından değerlendirilebilir (Tufan, 2008: 9).

Sermaye piyasalarının taraflarından biri olan bireysel yatırımcılar, piyasada alıcı ve satıcı konumundadırlar (Armağan, 2007: 42-43). Bireylerin ekonomik

yaşantılarındaki amacı, sahip oldukları yatırımlarının (hisse senedi, tahvil ve diğer menkul kıymetler) toplam getirilerini, riski de göz önünde bulundurarak olabildiğince artırmaktır (İnan, 2010: 7). Bireysel yatırımlar bireysel yatırımcıları etkileyen faktörler tarafından biçimlendirilmektedir. Söz konusu faktörler yatırımcının kişilik yapıları, davranış biçimleri ve yaşam çizgisinin hangi aşamasında olduğu ile yakından ilgili faktörlerdir. Ancak finansal eğitim düzeyi de bu konuda göz ardı edilmemesi gereken bir faktör olarak gün geçtikçe ağırlığını hissettirmektedir (Akyol, 2010: 5). Bireysel yatırımcılar yatırım araçlarını değerlendirirken sadece mali kritere değil aynı zamanda çevresel ve finansal faktörleri de göz önünde bulundurarak yatırım kararı verirler İster bireysel ister kurumsal yatırımcılar olsun birikimlerini çeşitli yatırım araçlarına yönlendirmektedirler (Girginer vd. 2008: 69-84).

Faikoğlu (2012:16-22)'nin "İMKB'de İşlem Yapan Bireysel Yatırımcıların Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi" isimli doktora tezi çalışması çalışmasında, BİST'te işlem yapan yatırımcıların büyük çoğunluğunun bireysel yatırımcılardan oluştuğunu belirtmiştir. Bu nedenle finansal risk algılamaları ve finansal risk toleransının ölçülmesi, hem yatırımcılara aracılık ve danışmanlık hizmeti sunan finansal kurumlar hem de tasarruflarını çeşitli yatırım alternatiflerinde değerlendirmek isteyen bireysel yatırımcılar açısından oldukça önemlidir. Bunun dışında yatırımcıların finansal risk algılamaları, hem finansal yatırım araçlarının oluşturulması bakımından hem de finansal yatırım araçlarını ihraç eden kurumlar açısından önem arz etmektedir (Anbar ve Eker, 2009:129).

Bireysel yatırımcılar, genel olarak işlem miktarları göreceli olarak küçük olan, kendi nam ve hesaplarına yatırım yapan yatırımcılar olmalarının nedeni olarak bireysel yatırımcıların yatırım kararlarında bir takım kişisel, finansal ve çevresel etkenlerin etkisi altında kalmaları gösterilebilir. (Elmas: 2010: 8). Bu, karar alma sürecini hızlandırırken, bazen mevcut bilginin çok dar kapsamlı ve hızlı kullanılması sebebiyle optimal sonuçların elde edilmemesi şeklinde sonuçlanabilir. Bireysel yatırımcıların hepsi aynı bilgi düzeyine ve tecrübeye sahip olamayabilir. Özellikle bireysel yatırımcıların çoğunluğu oluşturduğu piyasalarda, her birey doğru kararlar almak için gerekli bilgiler elde edememiş olabilir. Ani ve derin fiyat düşüşlerinin yaşandığı piyasa krizlerinde, benzer bir tecrübeyi önceden yaşamış olan yatırımcı ile yaşamamış yatırımcıların tepkisinin farklı olmasından doğal bir şey olamaz (Ede, 2007: 83). Genel olarak piyasalarda sayıca fazla olan bireysel yatırımcılar yatırımlarının değeri olarak oldukça düşüktür (Ranganatham ve Madhumathi, 2009: 19). Bireysel yatırımcı tipi genel olarak

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yaygın olarak görülür (Girginer vd. 2008: 69-84).

2.3. Yatırımcı Kararlarını Etkileyen Faktörler

Bireysel yatırımcılar gelirlerinin tamamını tüketim harcamalarında kullanmayıp bir kısmını tasarruf ve yatırıma yönlendirirler ve böylece bugünkü yaşam standartlarının üzerinde daha iyi bir yaşam standardı oluşturmak için bir takım fedakârlıklarda bulunurlar (Usul vd., 2002: 135). Bu fedakârlık ise, bireysel yatırımcı olarak ifade edilen ekonomik birimlerin tasarrufa yönelmeleriyle gerçekleşir. Tasarruf ise, ekonomik birimlerin parasal gelirinin tüketim harcamaları için harcanmamış bölümü olarak tanımlanabilir. Tasarruflar, ekonomik birimlerin tasarruf yeteneğine ve tasarruf etme isteklerine bağlı bulunmaktadır. Aynı zamanda tasarruf yeteneği birimlerin gelir durumlarıyla da yakından ilgilidir (Küçüksille, 2004: 23).

Tasarruf sahiplerinin yatırım tercihlerini belirleyen bu beklentiler, tasarruf sahiplerinin kişilik yapıları ve davranış biçimlerine göre ortaya çıkmasına rağmen, mali sistemin organize bir yapıya kavuşmuş olması, kurumsallaşma düzeyinin yüksek olması ve alternatif piyasaların bulunması gibi nedenlerle de yakından ilişkili olduğu gözlenmektedir. Diğer taraftan, tasarruf sahiplerinin yatırım amaçları içinde buldukları durumlara göre de değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle önce tasarruf sahiplerinin içinde buldukları durumları incelemek gerekmektedir. Bunlar;

- Yatırım miktarı,
- Yatırımcının mesleği ve gelir çeşidi,
- Yatırımcının likidite durumu,
- Yatırımcının getireceği gelirin aile bütçesindeki yeri,
- Yatırımcının enflasyon karşısındaki savunma durumu,
- Yatırımcının yaş durumu,
- Yatırımcının gelirinin kendine normal bir yaşam düzeyi sağlayıp sağlamadığı,
- Yatırımcının gelir durumunu hakkındaki düşünceleri,
- Yatırımcının vergi mükellefi olarak durumu,
- Yatırımcının eğitim durumu,
- Yatırımcının ekonomik konjonktör hakkında düşünceleri,

- Yatırımcının sosyal konular hakkında düşünceleri,
- Yatırımcının yerleşim yeri,
- Yatırımcının meyli,
- Yatırımcının tüketim meyli,

Yukarıda görüldüğü gibi, her tasarruf sahibinin farklı nitelikler taşıması ve farklı durumlarda bulunması tasarruf sahiplerinin yatırım amaçlarındaki etkenlerin farklılaşmasına neden olabilmektedir (Usul, 2000: 44). Örneğin yatırımcılar aşına oldukları yatırım araçlarına ilgi duyabilmekte, dolayısıyla portföy oluştururken çeşitlendirmeden uzak riskli ve yanlış yatırım kararlarına neden olabilmektedir. Bunun nedeninin başında yatırımcıların aşına oldukları durumu risksiz olarak algılamalarından kaynaklanmaktadır. Bilineni seçme üzerine yapılan araştırmalar bu durumun bireysel yatırımcılarla sınırlı olmadığını, piyasaları devamlı takip eden uzman yatırımcıların da aynı eğilimi taşıdığını göstermektedir. Yatırımcıların bildiği ve aşına olduğu yatırımları tercih etme eğilimi, kendi buldukları yerlere yakın yatırımları tercih etmesine yol açması nedeniyle yerel ve bölgesel yatırımlara talepler artabilmekte, bu durumda haliyle yatırım yapılan şirketlerin küçük olması ihtimalinden dolayı yatırımı riskli hale getirebilmektedir (Döm, 2003: 83-84).

Bireysel yatırımcılar, tasarruflarını yatırım araçları yoluyla sermaye piyasasına aktarırken; yüksek getiri, güven ve likidasyon beklentilerine göre hareket ederler. Ancak, bireysel yatırımcıların hareketlerini kısıtlayan, diğer bir ifadeyle bireysel yatırımcıların karar alma aşamasında etkilendiği bazı etkenler de söz konusudur.

Bunlar;

- Kişisel etkenler,
- Finansal etkenler,
- Çevresel etkenlerdir.

2.3.1. Kişisel Etkenler

Tasarruf sahiplerini yatırım yapmaya yönelten kişisel etkenler, yatırımcıların yeterli bilgi ve zamana sahip olmaları, yaşı, sağlık durumu, beklentisi, gelir düzeyi, yaşam biçimi ve psikolojik etkenlerdir.

Şekil 2.1: Yatırımcı Kararını Etkileyen Kişisel Etkenler

Kaynak: Yatırım konusu ile ilgili kaynaklardan derlenen bilgiler çerçevesinde yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

2.3.1.1. Yatırımcının Bilgi Düzeyi ve Zamanı

Tasarruf sahiplerini yatırım yapmaya yönelten en önemli unsur, yatırımcıların ticari ve mali konularda yeterli bilgiye ve araştırma yapabilecek yeterli zamana sahip olmalarıdır. Yatırımcıların ticari, mali konulardaki düşünce ve davranışları, bu konudaki eğitim ve bilgi düzeylerine bağlıdır. Finansal konularda yeterince bilgisi olmayan bir tasarruf sahibi, menkul kıymetlere ait bilgileri değerlendirme olanağına sahip olamaz. Bundan dolayı da yatırımcılar tasarruflarını menkul kıymetlere yatırmaktan çekinerek bilgileri dışında bir yatırım yapma yoluna gidebileceklerdir (Elmas, 2010: 9). Bazıları ise alım satım arasında ilişki kurabilecek yeteneğe sahip olsalar dahi bunu yorumlayacak, analiz yapabilecek ve hisse senetlerini elinde bulundurabilme stratejilerini belirleyecek zamana sahip olamayabilirler. Bu tür analizler yatırım konusunda yeterli bilgiye sahip olan yatırımcıların dahi uzun zamanını alabilmektedir (Mishkin, 1989: 614). Böyle durumlarda yatırımcılar bu tür olumsuzluklardan dolayı hisse senetlerine yatırım yaparlarken sermaye piyasası ile ilgili verileri değerlendirebilecek ve yatırım stratejilerini geliştirebilecek bir danışman yardımı ile veya kendi kişisel durumlarını göz önüne alarak bir yatırım politikası izleyeceklerdir (Armağan, 2007: 46).

2.3.1.2. Yatırımcının Yaşı ve Sağlık Durumu

Yatırımcıların yaşları ve sağlık durumları yatırım kararlarını direkt olarak etkileyen faktörlerdendir. Genç bir yatırımcı, geleceğini sağlama alabilmek ve sahip olduğu varlıkları arttırabilmek amacıyla yatırım yapabilir. Yaşlı bir yatırımcı ise elindeki birikimi likiditesi yüksek varlıklar şeklinde veya likit olarak saklamak ister.

Yatırım uzmanları, yaşları bakımından yatırımcılara üç değişik biçimde yaklaşım gösterirler. Bu yaklaşımın nedenleri; (Armağan, 2007: 46)

- Yaşlı yatırımcılar, gençlere oranla uzun süreli yatırım planı yapmazlar. Genç yatırımcılar, uzun vadeli getirisi yüksek yatırım araçlarını tercih edebilirler.

- Yatırım için ayrılan tasarruflar, zaman içerisinde farklı yatırım araçları kullanılarak değerlendirilir. Bazı zamanlarda finansal piyasaları araştırmak, takip etmek gerekebilir. Bu gibi durumlarda yaşlı yatırımcılar, genç yatırımcılara göre daha isteksiz hareket ederler.

- Genç yatırımcılar, finansal yatırımlardaki riskleri bertaraf etmenin yollarını ararken, aynı zamanda bu riskleri lehlerine olacak şekilde değiştirme amacı güderler. Yaşlı yatırımcılar ise bu duruma daha temkinli yaklaşırlar hatta zahmetsiz ve riski çok daha az olan yatırım araçlarını tercih ederler (Armağan, 2007: 46).

Yatırım yapan kişilerin yaşlarına bakarak risk ve getiri tercihlerini değerlendirmenin mümkün olduğu, yapılan araştırmalar neticesinde ortaya konmaktadır. Genel anlamda insanların yaşam süresince; biriktirme, serveti sağlama alma, harcama ve ödül dönemi olmak üzere dört dönem vardır. (Karan, 2011: 716).

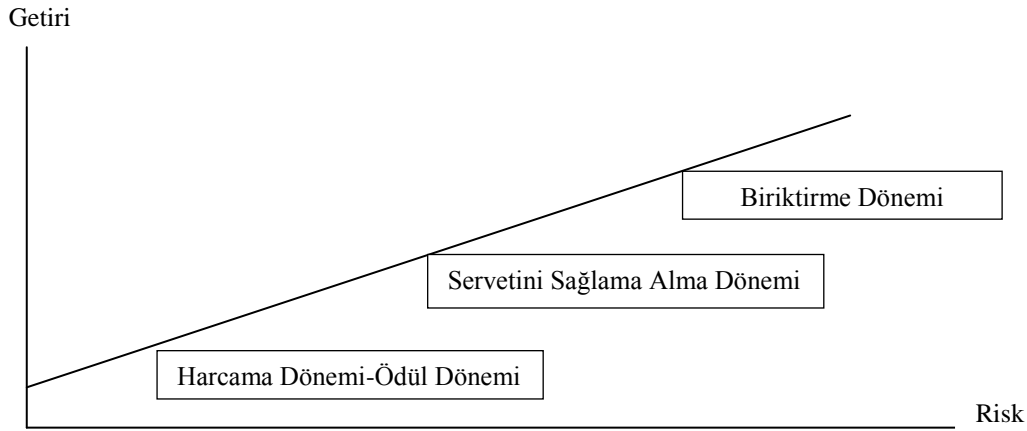
Biriktirme dönemi; genellikle insanların gençlik dönemlerini kapsamaktadır. İnsanların ev, otomobil, çocuklarının eğitimi gibi önemli ihtiyaçları vardır. Önlerinde uzun bir yatırım dönemi düşündüklerinden riskli yatırımlara yönelirler (Karan, 2011: 716).

Servetini sağlama alma dönemi; insanların kariyerlerinin sonuna doğru ulaştıkları, gelirlerinin giderlerinden yüksek olduğu, yatırım portföylerinin büyüme yönünde olduğu dönemdir. Yatırımcılar bu dönemde hala uzun bir yatırım dönemine sahip olduklarını düşündüklerinden riskli yatırımlara girerler, ama gelirlerinin bir kısmını düşük risk taşıyan yatırım araçlarına bağlamayı ihmal etmezler (Karan, 2011: 716).

Harcama dönemi; insanlar bu dönemde finansal olarak bağımsız olduklarına inanırlar. Emekli olma haklarını kazanmış ya da yeterli düzeyde bir servete sahiptirler. Yatırım yapacak süreleri azaldığından riski az yatırımları tercih ederler. Kendilerini enflasyondan koruyacak yatırım araçlarına öncelik verirler (Karan, 2011: 716).

Ödül dönemi; insanlar bu dönemde sahip oldukları ile yetinmeleri gerektiğine inanırlar. Kendilerine itibar sağlayacak ve çocuklarını destekleyecek yatırımları tercih ederler. Bu dönemde ikna edilebilirlerse riskli yatırımlara da girebilirler (Karan, 2011: 717).

Şekil 2.2: Bireysel Yatırımcıların Demografileri

Kaynak: M. Baha KARAN (2011); Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, s. 716.

Anbar ve Eker (2009: 136)'ya göre yaşlandıkça risk karşısındaki hassasiyetin arttığı toleransın azaldığı varsayımının ana sebebi olarak, genç yatırımcıların yapmış oldukları riskli yatırımlar yüzünden uğradıkları zararları telafi edebilecek daha uzun bir zamana sahip oldukları gerçeğidir. Yaşlanmaya bağlı olarak enzimlerdeki biyolojik değişmelerin de risk alma isteği üzerinde etkili olabileceğine ilişkin bazı görüşler bulunmaktadır. Yaş, yatırımcıları finansal risk kategorilerine ayırma ve sınıflandırmada en yaygın kullanılan ölçütlerden biridir. Yaşlı yatırımcılar, genellikle düşük yatırım riskine sahip grup olarak sınıflandırılırken, daha genç yatırımcılar, yatırım risk seviyesi yüksek grup olarak sınıflandırılmaktadır.

2.3.1.3. Yatırımcının Mesleği ve Gelir Düzeyi

Tasarruf sahiplerinin beklentileri ve yatırıma ayıracıkları fon miktarının belirlenmesinde, yatırımcıların gelir durumları yaşam biçimleri belirleyici rol oynamaktadır. Yüksek bir gelir seviyesine sahip yatırımcılar yüksek bir statüye ulaşırlarken, aksine düşük gelir seviyesine sahip yatırımcıların statüsü de düşük olacaktır. Bu durum, yatırımcıların yatırım kararlarında çok etkin olduğunu söylemek mümkündür (Armağan, 2007: 46). Gelir düzeyi yüksek olan yatırımcılar, riskli yatırımları daha düşük gelire sahip olan yatırımcılara göre kolayca kabul edebilirler. Çünkü, bu yatırımcı grubu için yatırıma ayırabilecekleri miktar, toplam gelirleri içinde düşük bir oranda kalacağından dolayı zarardan etkilenme dereceleri de düşük gelirli yatırımcılara oranla daha az olacaktır (Elmas 2010: 11).

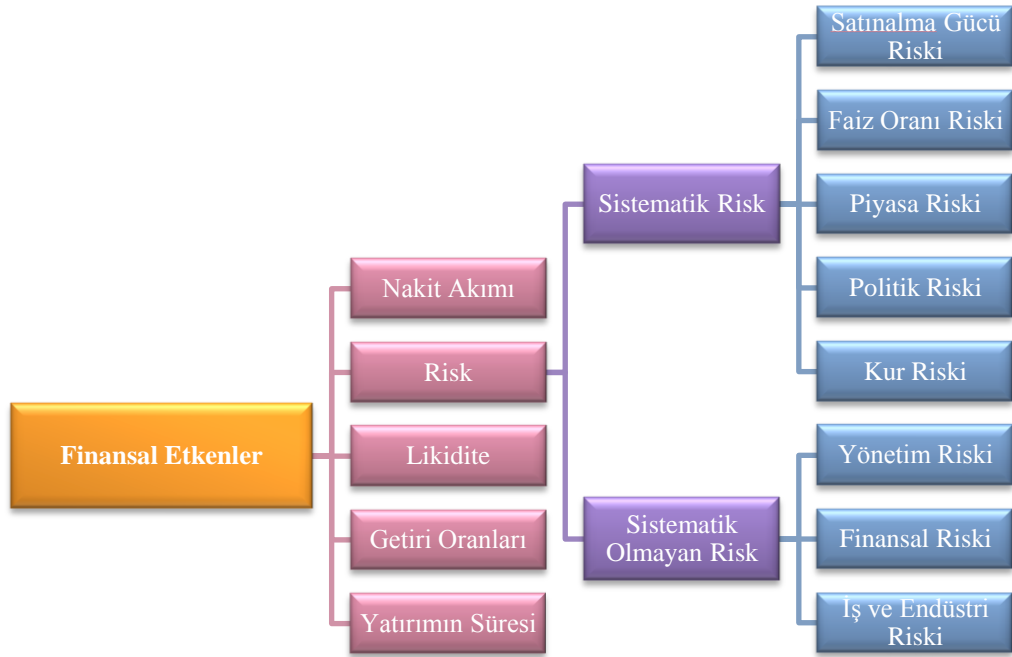
2.3.1.4. Yatırımcının Kişiliği

Kişilik, bireylerin birini diğerinden farklı ve benzersiz kılan bireysel özelliklerden oluşur. Kişilik yapısı, davranış biçimlerinin, ilgi ve eğilimlerin, yetenek ve yönelişlerin karakteristik bütünleşmesidir. Yatırımcılar, yatırım kararı alırken kişiliklerine uygun bir davranış göstererek kabul edebilecekleri risk seviyesini belirlerler. Bazı yatırımcılar, daha fazla getiri elde edebilmek için daha fazla risk alırken, bazıları ise elde ettiklerini kaybetme korkusuyla daha az riskli yatırımları tercih ederler. Korkak bir kişiliğe sahip olan bu tip yatırımcılar girişken olmadıkları için gerekli riski üstlenemezler (Armağan, 2007: 46).

2.3.2. Finansal Etkenler

Bireylerin ellerinde bulundurdukları birikimlerini yatırıma dönüştürmelerinde etkili olan finansal etkenler Şekil 2.1’de verilmiştir.

Şekil 2.3: Yatırımcı Kararını Etkileyen Finansal Etkenler

Kaynak: Yatırım konusu ile ilgili kaynaklardan derlenen bilgiler çerçevesinde yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

2.3.2.1. Nakit Akımı

Bireyler yatırımlarını kullandıkları yatırım araçları çeşitlerine göre nakit akımları elde etmektedirler. Hisse senedine yatırım yapan bir yatırımcının elde ettiği nakit akımı, hisse senedini elde tuttuğu süre zarfında dağıtılan kâr payları ve hisse senedinin satışından elde edilen geliri ifade eder (Armağan, 2007: 18).

Yatırım yapmayı düşünenler, en başta kâr elde etmeyi planlamaktadırlar ancak kâr elde etmek için yatırım kararı alırlarken kâr yanında alternatif performans ölçütlerine gereksinim duymaktadırlar. Bu anlamda nakit akımları yatırımcılara bilgi sağlayan önemli değişken haline gelmiştir. Yapılan bir analiz sonucunda kârların ve nakit akımların artan bilgisel içeriğe sahip olduğu gözlenmiştir. Ayrıca faaliyetlerden sağlanan nakit akımlarının bilgisel içeriğinin kârın göreceli olarak geçici (transitory) olduğu durumlarda yükseldiği gözlemlenmiştir (İç ve Aygün, 2009: 105-126).

2.3.2.2. Risk

Genel olarak risk, bir olayın beklenilenin dışında beklenmedik bir şekilde gerçekleşebilme ihtimalidir. Bu açıdan düşünüldüğünde risk, olayın sonuçlarının değişkenliği ihtimali ölçüsünde artmaktadır (Saraç ve Kahyaoğlu, 2011: 137). Riskin kelime anlamı, ilerleyen zamanda beklenmeyen bir durumun ortaya çıkması olasılığı, yaralanma veya zarara uğrama şansıdır (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 470). Gündelik hayatta risk ve belirsizlik kelimeleri aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Gelecekte gerçekleşecek olayların alternatif sonuçlarının bilinebildiği durumlar risk olarak nitelendirilebilir fakat alternatif sonuçlarının bilinemediği durumlar ise belirsizlik olarak nitelendirilebilir. Belirsizlik sübjektif ihtimalleri, risklilik ise olayın gerçekleşebilecek objektif ihtimalleri belirtir (Korkmaz vd. 2013: 12-13). Yatırımcı açısından bakıldığında yatırım yapan kişinin yaptığı yatırımdan sağlayacağı verimin, beklemiş olduğu verimin altına düşme olasılığı olduğu gibi beklediği verimin üstüne çıkma ihtimali de vardır. Bu ihtimaller de yatırımın riskini oluşturmaktadır (Korkmaz ve Pekkaya: 520). Menkul kıymet yatırım kararlarında ise risk, genellikle, beklenen getiriden daha az kazanma olasılığını ifade eder (Saraç ve Kahyaoğlu, 2011: 137).

Herhangi bir yatırım aracı satın alırken göz önünde bulundurulması gereken en önemli unsur, o menkul kıymete ait getiri ve risk arasındaki ilişkidir. Çünkü yatırım araçları arasında seçim yaparken bu iki unsur arasında karşılaştırma yapılarak uygun seçim gerçekleştirilir. Genel olarak yatırımcıların genellikle getiri hakkında çok bilgiye sahip olduğu ancak, risk konusunda ise yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmektedir (Demirtaş ve Güngör, 2004: 103-109). Beklenen getiriden az kazanma olasılığının hesaplanmasında kullanılan standart sapma; bir finansal varlığın getirisinin, beklenen getiriden hangi oranda farklı olabileceğini göstermektedir. Risk yönetiminde kullanılan Riske Maruz Değer ise; istatistiki olarak belli bir güven aralığında, belirli bir süre için elde tutulan yatırım araçlarının, belli bir olasılık dahilinde beklenen maksimum değer

kaybı şeklinde tanımlanmaktadır (İnan, 2010: 34). Portföy yönetiminde standart sapma veya varyans risk ölçüsü olarak kullanılmaktadır. Standart sapma, her bir olası getirinin, beklenen getiriden ne kadar saptığını gösterir. Olası getiriler, beklenen getiriye ne kadar yakın olursa, yatırımın riski de o derece az olmaktadır. Olası getiriler, beklenen getiriden ne kadar uzak olursa, yatırımın riski o derece yüksek olmaktadır (Korkmaz ve Pekmaya: 520). Yatırımcıların risk alma kapasiteleri gelir, ailenin büyüklüğü, gider, yaş gibi unsurlardan etkilenmektedir. Yatırımcılar risk alma kapasitelerine göre sınıflandırmaya tabi tutulurlar (Ranganatham ve Madhumathi, 2009: 18-19).

Alex Wang (2009: 204-213), çalışması sonucunda deneysel kanıtların; yaş, eğitim, gelir gibi faktörlerin risk alma paylarını etkilediği sonucuna varmıştır. Chris Veld ve Yulia V. Veld-Merkoulova (2008: 226-252) ise hangi risk ölçütlerinin bireysel yatırımcıların karar vermesini etkilediğini test etmek için yaptıkları bir çalışmada yatırımcıların aynı anda dolaylı olarak birden çok risk ölçütü kullandığını, bunlardan en önemlisinin ise risk-getiri dengesi olduğunu söylemişlerdir. Riski de bu dengeden oluşabilecek negatif sapmalar olarak değerlendirmişlerdir.

Yatırımcıların yatırımları dolayısıyla maruz kaldığı risk, sistematik ve sistematik olmayan riskler olmak üzere iki bileşenden oluşur.

2.3.2.2.1. Sistematik Risk

Sistematik risk tüm yatırımcılar için geçerli olan yapacakları yatırımların hepsi için de geçerli olan yatırımcıdan bağımsız olan risklerdir (Civan, 2007: 344). Sistematik riskin oluşmasına örnek olarak; vergi oranlarındaki artışlar, Merkez bankasının kısa vadeli faiz oranlarını değiştirmesi, dış ticarete ortaya çıkan sınırlamalar, beklenen enflasyondaki değişme, komşu bir ülkenin savaşa girmesi, uygulamadaki sıkı para politikaları, uzun süreli faizlerdeki artış, petrol üreten ülkelerin boykot kararı alması gibi (Oral, 2006: 5). Sistematik risk, her yatırım için geçerli olan bir risk türü olmasına rağmen yatırımlarda yapılacak portföy çeşitlendirmesi ile bu riskin seviyesi değiştirilebilir (Korkmaz vd., 2013: 21). Sistematik riskin kaynakları; sosyal, ekonomik, ve politik çevredeki değişimlerdir. Bunlar kısaca (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 490-492):

- Satın alma gücü riski,
- Faiz oranı riski,
- Piyasa riski,
- Politik risk,
- Kur riskidir.

Yatırımlardan beklenen getirinin sistematik riski, bütün menkul kıymet yatırımlarında değişik ölçülerde bulunmaktadır. Çünkü çoğunlukla menkul kıymetlerin fiyatları, sistematik bir şekilde aynı yönde hareket halindedirler (İnan, 2010: 35). Yatırımcılar açısından bakıldığında sistematik riskin kontrol edilmesinin bir yolu yoktur. Enflasyon oranları ya da döviz kurundaki değişkenlikler borsa da işlem gören hisse senetlerinin fiyatlarını çok çabuk etkileyebilmektedir (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 491). Sistematik riskin kaynakları aşağıda açıklanmıştır.

Satın Alma Gücü Riski: Yatırımcıların parayla ifade edilen kıymetlerinin, enflasyon nedeniyle, satın alma gücünde oluşan kayba satın alma gücü riski denmektedir (Civan, 2007: 344). Fiyatlar genel seviyesi belirgin ve sürekli olarak artış gösteriyor ve artış yatırım getirisinin üzerinde oluşuyorsa, satın alma gücünde azalma meydana geliyor demektir. Bu gibi durumlarda, menkul kıymet yatırımları için reel ve nominal kazançtan söz edilir. Paranın satın alma gücündeki düşüş dikkate alınmadan hesaplanan kazanç nominal kazanç denir. Görüldüğü gibi nominal kazanç enflasyonun yüksek olduğu yerlerde bize bir şey ifade etmez, böyle zamanlarda reel kazanç değerlendirilmelidir (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 492).

Faiz Oranı Riski: Piyasa faiz oranında meydana gelen değişikliklerin menkul kıymetlerin fiyatlarında yol açtığı değişimlere faiz oranı riski denir. Menkul kıymetlerin hepsi aynı miktarda etkilenmemekle birlikte etkilenme yönü hepsinde aynıdır (Civan, 2007: 344). Faiz oranındaki değişimlerden kaynaklanan risk tüm menkul kıymetleri etkilese de, sabit getirili menkul kıymetler üzerinde daha fazla risk oluşturur. Çünkü faiz oranlarındaki değişimler ile menkul kıymetlerin fiyatları arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Diğer koşullar sabit kalmak üzere, faiz oranındaki yükselmeler, menkul kıymetlerin fiyatlarının düşmesine neden olmaktadır (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 494-495).

Piyasa Riski: Geçerli bir ekonomik nedene dayanmayan, daha çok psikolojik etkiler sonucunda, finansal varlık fiyatlarında görülen düşüşler, yatırımcıların piyasa riskini oluşturur (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 498-499). Değişik menkul kıymetleri farklı ölçüde etkiler. Genel bir nedene dayanmayan bu değişiklikler menkul kıymet satışlarını olumsuz yönde etkiler (Civan, 2007: 345). Piyasa riskinden kaynaklı değişimler firmaların denetimi dışında gerçekleşir. Ansızın bir savaşın çıkması, hükümetlerin

izledikleri politikalardaki değişiklikler, altın ya da petrol çıkarımının artması gibi durumlar, piyasayı etkileyen psikolojik faktörlerdir. Yatırımcıların gelecekteki beklentilerine etkide bulunan birçok faktör, piyasa riskini azaltıcı ya da artırıcı rol oynayabilmektedir. Yatırımcıların çeşitlendirme yoluyla piyasa riskini en aza indirmeleri söz konusu olmamaktadır. Çünkü piyasa riskinin oluştuğu bir durumda, tüm menkul kıymetler aynı yönde etkilenecektir (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 498-499).

Politik Risk: Politik risk, politik koşullardaki değişimlerin menkul kıymetlerin getirilerinde oluşturacağı değişiklikleri tanımlamak için kullanılan bir risk türüdür. Politik risk, ulusal ve uluslararası siyasi gelişmelerin bir yansıması olarak görülebilmektedir (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 499).

Kur Riski: Döviz riski diye de bilinen kur riski yabancı parayla yapılan yatırımlarda, paranın değerinin düşmesine bağlı olarak oluşabilecek risktir (Civan, 2007: 345). Bu tür risklerden korunabilmek maksadıyla yatırımcıların yapması gereken hareket oluşturacakları portföylerde, farklı ülkelere ait menkul kıymetleri bulundurmalarıdır. Bir para biriminin değeri, diğer para birimlerine oranla ne kadar sıklıkla değişiyorsa; o para biriminin kur riski de bir o kadar yüksektir (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 500).

2.3.2.2.2. Sistematik Olmayan Risk

Toplam riskin sistematik riskler dışındaki sistematik olmayan riskleri bir sektöre veya şirkete özgü riskler olarak tanımlamak mümkündür. Bunlar:

- Finansal risk,
- Yönetim riski,
- İş ve endüstri riskidir.

Sistematik olmayan risk, sistematik riskin aksine kontrol altına alınabilecek bir risk türüdür (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 500). Portföyün sistematik olmayan riskini iyi bir portföy çeşitlendirmesi yapılarak sistematik risk seviyesine kadar indirmek mümkündür (Korkmaz vd., 2013: 21). Sistematik riskin kaynakları aşağıda açıklanmıştır

Finansal Risk: Finansal risk, yatırım yapılan kıymeti ihraç eden kurum ya da kuruluşun mali yükümlülüklerini yerine getirmemesi ya da ödemede gecikme olma olasılığından kaynaklanan risk türüdür (Civan, 2007: 345). Finansal risk tamamen

kurum ya da kuruluşun borçlanmasıyla alakalı olmakla beraber, vade uzunluğu ve borçlanma şartlarıyla da yakından ilgilidir (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 500-501). Faaliyette bulunan kuruluşların borçlarının artması, vadelerinin kısalığı, satışlarının düşmesi, maliyetlerin yükselmesi kısaca bu tür işletmelerinin likit yapılarının zayıflaması finansal risklerini artırır (Civan, 2007: 345).

İş ve Endüstri Riski: Firmaların satışları ve faaliyet gelirleri üzerinde olumsuz etki oluşturabilecek her türlü etken iş riskini oluşturur. Faiz ve vergi öncesi kârlardaki dalgalanmalardan meydana gelmektedir (Civan, 2007: 347).

Endüstri riski sektörde meydana gelen değişimler, ekonomik sebepler ile yasa ve tutumlardan meydana gelmektedir. Bir endüstride oluşması beklenen değişimler yalnızca o endüstride yer alan firmaları etkileyecektir. Bu tür değişimler işletmelerin kârını ve dolaylı olarak menkul kıymetlerinin değerini olumsuz etkilemektedir. Oluşabilecek değişimler dikkatle incelenerek işletmelerin nasıl etkileneceği tahmin edilebilir. Örneğin, hammadde kaynakları dışa bağımlı bir endüstrinin riski, yerli hammadde kullanan endüstriye göre daha yüksektir (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 501-502). Yatırımcılar bu risk türünü endüstriler arasında iyi bir çeşitlendirme yaparak en aza indirebilirler.

Yönetim Riski: İşletmelerin yönetiminde yer alan yöneticilerin kararları doğrultusunda, yönetimden kaynaklanan, alınan kararların oluşturacağı risklerdir (Civan, 2007: 347). Yatırım yapılan kıymeti ihraç eden kuruluş ya da işletmenin faaliyetlerinde oluşabilecek olumsuz durumlardan kaynaklanan risk türüdür. Bu risk türü hisse senedi sahiplerini tahvil sahiplerine kıyasla daha çok etkiler. Bu nedenle hisse senetlerine yatırım yapacak olan yatırımcılar, seçecekleri şirketin yöneticilerine büyük önem verirler (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 502).

Alex Wang (2009: 204-213)'te erkek ve kadın yatırımcıların risk alma tutumları ile ilgili çalışma yapmıştır. Bu çalışma, en azından yatırımcılar için, nesnel bilgi, öznel bilgi ve risk almanın birbirleri ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Cinsiyetin, yatırımcıların öznel bilgi, nesnel bilgi ve risk alma sınırlarını ayıran önemli faktörlerden biri olduğunu söyleyerek, erkek yatırımcıların bayanlara göre nesnel ve öznel bilgisi daha fazla olduğundan, kadınlardan daha fazla risk aldıklarını ortaya koymuştur.

2.3.2.3. Likidite

Bir varlığın en kısa sürede ve en az değer kaybı ile nakde dönüştürülebilme özelliği likidite olarak tanımlanmaktadır (Temizel ve Meriç, 2008: 130). Yatırımcılar

tasarruflarını yatırıma yönlendirirken dikkat etmeleri gereken önemli noktalardan biri, yapılan yatırımların likiditesinin yüksek olması, ilerleyen süreçte elden çıkarırken piyasa değeri üzerinden satılabilmesidir. Bireyler gelecekteki tüketimlerini doğru bir şekilde hesaplamadan yatırım yapmaları halinde, eğer likit olmayan bir yatırım aracını seçmişlerse, likidite riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar (İnan: 2010: 38). Örneğin para piyasası araçları, sermaye piyasası yatırım araçlarına kıyasla daha likit yatırım araçlarıdır (Temizel, 2008: 130-131). Likiditenin iki boyutu bulunmaktadır. Birincisi zaman boyutudur ve bir varlığın ne kadar sürede paraya çevrilebileceği ile ilgilidir, ikincisi ise fiyat boyutudur ve varlığın piyasa fiyatından ne kadar iskonto edileceği ile ilgilidir. Bireysel yatırımcılar da kurumsal yatırımcılar da kısa zamanda nakde ihtiyaç olasılıklarının ne kadar olabileceğini iyi hesap etmelidirler. Buradan hareketle de yatırım araçlarının minimum likidite düzeyini belirlemelidir (Temizel, 2008: 130-131). Alıcı ve satıcı sayısının fazla olduğu ve bu kişilerin sürekli ve aktif olarak buldukları piyasalarda işlem gören, benzer ya da standart özellikteki yatırım araçları daha likit araçlardır (İnan: 2010: 38-39).

2.3.2.4. Getiri Oranları

Bir yatırımcı yatırım kararı alırken iki temel unsur olan risk ve getiri arasında tercih yapmakta zorlanmaktadırlar. Diğer bir deyişle rasyonel olan bir yatırımcı yatırım kararı verirken, karını maksimum ve riskini minimum düzeyde tutmak gibi iki temel hedefi vardır (Karamustafa, 2002: 21-27). Yatırım sürecinde tercih edilebilecek finansal araçlar getiri ve risk açısından farklılıklar içermekle birlikte, finansal ve ekonomik göstergelerden farklı şekillerde etkilenmektedir. Ekonomik hayatta refahın ve sıkıntıların bir ölçüsü olarak faiz oranları, yatırımcılar için yol gösterici bir unsur konumundadır. Piyasa faiz oranında meydana gelen değişimler belirli bir faiz getirisine sahip olan menkul kıymetlerin piyasa fiyatları ve verimlerinde değişmelere yol açmaktadır. Tahvil gibi sabit getirili menkul kıymete yatırım yapan bir yatırımcı, piyasa faiz oranının yükselmesi durumunda bundan zarar görür. Başka bir yönde değerlendirildiğinde ise; faiz oranlarının yükselmesi yatırımcılar için kaybedilmiş bir fırsat olarak tanımlanabilir. Çünkü faiz oranlarındaki yükseliş ile fiyatı düşen menkul kıymeti daha ucuz bir fiyattan satın alma fırsatı kaçırılmış olur. Sabit getirili yatırım araçları; tahviller, banka mevduatları, hazine bonoları, yatırımcılarına belirli bir faiz oranı üzerinden sabit bir kazanç sağlamaktadır. Hisse senetlerinde durum böyle değildir. Hisse senedinin önceden belirlenmiş sabit bir getirisi olmamakla birlikte, hisse senedi

yatırımcıları, sabit faizli bir yatırım aracından sağlayacağı gelirden daha yüksek bir getiri elde etmeyi amaçlamaktadırlar (Korkmaz ve Ceylan, 2007: 496-499).

Enflasyonun artış gösterdiği ortamlarda ise; faizi sabit olan yatırım araçları talep görmemektedir. Böyle dönemlerde, piyasa faiz oranı ve enflasyona bağlı olarak değişen faiz oranlarına sahip olan yatırım araçları, yatırımın değerini enflasyona karşı koruduklarından daha çok tercih edilmektedirler. Faiz ve temettü gelirleri dışında menkul kıymetlerin alış ve satışı sırasında oluşacak farkta, getirinin bir bölümünü oluşturmaktadır (SPK, 2007c: 9). Bunun gibi durumlardan dolayı tasarruf sahiplerinin yatırım yaparken getiri oranlarını göz önünde bulundurdıkları görülmektedir.

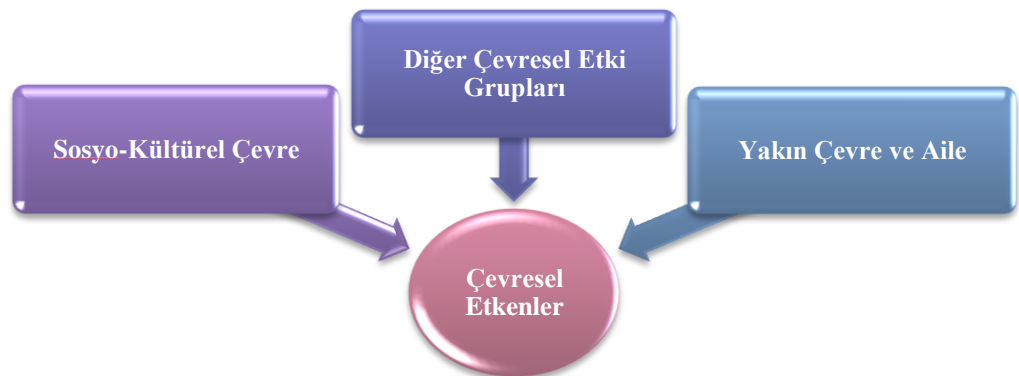
2.3.2.5. Yatırımın Süresi

Yatırımcıyı yatırım sürecinde etkileyen unsurlardan bir tanesi de yatırımın süresidir. Gelir düzeyi yüksek yatırımcılar kısa vadeli yatırımlarını kısıtlı tutarak, daha uzun vadeli yatırımlara yönelerek daha yüksek gelir sağlamak isteyebilirler (İnan, 2010: 40). Fakat gelir düzeyi daha düşük olan yatırımcılar genel itibariyle kısa vadeli yatırımlarda bulunma eğilimi içerisinde bulunacaklardır. Başka bir araştırmada ise; yatırımcılar ileride daha yüksek getiri sağlamak için kısa vadeli yatırımlarından vazgeçmemektedirler. Sonuç olarak uzun vadeli yüksek getiriler için kısa vadeli düşük getirili yatırımlardan vazgeçmek istememektedirler (Döm, 2003: 85-86). Genel olarak yatırımcılar kendi hedef ve beklentileri doğrultusunda yatırımlarının vadesini belirlemektedirler.

2.3.3. Çevresel Etkenler

Çevresel unsurlar yatırımcıların yatırımlarını gerçekleştirirken etkisi altında kaldığı, sosyo-kültürel çevre, yakın çevre, aile ve diğer çevresel etki gruplarıdır.

Şekil 2.4: Yatırımcı Kararını Etkileyen Çevresel Etkenler

Kaynak: Yatırım konusu ile ilgili kaynaklardan derlenen bilgiler çerçevesinde yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

2.3.3.1. Sosyo-Kültürel Çevre

Kültür; bir toplumu niteleyen genel bir davranış biçimi, entelektüel ve sosyal mirastır. Kültürel değerler de, bireyler tarafından sosyalleşme süreci içinde öğrenilmektedir. Dolayısıyla bireylerin tutum ve düşünceleri büyük ölçüde içinde yaşadığı kültürü yansıtmaktadır.

Bu bağlamda, tasarruf sahibinin sosyo-kültürel durumu, karar verme sürecini de etkilemektedir. Bireyin yatırım yapmayı düşünmediği ancak içinde bulunduğu diğer grup üyelerinin yatırım yaptıkları yatırım araçlarına, sırf onların yatırım yaptığı düşüncesiyle yatırım yapması bu duruma örnektir. Burada bireyin göstermiş olduğu yatırım hareketi sürü davranışı olarak nitelendirilmektedir (İnan, 2010: 41). Eğitim düzeyi yüksek olan bir tasarruf sahibi daha çok inceleme ve analiz yaparak yatırım kararı alırken, düşük gelirli bir tasarruf sahibi, yüksek gelirli olanlara göre daha tutucu davranabilecektir (Usul vd., 2002: 139). Ayrıca, Apartsin vd. (2013: 114-118), farklı borsalarda uyguladıkları uyruk ve risk tutumları çalışmalarını neticesinde, seçilmiş ulusal borsalardaki yatırımcı davranışlarının büyük ölçüde farklılık gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Başka bir deyişle iki Amerikan piyasası (NASDAQ ve Dow-Jones) aynı davranırken, aynı piyasa koşullarına maruz kalan farklı ulusal finansal piyasalardaki yatırımcılar ayrı davranış göstermektedir.

2.3.3.2. Yakın Çevre ve Aile

İnsanların birbiriyle iletişim halinde olduğu en küçük birim ailedir.. Bundan dolayı insanların en çok ve en başta etkilendiği kişiler de aile bireyleridir. Tasarruf sahibi kişiler tasarruflarını yatırıma yönlendirirken kendileri yanlış karar vermekten çekindiklerinde birilerinin onayını, düşüncesini almak isterler. Bu kişiler de tabii olarak ilk önce aile fertleridir. Aile gibi insanın etrafındaki yakın çevresi de karar aşamasında yatırımcıyı etkileyen diğer bir faktördür. Finansal yatırımlarda bulunan yatırımcıların seans salonlarında buldukları gruptan etkilendikleri görülmektedir. Tasarruf sahibi bir bireyin yatırım yapma düşüncesi olmasa dahi gruptaki kişilerden etkilenecek yatırım faaliyetinde bulunduğu görülmektedir (Usul vd., 2002: 139).

2.3.3.3. Diğer Çevresel Etki Grupları

Referans grup, bireyin davranış ve tutumlarını değiştiren insanlar topluluğudur. Birey referans gruba danışır, düşünce eylemlerine rehber olarak görebilir.

Bu bağlamda tasarruf sahibi yatırım kararı alırken içinde bulunduğu grubun etkisi altında kalır. Özellikle sermaye piyasasında kendisinden daha eski veya tecrübeli

olan kişilerin tavsiyelerini dikkatle dinler ve tercihini bu tavsiyeler doğrultusunda verebilir (Usul vd., 2002: 139).

2.4. Bireysel Yatırımcıların Özellikleri

Piyasaların bir unsuru olan bireysel yatırımcılar, risk karşısındaki tutumları ve yatırım yaparken izledikleri yöntemler itibariyle ele alınacaktır.

2.4.1. Bireysel Yatırımcı Risk Profilleri

Fiyatı çeşitli faktörlere bağlı olan sermaye piyasası araçlarının değerlerindeki belirsizliğe risk denir. Yatırımcıların değişik yetişme tarzı, düşünce ve beklentilere sahip olması onların tutum ve eğilimlerini de değişik şekillerde etkilemektedir. Yatırımcılar genel itibariyle riskten kaçma eğilimindedirler. Ancak belli şartlarda az da olsa risk alma eğilimi göstermektedirler (İnam, 2007:). Yatırımcıların bilgi ve tecrübelerinin yanında yaşları da risk algılamalarını etkilemektedir (Korkmaz vd., 2013: 19).

Finansal piyasalarda yatırımcıların riske karşı farklı bakış açıları vardır. Yatırımcılar risk alma durumlarına göre sınıflandırılırlar. Bu sınıflandırma;

- Riski Seven Yatırımcı
- Riskten Kaçan Yatırımcı
- Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcı

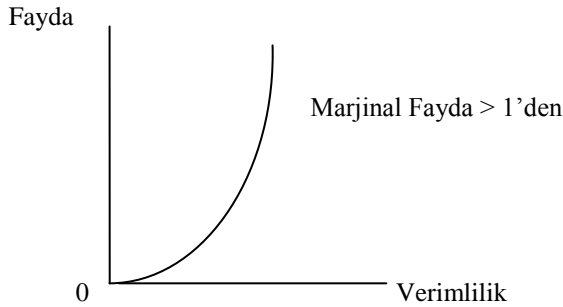
olmak üzere üç farklı yatırımcı tipi karşımıza çıkmaktadır (Ranganatham ve Madhumathi, 2009: 18-19).

2.4.1.1. Riski Seven Yatırımcı

Riski seven yatırımcılar daha yüksek risk alırken riskten kaçınan yatırımcılar geri dönüşü fazla olmayan, riski düşük yatırım araçlarını tercih ederler (Ranganatham ve Madhumathi, 2009: 18-19). Bu tip yatırımcılar kumarbaz ruhlu yatırımcılar olarak tabir edilebilecek yatırımcılardır (İnam, 2007: 463). Korkmaz vd. (2013, 19)' a göre eğitilmiş kadınların eğitimsiz kadınlara oranla daha fazla risk aldıkları, şehirde yaşayanların kırsalda yaşayanlara oranla daha fazla risk aldıkları gözlenmiştir. Bu tür yatırımcılar için yatırımın beklenen faydası, yatırım yapmamanın beklenen faydasından büyüktür. Bu yatırımcılar için, risk primi her zaman sıfır veya sıfırın altındadır. Başka bir deyişle, risk almak için, risksiz yatırımlara göre ek bir risk primi istemezler ve sadece eğlence için (kumar vb.) risk alabilirler. Riski seven bir yatırımcının, her ek ünite kazanacağı verimliliğin sağlayacağı fayda da takriben artacaktır. Risk arayan

yatırımcılara örnek olarak; ganyan, loto, toto oynayanlar, milli piyango bileti alanlar gösterilebilir (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 475).

Şekil 2.5: Riski Seven Yatırımcı Grafiği

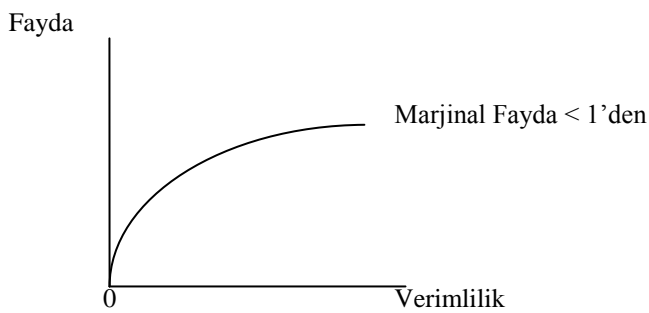

Kaynak: Turhan KORKMAZ ve Ali CEYLAN (2010); *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*, Yenilenmiş 5. Baskı, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa, s. 475.

2.4.1.2. Riskten Kaçan Yatırımcı

Riskten kaçan yatırımcılar kesinlikle riski sevmezler aynı zamanda riskten korkarlar. Bundan dolayı getirileri belli olan iki yatırımdan daha az riskli olanı tercih ederler. Bu tür yatırımcılar, risk primi sıfırdan yüksek olmalıdır ki yatırımı tercih etsin. Riskten kaçan yatırımcının sağlayacağı verimlilik faydası her iki durumda azalarak devam eder. Bu yatırımcılar için paranın marjinal faydası negatif eğimlidir. Genelde rasyonel yatırımcılar olduklarından riskten kaçmazlar (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 474). Korkmaz vd. (2013: 19)'a göre yapılan çalışmalar sonucunda, genel anlamda yaşı ilerleyenlerin risk almaktan kaçındıkları bilinmektedir.

Şekil 2.6: Riskten Kaçan Yatırımcı Grafiği

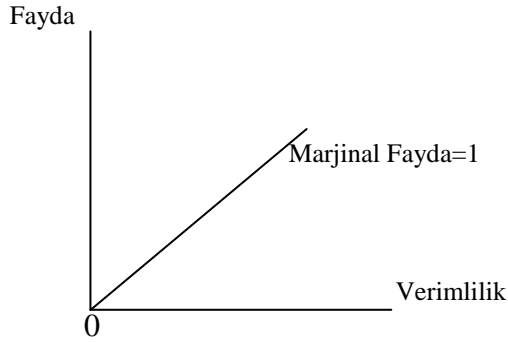
Kaynak: Turhan KORKMAZ ve Ali CEYLAN (2010); *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*, Yenilenmiş 5. Baskı, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa, s. 475.

Kent Daniela, David Hirshleiferc ve Siew Hong Teoh (2009: 139-209), psikolojik ön yargıların yatırımcı davranışları üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında bireysel yatırımcıların zarardan kaçınan davranış sergiledikleri bulgusuna ulaştıklarını belirtmişlerdir.

2.4.1.3. Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcı

Bu tipteki yatırımcıların sahip olacakları her kazanç ünitesinin marjinal faydası diğerine eşittir yani marjinal fayda=1'e eşittir (İnam, 2007: 464). Bu tip yatırımcılar riskle ilgilenmez, hangi yatırımın seçileceği önemli de değildir. Bu nedenledir ki yatırımcılar risk ve getiri arasında kayıtsız kalabilmektedirler. Riskin seviyesi kesinlikle yatırımcı kararlarını etkilemez. Yatırım kararı verirken sadece beklenen getiriyi dikkate alırlar. Bu yatırımcıların marjinal faydası = 1'dir (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 474). Bu tipteki yatırımcılar ne riski seven yatırımcı kadar risk alır ne de riskten tamamen kaçınırlar. Bunların ortalamasında risk algısına sahiptirler (Ranganatham ve Madhumathi, 2009: 18-19).

Şekil 2.7: Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcı Grafiği

Kaynak: Turhan KORKMAZ ve Ali CEYLAN (2010); *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*, Yenilenmiş 5. Baskı, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa, s. 475.

Eckell and Grossman (2003)'te 136'sı erkek 120'si kadın 256 öğrenciden, risk dereceleri belirli beş farklı kumar oyunundan birinde bahis yapmaları gerekse parayı hangisine yatıracaklarını sormuşlar. Her bir kişi diğerinin parayı nereye yatırdığını tahmin etmek durumundadır. Her iki cinsiyet grubunun doğru tahmin ettiği üzere, risk tolerans sınırında erkeklere yönelik açık bir farkın olduğu gözlenmiştir (Alex Wang, 2009: 204-213),

2.4.2. Bireysel Yatırımcıların Yatırım Yapma Yöntemleri

Bireysel yatırımcılar yatırım yaparken farklı yöntemler kullanmaktadırlar. Bazen tasarruf sahibi kişiler kendi yatırımlarını kendileri yönetir bazı zamanlarda ise profesyonel kişilerden yardım alarak yatırımlarını gerçekleştirirler. Aşağıda bu yöntemler açıklanmıştır.

2.4.2.1. Tasarrufunu Kendin Yönet Yöntemi

Yatırım yapacak kişi kendi imkanları doğrultusunda araştırma yaparak veya yatırım konusunda uzman kişilerden (yatırım danışmanı vb.) yatırım hakkında öneri satın almak suretiyle yatırımlarını kendisi gerçekleştirir, yönetir. Bu yatırım yönetme şeklinde yatırımcı kendisi alacağı yatırım aracını, miktarını, vadesini ayarlar. Bu yöntemin artıları ve eksileri bulunmaktadır. Yatırımcı yatırımını hangi yatırım aracına yaptığını bilir, kazancı tamamen kendi sorumluluğunun sonucudur. Bu şekilde yatırım yapan kişi yaptığı yatırımdan ve sağladığı kazançtan haz alır. Diğer yandan ise araştırma yapma ve görüş satın almak maliyet açısından yüksektir, yaptığı araştırma yeterli olmayabilir, sayıca az yatırım aracına yatırım yapması dolayısıyla yatırımın riski dağıtılamayabilir (Elmas, 2010: 15-16).

2.4.2.2. Profesyonel Fon Yöneticilerinden Yararlanma

Yatırım yapma yöntemlerinden biri olan profesyonel yatırımcılardan yararlanarak yatırım yapma yönteminde yatırımcı, tasarrufunu yatırım konusunda uzman portföy yöneticisine devreder ve onun performansını değerlendirir. Bu şekilde yapılan yatırımda bireysel olarak yapılacak yatırım yönetimi sakıncalarından tamamına yakını ortadan kalkar. Meblağ olarak düşük yatırımların bir araya gelmesi neticesinde fon yöneticisi kendi analizleri doğrultusunda riski dağıtarak meblağ olarak büyük yatırımlar gerçekleştirir. Bunu yaparken hangi yatırım aracına ne miktarda yatırım yapacağı kendi analizleri doğrultusunda gerçekleşir. Bireysel olarak yapılacak yatırım maliyetlerine göre daha az maliyetli ve daha düşük riskli yatırımlar gerçekleştirme imkanı sunar (Elmas, 2010: 16).

2.4.3. Bireysel Yatırımcı Davranış Biçimleri

Bireysel yatırımcılar yaşamları boyunca elde ettikleri birikimleri farklı beklenti ve istekler doğrultusunda yatırım araçlarına yönlendirerek istedikleri sonuca ulaşmayı hedefler. Bunu gerçekleştirirken de farklı şekillerde davranış biçimi gösterirler. Bu davranış biçimleri yatırımcının hedefi, bulunduğu ortamı, düşüncesi gibi unsurlardan etkilenerek şekillenir. Yatırımcı davranış biçimlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

2.4.3.1. Etkin Piyasalar Hipotezi

Etkin piyasa hipotezi ilk defa 1960'lı yıllarda Eugene Fama tarafından ortaya atılmıştır. Bir yatırımcı geçmişteki fiyat hareketlerinden veya şirketlerin finansal tablolarından hareketle gelecekteki fiyatı tahmin edebilir mi ? Bir yatırımcı piyasadan normalin üzerinde bir getiri elde edebilir mi (Karan, 2011: 275) ? sorularına yanıt

aramaya çalışan Fama, ilk olarak 1961 yılında "piyasanın yeni bilgilere hızlı uyumu" diyerek tanımladığı etkin piyasaları, daha sonra "varlık fiyatlarının etkin piyasada mevcut tüm bilgileri yansıtması" şeklinde daha geniş anlamda tanımlamıştır (Güngör, 2003: 111). Etkin piyasa, çok sayıda talepte bulunan müşteri ile satıcının bulunduğu ve piyasadaki menkul kıymetler hakkında edinilebilen her türlü bilginin karşılıklı etkileşim sonucunda tam ve hızlı bir şekilde fiyatlara yansıdığı piyasadır (Ceylan ve Korkmaz, 1998: 254). Fama'ya göre; "etkin bir piyasadan" söz edebilmek için menkul kıymet fiyatlarının her zaman ulaşılabilir tam bilgileri yansıtması gerekmektedir (Fama, 1970: 383). Finansal piyasalarda piyasanın etkinliği; fiyatların, piyasaya aktarılan yeni bilgiler sonucunda hangi hızla ve hangi doğrultuda hareket ettiğine bağlıdır. Piyasaya sürülen yeni bilgiler sonrasında menkul kıymet fiyatları bu doğrultuda doğru ve hızlı bir şekilde şekilleniyorsa o piyasanın etkin olduğu söylenebilir. Bu durumda etkin bir piyasada yatırımcıların normalüstü bir getiri elde etmeleri mümkün olamayacaktır.

Etkin piyasa olgusuyla ilgili ilk bulgular Maurice Kendall (1953) tarafından ortaya konulmuş daha sonra Fama (1965), menkul kıymet fiyatlarının rassal olarak oluştuğunu bir önceki fiyata bağlantılı olarak değişmeyeceğini belirtmiştir. Bu hipoteze göre, menkul kıymetin fiyatını etkileyebilecek tüm bilgiler tam ve eksiksiz olarak önceden fiyata yansıdığı için normalin üzerinde bir getiri elde etme imkanı yoktur. Bu nedenle menkul kıymet fiyatlarının yükseldiği zaman satılması, düştüğü zaman alınması gibi teknik analiz varsayımları da anlamlı olmayacağı görüşü benimsenmektedir (Fama, 1965: 98). Fama'nın bu yaklaşımına göre sonuç olarak, menkul kıymet fiyatları her yatırımcının ulaşmak istediği tüm bilgileri tam ve eksiksiz yansıttığı için hiçbir yatırımcı hiçbir zaman herhangi bir bilgiyi kullanarak fazladan getiri elde edemeyecektir.

2.4.3.2. Beklenti Teorisi

Beklenen fayda teorisine karşılık olarak Kahneman ve Tversky (1979) tarafından geliştirilen beklenti teorisi, insanların kazanç ve kayıplara, farklı olasılık düzeylerinde farklı ağırlık verdiklerini öngörmüşlerdir. Beklenti teorisinde algılanan riskin dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Döm, 2003: 1). Beklenen fayda teorisi ise Bernoulli (1738) tarafından ortaya atılan, bireyin tercih yaparken sonuçların gerçekleşme olasılığına göre faydasını ağırlıklandığı ve seçimini en fazla ağırlıklı faydayı sağlayan tercihten yana kullandığını ifade eder (Kent, 2006: 165).

Beklenti teorisi insanların belirsizlik durumlarında karar verebilmeyi onların davranışlarının sezgisel ve duygusal yani rasyonel olmayan özelliklerini ele alarak, gerçekçi bir şekilde açıklamıştır. Kahneman ve Tversky 1970’li yıllarda beklenti teorisi olarak adlandırılan bir seçim modeli sunmuşlardır. Bu modele göre; beklenen fayda hipotezi daha az sayıda sonuçları olan riskli beklentiler arasında seçimlerdeki başlıca ihlallere yer vermiştir (Aksoy ve Şahin, 2009: 9). Bu teori, risk içeren durumlarda beklenen fayda modellerinin rasyonel bir seçim teorisi olarak, karar sürecinde kullanılmasının ekonomik davranışı açıklayan bir model olarak literatürde yer almaktadır. Fakat bu teori, fayda teorisinin varsayımlarının doğru olmaması nedeniyle insan davranışlarını açıklayan olamayacağını söyler (Armağan, 2007: 53).

2.4.3.3. Pişmanlık Teorisi

Pişmanlık belli durumlarda doğru kararın verilmemesi sonucu hissedilen duygu olarak nitelendirilebilir (Döm, 2003:90). Bu teori, yatırımcıların yatırım kararı verirken geniş açıdan yaklaşmadıklarından en ufak hatalarında dahi pişmanlık yaşadıklarını belirtmektedir. Barber ve Odean (1999), yatırım sahibi kişilerin pişmanlıktan kaçınmak için değeri azalan yatırım araçlarını satmak istemeyip, değeri artan yatırım araçlarını satmak istediklerini belirtmişler bunun sebebi olarak da; yeniden dengeleme isteği, performansı düşen yatırımların tekrar yükseleceği düşüncesiyle tüm menkul kıymetlerin dengeye geleceği inancına sahip olduklarını belirtmiştir (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 616-617). Teori, seçimsiz fayda kavramını klasik “fayda” kavramına benzer nitelikte kabul eder. Bu durumda seçimsiz fayda, bir isteğin tatmininden kaynaklı psikolojik bir hazdır şeklinde ifade edilebilir. Doğru kararların verilmesi yatırımcıda başarı duygusu ile haz duymalarını sağlayacaktır (Armağan, 2007: 53). Bu şekilde yatırımcılar en az hata yapmak ve pişmanlıktan kaçınmak istemektedirler.

2.4.3.4. Sürü Psikolojisi

Yatırımcı sezgisel anlamda, kendi dışındaki yatırımcıların yatırım kararlarını bilmeden yatırım yapacak olursa, ancak daha sonra diğer yatırımcıların o şekilde yatırım yapmayacaklarına karar verdiklerini öğrendiğinde o yatırımdan vazgeçerse, diğerlerini takip ederek sürü davranışında bulunduğu söylenebilir. Bunun tersi bir durumda ise; diğer yatırımcıların herhangi bir yatırım yapması kişinin yatırım yapmasını sağlıyorsa, yine sürüye katılmış olur. Kendi faydasını/kârını maksimum kılmak isteyen bir yatırımcının diğerlerini takip ederek kararını değiştirmesinin nedenleri; diğerlerinin yatırım hakkında kendinden fazla bilgiye sahip olduğunu

düşünmesi ve bu bilgiden faydalanmak istemesi, yaptığı yatırımdan pişmanlık duymamak istemesi ve bireylerin içinde uyum sağlama şeklinde içsel bir tercihe sahip olması gibi unsurlardır (Döm, 2003: 136).

2.4.3.5. Kayıptan Kaçınma

Yatırımcıların risk karşısındaki reaksiyonlarındaki belirleyicilerden birisi de kayıptan kaçma'dır. Davranışsal finans teorisinin temel öngörülerinden bilindiği üzere; yatırımcıların riske karşı değil kayba karşı bir çekincelerinin olduğu görüşüdür (Böyükaslan, 2012: 109). Yatırımcılar çoğunlukla herhangi bir şeyi kayıpla satmak istemezler. Yatırımlarından para kazanmak aldığı fiyatın üstünde elden çıkarmak isterler. Kayıplarını telafi etme düşüncesine sahip yatırımcılar riski seven kişiler görünümündedirler. Bu durum profesyonel veya kendi çapında yatırım yapan yatırımcılar için genel bir durumdur. Kayıptan kaçma, yatırımcıların, zarar eden yatırımlarını hemen elden çıkarmayıp uzun süre alıkoymalarına yol açar. Bu hareket bazen zarar edilmesine neden olan, telafi etme (geteven-itis) hastalığı olarak tanımlanır (Elmas, 2010: 99).

3. BARTIN İLİNİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

3.1. Bartın İlinin Demografik, Coğrafi ve Ekonomik Yapısı

Bartın'ın 2014 yılı itibarıyla; Merkez, Amasra, Ulus ve Kurucaşile olmak üzere 4 ilçesi, Arıt, Kozcağız, Kumluca, Abdipaşa ve Hasankadı olmak üzere 5 belde belediyesi ve 262 köyü vardır (Bartın 2023: 9).

3.1.1. Bartın İli Tarihçesi

Antik çağda Parthenios adı verilen Bartın Irmağının kenarında kurulan Bartın kentinin PARTHENİA adıyla anıldığı ve zamanla Bartın ismini aldığı yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır. "PARTHENIA"dan Bartın'a dönüşen Bartın Irmağının antik çağdaki adı olan Parthenios; Yunan mitolojisinde, Tanrıların Babası OKENNAUS'un çocukları olan yüzlerce tanrıdan birisi ve "Sular Tanrısı"dır. "Sular ilahı veya Muhteşem akan su", "Genç bakire veya Genç Kızlar için koro türküleri" anlamlarına gelir. Ünlü ozan HOMEROS, İLYADA destanında; Truva kentini korumak için Anadolu'dan gelen cengaverlere Parthenios Irmağı'nın suladığı ülkeden de yiğitlerin katıldığını anlatır. Amasyalı Strabon da bir eserinde Parthenios'tan söz eder (Bartın Valiliği, 2014a: 3).

Eski Çağlarda Bartın'ın ilk sahiplerinin, M.Ö.14.yy.da Gaskalar olduğu ve M.Ö.13.yy'da Hititler, M.Ö. 12.yy. sonlarında Bithynie Bölgesinde olan Bartın Friglerin, Paplagonie Bölgesindeki Amasra Fenikelilerin eline geçmiş, Fenikeliler; Amasra (Sesamos), Ereğli (Heraklia), Sinop(Sinope) ve Tekkeönü'nde (Kromna) ilk Sayda Kolonilerini oluşturmuşlardır. M.Ö. 9. yy.da Akdeniz'deki güç dengelerinin bozulmasıyla Fenikeliler ve ortakları Karyalılar Amasra ve Kromna'yı terketmişler. Bartın ve çevresi, M.Ö. 7.yy. sonlarında Kimmerlerin, M.Ö. 6. yy.da Lidyalıların, M.Ö.547 yılında da Perslerin hakimiyetine girmiştir. M.Ö. 334 yılında, Makedonya Kralı İskender, Perslerin hakimiyetine son vererek bölgenin sahibi olmuş, Bartın ve Ulus'un yönetimini "General Eumenes", Amasra ve Tekkeönü'nün yönetimini de Fridya Satrabi'na bırakmıştır. M.Ö. 12. yy'dan beri Sesamos adıyla anılan kent Kraliçe Amastris döneminden sonra kraliçenin adını almıştır. Bu dönemde; Kromna (Tekkeönü), Tios (Filyos-Hisarönü) ve Kyteros (Gideros) sitelerinden oluşan Symoikismos Siteler Birliğine Başkent olmuş, M.Ö.286 yılında Kraliçe Amastris, oğulları tarafından bindiği gemi batırılmak suretiyle öldürülünce kent yeniden Eumenes'ce yönetilmeye başlanmış ve Amasra ve Bartın çevresi yöredeki savaşlar

sonrasında M.Ö.279 yılında Pontus Krallığının egemenliğine girmiştir. M.S. 395 yılına kadar Roma İmparatorluğu'nun hakimiyetinde kalan bölge Roma- Bizans bölünmesi üzerine de Bizans'ın payına düşen Bartın ve çevresi uzun yıllar Bizans'ın hakimiyetinde kalmış, M.Ö. 390 yıllarında Peçenek ve Kumanların, M.S. 798 yıllarında Müslüman Arapların, 800 yıllarında Selçukluların ve 865 yıllarında da Rusların yoğun akımlarına hedef olmuştur (Bartın Valiliği, 2008: 6-7).

Türklerin yöreye ilgisi 1084 yıllarında başlamış, Kutalmışoğlu Süleyman Bey'in Komutanlarından Emir Karatigin 1084 yılında Sinop, Çankırı, Kastamonu ve Zonguldak 'ı alarak yörede Bartın, Ulus, Eflani, Safranbolu ve Devrek'i de kapsayan bir Türk Emirliği kurmuştur. Ancak 1096 yılında başlayan 1. Haçlı Seferleri sonucunda yeniden Bizans'ın hakimiyetine girdikten sonra 11. yy sonlarında Anadolu Selçuklularının eline geçmiş, 200 yıllık Selçuklu dönemi sonrası 1326'da Kastamonu yöresine hakim olan Candaroğulları Beyliği ve 1392'den itibaren de Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yer almıştır (Bartın Valiliği, 2014a: 3-4).

1402 yılında yapılan Ankara savaşı sonunda bir ara İsfendiyaroğlu Beyliği'nin eline geçen kent 1461 yılında tekrar Osmanlı Devleti egemenliğine girmiştir. 1460 yılına gelindiğinde, Bartın ve Çevresi; Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde, Amasra ise Ceneviz Kolonisi'dir. Anadolu'da Türk birliğini sağlamak Cenevizlilerin elinde bulunan Karadeniz ticaretini ve denizyolunu ülkesine kazandırmak amacıyla Kuzey Anadolu Seferine hazırlanan Fatih Sultan Mehmet Han, ilk hedef olarak Amasra, Kastamonu ve Sinop'u seçmiş, Bolu'ya geldiğinde Kastamonu ve Sinop yörelerine hakim olan ve Candaroğulları Beyliği'nin devamı sayılan İsfendiyaroğulları'nın Beyi İsmail Bey, padişaha kıymetli eşyalar göndererek bağlılığını bildirmiştir. Yoluna devam eden Fatih Ekim ayında Bartın'a gelerek Amasra üzerine yürüyerek Ceneviz Senyoru'ndan kan dökülmeden Amasra'yı teslim almıştır (Bartın Valiliği, 2008: 6-7).

Resim 3.1: Osmanlı Dönemi Bartın Görünümü

Kaynak: Bartın Valiliği (2008), *Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl gelişme Planı*, 1. Baskı, Sargın Matbaası, Mart 2008, Bartın, s. 8.

Bartın, Osmanlı döneminin 1460-1692 yılları arasında Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlı Bolu Sancağı sınırları içinde yer almıştır. Bolu Sancağının kaldırılmasıyla 1692-1811 yılları arasında Voyvodalıkla yönetilen Bartın, 1811 yılında da Kastamonu Vilayetine bağlı olarak yeniden kurulan Bolu Sancağına bağlanmış ve bu dönemde ticari potansiyeliyle bölgenin Pazaryeri olan ve Oniki Divan adını alan Bartın, 1867 yılında ilçe olmuş 1876 yılında da Belediye Teşkilatı kurulmuştur (Bartın Valiliği, 2014a: 3-4).

1920 yılında Zonguldak Mutasarrıflığına bağlanan Bartın'ın 1924 yılında Zonguldak'ın il olmasıyla birlikte bu ilin ilçesi haline gelmiştir. 07 Eylül 1991 tarihinde de 28.08.1991 tarih ve 3760 sayılı yasayla il statüsüne kavuşmuştur (Bartın Valiliği, 2008: 8).

Bartın iline bağlı ilçelerden Osmanlı döneminde ilçe iken Cumhuriyetle birlikte bucak statüsüne düşürülen Amasra; 1987 yılında yeniden, Ulus; 1944 yılında, Kurucaşile; 1957 yılında ilçe olmuştur (Bartın Valiliği, 2014a: 3-4).

3.1.2. Demografik Yapı

Tablo 7'de de görüldüğü üzere 2013 Aralık ayı ADNKS verilerine göre Bartın ili nüfusu 189.139'dur. Yıllık nüfus artış hızının düşük olduğu ilde kadın-erkek nüfus oranı birbirine çok yakındır. Kırsal nüfus oranı kentsel nüfus oranından fazla olmakla birlikte yıllar geçtikçe düşük hızda kırsal nüfus azalmakta şehir nüfusu artmaktadır.

Tablo 3.1: Bartın İli Nüfus Bilgileri

Yıl	Toplam	Değişim	Sıra	Oran	Kır Nüfusu	-	Şehir Nüfusu	Erkek Nüfus	-	Kadın Nüfus		
2000	184.178	—	75	%0.27	136.176	%74	%26	48.002	87.211	%47.4	%52.7	96.967
2007	182.131	-%1 ▼	72	%0.26	123.343	%68	%32	58.788	88.784	%48.8	%51.3	93.347
2008	185.368	%2 ▲	73	%0.26	125.632	%68	%32	59.736	90.419	%48.8	%51.2	94.949
2009	188.449	%2 ▲	73	%0.26	125.215	%66	%34	63.234	92.808	%49.3	%50.8	95.641
2010	187.758	-%0 ▼	73	%0.25	123.774	%66	%34	63.984	91.953	%49	%51	95.805
2011	187.291	-%0 ▼	74	%0.25	121.435	%65	%35	65.856	91.841	%49	%51	95.450
2012	188.436	%1 ▲	74	%0.25	120.285	%64	%36	68.151	92.922	%49.3	%50.7	95.514
2013	189.139	%0 ▲	75	%0.25	116.144	%61	%39	72.995	93.422	%49.4	%50.6	95.717

Kaynak: TÜİK (2014); 2000-2013 Nüfus Verileri, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temel>, (Erişim: 12.06.2014).

TÜİK tarafından yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt (ADNKS) çalışması 2009 verilerine göre kentsel nüfus kırsal nüfustan azdır. Mesafelerin kısa olması nedeniyle kentsel ve kırsal alanlar bütünleşmiş bir yapı sergilediğinden çalışan nüfusun önemli bir kısmı kırsal alanlarda yaşamaktadır (BAKKA, 2010-2013: 8).

3.1.3. Coğrafi Yapı

Bartın ili Karadeniz Bölgesinin batı bölümünde, 41° 53' kuzey enlemi ile 32° 45' doğu boylamı arasında yer alır. Kuzeyini 59 km'lik sahil şeridiyle Karadeniz çevrelerken, doğuda Kastamonu, doğu ve güneyde Karabük, batıda ise Zonguldak illeriyle komşudur. Yüzölçümü 2.143 km² olup, ortalama yükseltisi 25 metredir. Batısında Zonguldak, doğusunda Kastamonu, güneyinde Karabük illeri ile çevrilidir.

Şekil 3.1: Bartın İli Coğrafi Konumu

Kaynak: Bartın Valiliği (2008), *Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl gelişme Planı*, 1. Baskı, Sargın Matbaası, Mart 2008, Bartın, s. 5.

Tablo 3.2: Bartın İli Coğrafi Koordinatları

İLİN UÇ NOKTALARI	KUZEY ENLEMLERİ	DOĞU BOYLAMLARI
Doğu : Ulus-Kerpiçli Köyü	41° 44'	32° 54'
Batı : Büyük Kızılkum-Kapan Burnu	41° 35'	32° 06'
Kuzey : Kurucaşile-Kapısuyu Köyü	41° 53'	32° 45'
Güney : Merkez-Günye Gerişli Köyü	41° 20'	32° 23'

Kaynak: Bartın Valiliği (2014), İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü Bartın İl Brifingi, Şubat 2014, (Erişim: 22.06.2014), s. 5.

Kuzey'de Kapısuyu Köyü, Güney'de Günye Gerişli Köyü, Doğu'da Ulus-Kerpiçli Köyü, Batı'da Büyük Kızılkum-Kapan Burnu Bartın'ın uç noktalarıdır.

Tablo 3.3: Bartın İlinin Komşu İllere Uzaklıkları

BARTIN İLİ'NE KOMŞU OLAN İLLER	ZONGULDAK	KARABÜK	KASTAMONU
<i>İLLERE OLAN UZAKLIKLAR (KM)</i>	89	88	182

Kaynak: Bartın Valiliği (2014), İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü Bartın İl Brifingi, Şubat 2014, (Erişim: 22.06.2014), s. 5.

Bartın'a komşu olan 3 ilin uzaklıkları sırasıyla; Zonguldak 89 km, Karabük 88 km, Kastamonu 182 km'dir.

Tablo 3.4: Bartın İlinin İlçelere Uzaklıkları

İLÇENİN ADI	MERKEZE OLAN UZAKLIĞI (KM)
Amasra	17
Kurucaşile	62
Ulus	35

Kaynak: Bartın Valiliği (2014), İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü Bartın İl Brifingi, Şubat 2014, (Erişim: 22.06.2014), s. 5.

Bartın'ın, Devrek-Mengen-Yeniçağa üzerinden Ankara ve İstanbul illeri ile doğuda Cide-Kastamonu üzerinden Orta ve Doğu Karadeniz ile güneyde Safranbolu-Karabük üzerinden Orta Karadeniz ve İç Anadolu ile karayolu ulaşım bağlantıları bulunmaktadır. İstanbul'a uzaklığı 430 km, Ankara'ya 280 km, Zonguldak'a 96 km, Kastamonu'ya 181 km, Karabük iline uzaklığı ise 90 km. dir (Bartın Valiliği, 2014a: 5).

Bartın'da yazları sıcak, kışları serin geçen Karadeniz İklimi görülmektedir. Denize yakınlığı ve pek yüksek olmayan dağ sıralarının kıyıya paralel oluşu, genellikle kıyı şeridi üzerinde sıcaklık farklarının azalmasına, nemin artmasına ve balkanlardan gelen hava kütlelerinin etkisinde kalmasına neden olmaktadır. Yıllık yağış miktarı ortalaması m² ye 1.000 mm civarındadır (MGM, 2014).

Akarsuları

Bartın'ın en önemli akarsuyu, M.Ö.'ki yıllarda Parthenios adı ile anılan ve kente adını veren Bartın Irmağı'dır. Bartın Irmağı'nın iki ana kolunu oluşturan Kocaçay ve Kocanaz Çayı, Bartın merkezinde Gazhane Burnu'nda birleşip 14 km yol kat ederek Boğaz mevkinde Karadeniz'e ulaşır. Bartın Irmağı ve kolları tarafından derin bir biçimde parçalanmış arazi çok engebeli bir görünümündedir. Irmağın genişlediği alanlarda ve dağların oldukça dik yamaçları arasında dar ve derin vadiler oluşmuştur. 500 tonluk gemilerle denizden 10-15 km içerideki kente kadar ulaşım yapılabilen akış hızı saatte 720 m. olup, denize her yıl 1.000.000.000 m³ su akıtan Bartın Irmağı Bartın ilinin en

önemli akarsuyudur. Kocanaz Çayı; güneyden doğup Kozcağız'dan kuzeye doğru akarken, 107 km uzunluğundaki Kocaçay; Kastamonu'dan gelip Ulus'tan geçen Göksu ve Eldeş Çayları (Ulus Çayı) ile bunlara katılan derelerden oluşur. Arıt ve Mevren derelerinden oluşan Kozlu Çayı ile birleşen Kışla Deresi, Akpınar ve Karaçay dereleri Kocaçay'ı besleyen akarsulardır. Diğer önemli akarsuları; Kapısuyu ve Tekkeönü dereleri ile Ulus-Uluyayla'yı sulayan Ovaçayı ve İnönü dereleridir.

Ovaları ve Yaylaları

Bartın Irmağı ve kolları tarafından derin bir biçimde parçalanmış arazi çok engebeli bir görünümündedir. Irmağın genişlediği alanlarda ve dağların oldukça dik yamaçları arasında dar ve derin vadiler yer alır. Kent merkezlerine inildikçe düz ovalar artmaktadır.

Ulus ilçesinde Uluyayla, Arıt beldesinde Zoni ve Kumluca beldesinde Ardiç (Gezen) ve Kokurdan yaylaları muhteşem doğa güzellikleriyle dağ ve yayla turizmi açısından önem arz eder.

Dağları

Bartın; doğu, batı ve kuzeyden yüksekliği 2000 m.yi geçmeyen dağlarla çevrilidir. Dağlar, yüksek olmamakla birlikte oldukça dik, sahillere doğru sarp ve kayalıktır. En yüksek nokta Keçikıran Tepesi'dir. (1619 m.). İlin önemli dağları; Aladağ, Kocadağ, Karadağ, Kayaardı, Karasu ve Arıt dağlarıdır. Kent merkezini batıdan Aladağ, kuzeyden Karasu dağları ve doğudan Arıt dağları kuşatmaktadır.

3.1.4. Sosyo-Ekonomik Yapı

Bartın, Kalkınma Bakanlığı'nın yapmış olduğu illerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması (SEGE-2011) araştırması raporunda, sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından 81 il arasında 0,1976 endeks değeriyle 48. sırada yer almaktadır. Gelişmiş iller grubunda da 4. derece iller grubunda yer almaktadır (SEGE, 2013: 63). Kişi başına milli geliri 1.061 \$ olan Bartın, Kişi başına düşen milli gelir sıralamasında Türkiye'de 65. Sırada yer almaktadır. İlin ekonomik yapısını belirleyen en temel unsurlar madencilik, tarım ve ticarettir. Çelik ve Murat'ın (2009: 199-212), Bartın ilinin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek amacıyla yapmış oldukları çalışma sonucunda Bartın ilinin en büyük ekonomik sorununun yüksek işsizlik ve göç unsurunun olduğunu, ilin ekonomik yapısını tehdit eden unsurun ise Amasra'ya yapılacak olan termik santral olduğunu söylemişlerdir.

İlin nüfus, eğitim, sağlık ve ekonomik alanda ki çeşitli önemli sosyo-ekonomik göstergeleri aşağıda Tablo. 3.5 'te verilmiştir.

Tablo 3.5: Genel Sosyo-Ekonomik Göstergeleri

DEĞİŞKEN	YIL	BİRİM	DEĞER
Nüfusu	2013	Kişi	189.139
Nüfusun Türkiye İç. Pay (%)	2013	Binde	0,25
Nüfus Büy. Bak. İl Sırası	2013	Sıra	75
Yıllık Nüfus Artış Hızı	2012-2013	%o	3.7
Net Göç Hızı	2012-2013	%o	- 1.3
Yüzölçümü	2012	km2	2.076
Yüzölçümü Büy. Bak. İl Sır.	2012	Sıra	79
Nüfus Yoğunluğu	2013	km2/kişi	91,1
İlçe Sayısı (Merkez Dahil)	2013	Adet	4
Belediye Sayısı	2013	Adet	9
Köy Sayısı	2013	Adet	262

Kaynak: TÜİK (2014); HGK (2014); Bartın Valiliği (2014).

Bartın ili nüfusunun Türkiye içindeki payı %₀ 0,25, 81 il arasında nüfus büyüklüğü bakımından 75. sırada yer almaktadır. Bartın'da, merkez ilçe dahil 4 ilçe, 9 belediye ve 262 köy mevcuttur.

Tablo 3.6: Ekonomik-Mali Göstergeler

DEĞİŞKEN	YIL	BİRİM	DEĞER
Kişi Başına GSYİH Hasıla Miktarı	2001	\$	1.061 \$
İlin GSYİH İçindeki Payı	2001	%	0,13
Kişi Başına GSYİH İl Sırası	2001	Sıra	65
Gelişme Hızı	2013	%	48,4
İşsizlik Oranı	2013	%	6.2
Sosyo - Ekonomik Gelişmişlik Sırası	2011	Sıra	48
Banka Şube Sayısı	2013	Adet	24
Toplam Vergi Mükellefi S.	2013	Adet	13.893
İhracat	2013	Dolar (\$)	7.219.000
İthalat	2013	Dolar (\$)	5.873.000

Kaynak: TÜİK (2014), BDDK (2014), Defterdarlık (2013), Ekonomi Bakanlığı (2014).

Bartın, kalkınmada 1.derecede öncelikli iller arasında bulunmaktadır. İlde yapılacak teşvik belgesine bağlanmış yatırımlar için yatırımlar, Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu istisnası, Yatırım İndirimi, KDV istisnası, Vergi, Resim ve Harç İstisnası ve Fondan Kredi Tahsisi gibi teşvik tedbirleriyle desteklenmektedir.

Ayrıca, 6 Şubat 2004 tarih ve 25365 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "5084 (ve 5350) sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" kapsamındaki iller arasında yer almış ve bu Kanunda da yatırımcılar, Gelir Vergisi Stopajı, Sigorta Primi İşveren Payı, Enerji Desteği ve Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi gibi teşvik unsurları ile desteklenmektedir.

Daha önce Zonguldak Karaelmas Üniversitesi'ne bağlı fakülte bulunan Bartın ilinde, 22.05.2008 tarih ve 5765 sayılı kanunla Bartın Üniversitesi kurulmuştur. 2014 yılı itibariyle Üniversite bünyesinde; 7 Fakülte, 3 Enstitü, 1 Yüksekokul, 2 Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır. Aynı zamanda üniversitede 412'si akademik ve 248'i idari olmak üzere toplam 660 personel görev yapmaktadır (Bartın Üniversitesi, 2013; 53).

Tablo 3.7: Yıllar İtibariyle Bartın Üniversitesi Öğrenci Sayıları

BİRİM	2008	2009	2010	2011	2012	2013-2014
Fakülteler	766	1529	2413	3517	4887	6174
Enstitüler	-	91	105	134	232	458
Yüksekokul / MYO	1320	1410	1273	1641	2029	2195
Uzaktan Eğitim	-	-	-	-	127	134
Pedagojik Formasyon	-	-	-	-	-	248
TOPLAM	2086	3030	3791	5292	7275	9209

Kaynak: Bartın Üniversitesi (2013); 2013 Yılı İdare Faaliyet Raporu, 2014 Bartın, s. 53.

2013-2014 eğitim-öğretim yılı itibariyle öğrenim görmekte olan öğrenci sayısı, 3.868'i kız, 5.341'i erkek olmak üzere toplam 9.209'dur.

Öğrenci ve personel sayılarındaki artışa bakıldığında üniversitenin kuruluşundan itibaren Bartın ilinin sosyo-ekonomik yapısına çok önemli katkıda bulunduğu bir gerçektir (Bartın Üniversitesi, 2013; 54). Ceyhan ve Güney (2011: 183-207)' de Bartın Üniversitesi'nin Bartın İlinin Ekonomik Gelişimine 20 Yıllık Projeksiyonda Katkılarının Değerlendirilmesi isimli çalışmalarında, Bartın Üniversitesi öğrencilerine

uyguladıkları anket sonuçları ve ilin ekonomik verilerinden yola çıkarak; Üniversitenin, ilin sosyal yapısına ve ekonomik kalkınmasına pozitif etkisinin açıkça görüldüğünü ancak sanayi üniversite işbirliği yapılarak çeşitli projelerin gerçekleştirilmesi, sempozyum, seminer, konferans vb. etkinliklerle şehrin sosyo-kültürel gelişimine daha da fazla katkı sağlayacağını ve ilerleyen süreçte de katkısının artarak devam edeceğini belirtmişlerdir.

Bu kapsamda; Bartın ili DPT tarafından yapılan "2011 Yılı İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması" araştırma sonuçlarına göre -0,1976 puan ile sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından 48. sırada yer almaktadır (SEGE, 2013: 50).

2010 yılında nüfus sıralamasında Türkiye'nin en küçük 9. ili olan Bartın 2013 yılı itibarıyla en küçük 7. İl durumuna gerilemiştir. Bunun nedeni olarak da nüfus artış hızının çok düşük olmasıdır (TÜİK, 2014). 2010 yılında yapılan çalışmalarda nüfusa paralel olarak il genel ekonomik gelişmişlik endeksinde 77. sırada yer alırken, kişi başına göstergelerde daha üst sıralara çıkmaktadır. Bartın en güçlü performansı sosyal gelişmişlik kriterinde göstermektedir. Bu gelişmede, Bartın'ın kişi başına mesken elektrik tüketimi, bin kişi başına otomobil sayısı gibi kriterlerden yüksek puanlar alması etkili olmuştur. İlin ekonomik yapısına bakıldığında, madencilik ve tarımın başlıca geçim kaynakları olduğu da görülmektedir (Eraydın vd., 2012: 53). Ancak, tarım alanlarının yetersiz olması nedeniyle tarımsal üretim sınırlı seviyede gerçekleştirilmektedir. İlde faaliyet gösteren en önemli işletme durumundaki kamuya ait Türkiye Taş Kömürü İşletmesi, il istihdamına önemli katkı sağlamaktadır. Bartın ekonomisi sanayi açısından ise zayıf bir görünüm sergilemektedir. Nitekim, ildeki sanayi işletmelerinin büyük bir kısmının mikro ve küçük ölçekli olduğu görülmektedir. Bartın'da 2005 yılına kıyasla işsizlik oranındaki hızlı artış dikkat çekmekle birlikte 2010 yılı itibarıyla işsizlik oranının gelmiş olduğu seviyenin Türkiye ortalamasının bir miktar altında kaldığı görülmektedir. Finansal gelişmişlik açısından incelendiğinde, Bartın, İGE sıralamasında bulunduğu konuma kıyasla daha gelişmiş bir görünüm arz etmektedir (Eraydın vd., 2012: 53).

Genel olarak bakıldığında, Bartın'ın sosyal gelişmişlik endeksi hariç diğer tüm endekslerde Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir (Eraydın vd., 2012: 53).

3.2. İşgücü

Bartın'da üretim konusu kömür olan tek işletme yine TTK'ya bağlı olan Amasra Taşkömürü İşletme Müessesesi'dir. Batı Karadeniz Bölgesi, 1800'lü yıllardan bu yana kömür çıkartılmasına ve buna bağlı demir çelik endüstrisi ile varlığını sürdürmüş, bu özelliği ile gelişerek büyümüş bir bölgedir. Bu özelliklerinden dolayı madencilik, sanayi ve ticari faaliyetler analizi yapılması gereken öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir. Bölgede sanayinin gelişimi ile enerji sektörü arasında doğrudan bir ilişki söz konusu olduğundan, enerji de öncelikli alanlar arasında değerlendirilmiştir (BAKKA, 2010-2013: 8).

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2012, 511-517) 81 İl Durum Raporu'nda Bartın ile ilgili kısımda, Bartın ilinin iklimi tarım yapılabilmesi için uygun olmasına rağmen, tarım arazilerinin yetersiz olmasından dolayı yeterince tarımsal faaliyet gerçekleştirilemediği belirtilmiştir. Ayrıca raporda şu verilere yer verilmiştir; sanayide çalışanların % 29'u giyim eşyası imalatı, kürkün işlenmesi ve boyanması, %14'ü kömür ve linyit çıkartılması, %12'si diğer metalik olmayan mineral ürünlerinin imalatı, % 12'si tekstil ürünleri imalatı sektöründe istihdam edilmektedir. Sanayideki istihdamın % 90'ı işçi, % 2'si mühendistir. Bartın ilinde bulunan sanayi işletmelerinin % 20'si mikro ölçekli, % 54'ü küçük ölçekli, %22'si orta ölçekli, % 4'ü büyük ölçekli işletmelerdir. Bartın'da kömür üreten tek işletme TTK'ya bağlı Amasra Taşkömürü İşletme Müessesesi'dir. Bartın ilinin bulunmuş olduğu bu bölge, 1800'lü yıllardan itibaren kömür madenleri ve buna bağlı demir çelik endüstrisi ile ekonomisini ayakta tutmuş, bu şekilde gelişerek büyüyen bir bölgedir. BAKKA tarafından sürdürülen çalışmalar neticesinde ve bölgenin bu yapısından dolayı madencilik, ticari ve sanayi gibi alanların, analizi yapılması gereken öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir. Bu kesimde sanayinin gelişmesi ile enerji sektörü arasında doğrudan bir ilişki söz konusu olduğundan, enerji de öncelikli alanlar arasında değerlendirilmiştir (BAKKA, 2010-2013: 8).

Şekil 3.2: Dördüncü Kademe Gelişmiş İller

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı (2013); "İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011)" Ankara, s. 66.

DPT tarafından 2003 ve 2011 yıllarında sosyal ve ekonomik alanlardan seçilen değişkenler baz alınarak, illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesi ve bu belirleme doğrultusunda sıralamalarının yapılması çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın temel amacı illerin, coğrafi bölgelerin ve istatistiki bölge birimlerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyelerini karşılaştırmalı olarak belirlemek ve çeşitli mekansal ölçeklerde sektörel bazda gelişmişlik sıralamaları elde etmektir. Bu kapsamda; "2011 Yılı İllerin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması"nda Bartın ili -0,1976 puan ile sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından 48. sırada yer almaktadır. İllerin gelişmişlik düzeyine göre altı gruba ayrıldığı bu çalışmada Bartın ili, dördüncü derece gelişmiş iller grubunda da 15. sırada yer almaktadır (SEGE, 2013: 65).

3.3. Sermaye Piyasası Açısından Bartın İlinin Yatırımcı Profili

Sermaye piyasasında işlem yapan yatırımcılara ait veriler Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdinde tutulmaktadır. Bartın ilinde bulunan ve merkezi kayıt kuruluşunda kayıtlı yatırımcılar ile ilgili demografik ve finansal veriler aşağıda sunulmuştur. Söz konusu veriler merkezi kayıt kuruluşunun raporlarından elde edilen bilgiler doğrultusunda tablolar ve grafikler yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında Bartın ilindeki merkezi kayıt kuruluşuna kayıtlı yatırımcıların yıllar itibariyle yatırım eğilimlerini tespit edebilmek için merkezi kayıt kuruluşu ile irtibata geçilmek suretiyle, her portföy grubundan yatırımcıların son on yıldaki portföy değerleri ve yatırım tercihlerine ilişkin veriler talep edilmiştir. Bu şekilde Bartın ilindeki yatırımcıların yıllar itibariyle yatırım eğilimi analizinin açık ve rasyonel olacağı düşünülmüştür. Fakat merkezi kayıt kuruluşu ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde

yatırımcı bazında herhangi bir bilginin tarafımıza verilemeyeceği bildirilmiştir. Bu yüzden çalışmamız kapsamında merkezi kayıt kuruluşunun yıllık verilerinden yola çıkarak Bartın ilindeki yatırımcıların ancak genel yapılarını tablolar ve grafikler yardımıyla bu kısımda açıklamaya çalışacağız.

Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK); kanun ve ilgili mevzuat çerçevesinde sermaye piyasası araçlarının kaydi olarak muhafazasını ve bu araçlara ait hakların özel hukuk tüzel kişiliğine sahip bir anonim şirket tarafından yerine getirilmesi amacıyla kurulmuştur. Merkezi Kayıt Kuruluşu, sermaye piyasası araçlarının kaydi olarak muhafazası, hak kullanımları ve takaslarını gerçekleştirir (İnam, 2007: 176).

Tablo 3.8: Yıllar İtibariyle Bartın İlindeki Yatırımcı Sayıları

Yıl	Yatırımcı Çeşidi	Sicil Almış Bakisiz Yatırımcı Sayısı	Sicil Almış Bakiyeli Yatırımcı Sayısı	Sicil Almış Yatırımcı Sayısı
2013	Yabancı	51	3	54
	Yerli	53.952	1.982	55.934
2012	Yerli	50.962	1.943	52.905
	Yabancı	45	3	48
2011	Yerli	48.287	1.951	50.238
	Yabancı	38	3	41
2010	Yerli	42.719	1.858	44.577
	Yabancı	30	2	32
2009	Yerli	37.709	1.825	39.534
	Yabancı	29	2	31

Kaynak: MKK (2014); “2009-2013 Yıllık Verileri”, <https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login>, (Erişim: 23.04.2014).

Merkezi Kayıt Kuruluşu, yatırımcı verilerini raporlarken yatırımcıları Fon, Tüzel, Gerçek, Yatırım Ortaklığı ve Diğer şeklinde beş ayrı grup olarak sınıflandırmıştır. Bartın ilinin sosyo-ekonomik yapısını göz önünde bulundurduğumuzda ve yaptığımız araştırmalar neticesinde yatırımcı çeşidinin fazla olmadığı görülmektedir. Buradan yola çıkarak ve merkezi kayıt kuruluşunun verilerinden hareketle Bartın ilinde yatırımda bulunan Gerçek ve Tüzel yatırımcılar ile ilgili veriler sunulmuştur. Herhangi bir yatırımcı ve portföy değeri olmayan; Fon, Yatırım Ortaklığı ve Diğer yatırımcı çeşitlerini tablolardan sadeleştirerek Bartın ile ilgili verileri aşağıdaki tablo ve grafiklerde verilmiştir.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere tüm yıllardaki sicil almış bakiyeli yatırımcı sayısı, sicil almış yatırımcıların %5 i civarındadır. Burada merkezi kayıt kuruluşuna kayıtlı fakat hesabında herhangi bir değer olmayan yatırımcıların çok fazla

olduğu görülmektedir. 2013 yılı itibariyle yabancı sicil almış gerçek yatırımcı sayısı 54 iken bunlardan sadece 3 tanesi bakiyeli gerçek yatırımcıdır. Aynı şekilde yerli sicil almış gerçek yatırımcı sayısı 55.934 iken bunlardan sadece 1982 tanesi bakiyeli gerçek yatırımcıdır.

Tablo 3.9: Bartın İlindeki Yatırımcı ve Portföy Değerlerinin Dağılımı

Yıllar	Tüzel		Gerçek		Toplam	
	Yat. Sayısı (Kişi)	Portföy Değeri Toplamı (TL)	Yat. Sayısı (Kişi)	Portföy Değeri Toplamı (TL)	Yat.Sayısı (Kişi)	Portföy Değeri Toplamı (TL)
2013	3	1.125,32	1.982	23.596.593	1.985	23.597.718
2012	1	175,00	1.945	19.442.595	1.946	19.442.770
2011	0	0,00	1.954	17.814.713	1.954	17.814.713
2010	1	13,77	1.859	21.220.948	1.860	21.220.962
2009	1	8,49	1.826	16.342.042	1.827	16.342.051

Kaynak: MKK (2014); “2009-2013 Yıllık Verileri”, [https://portal.mkk.com.tr/portal/# Portal-Login](https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login), (Erişim: 23.04.2014).

Bartın ilindeki yatırımcıların çeşidine bakıldığında sadece tüzel ve gerçek yatırımcının bulunduğu bunun dışında kalan yatırım ortaklığı, fon ve diğer yatırımcıların Bartın ilinde bulunmadığını görüyoruz. Bartın ilinde 2013 yılı itibariyle bulunan 1985 adet sicil almış bakiyeli yatırımcıdan 3 tanesi tüzel 1.982 tanesi gerçek yatırımcıdan oluştuğu görülmektedir. 1985 adet gerçek yatırımcının portföy değeri 23.596,593 TL 3 adet tüzel yatırımcının portföy değeri ise 1,125,32 TL’dir. Bartın ilinde bulunan yatırımcıların toplam portföy değeri ise 23.597,718 TL’dir.

Tablo 3.10: Bartın İlindeki Gerçek Yatırımcıların Dağılımı

Yıllar	Yerli Gerçek Yat. Sayısı	Yabancı Gerçek Yat. Sayısı
2013	1.979	3
2012	1.942	3
2011	1.951	3
2010	1.857	2
2009	1.824	2

Kaynak: MKK (2014); “2009-2013 Yıllık Verileri”, <https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login>, (Erişim: 23.04.2014).

Bartın ilindeki yatırımcıların yerli ve yabancı dağılımına bakıldığında yabancı yatırımcıların hepsinde tüm yıllarda gerçek yatırımcılar olduğu görülmektedir. 2013 yılı itibariyle de Bartın ilinde bulunan 3 adet yabancı yatırımcının 3’ü de gerçek

yatırımcı olduğu ve cinsiyet dağılımında ise 3 yabancı yatırımcının 2'sinin kadın 1'inin erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.11: Bartın İlindeki Gerçek Yatırımcıların Cinsiyet Dağılımı

Yıllar	Yabancı		Yerli		Toplam
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
2013	2	1	393	1.586	1.982
2012	2	1	391	1.551	1.945
2011	2	1	380	1.571	1.954
2010	1	1	372	1.485	1.859
2009	1	1	367	1.457	1.826

Kaynak: MKK (2014); “2009-2013 Yıllık Verileri”, <https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login>, (Erişim: 23.04.2014).

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere Bartın ilinde bulunan gerçek yatırımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında yıllar itibariyle erkek yatırımcıların ağırlığı göze çarpmaktadır. 2013 yılı itibariyle Bartın’da bulunan yerli gerçek yatırımcı sayısı 1979 yabancı gerçek yatırımcı sayısı 3’tür. Aynı zamanda 1982 gerçek yatırımcının 395’i kadın 1.587’si erkek gerçek yatırımcıdan oluşmaktadır. Tüm yıllarda kadın yatırımcılar erkek yatırımcıların %25’i civarındadır. Toplam yatırımcıların ise %19’u civarında kadın yatırımcı bulunmaktadır.

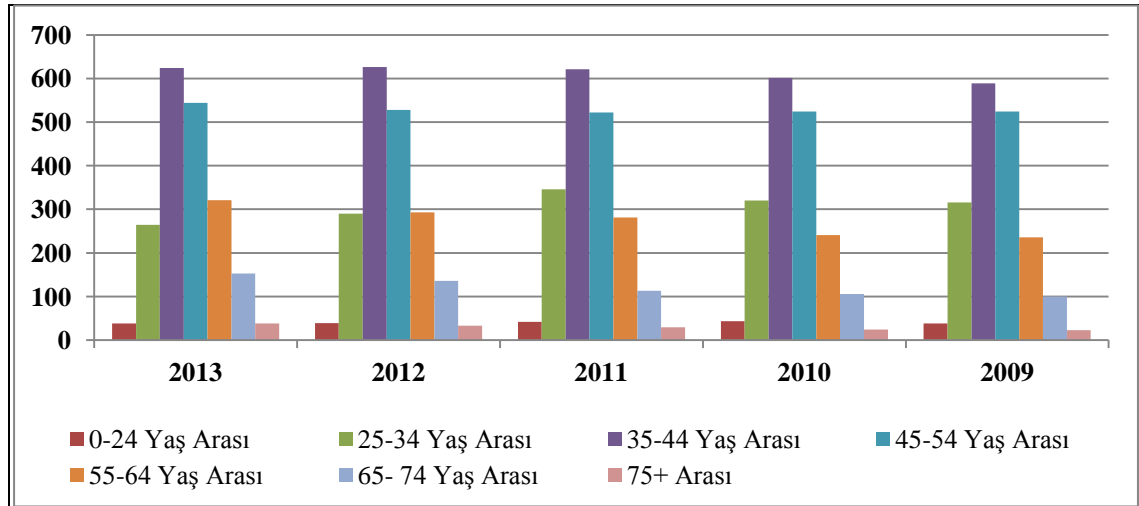
Tablo 3.12: Yıllar İtibariyle Bartın İlindeki Gerçek Yatırımcıların Yaş Dağılımı

Yıl \ Yaş	0-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75+ Üzeri
2013	7	31	69	195	273	351	285	259	206	115	95	58	38
2012	9	30	87	203	291	335	272	256	199	94	94	42	33
2011	8	34	115	231	316	305	297	225	182	99	76	37	29
2010	9	34	110	210	310	291	301	223	160	81	76	30	24
2009	12	26	106	210	301	288	291	233	154	82	74	26	23
Toplam	45	155	487	1049	1491	1570	1446	1196	901	471	415	193	147

Kaynak: MKK (2014); “2009-2013 Yıllık Verileri”, <https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login>, (Erişim: 23.04.2014).

Bartın ilindeki gerçek yatırımcıların yaş aralıklarına dağılımı Grafik 3.1’de verilen grafik yardımıyla açıklanmıştır.

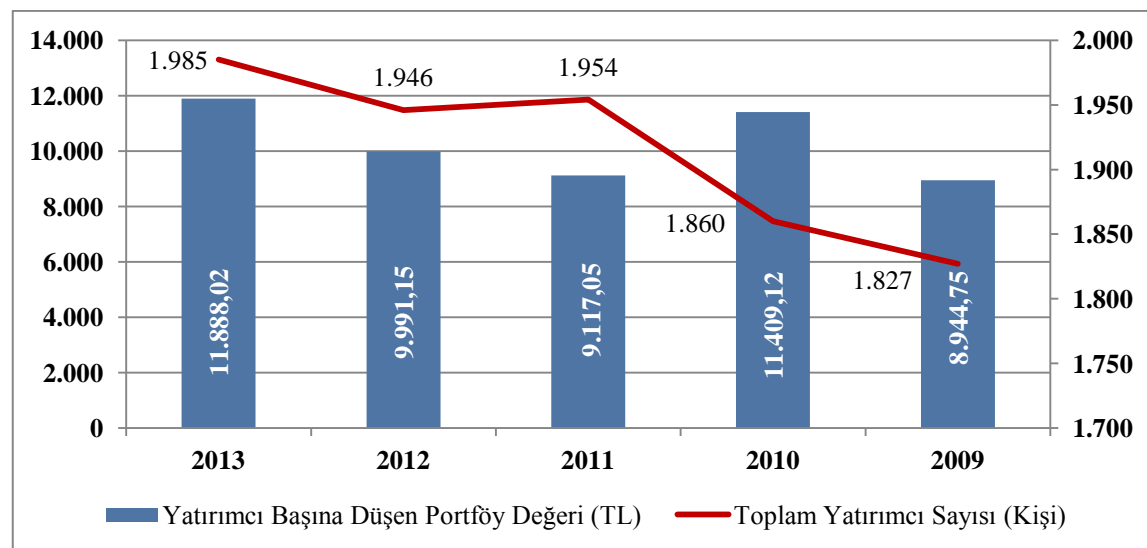
Grafik 3.1: Yıllar İtibariyle Bartın İlindeki Gerçek Yatırımcıların Yaş Dağılımı

Kaynak: MKK (2014); “2009-2013 Yıllık Verileri”, <https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login>, (Erişim: 23.04.2014).

Bartın ilinde bulunan gerçek yatırımcıların yaş dağılımına baktığımızda sayıca en fazla 35-44 yaş aralığında 3.061 yatırımcı bulunduğu görülmektedir. İkinci sırada ise 45-54 yaş aralığında 2.642 yatırımcı bulunmaktadır. En az yatırımcının bulunduğu yaş aralığı ise 75+ üzerinde 147 yatırımcı bulunmaktadır.

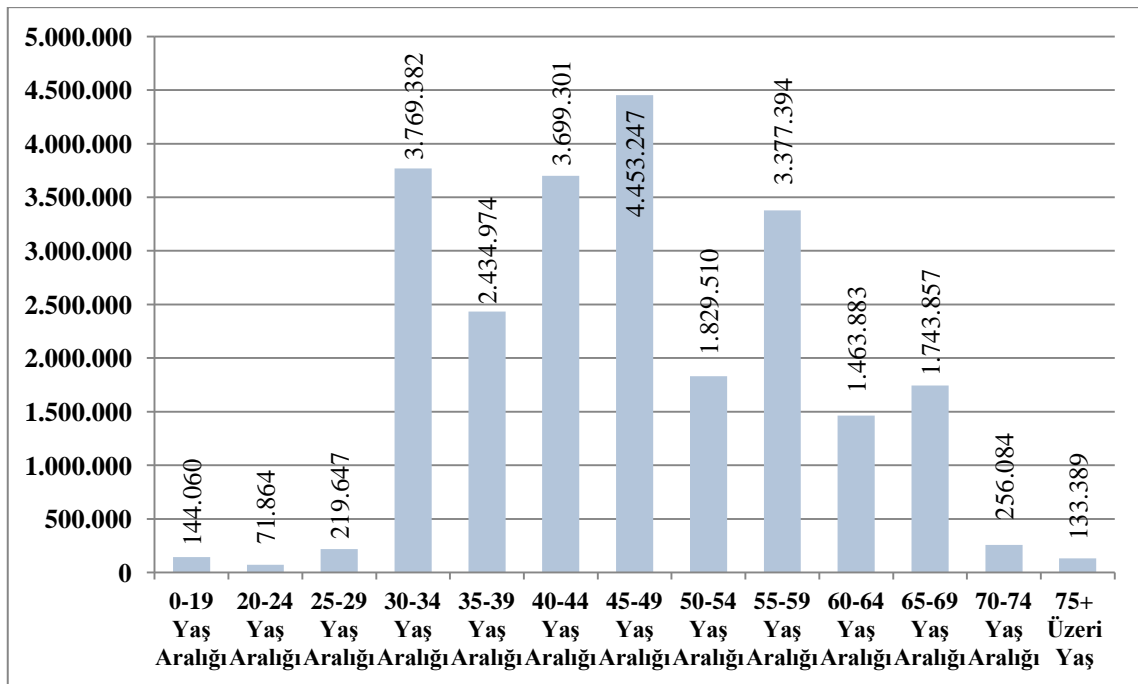
Grafik 3.2: Bartın İlinde Yatırımcı Başına Düşen Ortalama Portföy Değeri ve Yatırımcı Sayısı

Kaynak: MKK (2014); “2009-2013 Yıllık Verileri”, <https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login>, (Erişim: 23.04.2014).

Yıllar itibariyle Bartın ilinde yatırımcı sayısı ve portföy değerlerinde düşük miktarlarda da olsa dalgalanmalar yaşandığı bir önceki tablo da açıkça görülmektedir. Ancak 2013 yılı itibariyle en yüksek yatırımcı sayısına ve portföy değerine ulaşıldığı görülmektedir. 2013 yılında toplam 1.985 adet yatırımcı ve 23.597.718,87 TL portföy değerine ulaşılmıştır. Portföy değeri ve yatırımcı sayılarının paralel hareket etmesinden dolayı yatırımcı başına düşen ortalama portföy değerinde de bazı yıllarda iniş ve çıkışların olduğu görülmektedir. 2010 yılında 8.944,75 TL olan yatırımcı başına ortalama portföy değeri, 2013 yılı itibariyle 11.888,02 TL olduğu yukarıdaki grafikten anlaşılmaktadır. Son üç yılda gerçekleşen portföy değerlerinin artışına paralel olarak gelecek yıllarda yatırımcı başına ortalama portföy değerinin yükseleceği tahmin edilmektedir.

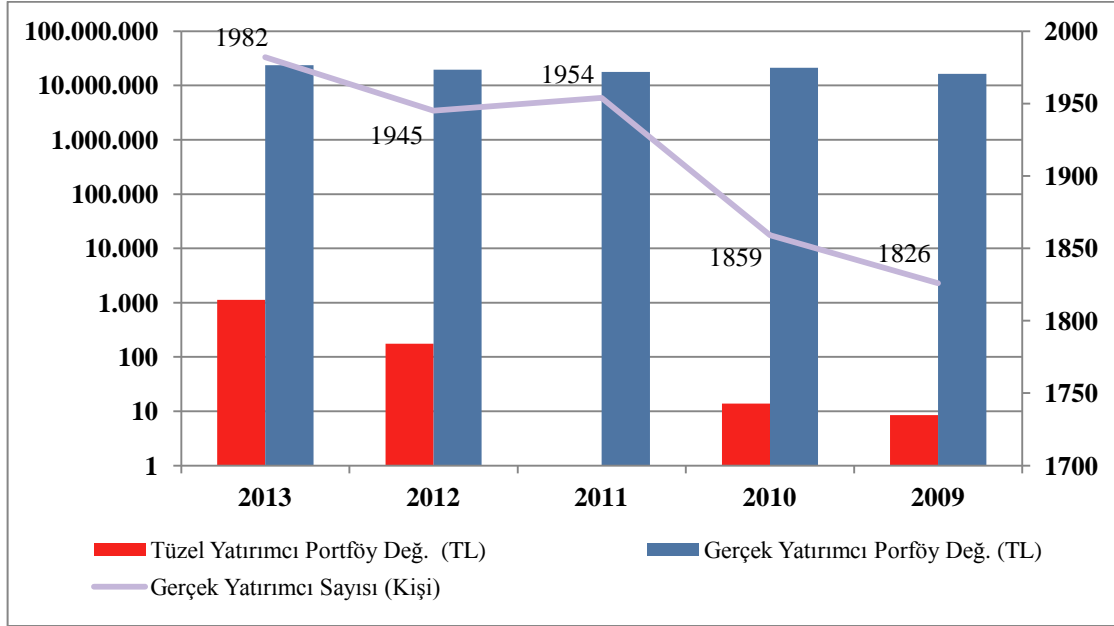
Grafik 3.3: Bartın İlindeki Gerçek Yatırımcı Portföy Değerlerinin Yaş Dağılımı

Kaynak: MKK (2014); “2009-2013 Yıllık Verileri”, <https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login>, (Erişim: 23.04.2014).

Yatırımcıların yaş aralığına dağılımına baktığımızda en fazla yatırımcı ile ilk sırada 35-44 yaş aralığında bulunan yatırımcıların olduğunu bir önceki tablo ve grafikte açıklamıştık. Fakat portföy değerlerine baktığımızda yatırımcı sayılarıyla farklılık göstermekte ve en fazla portföy değerinin (4.453,247 TL) 45-54 yaş aralığında bulunan yatırımcılara ait olduğu görülmektedir.

Grafik 3.4: Yıl ve Yatırımcı Çeşidi İtibariyle Toplam Yatırımcı Sayıları ve Portföy Değerleri

Kaynak: MKK (2014); “2009-2013 Yıllık Verileri”, <https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login>, (Erişim: 23.04.2014).

2013 yılı itibariyle Bartın ilinde 3 adet tüzel yatırımcı 1.982 adet gerçek yatırımcı bulunmaktadır. Tüzel yatırımcıların hepsi yerli yatırımcılardan oluşmaktadır. Tüzel yatırımcı sayısı geçtiğimiz yıllarda 1’in üzerine çıkmamasına rağmen, (2010 yılında hiç tüzel yatırımcı bulunmamaktadır.) 2013 yılı itibariyle bu sayı 3’e ulaşmış, bunların portföy değerleri toplamı ise 1.125,32 TL olmuştur. Gerçek yatırımcı sayısına bakıldığında ise beş yıllık bir süre zarfında %8,5 oranında bir artış olduğu görülmektedir. Buna karşın portföy değerlerinde %44,4 oranında bir artış meydana gelerek 23.596,593 TL olduğu görülmektedir. Toplam yatırımcı sayılarına bakıldığında da yıllar itibariyle bu oranın düşük oranda arttığını görmek mümkündür. Genel olarak portföy değerlerinin de yatırımcı sayıları ile paralellik gösterdiği ve belli oranda bir artış yaşandığı görülmektedir. Ancak Bartın ilinin ekonomik potansiyeli göz önüne alındığında ve son yıllarda ilde yaşanan ekonomik hareketliliğin artarak devam edeceğini söylemek mümkündür.

Tablo 3.13: Yabancı Yatırımcı Portföy Değerlerinin Portföy Dilimlerine Dağılımı (TL)

Yıllar	0 - 10.000	10. 000 - 100.000	100.000 - 1.000.000	>1000.000	GENEL TOPLAM	
	Portföy Değeri	Portföy Değeri	Portföy Değeri	Portföy Değeri	Yatırımcı Sayısı	Portföy Değeri
2013	5.540	26.915	0,00	0,00	3	32.455
2012	6.530	22.568	0,00	0,00	3	29.098
2011	6.795	29.228	0,00	0,00	3	36.023
2010	5.661	0,00	0,00	0,00	2	5.661
2009	3.385	0,00	0,00	0,00	2	3.385

Kaynak: MKK (2014); “2009-2013 Yıllık Verileri”, <https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login>, (Erişim: 23.04.2014).

Yabancı yatırımcıların portföy değerlerinin portföy dilimlerine dağılımına bakıldığında son üç yıldır en fazla tutarın 10.000-100.000 TL’lik dilimde bulunduğu görülmektedir. 2013 yılında ise yabancı yatırımcıların toplam portföy değeri 32.455.000 TL’dir

Tablo 3.14: Yerli Yatırımcı Sayısı ve Portföy Değerlerinin Portföy Dilimlerine Dağılımı (TL)

Yıllar	0 - 10.000		10. 000 - 100.000		100.000 - 1.000.000		>1000.000		GENEL TOPLAM	
	Yat. Sayısı	Portföy Değeri	Yat.Sayısı	Portföy Değeri	Yat.Sayısı	Portföy Değeri	Yat. Sayısı	Portföy Değeri	Yat. Sayısı	Portföy Değeri
2013	1.649	1.898.778	290	8.916.366	42	9.970.410	1	2.779.710	1.982	23.565.263
2012	1.611	1.841.372	284	7.908.916	48	9.663.384	0	0,00	1.943	19.413.673
2011	1.620	1.971.976	293	8.262.104	38	7.544.610	0	0,00	1.951	17.778.690
2010	1.511	1.770.545	301	8.742.008	46	10.702.748	0	0,00	1.858	21.215.301
2009	1.575	1.895.118	223	6.564.395	26	5.374.178	1	2.504.975	1.825	16.338.666

Kaynak: MKK (2014); “2009-2013 Yıllık Verileri”, <https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login>, (Erişim: 23.04.2014).

Bartın ilindeki yerli yatırımcıların portföy değerlerinin portföy dilimlerine dağılımına bakıldığında yatırımcı sayısının en fazla olduğu 0-10.000 TL diliminde en az tutarın olduğu görülmektedir. En fazla tutarın ise 100.000-1000.000 TL’lik dilimde bulunduğu görülmektedir.

4. BARTIN İLİNİN BİREYSEL YATIRIMCI PROFİLİ ARAŞTIRMASI: METODOLOJİ VE VERİ

Bu bölümde bireysel yatırımcıların tercihleri ve profilinin incelenmesi açısından Bartın ili örneğini içeren amprik analize ilişkin metodoloji ve analiz yapılırken yararlanılan verilere yer verilmiştir. Bu çerçevede araştırmanın amacı, önemi, yöntemi, sınırları, varsayımları, hipotezleri ve tanımlamalar ile verilerin analiz süreci açıklanmaya çalışılmıştır.

4.1. Araştırmanın Amacı

Bireylerin kişisel özellikleri, riske karşı yaklaşımları, gelir düzeyleri ve tasarruf yapma eğilimleri farklılık gösterir. Geleneksel finans anlayışına göre finansal yatırım tercihlerini rasyonel biçimde gerçekleştirdiği kabul edilen bireysel yatırımcılar çoğu zaman davranışsal ve psikolojik etmenlerin yatırım tercihlerini etkilemesini engelleyememektedir.

Bireysel yatırımcılar üzerine gerçekleştirilen araştırmaların genel olarak birincil amacı onların yatırım eğilimlerinin ortaya konması ve davranışlarında etkili olan faktörlerin belirlenmesi olmuştur. Bu şekilde yatırımcı davranışları analiz edilerek, yatırımların yönlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada bireysel yatırımcıların kişisel durumları, sosyal statüleri, yatırım tercihleri ve bilgi düzeyleri ile yatırım kararını etkileyen genel faktörler arasındaki ilişkinin açıklanması ve bu çerçevede Bartın ilindeki bireysel yatırımcı profilinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Analizde bireysel yatırımcılar ile sürekli iletişim halinde bulunan banka çalışanlarının bilgi ve tecrübelerinden yararlanılmak istenmiştir. Bartın ilindeki bireysel yatırımcıların yatırım tercihlerinin belirlenmesi bağlamında, finans alanındaki bilgi düzeyleri, finansal piyasalara katılım dereceleri, yatırımlarını takip durumları, finansal yatırımlarındaki vade tercihleri ve yatırım kararını etkileyen genel faktörler inceleme konusu yapılmıştır.

4.2. Araştırmanın Önemi

Farklı amaçlarla yatırımda bulunan yatırımcıların yaptıkları yatırımlardan ne bekledikleri ve beklentilerini karşılayacak yatırım araçlarını nasıl tespit ettiklerini ortaya koymak finans piyasalarının işlerliğini olumlu etkileyecektir. Bu anlamda bireysel yatırımcı üzerine yapılan çalışmaların da önemi açıkça ortadadır. Bu çalışmamızda da Bartın ilinin ekonomik unsurlarından olan bireysel yatırımcıların yatırım kararları, nasıl karar aldıkları, ne gibi faktörlerden etkilendikleri gibi genel konuları ortaya koymak önem arz etmektedir. Bu amaçla Bartın ili genelinde gerçekleştirdiğimiz araştırmalar

neticesinde, ilin yatırım anlamında ülke ortalamasının gerisinde olduğu ve bu konuda yapılacak çalışmalar doğrultusunda yatırımcıların profili ile yatırım alanındaki eğilimlerinin ortaya konularak, onları yatırıma yönlendirebilecek yöntemlerin geliştirilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bartın ilinde bulunan bankalarda çalışan ve devamlı, yatırımcılar ile muhatap olan uzman kişi görüşlerinin dikkate alınması da çalışmayı önemli kılan diğer bir unsurdur. Bartın’da daha önce bireysel yatırımcılar üzerine gerçekleştirilen bu denli geniş bir çalışmanın olmaması ve bundan sonra yapılacak çalışmalara örnek teşkil etmesi çalışmanın önemini artırmaktadır.

4.3. Araştırmanın Sınırları

Araştırma kapsamında Bartın ilindeki yatırımcıların yatırım tercihleri ve yatırımcı profilinin belirlenmesi, araştırma karakteristikleri kapsamındaki sorularla sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede analizler, “Yatırım Kararına Gelirin Etkisi”, “Bilinçli Yatırımcı Davranışı”, “Yatırım Bilgi Takibi”, “Bankacılık ve Ödeme Davranışı”, “Yatırım Kararına Din ve Toplumun Etkisi” ile “Geleneksel Yatırımcı Davranışı” olan anket ana karakteristikleri ile sınırlandırılmıştır. Veri analizleri, araştırma ana karakteristiklerini içerecek şekilde sınırlandırılmıştır. Çalışma Bartın ilindeki bireysel yatırımcılar ile ilgili olduğundan, Bartın ili sınırlarındaki 24 banka şubesi ile sınırlı kalmıştır. Bankaların yoğun iş temposu dikkate alındığında, bu bankalardan olumlu yanıt alınan 22 banka şubesindeki çalışanlara yüz yüze anket uygulaması yapılabilmektedir. Türkiye Bankalar Birliği Haziran ayı verilerine göre Bartın ilinde 257 banka çalışanı bulunduğu, katılım bankalarında çalışanların bu sayıya dahil edilmediği tespit edilmiştir. Bartın ilinde bulunan iki katılım bankasının toplamda 20 çalışanı olduğu, bununla birlikte Bartın ili genelinde toplam 277 banka çalışanın olduğu belirlenmiş ve bunlardan 215’inden olumlu yanıt alınmış, anket uygulaması yapılmıştır.

Araştırmanın sonuçlandırılması için zaman kısıtı olarak “16 Haziran – 5 Temmuz” tarihleri belirlenmiş ve uygulama bu üç haftalık dönemde yapılmıştır.

4.4. Araştırma Hipotezleri

Hipotez (Denence), ortaya çıkmış veya çıkacak belli davranışlar, olgular veya olaylar hakkında varsayım niteliğindeki açıklamalardır. Bir başka deyişle araştırma sonucunun ne olacağına inanılan yönde, araştırma ile ilgili beklentilere uygun tümcelerdir (Aziz, 2011: 39). Akademik çalışmalarda araştırma sonuçlarının istatistiksel olarak irdelenebilmesi için konuyla ilgili hipotezlerin oluşturulması gerekmektedir. Bu

çalışmada da konunun istatistiksel olarak test edilebilmesi için çeşitli hipotezler oluşturulmuştur.

Çalışmanın hipotezleri;

H₁= Yatırımcıların yatırım kararına gelirin etkisi ile bilinçli yatırımcı davranışı arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₂= Yatırımcıların yatırım kararına gelirin etkisi ile yatırım bilgi takibi arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₃= Yatırımcıların yatırım kararına gelirin etkisi ile bankacılık ve ödeme davranışı arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₄= Yatırımcıların yatırım kararına gelirin etkisi ile yatırım kararına din ve toplumun etkisi arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₅= Yatırımcıların yatırım kararına gelirin etkisi ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₆= Bilinçli yatırımcı davranışı ile yatırım bilgi takibi arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₇= Bilinçli yatırımcı davranışı ile bankacılık ve ödeme davranışı arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₈= Bilinçli yatırımcı davranışı ile yatırım kararına din ve toplumun etkisi arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₉= Bilinçli yatırımcı davranışı ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₁₀= Yatırım bilgi takibi ile bankacılık ve ödeme davranışı arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₁₁= Yatırım bilgi takibi ile yatırım kararına din ve toplumun etkisi arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₁₂= Yatırım bilgi takibi ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₁₃= Bankacılık ve ödeme davranışı ile yatırım kararına din ve toplumun etkisi arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₁₄= Bankacılık ve ödeme davranışı ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

H₁₅= Yatırım kararına din ve toplumun etkisi ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır.

4.5. Araştırmanın Metodolojisi ve Yöntemi

Anket çalışmasının birinci bölümünde; Bartın ilindeki bireysel yatırımcılar ile iletişim halinde olan banka çalışanlarının sosyo-demografik durumlarını ve genel olarak tecrübelerini ortaya koymak amacıyla cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu ve iş deneyimleri sorulmuştur.

Anket çalışmasının ikinci bölümünde; Bartın ilindeki bireysel yatırımcıların finansal profilinin belirlenmesi hedeflenmiş, bu kapsamda katılımcılara yatırım kararlarında etkili olabilecek bireysel yatırımcıların kişisel ve sosyal durumları, yatırım tercihleri ve bilgi düzeyleri ile yatırım kararlarını etkileyen genel faktörler hakkında sorular sorulmuş, kendilerinin bu durumlara hangi ölçüde katıldıklarını ölçümlemek, değerlendirmek üzere ve ağırlık derecesini belirlemek amacıyla düşüncelerini en iyi ifade eden seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

4.6. Araştırma Verisi

Araştırmaya konu olan Bartın ilindeki bireysel yatırımcılar üzerine bir anket çalışması uygulanmıştır. Daha önce bu alanda yapılmış çalışmalarda kullanılan anketler ve bireysel yatırımcı anketleri gözden geçirilerek alanında uzman akademisyenler ile birlikte çalışma sonucunda istediğimiz verilere ulaşabileceğimiz anket soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan anket Bartın ilinde bireysel yatırımcılar hakkında bilgi sahibi ve yatırım konusunda deneyimli, bankalarda yatırımcılar ile yüz yüze iletişim halinde olan banka çalışanlarına uygulanmıştır. 16 Haziran 2014 ve 05 Temmuz 2014 tarihleri arasında Bartın ili genelinde toplam 277 kişi olan banka çalışanından ulaşabildiğimiz ve olumlu yanıt alabildiğimiz 215'ine anket çalışması uygulanmış ve sonuçlar birleştirilerek SPSS ve AMOS programlarına girilerek analiz verileri elde edilmiştir.

4.6.1. Anket Tasarımı ve Yapısı

Bireysel yatırımcıların yatırım tercihleri ve profili araştırması kapsamında anket uygulaması yapılmış, yapılan anket alanında uzman akademisyenler ve bu alanda yapılan diğer anket çalışmalarından yararlanılarak hazırlanmıştır. Anket hazırlanırken, ankete katılacak kişilerin fazla zamanını almamasına ve katılımcıların sorulara doğru yanıt vermelerini sağlayacak şekilde kısa ve net sorular hazırlanmaya özen gösterilmiştir.

Çalışmada 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır. Likert ölçeği ölçekleme yöntemleri arasında en fazla kullanılan güvenilirlik ve ölçekleme açısından diğerlerine göre daha kolay ve güvenilirdir. Katılımcıların sorulan sorulara katılımı 5 ile 1 arasında

numaralandırılır ve verilen cevapların numaraları toplanır. Korelasyon hesapları yapılarak zayıf önermeler ayıklanır, güçlü önermeler yorumlanır (Aziz, 2011: 98). Ankette katılımcıların sorulara ne ölçüde katıldığını ölçmeye yönelik “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” arasında 5’li likert ölçeği, Kesinlikle Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kararsızım (3), Katılmıyorum (2) ve Kesinlikle Katılmıyorum (1) şeklinde seçenekler sunulmuştur. Bu ölçeği SPSS programına aşağıdaki tablo’da belirtilen kodlarla girilmiştir.

Tablo 4.1: Araştırma Sorularının Ölçeği

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5

Anket çalışmasında bireysel yatırımcıların genel profillerini, eğilimlerini ortaya koymaya çalıştığımızdan ve banka çalışanlarına bu anketi uyguladığımızdan sorular içerisinde tuzak sorular sorulmamıştır. Anketin birinci bölümünde daha çok banka çalışanın demografik yapısı ile iş deneyimi hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanmıştır. Araştırmamızın ana unsuru olan bireysel yatırımcılar hakkındaki bilgilere ise ikinci bölümde sorulan sorularla ulaşılmaya çalışılmıştır. Anketin ikinci bölümünde de herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan Bartın ilindeki tüm bireysel yatırımcıların yatırım eğilimleri belirlenmeye, ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tablo 4.2: Araştırma Anketindeki Soru Dağılımları

Anket Uygulanan Banka Sayısı	I. Bölüm Soru Sayısı	II. Bölüm Soru Sayısı	Toplam Soru Sayısı
13	5	22	27

Araştırma konusunun ana karakteristiklere göre soru dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.3: Ankette Yer Alan Soruların Ana Karakterlere Dağılımı

Ana Karakterler	Ankette Yer Alan Sorular	Soru Sayısı
Kişisel ve Sosyal Durum	A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8	8
Tercih ve Bilgi Düzeyleri	B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7	7
Genel Faktörler	C1, C2, C3, C4, C5, C6, C7	7
TOPLAM		22

Çalışma kapsamında uygulanan anketin ana karakterlere dağılımı Tablo.4.3'te verilmiştir. Görüldüğü üzere 3 ana karaktere ayrılan sorular (A,B ve C) şeklinde kodlanmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu kodlama kullanılacaktır.

4.6.2. Anket Verilerinin Toplanması ve İşlenmesi

Araştırma kapsamında anket uygulayacağımız katılımcıları belirlemek için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile Türkiye Bankalar Birliği verileri incelenmiş ve Bartın ilinde bulunan toplam 14 banka, 24 banka şubesi ve 277 banka çalışanı olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen tüm banka şubelerine anket yapılabilmesi için resmi yazı ile bankalardan izin talebinde bulunulmuştur. İzin talebinde bulunulan bankalardan sadece Garanti Bankası'ndan olumsuz yanıt alınmış, bu nedenle Garanti Bankası'ndan hiçbir çalışana anket uygulaması yapılamamıştır. Bunun dışında kalan Bartın ili Merkez, Amasra, Ulus, ve Kurucuşile ilçeleri ile Kozcağz ve Kumluca beldelerinde bulunan banka çalışanlarına uygulanan ve olumlu yanıt alınan toplam 215 banka çalışanına anket uygulaması yapılmıştır. Katılımcı sayımızın kısıtlı olması nedeniyle ulaşabildiğimiz bankacılara genel olarak yüz yüze iletişimde bulunarak anketin ciddiyetini ve bilgilerin doğruluğunun önemli olduğu vurgusu da yapılarak anketleri doldurmaları sağlanmıştır.

Tablo 4.4: Bartın İlindeki Bankalara Göre Anket Dönüşü Dağılımı

S. NO	BANKA ADI	GÖNDERİLEN ANKET SAYISI	GELEN ANKET SAYISI	ANKET DÖNÜŞ ORANI (%)
1	<i>Finansbank</i>	17	16	94%
2	<i>Denizbank</i>	14	13	93%
3	<i>Kuveyttürk</i>	10	9	90%
4	<i>Bank Asya</i>	10	9	90%
5	<i>Türk Ekonomi Bankası</i>	9	8	89%
6	<i>Vakıfbank</i>	23	19	83%
7	<i>İş Bankası</i>	39	32	82%
8	<i>Akbank</i>	17	14	82%
9	<i>Ziraat Bankası</i>	73	57	78%
10	<i>ING Bank</i>	9	7	78%
11	<i>Yapı ve Kredi Bankası</i>	16	12	75%
12	<i>HSBC Bank</i>	9	6	67%
13	<i>Halk Bankası</i>	20	13	65%
14	<i>Garanti Bankası</i>	11	0	0%
TOPLAM		277	215	78%

*Anket Dönüş oranına göre sıralama yapılmıştır.

14 bankanın bulunduğu Bartın ilinde çalışma kapsamında ilgili yazışmalar yapıldıktan sonra 13 banka ve şubelerine anket uygulanmıştır. Anket yapmak için 11 adet anket verilen Garanti Bankası ise anket uygulanamayan tek banka olmuştur. Araştırmaya katılan 215 banka çalışanın toplam evrene oranı % 78 (215/277) olarak tespit edilmiştir. Genel olarak orana bakıldığında azımsanmayacak sayıda kişiye ulaşıldığı görülmektedir. Toplam 215 banka çalışanın dağılımı, il sınırları içerisinde hangi banka ve şubelerinde bulunduğu Tablo 4.3'te belirtilmiştir.

Tablo 4.5: Bartın İlindeki Banka Şubelerine Göre Anket Dönüşü Dağılımı

S. NO	BANKA ADI	ŞUBE ADI	GÖNDERİLEN ANKET SAYISI	GELEN ANKET SAYISI	ANKET DÖNÜŞ ORANI (%)
1	Ziraat Bankası	Kumluca	6	6	100%
2	Finansbank	Merkez	17	16	94%
3	Denizbank	Merkez	14	13	93%
4	Ziraat Bankası	Amasra	11	10	91%
5	İş Bankası	Merkez	20	18	90%
6	Kuveyttürk	Merkez	10	9	90%
7	Bank Asya	Merkez	10	9	90%
8	Ziraat Bankası	Ulus	9	8	89%
9	Türk Ekonomi Bankası	Merkez	9	8	89%
10	Ziraat Bankası	Merkez	21	18	86%
11	Vakıfbank	Amasra	7	6	86%
12	Ziraat Bankası	Yalı	12	10	83%
13	Ziraat Bankası	Kurucaşile	6	5	83%
14	İş Bankası	Kozcağız	6	5	83%
15	Akbank	Merkez	17	14	82%
16	Vakıfbank	Merkez	16	13	81%
17	ING Bank	Merkez	9	7	78%
18	Yapı ve Kredi Bankası	Merkez	16	12	75%
19	İş Bankası	Amasra	7	5	71%
20	İş Bankası	Ulus	6	4	67%
21	HSBC Bank	Merkez	9	6	67%
22	Halk Bankası	Merkez	20	13	65%
23	Ziraat Bankası	Kozcağız	8	0	0%
24	Garanti Bankası	Merkez	11	0	0%
TOPLAM			277	215	78%

*Banka şubeleri anket dönüş oranına göre sıralama yapılmıştır.

Anket uygulanan banka çalışanlarının banka şubelerine dağılımına bakıldığında en çok şubeye sahip Ziraat Bankası (7 şube), ikinci en fazla şubeye sahip İş bankası (4 şube), üçüncü en fazla şubeye sahip Vakıfbank (2 şube) olduğu görülmektedir. Üç bankanın dışında kalan 11 bankanın ise sadece merkez şubeleri bulunmaktadır.

4.7. Araştırmada Kullanılan Analiz Yöntemleri

Bartın ilindeki bireysel yatırımcılar ile ilgili yapmış olduğumuz araştırmada elde edilen verilerin analiz aşamasında SPSS ve AMOS programları kullanılmıştır. Anket uygulaması sonucunda elde edilen veriler kodlama işlemi yapılarak SPSS ve AMOS programlarına girilmiştir (EK-4).

Faktör analizi yapılmadan önce boş soru olan 4 anket analiz kapsamı dışında bırakılmıştır. Bundan sonraki analizler 211 adet anket üzerinden yapılmıştır. Sonra bütün sorular faktör analizine tabi tutulmuştur. Analizde öncelikle Anti-İmage değeri 0,5'ten düşük olanlar elenerek döndürme işlemleri yapılmıştır. Her bir döndürme için 0,5'ten en düşük değere sahip olan ifade çıkarılarak döndürme işlemi tekrarlanmıştır. Ayrıca her döndürme işlemi sonucunda bir ifadenin çıkarılması esas alınarak uygulanmıştır. Diğer yandan birden fazla faktör altında açıklanan ifadelerin faktör yükleri arasındaki farkın %10'dan fazla olması dikkate alınarak en güçlü faktör yükü değeri analizlerinde kullanılmıştır.

4.7.1. Anket Katılımcılarının Demografik Verilerinin Analizi

Araştırma kapsamında anket uygulanan banka çalışanlarının demografik bilgileri (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, iş deneyimi) ile ilgili veriler, frekans ve oran dağılımları tablo ve grafik yardımıyla açıklanmıştır. Katılımcıların demografik bilgilerinin verilmesindeki öncelikli amaç sorulara cevap verenlerin yatırım ve yatırımcı konularındaki bilgi ve tecrübeleri hakkında bilgi sahibi olmaktır.

4.7.2. Katılımcıların Yatırım Eğilimlerinin Analizi

Bireysel yatırımcılar konusunda yapılan araştırma çerçevesinde sorulan genel kapsamlı sorulara verilen cevaplar frekans ve oran dağılımları; ayrı ayrı tablolar halinde 5 boyutlu olarak verilmiştir. Ayrıca 5 boyutlu olarak açıklanan tablolar daha sonra 3 boyuta indirgenerek “Olumlu”, “Kararsız” ve “Olumsuz” şeklinde genel eğilimler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak verilen cevaplar “Olumlu” boyutu oluşturmakta, “Kararsızım” olarak verilen cevaplar “Kararsız” boyutunu oluşturmakta ve “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Katılmıyorum” olarak verilen cevaplarda “Olumsuz” boyutu oluşturmaktadır. Tüm bu boyutlar için

verilen cevaplar grafik ve tablo şeklinde ayrı ayrı sunulmuştur. Bu verilerden yola çıkılarak Bartın ilindeki bireysel yatırımcıların genel profili belirlenmeye çalışılmıştır.

4.7.3. Faktör Analizi

XX. yüzyılın başlarında Spearman tarafından geliştirilen faktör analizinin yaygın olarak kullanılması, bilgisayar teknolojisinin 1970'li yıllar itibariyle hızlı bir şekilde gelişmesi ile mümkün olabilmektedir (Eroğlu, 2003: 6).

Faktör analizi (FA), birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı, keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistik yöntemi olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, 2002 472). Faktör analizi çok sayıda değişkenden az sayıda faktör elde etme özelliği ile bir boyut indirgeme ve bağımlık yapısını yok etme yöntemidir (Polat, 2012: 16).

Sosyal Bilimler alanında yapılan çalışmalarda kavramların birbirleri arasındaki ilişki doğrudan ölçülememektedir. Bu kavramları temsil eden tutum ve davranışları ifadelerle dönüştürmek için ölçekler geliştirilir. Faktör analizi de, soruları cevaplayanlar tarafından kaç farklı boyutta algılandığını belirlemek için uygulanır (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2011: 73). Faktör analizinin en baştaki amacı aralarında ilişki olduğu düşünülen fazla sayıdaki değişkenin arasında bulunan ilişkinin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak, sayıca daha az temel faktörlere indirgemektir (Altunışık vd. 2005: 212).

Faktör analizinde araştırma yapan kişi ilk önce araştırma bağlamında kullanılan değişkenler setinin temelini oluşturan ana faktörlerin neler olduğunu ve bunlardan her bir tanesinin değişkenlerden her birini açıklama derecesini görme imkanı sağlar (Altunışık vd. 2005: 212). Faktör analizi, verilerin küçültülmesini sağlar ve değişkenler arasındaki ilişkilerden yararlanarak yeni yapılar ortaya koymaya çalışır (Polat, 2012: 16).

Faktör analizinin amaçları aşağıdaki gibi sayılabilir;

a) Faktör analizinin birinci amacı, değişkenler arasındaki korelasyonları en iyi açıklayan ya da hesaba katan en az sayıdaki ortak faktör sayısını belirlemektir. Faktör döndürmesiyle en uygun faktör çözümü bulunur, faktör yükleri tahmin edilir, ortak faktör veya faktörler için yorum yapılır. Böylece değişkenler arasındaki ilişkinin kökeni analiz edilebilir (Polat, 2012: 16).

b) Faktör analizinin diğer bir amacı da boyut indirgemektir. Karmaşık yapıda sayıca çok olan değişken analiz edilerek, en az bilgi kaybıyla olayı açıklayan daha az faktör adı verilen değişkenler türetilmektedir. Elde edilen faktörler regresyon, korelasyon ve diskriminant analizi gibi yöntemlerde orijinal değişken yerine kullanılabilir (Polat, 2012: 16).

Faktör analizi, bir faktörleştirme ya da ortak faktör adı verilen yeni değişkenleri ortaya çıkarma ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak üretilen yeni değişkenlerin işlevsel tanımlarını elde etme süreci olarak da tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2002: 474).

Faktör analizi açıklayıcı ve doğrulayıcı olmak üzere iki modele sahiptir (Altunışık vd. 2005: 212). Açıklayıcı Faktör Analizi, araştırmacının yaptığı araştırmayla ilgili değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik olarak herhangi bir fikrinin veya önerisinin olmamasından dolayı değişkenler arasındaki olabilecek ilişkiyi ortaya koymaya çalışır (Altunışık vd. 2005: 214).

Faktör analizinde z_1, z_2, \dots, z_p gibi p sayıda gözlemsel değişken ile F_1, F_2, \dots, F_p gibi yine p sayıda kurgusal değişken arasında, $z_j = a_{j1} \cdot F_1 + a_{j2} \cdot F_2 + \dots + a_{jp} \cdot F_p$ biçiminde doğrusal ilişkiler kurgulanmaktadır. Burada z 'ler gözlemsel, F 'ler ise kurgusal niteliktedir. Görüldüğü gibi, faktör analizi denklemleri, somut değişkenlerin soyut değişkenler üzerine bir regresyonu olarak anlam kazanmaktadır. p sayıda bağımlı değişken karşılığında gene p sayıda faktör oluşturmakta yalınlık bakımından bir kazanç olamayacağından bağımlı değişkenlerle faktörler arasındaki doğrusal ilişki $m < p$ olmak üzere şu şekilde oluşturmaktadır: $z_j = a_{j1} \cdot F_1 + a_{j2} \cdot F_2 + \dots + a_{jm} \cdot F_m + e_j, j=1, 2, \dots, p$. Faktör analizinde faktör sayısını bulmak için (zorunlu olmamakla birlikte) önemli temel bileşenlerin sayısını bulma yoluna gidilebilmektedir. Bu yaklaşımın altında faktör sayısının önemli temel bileşen sayısını geçemeyeceği düşüncesi yatmaktadır. Temel bileşen, belli sayıda bağımlı standart raslantı değişkeninin doğrusal bileşimi olarak dile getirilip kendi aralarında bağımsız olan raslantı değişkenleridir. Bu tanıma göre z_1, z_2, \dots, z_p gibi p sayıda bağımlı standart raslantı değişkeninin doğrusal bileşimi olarak dile getirilen ve kendi aralarında bağımsız olan $\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_p$ gibi p sayıda raslantı değişkenine temel bileşen denecektir: $\xi_i = t_{i1} \cdot z_1 + t_{i2} \cdot z_2 + \dots + t_{ip} \cdot z_p, i=1, 2, \dots, n$ (Işık vd., 2004: 54-55).

Şekil 4.1: Faktör Analizi Şematik Görünümü

Kaynak: Mehmet APAN, Kredi ve Likidite Açısından Kobi-Banka İlişki Yönetimi:İstanbul Örneği, 20013: 115' den uyarlanmıştır.

Uygulama aşamasında faktör analizi çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır. Çeşitli sayıda değişkenden oluşan bir değişkenler setinin temelini teşkil eden temel boyutların ortaya koyulmasında, bir kavramın ölçülmesinde kullanılan değişkenlerden açıklayıcılığı yüksek olanların faktör şeklinde tespit edilmesi ve diğer çok değişkenli analizlere girdi değişken oluşturmada kullanılmaktadır (Altunışık vd. 2005: 212).

Faktör analizinin uygulanmasının şartları ise şu şekildedir;

- Faktör analizi değişkenler arasında bulunan ilişkinin doğrusal olduğu varsayımına dayanır,
- İdeal örnek sayısı soru sayısının en az 5 katı olmalı,
- Değişken sayısı ne olursa olsun gözlem sayısının 50'nin altında olmaması gerekir,

- Uygulamaya başlanmadan önce Bartlett Küresellik testi ile geçerliliğin test edilmesi gerekir,

- Örnekleme yeterliliği testi için yapılacak Kaiser-Mayer-Olkin test değerinin %60 dan büyük olması gerekir (İslamoğlu, 2011: 238).

Faktör analizini çok değişkenli diğer analizlerden ayıran en önemli özelliği ise ayırma ve regresyon analizindeki gibi, değişkenleri bağımlı veya bağımsız değişken olarak sınıflandırmanın söz konusu olmamasıdır (Altunışık vd. 2005: 213).

İyi bir faktörleşmede ya da faktör dönüştürmede;

a) Değişken azaltma olmalı,

b) Üretilen yeni değişken ya da faktörler arasında ilişkisizlik sağlanmalı,

c) Ulaşılan sonuçlar, yani elde edilen faktörler anlamlı olmalıdır (Büyüköztürk, 2002: 474).

4.7.3.1. Faktör Analizi Türleri

Sosyal bilimler başta olmak üzere çoğu alanda sıklıkla kullanılan çok değişkenli istatistiksel analiz tekniklerinden birisi Faktör Analizi (FA-Factor Analysis)'dir. Analizin temel amacı birbiriyle ilişki halinde olan çok sayıdaki değişkenin bir araya getirilerek, birbiri ile ilişkisiz daha az sayıda yeni ortak değişken (faktör, boyut) elde etmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistik tekniktir. Faktör Analizi, temel bileşenler analizi gibi bir boyut indirgeme ve bağımlılık yapısını yok etme yöntemidir (Eroğlu, 2003: 6).

Faktör analizi açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi olarak ikiye ayrılmaktadır.

4.7.3.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

Açıklayıcı faktör analizi, değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle faktör bulmaya, teori üretmeye yönelik bir işlemdir (Büyüköztürk, 2002: 472). Araştırma kapsamında değişkenlerin sayıca fazla olması nedeniyle öncelikle SPSS programı vasıtasıyla açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Araştırma ölçeğinin yapı itibarıyla geçerliliği ve maddelerin faktör yapılarını tespit etmek amacıyla faktör analizinde temel bileşenlere ayırma ve verimax döndürme işlemleri yapılmıştır. Her döndürmede analizden çıkarılması gereken maddeler analizden çıkarılarak döndürme işlemleri tekrarlanmış ve bu çerçevede 4 kez döndürme işlemi yapılmıştır.

Araştırma anketiyle toplanan verilerin faktör analizi yapmaya uygunluğunun tespiti için örnekleme yeterliliği değerlerine bakılarak karar verilmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere faktör analizi yapılabilmesinin ön koşullarından birisi değişkenler

arasında bir korelasyonun bulunması gerektiğidir. Bu ilişkinin ölçülmesi amacıyla yapılan Barlett Küreslilik testi ile de değişkenler arasındaki ilişkinin yeterli olup olmadığı tespit edilmektedir. KMO değerleri 0-1 arasında değişmekte olup 0,50'nin altındaki değerler kabul edilemez. 0,50'nin üzerindeki değerler ise derecesine göre sınıflandırılmaktadır. KMO genel değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.6: KMO Uygunluk Testi İçin Önerilen Uygunluk Kriterleri

KMO Ölçüsü	Önerilen Düzey
0,90+	Olağanüstü
0,80+	Çok İyi
0,70+	İyi
0,60+	Orta
0,50+	Kötü
0,50-	Kabul Edilemez

Kaynak: Kalaycı, Şeref (2010); "Faktör Analizi," SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, (Der.:Şeref Kalaycı), Asil Yayın Dağıtım, 5. Baskı, Ankara, s. 322.

SPSS çıktısındaki Açıklanan Toplam Varyans Tablosu, anketin kaç boyuttan oluştuğunu açıklamaktadır. Açıklanan Toplam Varyans Tablosu'ndaki ilk sütunda yer alan Component (Bileşen), ölçeğimizde faktör analizine giren soruların herbirini göstermektedir. Tabloda bulunan ikinci sütunda ise initial eigen values (başlangıç özdeğerleri) yer almaktadır. Bu sütun altında yer alan toplam sütununda '1' den büyük olan öz değerlerin sayısı ölçeğimizin kaç boyuttan oluştuğunu göstermektedir. Son sütunda bulunan Rotation Sums of Squared Loadings (Dönüştürülmüş Kareli Ağırlıklar Toplamı) altında yer alan ve ikinci sütunda bulunan % of Variance (Açıklanan Varyans%) ilgili faktörün, varyansın yüzde kaçını açıkladığını göstermektedir. Son sütunda bulunan Cumulative % (Birikimli %) ise açıklanan varyans yüzdelerinin birikimli değerini vermektedir ve bu sütunun en altında yer alan değer, araştırmacının elde ettiği alt boyutlarla incelediği konunun varyansının yüzde kaçını açıkladığını göstermektedir.

Faktör analizinin peşinden her bir alt boyutun güvenilirlik analizinin sayısal olarak bulunması gerekmektedir. Bu çerçevede güvenilirlik analizi yapılırken Alpha modeli kullanılmıştır. Cronbach's Alpha değeri, faktör altındaki soruların toplamdaki güvenilirlik seviyelerini gösterir. Cronbach's Alpha değerini 0,70 ve üstü olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu tespiti yapılır. Ancak soru sayısına paralel olarak

az soru bulunan ölçeklerde bu oranın 0,60 olması güvenilir kabul edilebilir (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2011: 89).

Araştırmanın güvenilirlik analizleri yapıldıktan sonra, ölçeklerin geçerlilik analizleri için faktör analizi uygulanmış, 0,50 ve üzerinde olan toplam açıklanan varyans oranı iyi bir oran olarak kabul edilmiştir. Diğer taraftan geçerlilik analizleri sonucunda elde edilen değerler 0,50 oranıyla karşılaştırılmıştır. Bu analizlerden sonra tespit edilen boyutlar ve değişkenlere güvenilirlik ve geçerlilik analizi uygulanmıştır. Diğer yandan araştırma sorularının faktör yükleri, öz değerleri, açıklanan varyansları, alfa değerleri ve faktörleri oluşturan sorulara göre faktör isimlendirmeleri yapılmıştır. Bu şekilde yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler tablolar yardımıyla raporlanmıştır.

4.7.3.1.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçek geliştirme ve geçerlilik analizlerinde yaygın bir şekilde kullanılan doğrulayıcı faktör analizi, önceden belirlenen veya kurgulanan bir yapının doğrulanmasını amaçlamaktadır (Bayram, 2010: 42). Doğrulayıcı faktör analizi SPSS programı ve değişik istatistik programları ile yapılabilmektedir. Yapısal Eşitlik Modeli ile faktör analizi ve regresyon analizi birlikte kullanılarak model uygunluğu ve gizli değişkenler arasındaki ilişkiler incelenebilir (Kurtuluş ve Okumuş, 2006: 11). Yapısal Eşitlik Modeli (YEM), gözlemlenen ve gizil değişkenleri beraber içerisinde bulundurduğu için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ve yol analizinin birleşmiş hali olarak değerlendirilebilir (Meydan ve Şeşen, 2011: 7). 1970’li yıllarda başta Jöreskog (Jöreskog, 1973) olmak üzere bir çok araştırmacı tarafından sosyal bilim alanına uyarlanan Gizli Değişken analizi (GDA) (Latent Variable Anlysis), çok sayıda gözlenen ya da ölçülen değişken tarafından temsil edilen “gizli” yapıları içeren, çok değişkenli istatistik analizlerini tanımlamak için kullanılmıştır. Gizli Değişken Analizinin, en eski ve en yaygın uygulama alanı, faktör analizleridir (Eroğlu, 2003: 6). Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) temelde aynı mantığa ve hesaplama tekniğine dayalı olmasına rağmen farklı kavramlar olarak ele alınmaktadır (Bayram, 2010: 42).

İlk önce açıklayıcı faktör analizi yapılarak elde edilen faktörler kapsamındaki soruların AMOS programı vasıtası ile doğrulayıcı faktör analizi sonuçları elde edilmiş ve değişkenler arasındaki korelasyon ve regresyon değerleri bulunmuştur. Ayrıca

araştırmanın amacına göre geliştirilen hipotezler AMOS programı ile test edilmiş ve sonuçlar tablo halinde özetlenmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizi, açıklayıcı faktör analizi (AFA) (Explanatory Factor Analysis: EFA) ile belirlenen faktörlerin, hipotez ile belirlenen faktör yapılarına uygunluğunu test etmek üzere yararlanılan faktör analizidir. Açıklanan faktör analizi, hangi değişken gruplarının hangi faktör ile yüksek düzeyde ilişkili olduğunu test etmek için kullanılırken, belirlenen k sayıda faktöre katkıda bulunan değişken gruplarının bu faktörler ile yeterince temsil edilip edilmediğinin belirlenmesi için doğrulayıcı faktör analizinden yararlanır (Büyüköztürk, 2002: 473). Doğrulayıcı faktör analizinde araştırmacılar ise, değişkenlerin faktörlerle ve faktörlerin birbirleriyle olan korelasyonlarının tanımlandığı hipotezleri kurmakla başlar ve analizi LISREL gibi paket program kullanarak yaparlar (Büyüköztürk, 2002: 473). Model test etme geleneği daha çok değişkenler arasında öngörülen nedensel ve yönlü ilişkilerin incelendiği ve “Rota Analizi (Path Analysis)” olarak bilinen regresyon kökenli analizlere kadar uzanır. Rota analizi, modelde öngörülen tüm ilişkileri temsil edecek sayıda regresyon eşitliğini hesaplamaya dayanan geleneksel model test etme yaklaşımı, gelişmiş bilgisayar programlarıyla yapılan YEM analizlerinin öncüsü kabul edilir. Bu anlamda YEM, regresyon modelindeki değişkenler arasındaki nedensel-yapısal ilişkiyle, faktör analizindeki gizli faktör yapılarını kapsamlı tek bir analizde birleştirmektedir (Eroğlu, 2003: 6). Aynı zamanda araştırmacının elindeki verinin orijinal yapıya uyup uymadığını gösterir.

4.7.3.2. Faktör Analizi İle İlgili Temel Kavramlar

- **Korelasyon Matrisi:** Veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığının test edilmesindeki ilk adım, aralarındaki korelasyonun incelenmesidir. Burada korelasyonun yüksek olması arzu edilir. Korelasyon ne kadar yüksek olursa bu değişkenlerin bir faktör oluşturma oranı da o kadar yüksektir (Kalaycı, 2010: 321-322). Gözlenen değişkenlerden üretilen korelasyon matrisine gözlenen korelasyon matrisi, faktörlerden üretilen korelasyon matrisine üretilmiş korelasyon matrisi (reproduced correlation matrix) adı verilir. Gözlenen ve üretilmiş korelasyon matrislerinin arasındaki fark ise, hata (artık) korelasyon matrisi (residual correlation matrix) olarak isimlendirilir. Hata korelasyon matrisi, önemli faktörlerce açıklanamayan varyansa ilişkindir. İyi bir faktör analizinde, artık matristeki korelasyonlar küçüktür ve bu durum gözlenen ve üretilen matrisler arasındaki yakınlığı, uyumu gösterir (Patır, 2009: 69-86).

- **Öz Değer:** Öz değer, her bir faktörün faktör yüklerinin karelerinin toplamı olup, her bir faktör tarafından açıklanan varyans oranının hesaplanmasında ve önemli faktör sayısına karar vermede kullanılan bir katsayıdır. Öz değer yükseldikçe, açıklanan varyans oranı da yükselir (Eroğlu, 2003: 7).

- **Ortak Faktör Varyansı:** Faktör analizinde varyansın açıklanmasıyla ilgili olarak şu üç varyanstan söz edilebilir: Ortak faktörlerce açıklanabilen varyansa ortak varyans ya da ortak faktör varyans; bir testte ya da değişkende gözlenen varyansı tanımlayan özgül varyans (specific variance); veri setine ilişkin varyansın açıklanamayan kısmını gösteren hata varyansıdır (error variance) . Ortak faktör varyansı olarak da isimlendirilen ortak varyans ile özgül varyansın toplamı, testin güvenilirliğini yorumlamada kullanılır. Bir değişkene ilişkin faktörlerin açıkladıkları ortak varyans (communality), değişkenin faktör yük değerlerinin kareleri toplamına eşittir. Ortak faktör varyansı, maddelerin faktörlerle olan çoklu korelasyonunun karesi ile de açıklanmaktadır. Ortak faktör varyansının yüksek olmasının, modele ilişkin açıklanan toplam varyansı artıracığı dikkate alınmalıdır (Büyüköztürk, 2002: 473).

- **Faktör Yük Değeri:**

Faktör katsayısı olarak da isimlendirilen faktör yükü, maddelerin (gözlenen değişkenlerin) faktörlerle olan ilişkisini açıklayan bir katsayıdır .Maddelerin faktörlerle olan ilişkisini açıklayan bir katsayıdır. Maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerlerinin yüksek olması beklenir. Bir faktörle yüksek düzeyde ilişki veren maddelerin oluşturduğu bir küme var ise bu bulgu, o maddelerin birlikte bir kavramı-yapıyı-faktörü ölçtüğü anlamına gelir (Eroğlu, 2003: 7). Bir değişkenin 0,3'lük faktör yükü, faktör tarafından açıklanan varyansın %9 olduğunu gösterir. Bu düzeydeki varyans dikkat çekicidir ve genel olarak, işaretine bakılmaksızın 0.60 ve üstü yük değeri yüksek; 0.30-0.59 arası yük değeri orta düzeyde büyüklükler olarak tanımlanabilir ve değişken çıkartmada dikkate alınır. Faktör yük değerleri, bir korelasyon değeri olarak istatistiksel anlamlılık bakımından da incelenebilir. Ancak, düşük korelasyon miktarlarının da, örneklem arttıkça anlamlı çıkma olasılığının artacağı unutulmamalıdır. Faktör yük değeri, bazen faktör katsayısı (factor coefficient) olarak isimlendirilir (Patır, 2009: 69-86).

- **Döndürme:** Araştırmacı bir faktör analizi tekniğini uygulayarak elde ettiği "m" kadar önemli faktörü, "bağımsızlık, yorumlamada açıklık ve anlamlılık" sağlamak amacıyla bir eksen döndürmesine (rotation) tabii tutabilir. Faktör döndürme, çözümün

temel matematiksel özelliklerini değiştirmez. Eksenlerin döndürölmesi sonrasında maddelerin bir faktördeki yükü artarken diğer faktörlerdeki yükleri azalır. Böylece faktörler, kendileriyle yüksek ilişki veren maddeleri bulurlar ve faktörler daha kolay yorumlanabilir. Bu şekilde faktörler, kendileriyle yüksek ilişki içindeki maddeleri bulur ve faktörler daha rahat yorumlanacak hale gelirler (Büyüköztürk, 2002: 473).

5. BARTIN İLİNİN BİREYSEL YATIRIMCI PROFİLİ ARAŞTIRMASI: AMPRİK ANALİZ SONUÇLARI

Çalışmanın beşinci bölümünü oluşturan bu kısımda çalışma kapsamında uygulanan Bartın ilindeki bireysel yatırımcılar ile ilgili anket verilerinin amprik analizinin sonuçlarına yer verilmektedir. Bu çerçevede ilk önce anket uyguladığımız banka çalışanlarının demografik bilgileri tablo ve grafikler yardımıyla açıklanmıştır. Daha sonra Bartın ilinde bulunan bireysel yatırımcılar ile ilgili sorulan 22 soru ile bireysel yatırımcıların yatırım eğilimleri belirlenmeye çalışılmaktadır.

Araştırma neticesinde elde edilen veriler SPSS ve AMOS programlarına girilerek elde edilen sonuçlara faktör analizi uygulanmıştır. Uygulanan faktör analizi ile güvenilirlik ve geçerlilik analizleri sonucunda 6 faktör altında 17 sorunun faktör yükleri hesaplanmıştır. Daha sonra ise 17 soru için AMOS programında doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

5.1. Katılımcıların Demografik Verilerinin Analizi

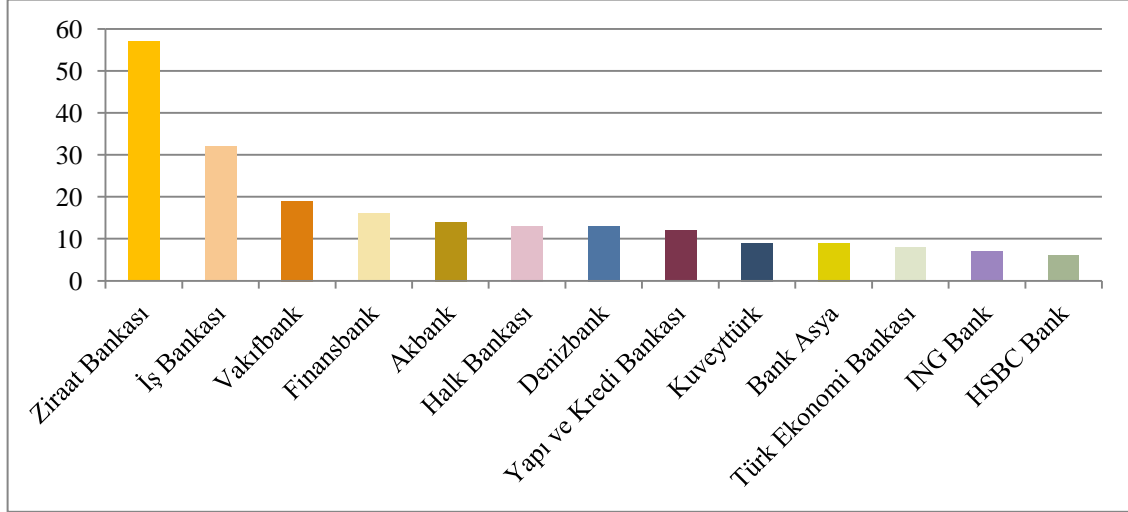
Çalışmamız kapsamında yapılan anket çalışmasının uygulandığı banka çalışanlarının demografik bilgileri tablo ve grafikler eşliğinde sunulmuştur.

Tablo 5.1: Katılımcıların Bankalara Göre Dağılımı

S. No	Bankalar	Frekans	%
1	Ziraat Bankası	57	26,5
2	İş Bankası	32	14,9
3	Vakıfbank	19	8,8
4	Finansbank	16	7,4
5	Akbank	14	6,5
6	Halk Bankası	13	6,0
7	Denizbank	13	6,0
8	Yapı ve Kredi Bankası	12	5,6
9	Kuveyttürk	9	4,2
10	Bank Asya	9	4,2
11	Türk Ekonomi Bankası	8	3,7
12	ING Bank	7	3,3
13	HSBC Bank	6	2,8
Toplam		215	100,0

Bartın ilinde bulunan 14 banka ve 24 banka şubesi içerisinde, uygulama yapılabilen 13 banka ve 22 banka şubesi genelinde 215 banka çalışanına uygulanmış olduğumuz anket verileri Tablo5.1’de verilmiştir.

Grafik 5.1: Katılımcıların Bankalara Oransal Dağılımı

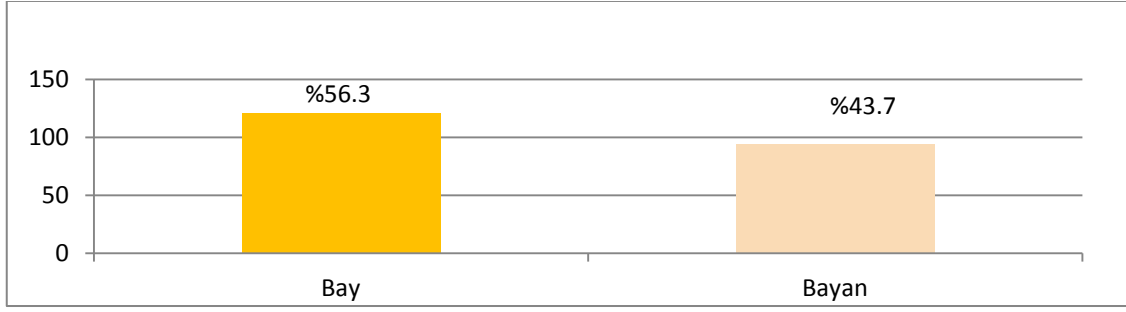

Anket çalışmasının uygulandığı banka çalışanlarının bankalara göre dağılımına bakıldığında şube sayılarıyla doğru orantılı olarak ilk üç sırada; % 26,5 Ziraat Bankası, % 14,9 İş Bankası, % 8,8 Vakıfbank bulunmaktadır. Bu üç banka dışındaki tüm bankaların Bartın’ da tek şubesi bulunmakta ve anket uygulanan banka çalışanı dağılımı ise sırasıyla; % 7,4 Finansbank, % 6,5 Akbank, % 6,0 Halk Bankası, % 6,0 Denizbank, % 5,6 Yapı ve Kredi Bankası, % 4,2 Kuveyttürk, % 4,2 Bank Asya, % 3,7 Türk Ekonomi Bankası, % 3,3 ING Bank ve % 2,8 HSBC Bank olmak üzere sıralanmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere Bartın ilinde bulunan 14 bankadan anket uygulanmasına izin verilmeyen Garanti Bankası anket uygulanamayan tek banka olmuştur. Ayrıca Ziraat Bankası Kozcağız Şubesi’nde anket uygulaması gerçekleştirilememiştir.

Tablo 5.2: Katılımcıların Cinsiyet Ayrımına Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	%
Bay	121	56,3
Bayan	94	43,7
Toplam	215	100,0

Bartın ili genelinde bulunan banka çalışanlarının cinsiyetlerine göre dağılımına baktığımızda erkek çalışanların daha fazla olduğu görülmektedir.

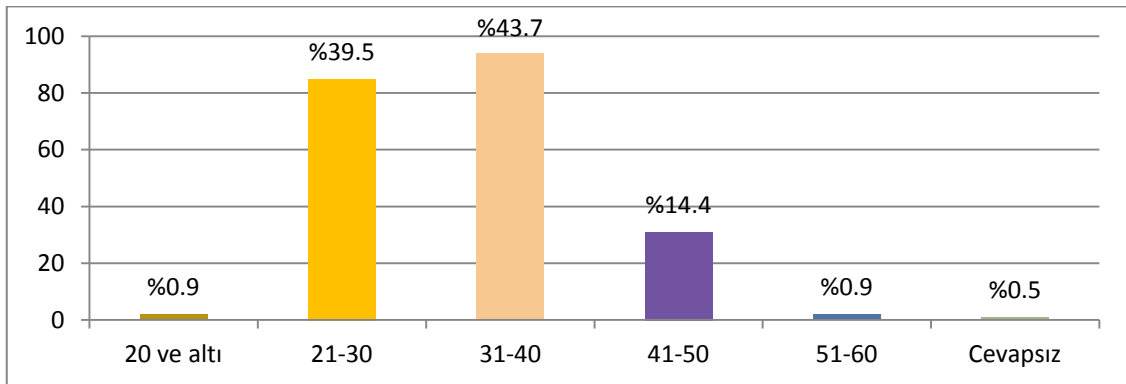
Grafik 5.2: Katılımcıların Cinsiyet Ayrımının Oransal Dağılımı

Yukarıdaki tablo ve grafikte de görüldüğü üzere Bartın ilinde çalışan ve anket uygulamasına katılan 215 banka çalışanının % 56,3'ünü bay, % 43,7'sini bayan çalışanlar oluşturmaktadır.

Tablo 5.3: Katılımcıların Yaş Dağılımı

Yaş Aralığı	Frekans	%
20 ve altı	2	0,9
21-30	85	39,5
31-40	94	43,7
41-50	31	14,4
51-60	2	0,9
Cevapsız	1	0,5
Toplam	215	100,0

Yaş dağılımı tablosuna bakıldığında 20 ve altı yaş grubunda 2, 21-30 yaş aralığında 85, 31-40 yaş aralığında 94, 41-50 yaş aralığında 31, 51-60 yaş aralığında ise 2, katılımcının olduğu görülmektedir. 1 katılımcı da yaş aralığını belirtmemiştir.

Grafik 5.3: Katılımcıların Yaşlarının Oransal Dağılımı

Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında en çok çalışanın % 43,7 oranıyla 31-40 yaş aralığında olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise % 39,5 oranıyla 21-30 yaş

aralığındaki çalışanların oluşturduğu görülmektedir. Buradan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz ki % 83,2'lik orana sahip Bartın ilindeki banka çalışanları genel itibariyle genç ve dinamik bir çalışan profiline sahiptir.

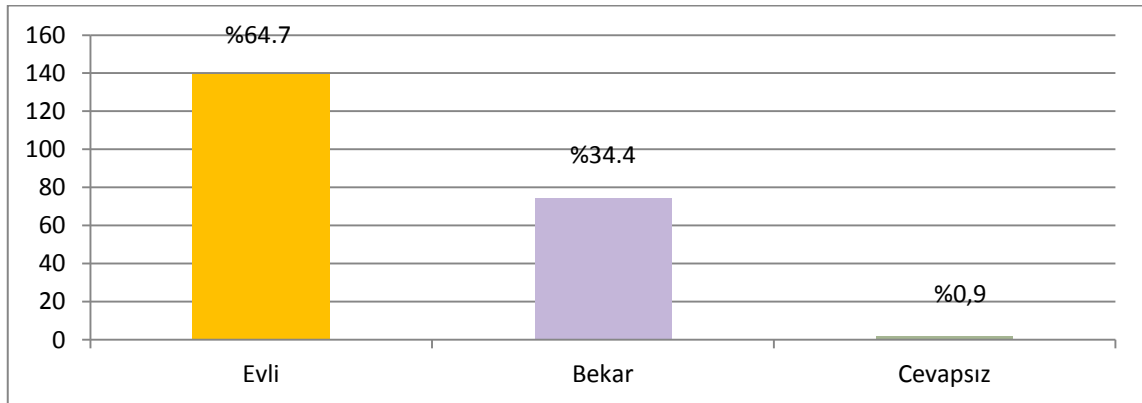
% 0,9 oranında 20 yaş altı ve aynı oranda 51-60 yaş aralığında çalışanın bulunduğu Bartın ilinde % 14,4 oranında da 41-50 yaş aralığında çalışan bulunmaktadır. Tablo ve grafikte de açık şekilde görüldüğü üzere çalışanların genç-orta yaş grubu ağırlıklı olduğu görülmektedir. 50 yaş üzerinde ise 2 kişinin bulunması ise diğer taraftan bilgi ve deneyim sahibi çalışanların yok denecek kadar az olduğunu göstermektedir. Burada bankaların son yıllardaki tutumlarının etkili olduğunu söylemek gerekir. Genel itibariyle gişe işlemlerinde çalıştırılan banka çalışanlarının genç ve pratik olmasının düşünülmesi etkili olmaktadır.

Tablo 5.4: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Frekans	%
Evli	139	64,7
Bekar	74	34,4
Cevapsız	2	0,9
Toplam	215	100,0

Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında evli (139) yatırımcıların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bekâr yatırımcılar ise evli yatırımcıların yaklaşık % 53'ü (74) civarında olduğu görülmektedir.

Grafik 5.4: Katılımcıların Medeni Durumlarının Oransal Dağılımı

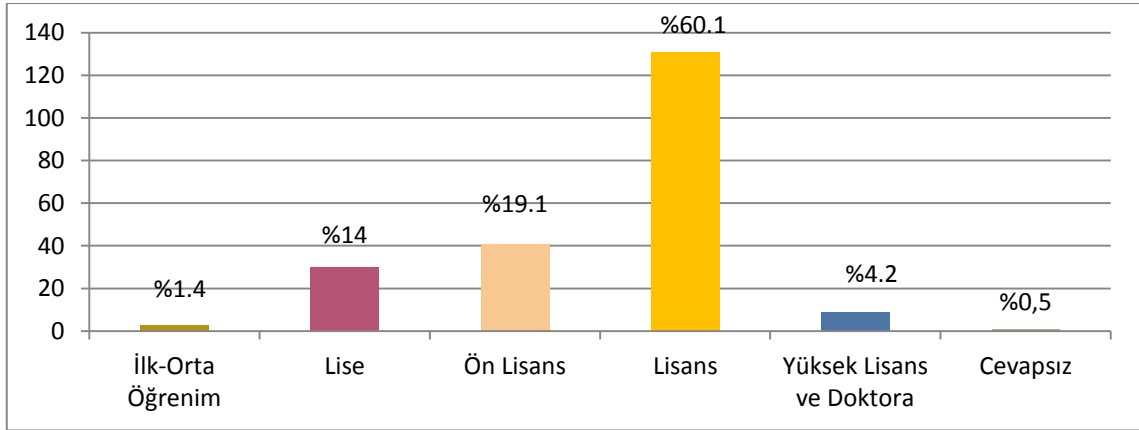

Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında % 64,7 oranıyla evli olanların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bekâr banka çalışanlarının oranı ise % 34,4'tür.

Tablo 5.5: Katılımcıların Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı

Öğrenim Düzeyi	Frekans	%
İlk-Orta Öğrenim	3	1,4
Lise	30	14,0
Ön Lisans	41	19,1
Lisans	131	60,9
Yüksek Lisans ve Doktora	9	4,2
Cevapsız	1	0,5
Toplam	215	100,0

Öğrenim düzeylerine bakıldığında katılımcıların 3'ü İlk-Orta öğrenime, 30'u Lise, 41'i Ön Lisans, 131'i Lisans, 9'u Yüksek Lisans-Doktora düzeyinde öğrenime sahip oldukları görülmektedir.

Grafik 5.5: Katılımcıların Öğrenim Düzeylerinin Oransal Dağılımı

Banka çalışanlarının genel itibariyle lisans seviyesinde öğrenime sahip kişilerden oluştuğu, gittikçe artan bir yükseköğrenim seviyesine sahip çalışan profili ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Bartın ilinde yapmış olduğumuz araştırma kapsamında katılımcıların; % 1.4 İlk-Orta Öğrenim, % 14 Lise, % 19.1 Ön Lisans, % 60.1 Lisans, % 4.2 Yüksek Lisans ve Doktora seviyesinde eğitim seviyesine sahip oldukları yukarıda verilen tablo ve grafik yardımıyla da görülmektedir. Bu verilerden yola çıkarak katılımcı sayımızın toplam çalışanlara oranının yaklaşık % 78 olduğu düşünüldüğünde, Bartın ilinde (%60,1+%4,2) % 64,3 oranında banka çalışanının Lisans ve üstü eğitim seviyesine sahip olduğu hatta % 19,1 oranında da Ön Lisans eğitim seviyesine sahip olan çalışanla birlikte % 83,4 oranındaki çalışanın yükseköğrenime sahip kişiler olduğu görülmektedir. Lise ve altı öğrenime sahip (%1,4+%14) % 15,4

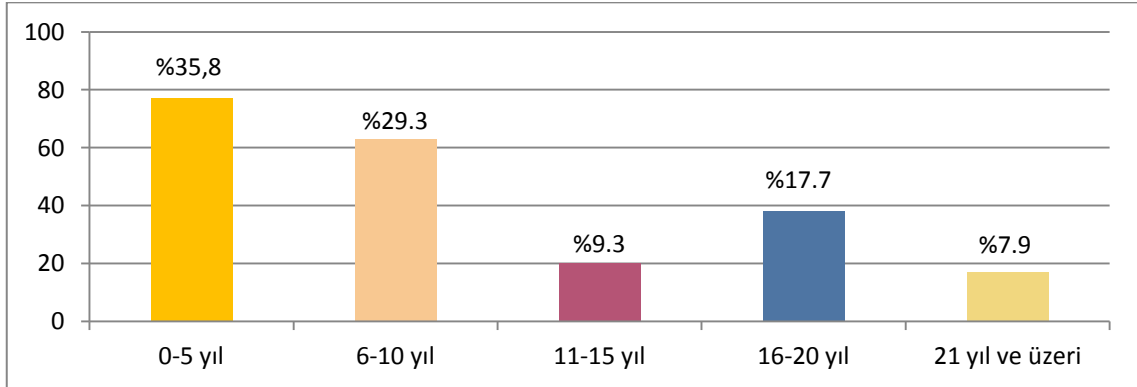
çalışanın bulunduğu Bartın ilinde, genel itibariyle eğitim seviyesinin yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 5.6: Katılımcıların İş Deneyimlerine Göre Dağılımı

İş Deneyimi	Frekans	%
0-5 yıl	77	35,8
6-10 yıl	63	29,3
11-15 yıl	20	9,3
16-20 yıl	38	17,7
21 yıl ve üzeri	17	7,9
Toplam	215	100,0

Katılımcıların iş deneyimlerine bakıldığında; 0-5 yıl arasında 77, 6-10 yıl arasında 63, 11-15 yıl arasında 20, 16-20 yıl arasında 38, 21 yıl ve üzeri ise 17 kişinin olduğu gözükmektedir.

Grafik 5.6: Katılımcıların İş Deneyimlerinin Oransal Dağılımı

Ankete katılan banka çalışanlarının % 35,8'i 0-5 yıl, % 29,3'ü 6-10 yıl, % 9,3'ü 11-15 yıl, % 17,7'si 16-20 yıl, % 7,9'u 21 yıl ve üzeri iş deneyimine sahip olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında yola çıkarak bakıldığında toplam (%35,8+%29,3) % 65,1'i 0 ile 10 yıl arasında iş deneyimine sahip olan çalışanlardan oluşmaktadır. Daha önce eğitim durumu dağılımında da bahsettiğimiz gibi bankaların son yıllarda eğitim seviyesi ile doğru orantılı olarak eleman alımı gerçekleştirdikleri görülmektedir.

5.2. Bartın İlindeki Bireysel Yatırımcıların Yatırım Eğilimleri

Araştırma kapsamında katılımcılara sorulan sorular neticesinde elde edilen veriler yardımıyla Bartın ilinde bulunan bireysel yatırımcıların yatırım eğilimlerini belirlemeye çalışacağız. Bu kapsamda anketin hazırlanma aşamasında yatırımcıların

kişisel ve sosyal durumları, yatırımlar hakkındaki bilgi seviyesi ve yatırım tercihleri ile yatırım yaparken kararlarını etkileyen faktörlerin belirlenebilmesi için ankette ilgili soruları gruplandırarak ana karakterler altında ayrı ayrı sorular sorulmuştur.

Yaptığımız anket çalışmasının sonuçları belirlediğimiz ana karakterler altında tablo ve grafikler yardımıyla analiz edilmiştir.

5.2.1. Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumlarının Analizi

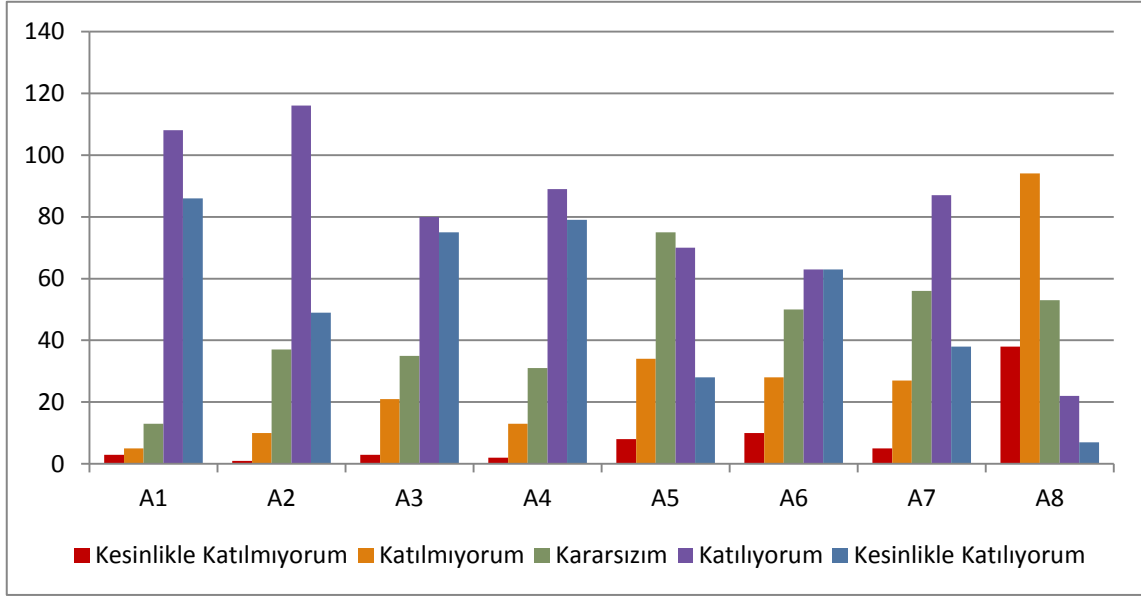
Genel olarak yatırımcıların yatırım eğilimlerini belirlemeye yönelik hazırladığımız anket çerçevesinde ilk olarak yatırımcıların kişisel ve sosyal durumlarına yönelik sorular katılımcılara sorulmuştur. Yatırımcıların kişisel ve sosyal durumlarını belirlemeye yönelik ana grup altında 8 soru sorulmuş ve sorular bu sorular için elde edilen sonuçlar frekans ve oran dağılımları karşılaştırmalı olarak aşağıda tablo ve grafik halinde sunulmuştur.

Tablo 5.7: Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumları İçin Beş Boyutlu Eğilimleri

		A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8
Kesinlikle Katılmıyorum	Frekans	3	1	3	2	8	10	5	38
	Oran (%)	1,40	0,47	1,40	0,93	3,72	4,67	2,35	17,76
Katılmıyorum	Frekans	5	10	21	13	34	28	27	94
	Oran (%)	2,33	4,69	9,81	6,07	15,81	13,08	12,68	43,93
Kararsızım	Frekans	13	37	35	31	75	50	56	53
	Oran (%)	6,05	17,37	16,36	14,49	34,88	23,36	26,29	24,77
Katılıyorum	Frekans	108	116	80	89	70	63	87	22
	Oran (%)	50,23	54,46	37,38	41,59	32,56	29,44	40,85	10,28
Kesinlikle Katılıyorum	Frekans	86	49	75	79	28	63,00	38,00	7,00
	Oran (%)	40,00	23,00	35,05	36,92	13,02	29,44	17,84	3,27
Toplam	Frekans	215	213	214	214	215	214	213	214
	Oran (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

- A1** Yatırımcıların aile yapıları ve toplumsal çevreleri, yatırım kararlarında etkilidir.
- A2** İnternet ve medya gibi iletişim araçları ile sunulan finans içerikli yayınlar, yatırımcı davranışını olumlu etkiler.
- A3** Yatırımcılar, yaşları ilerledikçe riski düşük olan yatırımlara yönelirler.
- A4** Yatırımcılar, yatırım araçlarının getiri performanslarını yakından takip ederler.
- A5** Yatırımcıların, yatırım kararlarında kendilerine olan güvenleri yüksektir.
- A6** Yatırımcıların dini ve siyasi görüşleri yatırım kararlarını etkiler.
- A7** Yatırımcılar, ödemelerini (bireysel kredi, kredi kartı vb.) zamanında gerçekleştirirler.
- A8** Yatırımcılar, genellikle kırsal kesimde ikamet etmektedirler.

Grafik 5.7: Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumları İçin Beş Boyutlu Eğilimlerinin Oransal Dağılımı

Araştırma da yatırımcıların “Kişisel ve Sosyal Durumları” ana grubu altındaki 8 soru için eğilimleri gösteren frekansların Olumlu, Kararsız ve Olumsuz şeklinde 3 boyut haline indirgenmiş frekans ve oran dağılımları karşılaştırmalı olarak aşağıda tablo ve grafik halinde sunulmuştur.

Tablo 5.8: Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumları İçin Üç Boyutlu Eğilimleri

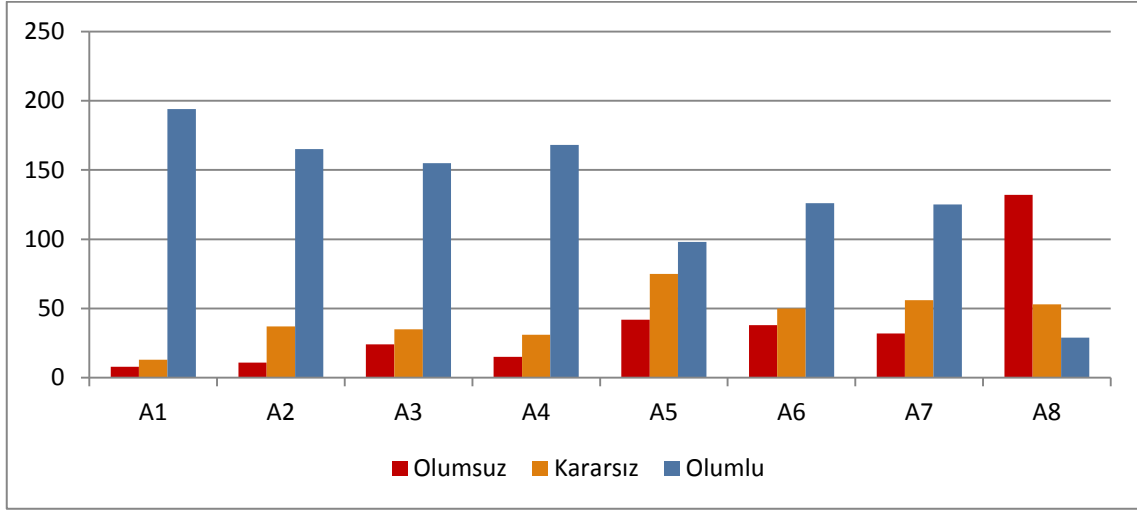
		A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8
Olumsuz	Frekans	8	11	24	15	42	38	32	132
	Oran (%)	3,72	5,16	11,21	7,01	19,53	17,76	15,02	61,68
Kararsız	Frekans	13	37	35	31	75	50	56	53
	Oran (%)	6,05	17,37	16,36	14,49	34,88	23,36	26,29	24,77
Olumlu	Frekans	194	165	155	168	98	126	125	29
	Oran (%)	90,23	77,46	72,43	78,50	45,58	58,88	58,69	13,55
Toplam	Frekans	215	213	214	214	215	214	213	214
	Oran (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Olumlu : Kesinlikle Katılıyorum ve Katılıyorum cevaplarının toplamından oluşmaktadır.

Kararsız : Kararsızım cevaplarının toplamından oluşmaktadır.

Olumsuz : Kesinlikle Katılmıyorum ve Katılmıyorum cevaplarının toplamından oluşmaktadır.

Grafik 5.8: Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumları İçin Üç Boyutlu Eğilimlerinin Oransal Dağılımı

“Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumları” ana grubu altında, yatırımcıların A1 (Yatırımcıların aile yapıları ve toplumsal çevreleri, yatırım kararlarında etkilidir.) sorusu için eğilimleri, “% 1,40 Kesinlikle Katılmıyorum, % 2,33 Katılmıyorum, % 6,05 Kararsızım, % 50,23 Katılıyorum, % 40,0 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu veriler neticesinde katılımcılar % 90,23 oranında yatırımcıların aile yapılarının ve sosyal çevrelerinin yatırım kararlarında etkili olduğunu düşünmektedir.

Yatırımcıların A2 (İnternet ve medya gibi iletişim araçları ile sunulan finans içerikli yayınlar, yatırımcı davranışını olumlu etkiler.) sorusu için eğilimleri, “% 0,47 Kesinlikle Katılmıyorum, % 4,69 Katılmıyorum, % 17,37 Kararsızım, % 54,46 Katılıyorum, % 23,0 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcıları % 77,46 oranında yatırımcıların internet ve medya gibi iletişim araçları yoluyla sunulan finansal içerikli yayınların yatırımcı kararlarını olumlu etkilediğini düşünmektedir.

Yatırımcıların A3 (Yatırımcılar, yaşları ilerledikçe riski düşük olan yatırımlara yönelirler.) sorusu için eğilimleri, “% 1,40 Kesinlikle Katılmıyorum, % 9,81 Katılmıyorum, % 16,36 Kararsızım, % 37,38 Katılıyorum, % 35,05 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 72,43 oranında yatırımcıların yaşları ilerledikçe riski düşük olan yatırım araçlarına ilgi duyduklarını düşünmektedir.

Yatırımcıların A4 (Yatırımcılar, yatırım araçlarının getiri performanslarını yakından takip ederler.) sorusu için eğilimleri, “% 0,93 Kesinlikle Katılmıyorum, % 6,07 Katılmıyorum, % 14,49 Kararsızım, % 41,59 Katılıyorum, % 36,92 Kesinlikle

Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 78,50 oranında yatırımcıların yatırım araçlarının getiri performanslarını yakından takip ettiklerini düşünmektedir.

Yatırımcıların A5 (Yatırımcıların, yatırım kararlarında kendilerine olan güvenleri yüksektir) sorusu için eğilimleri, “% 3,72 Kesinlikle Katılmıyorum, % 15,81 Katılmıyorum, % 34,88 Kararsızım, % 32,56 Katılıyorum, % 13,02 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 45,58 oranında yatırımcıların yatırım kararlarında kendilerine olan güvenlerinin yüksek olduğunu düşünmekle birlikte % 34,88 oranında ise yatırımcılar bu konuda kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Yatırımcıların A6 (Yatırımcıların dini ve siyasi görüşleri yatırım kararlarını etkiler.) sorusu için eğilimleri, “% 4,67 Kesinlikle Katılmıyorum, % 13,08 Katılmıyorum, % 23,36 Kararsızım, % 29,44 Katılıyorum, % 29,44 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 58,88 oranında yatırımcıların dini ve siyasi görüşlerinin yatırım kararlarını etkilediğini düşünmektedir.

Yatırımcıların A7 (Yatırımcılar, ödemelerini (bireysel kredi, kredi kartı vb.) zamanında gerçekleştirirler.) sorusu için eğilimleri, “% 2,35 Kesinlikle Katılmıyorum, % 12,68 Katılmıyorum, % 26,29 Kararsızım, % 40,85 Katılıyorum, % 17,84 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 58,69 oranında yatırımcıların ödemelerini zamanında gerçekleştirdiklerini düşünmektedir.

Yatırımcıların A8 (Yatırımcılar, genellikle kırsal kesimde ikamet etmektedirler.) sorusu için eğilimleri, “% 17,76 Kesinlikle Katılmıyorum, % 43,93 Katılmıyorum, % 24,77 Kararsızım, % 10,28 Katılıyorum, % 3,27 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 61,68 oranında yatırımcıların kırsal kesimde ikamet etmediğini düşünmektedirler. Buna karşın katılımcıların % 13,55’i yatırımcıların kırsal kesimde ikamet ettiğini düşünmektedir.

5.2.2. Yatırımcıların Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri Analizi

Yatırımcıların yatırım tercihleri ve bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik ana karakteristik altında 7 soru için eğilimlerini içeren frekans ve oran dağılımları karşılaştırmalı olarak aşağıda tablo ve grafik halinde sunulmuştur.

Tablo 5.9: Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri İçin Beş Boyutlu Eğilimleri

		B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7
Kesinlikle Katılmıyorum	Frekans	8	16	18	1	10	8	1
	Oran (%)	3,74	7,51	8,45	0,47	4,67	3,74	0,47
Katılmıyorum	Frekans	69	48	63	25	18	42	13
	Oran (%)	32,24	22,54	29,58	11,74	8,41	19,63	6,05
Kararsızım	Frekans	72	50	60	38	33	60	28
	Oran (%)	33,64	23,47	28,17	17,84	15,42	28,04	13,02
Katılıyorum	Frekans	60	73	52	119	112	85	118
	Oran (%)	28,04	34,27	24,41	55,87	52,34	39,72	54,88
Kesinlikle Katılıyorum	Frekans	5	26	20	30	41	19,00	55,00
	Oran (%)	2,34	12,21	9,39	14,08	19,16	8,88	25,58
Toplam	Frekans	214	213	213	213	214	214	215
	Oran (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

B1 Yatırımcılar, yatırım araçları hakkında yeterli bilgiye sahiptirler.

B2 Yatırımcılar, banka tercihlerinde yerli ve yabancı ayrımı yaparlar.

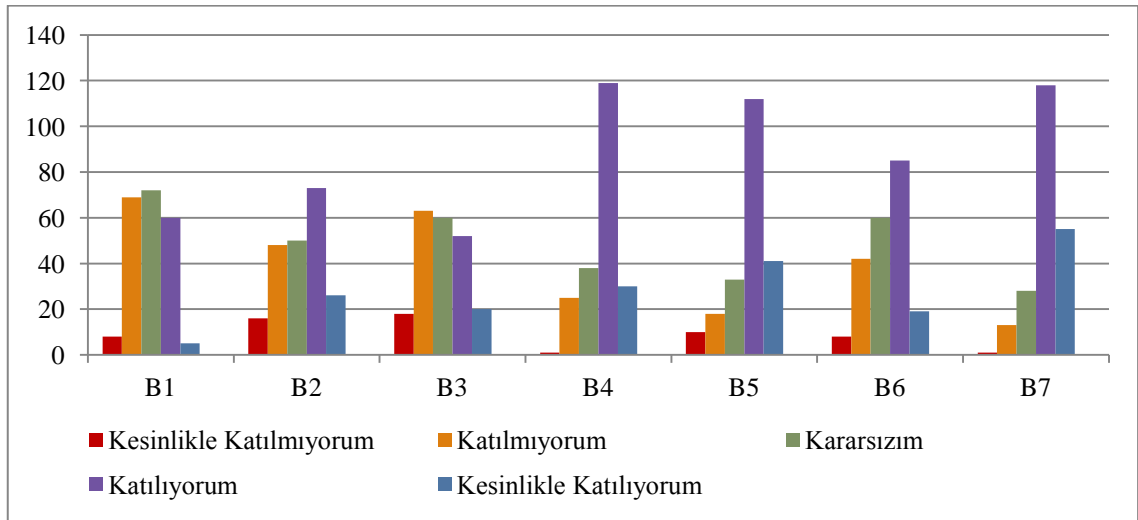
B3 Yatırımcılar, kısa vadeli yatırımlardan ziyade uzun vadeli yatırımları tercih ederler.

B4 Yatırımcılar, geleneksel yatırım araçlarını (gayrimenkul, altın vb.) tercih ederler.

B5 Yatırımcılar, riskli yatırım araçlarına (hisse senedi vb.) kıyasla risksiz yatırım araçlarını (banka mevduatı, tahvil vb.) tercih ederler.

B6 Yatırımcılar, portföylerinde çeşitlendirmeye giderek riski azaltma eğilimindedirler.

B7 Bankalar tarafından sunulan altın hesabı, yatırımcıların ilgisini çekmektedir.

Grafik 5.9: Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri İçin Beş Boyutlu Eğilimlerinin Oransal Dağılımı

Araştırma da yatırımcıların “Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri” ana grubu altındaki 7 soru için eğilimleri gösteren frekansların Olumlu, Kararsız ve Olumsuz şeklinde 3 boyut haline indirgenmiş frekans ve oran dağılımları karşılaştırmalı olarak aşağıda tablo ve grafik halinde sunulmuştur.

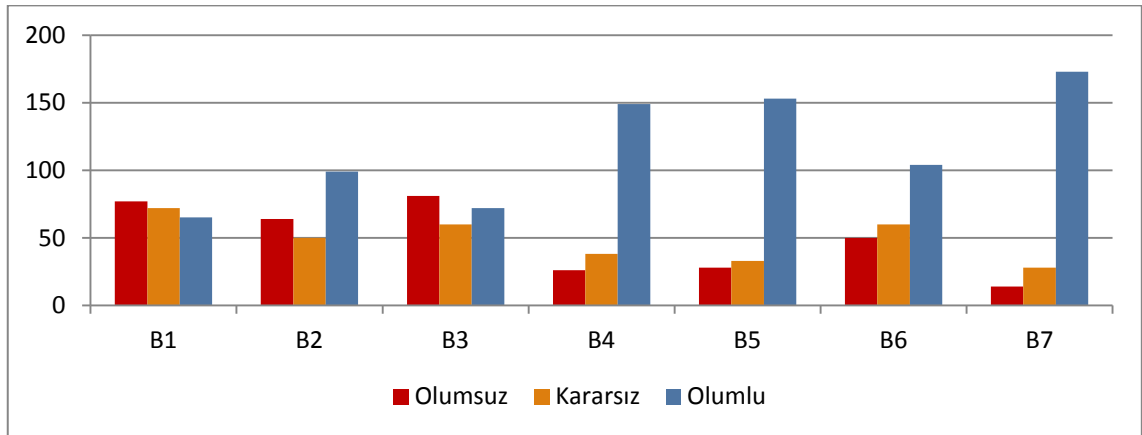
Tablo 5.10: Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri İçin Üç Boyutlu Eğilimleri

		B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7
Olumsuz	Frekans	77	64	81	26	28	50	14
	Oran (%)	35,98	30,05	38,03	12,21	13,08	23,36	6,51
Kararsız	Frekans	72	50	60	38	33	60	28
	Oran (%)	33,64	23,47	28,17	17,84	15,42	28,04	13,02
Olumlu	Frekans	65	99	72	149	153	104	173
	Oran (%)	30,37	46,48	33,80	69,95	71,50	48,60	80,47
Toplam	Frekans	214	213	213	213	214	214	215
	Oran (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Olumlu : Kesinlikle Katılıyorum ve Katılıyorum cevaplarının toplamından oluşmaktadır.

Kararsız : Kararsızım cevaplarının toplamından oluşmaktadır.

Olumsuz : Kesinlikle Katılmıyorum ve Katılmıyorum cevaplarının toplamından oluşmaktadır.

Grafik 5.10: Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri İçin Üç Boyutlu Eğilimlerinin Oransal Dağılımı

“Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri” ana karakteristiği altında, yatırımcıların B1 (Yatırımcılar, yatırım araçları hakkında yeterli bilgiye sahiptirler.) sorusu için eğilimleri, “% 3,74 Kesinlikle Katılmıyorum, % 32,24 Katılmıyorum, % 33,64 Kararsızım, % 28,04 Katılıyorum, % 2,34 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu veriler neticesinde katılımcılar % 35,98 oranında yatırımcıların yatırım araçları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını düşünmektedir. % 33,64’ü bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Buna karşın % 30,37 oranında yatırımcıların yatırım araçları hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmektedir.

Yatırımcıların B2 (Yatırımcılar, banka tercihlerinde yerli ve yabancı ayrımı yaparlar.) sorusu için eğilimleri, “% 7,51 Kesinlikle Katılmıyorum, %22,54 Katılmıyorum, % 23,47 Kararsızım, % 34,27 Katılıyorum, % 12,21 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 46,48 oranında yatırımcıların banka tercihlerinde yerli ve yabancı ayrımı yaptıklarını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Yatırımcıların B3 (Yatırımcılar, kısa vadeli yatırımlardan ziyade uzun vadeli yatırımları tercih ederler.) sorusu için eğilimleri, “% 8,45 Kesinlikle Katılmıyorum, % 29,58 Katılmıyorum, % 28,17 Kararsızım, % 24,41 Katılıyorum, % 9,39 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 38,03 oranında yatırımcıların kısa vadeli yatırımları tercih ettiğini belirtmiş, % 33,80’i ise uzun vadeli yatırımları tercih ettiğini belirtmiştir.

Yatırımcıların B4 (Yatırımcılar, geleneksel yatırım araçlarını (gayrimenkul, altın vb.) tercih ederler.) sorusu için eğilimleri, “% 0,47 Kesinlikle Katılmıyorum, % 11,74 Katılmıyorum, % 17,84 Kararsızım, % 55,87 Katılıyorum, % 14,08 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 69,95 oranında yatırımcıların geleneksel yatırım araçlarını tercih ettiklerini düşünmektedir.

Yatırımcıların B5 (Yatırımcılar, riskli yatırım araçlarına (hisse senedi vb.) kıyasla risksiz yatırım araçlarını (banka mevduatı, tahvil vb.) tercih ederler.) sorusu için eğilimleri, “% 4,67 Kesinlikle Katılmıyorum, % 8,41 Katılmıyorum, % 15,42 Kararsızım, % 52,34 Katılıyorum, % 19,16 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 71,50 oranında yatırımcıların riskli yatırım araçlarından kaçındıklarını, risksiz yatırım araçlarını tercih ettiklerini düşünmektedir.

Yatırımcıların B6 (Yatırımcılar, portföylerinde çeşitlendirmeye giderek riski azaltma eğilimindedirler.) sorusu için eğilimleri, “% 3,74 Kesinlikle Katılmıyorum, % 19,63 Katılmıyorum, % 28,04 Kararsızım, % 39,72 Katılıyorum, % 8,88 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 48,60 oranında yatırımcıların portföy çeşitlendirmesi yoluyla riski azaltma eğilimi düşüncesinde olduğunu belirtmiştir.

Yatırımcıların B7 (Bankalar tarafından sunulan altın hesabı, yatırımcıların ilgisini çekmektedir) sorusu için eğilimleri, “% 0,47 Kesinlikle Katılmıyorum, %6,05 Katılmıyorum, % 13,02 Kararsızım, % 54,88 Katılıyorum, % 25,58 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 80,47 oranında

yatırımcıların bankaların sunmuş olduğu altın hesabına ilgi duyduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

5.2.3. Yatırımcıların Yatırım Kararlarını Etkileyen Genel Faktörler Analizi

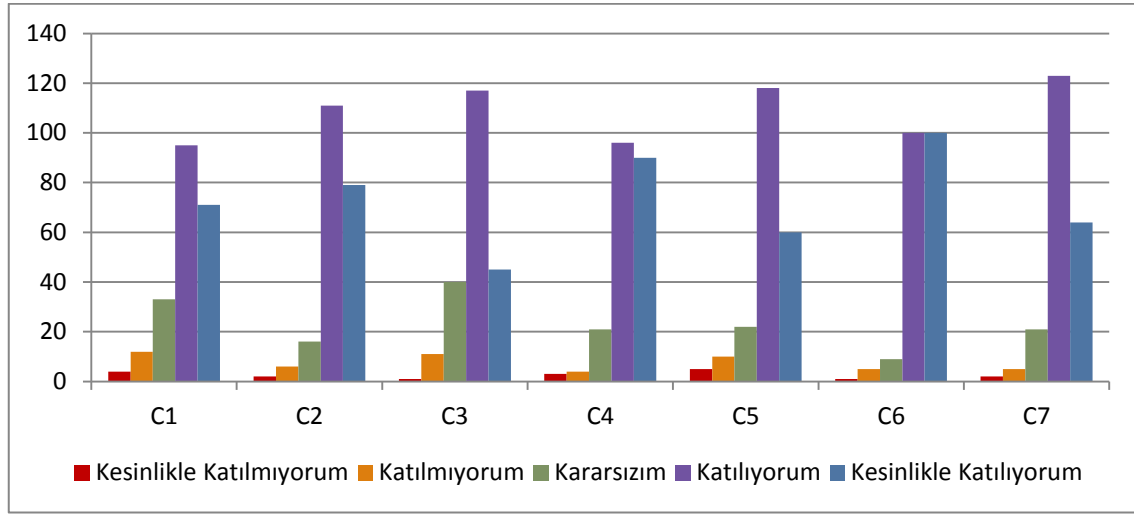
Yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyen genel faktörleri belirlemeye yönelik ana karakteristik altında 7 soru için eğilimlerini içeren frekans ve oran dağılımları karşılaştırmalı olarak aşağıda tablo ve grafik halinde sunulmuştur.

Tablo 5.11: Yatırım Kararlarını Etkileyen Genel Faktörler İçin Beş Boyutlu Eğilimleri

		C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
Kesinlikle Katılmıyorum	Frekans	4	2	1	3	5	1	2
	Oran (%)	1,86	0,93	0,47	1,40	2,33	0,47	0,93
Katılmıyorum	Frekans	12	6	11	4	10	5	5
	Oran (%)	5,58	2,80	5,14	1,87	4,65	2,33	2,33
Kararsızım	Frekans	33	16	40	21	22	9	21
	Oran (%)	15,35	7,48	18,69	9,81	10,23	4,19	9,77
Katılıyorum	Frekans	95	111	117	96	118	100	123
	Oran (%)	44,19	51,87	54,67	44,86	54,88	46,51	57,21
Kesinlikle Katılıyorum	Frekans	71	79	45	90	60	100,00	64,00
	Oran (%)	33,02	36,92	21,03	42,06	27,91	46,51	29,77
Toplam	Frekans	215	214	214	214	215	215	215
	Oran (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

- C1** Devlet politikaları (katkı payları, vergi indirimleri vb.) yatırımcı davranışlarını olumlu etkiler.
- C2** Yatırımcılar açısından ekonomik istikrar, yatırım kararlarını etkileyen önemli bir unsurdur.
- C3** Yatırımcılar, finansal hizmetler ve bankacılık alanındaki yeniliklere önem vermektedir.
- C4** Yatırımcıların, gelir düzeyleri yükseldikçe finansal enstrümanlara olan ilgileri artmaktadır.
- C5** Yatırımcıların gelir düzeyleri, yapmış oldukları yatırımların vadesini etkiler.
- C6** Yatırımcılar, geçmişte yaşadıkları yatırım tecrübelerini yatırım yaparken göz önünde bulundururlar.
- C7** Yatırımcılar, uzman (müşteri temsilcisi, yatırım danışmanı vb.) görüşlerinden ve diğer yatırımcıların vermiş olduğu yatırım kararlarından etkilenirler.

Grafik 5.11: Yatırım Kararlarını Etkileyen Genel Faktörler İçin Beş Boyutlu Eğilimlerinin Oransal Dağılımı

Araştırma da yatırımcıların “Genel Faktörler” ana grubu altındaki 7 soru için eğilimleri gösteren frekansların Olumlu, Kararsız ve Olumsuz şeklinde 3 boyut haline indirgenmiş frekans ve oran dağılımları karşılaştırmalı olarak aşağıda tablo ve grafik halinde sunulmuştur.

Tablo 5.12: Yatırım Kararlarını Etkileyen Genel Faktörler İçin Üç Boyutlu Eğilimleri

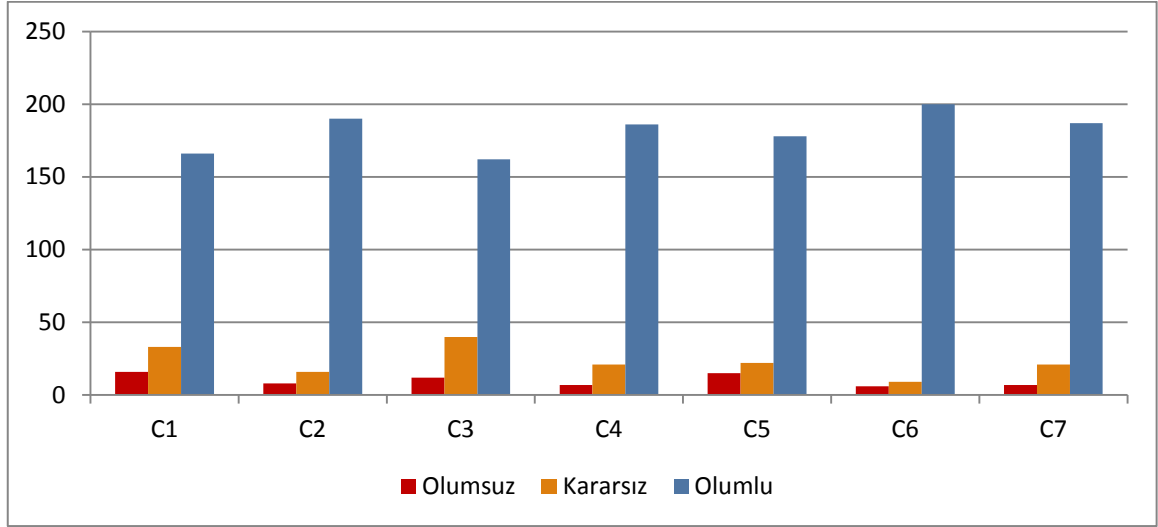
		C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
Olumsuz	Frekans	16	8	12	7	15	6	7
	Oran (%)	7,44	3,74	5,61	3,27	6,98	2,79	3,26
Kararsız	Frekans	33	16	40	21	22	9	21
	Oran (%)	15,35	7,48	18,69	9,81	10,23	4,19	9,77
Olumlu	Frekans	166	190	162	186	178	200	187
	Oran (%)	77,21	88,79	75,70	86,92	82,79	93,02	86,98
Toplam	Frekans	215	214	214	214	215	215	215
	Oran (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Olumlu : Kesinlikle Katılıyorum ve Katılıyorum cevaplarının toplamından oluşmaktadır.

Kararsız : Kararsızım cevaplarının toplamından oluşmaktadır.

Olumsuz : Kesinlikle Katılmıyorum ve Katılmıyorum cevaplarının toplamından oluşmaktadır.

Grafik 5.12: Yatırım Kararlarını Etkileyen Genel Faktörler İçin Üç Boyutlu Eğilimlerinin Oransal Dağılımı

“Genel Faktörler” ana kriteri altında, yatırımcıların C1 (Devlet politikaları (katkı payları, vergi indirimleri vb.) yatırımcı davranışlarını olumlu etkiler.) sorusu için eğilimleri, “% 1,86 Kesinlikle Katılmıyorum, % 5,58 Katılmıyorum, % 15,35 Kararsızım, % 44,19 Katılıyorum, % 33,02 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu veriler neticesinde katılımcılar % 77,21 oranında yatırımcıların devlet politikalarından etkilendiğini düşünmektedir. Yatırımcıların C2 (Yatırımcılar açısından ekonomik istikrar, yatırım kararlarını etkileyen önemli bir unsurdur.) sorusu için eğilimleri, “% 0,93 Kesinlikle Katılmıyorum, % 2,80 Katılmıyorum, % 7,48 Kararsızım, % 51,87 Katılıyorum, % 36,92 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 88,79 oranında ekonomik istikrarın yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyen önemli bir unsur olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Yatırımcıların C3 (Yatırımcılar, finansal hizmetler ve bankacılık alanındaki yeniliklere önem vermektedir.) sorusu için eğilimleri, “% 0,47 Kesinlikle Katılmıyorum, % 5,14 Katılmıyorum, % 18,69 Kararsızım, % 54,67 Katılıyorum, % 21,03 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 75,70 oranında yatırımcıların finansal hizmetler ve bankacılık alanındaki yeniliklere önem verdiğini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Yatırımcıların C4 (Yatırımcıların, gelir düzeyleri yükseldikçe finansal enstrümanlara olan ilgileri artmaktadır.) sorusu için eğilimleri, “% 1,40 Kesinlikle Katılmıyorum, % 1,87 Katılmıyorum, % 9,81 Kararsızım, % 44,86 Katılıyorum, % 42,06 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar %

86,92 oranında yatırımcıların gelir düzeylerinin yükseldikçe finansal enstrümanlara olan ilgilerinin arttığını düşünmektedir.

Yatırımcıların C5 (Yatırımcıların gelir düzeyleri, yapmış oldukları yatırımların vadesini etkiler.) sorusu için eğilimleri, “% 2,33 Kesinlikle Katılmıyorum, % 4,65 Katılmıyorum, % 10,23 Kararsızım, % 54,88 Katılıyorum, % 27,91 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda yatırımcılar % 82,79 oranında yatırımcıların gelir düzeylerinin yükseldikçe, yaptıkları yatırımların vadelerini etkilediğini düşünmektedir.

Yatırımcıların C6 (Yatırımcılar, geçmişte yaşadıkları yatırım tecrübelerini yatırım yaparken göz önünde bulundururlar.) sorusu için eğilimleri, “% 0,47 Kesinlikle Katılmıyorum, % 2,33 Katılmıyorum, % 4,19 Kararsızım, % 46,51 Katılıyorum, % 46,51 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 48,60 oranında yatırımcıların geçmişte yaşadıkları yatırım tecrübelerini göz önünde bulundurarak yatırım yaptıklarını düşündüklerini belirtmiştir.

Yatırımcıların C7 (Yatırımcılar, uzman (müşteri temsilcisi, yatırım danışmanı vb.) görüşlerinden ve diğer yatırımcıların vermiş olduğu yatırım kararlarından etkilenirler.) sorusu için eğilimleri, “% 0,93 Kesinlikle Katılmıyorum, % 2,33 Katılmıyorum, % 9,77 Kararsızım, % 57,21 Katılıyorum, % 29,77 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar % 86,98 oranında yatırımcıların uzman görüşlerinden ve diğer yatırımcıların kararlarından etkilenerek yatırım kararı verdiklerini düşündüğünü belirtmiştir.

5.3. Faktör Analizlerinin Sonuçları

Birbiriyle ilişki halindeki çok sayıdaki değişken birleştirilerek, birbiri ile ilişkisiz daha az sayıda yeni ortak değişken elde etmeyi amaçlayan çok değişkenli istatistiksel bir tekniktir (Eroğlu, 2003: 6). Çok sayıdaki değişkenler arasındaki içten ilişkileri gösteren matrislere dayanarak bir olayın meydana gelişini etkileyen faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılır (Aziz, 2011: 165).

Çalışma kapsamında faktör analizi SPSS programına girilen anket verilerinin frekans dağılımları verildikten sonra değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

5.3.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

KMO (Kaiser-Mayer-Olkin) testi araştırma örnekleme yeterliliğini ölçmeye yarayan, değişkenler arasındaki korelasyonları ve faktör analizinin uygunluğunu ölçen

bir testtir (Cengiz ve Kılınç, 2007: 351-370). Bu testin değeri 0 ile 1 arasında değişmekte olup, faktör analizi için bu değer 0,60'ın üzerinde olması beklenir. Bunun dışında ki-kare değerinin istatistiğinin anlamlı çıkması, araştırmada kullanılan verilerin uygunluğunu gösterir.

Faktör analizi uygulanabilmesinin ön koşulu olarak değişkenler arasında belirli bir oranda korelasyonun bulunması gerekmektedir. Barlett küresellik testi ise değişkenler arasında yeterli oranda bir ilişkinin olup olmadığını gösterir. Bu testin p değeri 0,05 anlamlılık derecesinden düşük olduğu zaman faktör analizi yapmaya yeterli düzeyde bir ilişki vardır. Bunun tersi durumda testin sonucunun anlamlı olmadığı durumlarda değişkenlerin faktör analizi yapmaya uygun olmaması durumu söz konusudur (Büyüköztürk, 2002 481).

Araştırma verilerinin p(Sig.) değeri 0,000 olduğundan değişkenlerimiz analiz yapmaya tam anlamıyla uygundur. Aynı şekilde KMO değeri 0,704 olduğundan değişkenlerin analiz yapmak için uygunluğunun iyi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.13: KMO ve Barlett Küresellik Testi SPSS Çıktısı

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,704
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	875,504
	df	231
	Sig.	0,000

Kavramların ölçülmesi için sorulan soruların bazıları katılımcılar tarafından farklı algılanmış olma ihtimali bulunmaktadır. Bundan dolayı farklı algılanan soruların belirli kriterler çerçevesinde tespit edilerek analiz kapsamından çıkarılması gerekmektedir. Bu eleme işlemi yaparken en başta Anti-image korelasyon tablosunun incelenerek, correlation matrisinde diagonalde yer alan tüm korelasyon değerlerinin sağ üst köşesinde 'a' harfi bulunan örnekleme yeterliliği ölçüsü değerlerinin 0,50'nin altında olup olmadığı gözlenmelidir. Bu değerlerin her birisi 0,50'nin üzerinde olması gerekmektedir. 0,50'nin altındaki değerlerin analizden çıkartılması gerekmektedir (Kalaycı, 2010: 321-322). Araştırmanın anti-image korelasyon tablosunu incelediğimizde A3 ve A8 sorularının yeterlilik ölçülerinin 0,50'nin altında olduğu görülmektedir. 0,50'nin altında en düşük değere sahip olan A8 (Yatırımcılar, genellikle

kırsal kesimde ikamet etmektedirler.) sorusu analizden çıkarılarak analize devam edilecektir (Ek: 1 – Ek: 2).

Tablo 5.14: Açıklanan Toplam Varyans

Component	Initial Eigenvalues			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,973	18,058	18,058	2,632	11,962	11,962
2	1,967	8,939	26,998	2,188	9,946	21,908
3	1,429	6,496	33,494	1,720	7,818	29,726
4	1,389	6,314	39,808	1,544	7,019	36,745
5	1,296	5,892	45,700	1,437	6,533	43,279
6	1,163	5,285	50,985	1,328	6,038	49,317
7	1,117	5,077	56,062	1,305	5,934	55,251
8	1,008	4,581	60,643	1,186	5,392	60,643
9	,959	4,360	65,002			
10	,951	4,323	69,325			
11	,830	3,772	73,097			
12	,768	3,490	76,587			
13	,759	3,451	80,038			
14	,726	3,300	83,338			
15	,630	2,863	86,200			
16	,574	2,608	88,808			
17	,525	2,385	91,193			
18	,458	2,081	93,274			
19	,450	2,046	95,320			
20	,393	1,788	97,108			
21	,336	1,527	98,635			
22	,300	1,365	100,000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Açıklanan Toplam Varyans tablosuna göre Bireysel Yatırımcı Profili ve Yatırımcı Tercihleri araştırmasının 8 boyuttan oluştuğu ve toplam varyansın % 60,643'ü bu alt boyutlar tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 5.15: Rotated Component Matrix Sonuçları

	Component							
	1	2	3	4	5	6	7	8
C4	,804							
C6	,710							
C7	,612							
C5	,597							
C2	,518							
B3		,676						
B1		,649						
A5		,628						
B6		,492						
C3		,469						
A2			,731					
A4			,689					
C1								
B4				,710				
B5				,535				
A6					,727			
B2					,546			
A7						,730		
B7				,455		,524		
A3							,762	
A1							,616	
A8								,871

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 10 iterations.

Faktör altında yer alan soruların tespit edilmesi aşamasında soruların herbir faktör için aldıkları faktör ağırlıklarına bakılmıştır. Sorular, hangi faktör altında en yüksek faktör ağırlığına sahipse o faktör altında yer alır. Araştırma verileri için yapılan faktör analizi sonucu elde edilen Rotated Component matrisine göre faktörler altındaki sorular şu şekilde sıralanmıştır. Faktör 1 altında C4,C6, C7, C5 ve C2 soruları yer almıştır. Faktör 2 altında B3, B1, A5, B6 ve C3 soruları yer almıştır. Faktör 3 altında A2, A4 ve C1 soruları yer almıştır. Faktör 4 altında B4 ve B5 soruları yer almıştır. Faktör 5 altında A6 ve B2 soruları yer almıştır. Faktör 6 altında A7 ve B7 soruları yer almıştır. Faktör 7 altında A3 ve A1 soruları yer almıştır. Son olarak Faktör 8 altında A8 sorusu yer almaktadır.

5.3.1.1. Döndürme İşlemi Sonuçları

5.3.1.1.1. Birinci Döndürme Sonuçları

Birinci döndürme sonucunda p(Sig.) değeri 0,000 olduğundan değişkenlerimiz analiz yapmaya tam anlamıyla uygundur. Aynı şekilde KMO değeri 0,718 olduğundan değişkenlerin analiz yapmak için uygunluğunun iyi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.16: Birinci Döndürme KMO ve Barlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,718
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	840,876
	df	210
	Sig.	0,000

Faktör Analizi, 21 soru ile döndürme yöntemiyle analiz yapılmıştır. Döndürme neticesinde KMO değeri 0,704'ten 0,718'e yükselmiştir.

Tablo 5.17: Birinci Döndürme Sonucu Açıklanan Toplam Varyans

Component	Initial Eigenvalues			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,973	18,918	18,918	2,586	12,312	12,312
2	1,949	9,282	28,200	2,221	10,577	22,889
3	1,423	6,777	34,977	1,642	7,818	30,707
4	1,329	6,331	41,308	1,536	7,313	38,020
5	1,289	6,138	47,446	1,492	7,105	45,125
6	1,152	5,485	52,931	1,359	6,474	51,598
7	1,036	4,934	57,865	1,316	6,267	57,865
8	,966	4,599	62,464			
9	,957	4,558	67,022			
10	,841	4,005	71,027			
11	,784	3,732	74,759			
12	,759	3,616	78,375			
13	,735	3,499	81,875			
14	,633	3,015	84,890			
15	,626	2,980	87,870			
16	,546	2,599	90,469			
17	,506	2,408	92,878			
18	,450	2,144	95,022			
19	,407	1,937	96,959			
20	,336	1,600	98,558			
21	,303	1,442	100,000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Birinci döndürme sonucu elde edilen Açıklanan Varyans Tablosu'na göre Bireysel Yatırımcı Profili ve Yatırımcı Tercihleri araştırmasının 7 boyuttan oluştuğu ve toplam varyansın % 57,865'inin bu alt boyutlar tarafından açıklandığı görülmektedir.

Tablo 5.18: Birinci Döndürme Rotated Component Matrix Sonuçları

	Component						
	1	2	3	4	5	6	7
C4	,804						
C6	,704						
C7	,605						
C5	,588						
C2	,503				,479		
B3		,712					
B1		,613					
A5		,611					
B6		,499					
C3		,486					
A2			,729				
A4			,726				
B4				,696			
B5				,600			
A6					,728		
C1					,479		
A7						,645	
B2						,509	
B7				,482		,489	
A3							,752
A1							,633

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 10 iterations.

Araştırmanın anti-image korelasyon tablosunu incelediğimizde A3 sorusunun yeterlilik ölçüsünün 0,50'nin altında olduğu görülmektedir. 0,50'nin altında değere sahip olan A3 sorusu analizden çıkarılarak analize devam edilmiştir (Ek:3).

5.3.1.1.2. İkinci Döndürme Sonuçları

Birinci döndürme sonucunda elde edilen anti-image korelasyon tablosuna göre A3 (Yatırımcılar, yaşları ilerledikçe riski düşük olan yatırımlara yönelirler.) sorusu 0,50'nin altında değere sahip olduğu tespit edilmiş ve analizden çıkarılmıştır. İkinci

döndürme sonucunda p(Sig.) değeri 0,000 olduğundan değişkenlerimiz analiz yapmaya tam anlamıyla uygundur. Aynı şekilde KMO değeri 0,730 olduğundan değişkenlerin analiz yapmak için uygunluğunun iyi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.19: İkinci Döndürme KMO ve Barlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,730
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	808,21
	df	190
	Sig.	0,000

İkinci döndürme sonucu elde edilen verilere bakıldığında Açıklanan Toplam Varyans Tablosu'na göre Bireysel Yatırımcı Profili ve Yatırımcı Tercihleri araştırmasının 7 boyuttan oluştuğu ve toplam varyansın % 59,385'inin bu alt boyutlar tarafından açıklandığı görülmektedir. Boyut sayısı aynen kalmakla birlikte toplam varyansın yaklaşık olarak % 2 yükseldiği görülmektedir.

Tablo 5.20: İkinci Döndürme Sonucu Açıklanan Toplam Varyans

Component	Initial Eigenvalues			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,973	19,864	19,864	2,610	13,049	13,049
2	1,929	9,647	29,511	2,175	10,876	23,925
3	1,378	6,892	36,403	1,611	8,056	31,981
4	1,322	6,612	43,015	1,463	7,313	39,294
5	1,197	5,987	49,003	1,408	7,041	46,335
6	1,055	5,273	54,276	1,408	7,038	53,373
7	1,022	5,109	59,385	1,202	6,012	59,385
8	0,965	4,823	64,208			
9	0,957	4,786	68,994			
10	0,801	4,003	72,997			
11	0,759	3,797	76,794			
12	0,754	3,772	80,567			
13	0,649	3,243	83,809			
14	0,630	3,150	86,959			
15	0,555	2,776	89,735			
16	0,508	2,541	92,276			
17	0,478	2,388	94,664			
18	0,413	2,066	96,730			
19	0,351	1,755	98,484			
20	0,303	1,516	100,000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

İkinci döndürme sonucunda elde edilen Rotated Component matrixe göre 2. Faktör altında yer alan C3 (Yatırımcılar, finansal hizmetler ve bankacılık alanındaki yeniliklere önem vermektedir.) sorusu 0,50'nin altında (0,483) en düşük değere sahip olduğu tespit edilmiştir. C3 sorusu analizden çıkarılarak döndürme işleminin tekrarlanması gerekmektedir.

Tablo 5.21: İkinci Döndürme Rotated Component Matrix Sonuçları

	Component						
	1	2	3	4	5	6	7
C4	0,838						
C6	0,672						
C7	0,584						
C5	0,577						
C2	0,552						
B3		0,717					
B1		0,637					
A5		0,602					
B6		0,492					
C3		0,483					
A2			0,733				
A4			0,723				
B4				0,752			
A7					0,662		
B7				0,488	0,508		
B2					0,474		
A6						0,768	
C1							
A1							0,793
B5							0,511

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 11 iterations.

5.3.1.1.3. Üçüncü Döndürme Sonuçları

İkinci döndürme sonucunda elde edilen Rotated Component Matrix tablosuna göre C3 (Yatırımcılar, finansal hizmetler ve bankacılık alanındaki yeniliklere önem vermektedir.) sorusu 0,50'nin altında değere sahip olduğu tespit edilmiş ve analizden çıkarılmıştır. Üçüncü döndürme sonucunda p(Sig.) değeri 0,000 olduğundan değişkenlerimiz analiz yapmaya tam anlamıyla uygundur. Aynı şekilde KMO değeri 0,705 olduğundan değişkenlerin analiz yapmak için uygunluğunun iyi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.22: Üçüncü Döndürme KMO ve Barlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,705
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	691,927
	df	171
	Sig.	0

Üçüncü döndürme sonucu elde edilen verilere bakıldığında Açıklanan Toplam Varyans Tablosu'na göre Bireysel Yatırımcı Profili ve Yatırımcı Tercihleri araştırmasının 7 boyuttan oluştuğu ve toplam varyansın % 60,042'sinin bu alt boyutlar tarafından açıklandığı görülmektedir. Boyut sayısı aynen kalmakla birlikte toplam varyansın yaklaşık olarak % 1 yükseldiği görülmektedir.

Tablo 5.23: Üçüncü Döndürme Sonucu Açıklanan Toplam Varyans

Component	Initial Eigenvalues			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,592	18,903	18,903	2,431	12,794	12,794
2	1,904	10,023	28,926	1,991	10,476	23,270
3	1,374	7,230	36,156	1,521	8,006	31,276
4	1,284	6,760	42,916	1,435	7,555	38,831
5	1,185	6,238	49,154	1,435	7,554	46,385
6	1,048	5,517	54,671	1,397	7,350	53,735
7	1,020	5,370	60,042	1,198	6,306	60,042
8	0,962	5,062	65,104			
9	0,935	4,921	70,026			
10	0,791	4,163	74,189			
11	0,755	3,971	78,160			
12	0,747	3,929	82,089			
13	0,641	3,372	85,461			
14	0,581	3,056	88,517			
15	0,528	2,781	91,298			
16	0,508	2,673	93,971			
17	0,426	2,243	96,215			
18	0,413	2,173	98,388			
19	0,306	1,612	100			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Üçüncü döndürme sonucunda elde edilen Rotated Component matrice göre 7. Faktör altında yer alan B5 (Yatırımcılar, riskli yatırım araçlarına (hisse senedi vb.)

kıyasla risksiz yatırım araçlarını (banka mevduatı, tahvil vb.) tercih ederler.) sorusu 0,50'nin altında (0,460) en düşük değere sahip olduğu tespit edilmiştir. B5 sorusu analizden çıkarılarak döndürme işleminin tekrarlanması gerekmektedir.

Tablo 5.24: Üçüncü Döndürme Rotated Component Matrix Sonuçları

	Component						
	1	2	3	4	5	6	7
C4	0,809						
C6	0,727						
C7	0,621						
C5	0,556						
C2	0,510						
B3		0,708					
B1		0,640					
A5		0,632					
B6		0,499					
B2							
A2			0,741				
A4			0,740				
B4				0,778			
A6					0,745		
C1							
A7						0,693	
B7						0,566	
A1							0,813
B5							0,460

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 10 iterations.

5.3.1.1.4. Dördüncü Döndürme Sonuçları

Üçüncü döndürme sonucu elde edilen Rotated Component matrixe göre 7. Faktör altında yer alan B5 (Yatırımcılar, riskli yatırım araçlarına (hisse senedi vb.) kıyasla risksiz yatırım araçlarını (banka mevduatı, tahvil vb.) tercih ederler.) sorusu 0,50'nin altında (0,460) en düşük değere sahip olduğu tespit edilmiştir. B5 sorusu analizden çıkarılarak döndürme işleminin tekrarlanması gerekmektedir. Dördüncü döndürme sonucunda p(Sig.) değeri 0,000 olduğundan değişkenlerimiz analiz yapmaya tam anlamıyla uygundur. Aynı şekilde KMO değeri 0,707 olduğundan değişkenlerin analiz yapmak için uygunluğunun iyi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.25: Dördüncü Döndürme KMO ve Barlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,707
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	653,459
	df	153
	Sig.	0

Dördüncü döndürme sonucu elde edilen verilere bakıldığında Açıklanan Toplam Varyans Tablosu'na göre Bireysel Yatırımcı Profili ve Yatırımcı Tercihleri araştırmasının 6 boyuttan oluştuğu ve toplam varyansın % 56,520'sinin bu alt boyutlar tarafından açıklandığı görülmektedir.

Tablo 5.26: Dördüncü Döndürme Açıklanan Toplam Varyans

Component	Initial Eigenvalues			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,517	19,539	19,539	2,382	13,233	13,233
2	1,860	10,335	29,874	1,926	10,701	23,934
3	1,359	7,548	37,422	1,518	8,435	32,369
4	1,284	7,136	44,557	1,506	8,364	40,733
5	1,131	6,286	50,843	1,487	8,264	48,997
6	1,022	5,677	56,520	1,354	7,523	56,520
7	0,962	5,344	61,864			
8	0,959	5,326	67,191			
9	0,898	4,989	72,179			
10	0,760	4,223	76,402			
11	0,748	4,157	80,559			
12	0,641	3,559	84,118			
13	0,597	3,317	87,435			
14	0,581	3,226	90,661			
15	0,523	2,903	93,564			
16	0,437	2,428	95,992			
17	0,415	2,306	98,298			
18	0,306	1,702	100,000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Üçüncü döndürme sonucunda 7 olan boyut sayısı 6'ya indiğinde toplam varyansın yaklaşık olarak % 4 düştüğü görülmektedir.

Tablo 5.27: Dördüncü Döndürme Rotated Component Matrix Sonuçları

	Component					
	1	2	3	4	5	6
C4	0,806					
C6	0,736					
C7	0,610					
C5	0,579					
C2	0,510					
B3		0,678				
B1		0,649				
A5		0,611				
B6		0,521				
B4			0,741			
B7			0,520		0,467	
C1			0,470			
A4				0,754		
A2				0,702		
B2					0,669	
A7					0,553	
A1						0,742
A6						0,659

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 14 iterations.

Dördüncü döndürme sonucu elde edilen Rotated Component matrice göre 3. Faktör altında yer alan C1 (Devlet politikaları (katkı payları, vergi indirimleri vb.) yatırımcı davranışlarını olumlu etkiler.) sorusu 0,50'nin altında (0,470) değere sahip olduğu tespit edilmiş ve analizden çıkarılmıştır.

5.3.1.2. Döndürme İşlemleri Sonucu Faktörleri Oluşturan Sorular

Yapılan analizler sonucunda belirlenen her bir faktör altında yer alan soruların soruluş amaçları ve ifadeler dikkate alınarak isimlendirme yapılmadan önce güvenilirlik analizi yapılmalıdır.

Yapılan analizler sonucunda belirlenen 6 faktör altında 17 soru yer almaktadır.

5.3.1.3. Faktörlerin Güvenirlik Analiz Sonuçları

Faktörlerin Güvenirlik Analiz Sonuçları Tablosu'na göre Cronbach's Alpha değeri 0,709 olarak bulunmuştur. Bu değer, faktörlerin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 5.28: Faktörlerin Güvenirlilik Analiz Sonuçları

Reliability Statistics				
	Cronbach's Alpha	N of Items		
	0,709	17		
Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
C4	59,668	39,642	0,299	0,696
C6	59,550	40,220	0,292	0,698
C5	59,896	38,180	0,401	0,686
C7	59,782	39,752	0,327	0,695
C2	59,711	38,464	0,448	0,683
B3	60,953	38,036	0,295	0,697
B1	61,000	40,171	0,203	0,706
A5	60,564	37,466	0,388	0,686
B6	60,626	37,502	0,396	0,685
A4	59,844	40,152	0,206	0,706
A2	59,972	39,533	0,320	0,695
B2	60,720	37,450	0,329	0,693
A7	60,322	38,505	0,313	0,695
A1	59,659	40,216	0,260	0,700
A6	60,251	39,189	0,196	0,711
B4	60,199	41,132	0,133	0,712
B7	59,919	39,417	0,316	0,695

Güvenirlilik analizine tabi tutulan 17 sorunun değerleri aşağıda Tablo 5.29'da verilmiştir. Güvenirlilik analizleri ile güvenirlilikleri yeterli bulunan faktörler ve içerdikleri sorular, aşağıda tablo halinde sunulmuştur. Bundan sonra araştırmanın analizleri, 6 faktör 17 soru ile yapılacaktır.

Tablo 5.29: Güvenirlilik Analiz Sonrası Faktörler ve Sorular

No	Faktörler	İçerdiği Sorular	Soru Sayısı
1	Faktör 1	C4, C6, C7, C5, C2	5
2	Faktör 2	B3, B1, A5, B6	4
3	Faktör 3	B4, B7	2
4	Faktör 4	A4, A2	2
5	Faktör 5	B2, A7	2
6	Faktör 6	A1, A6	2
Toplam			17

Güvenirlilik analizi sonrasında faktörleri oluşturan sorulara bakıldığında; Faktör 1 (C4, C6, C7, C5 ve C2), Faktör 2 (B3, B1, A5 ve B6), Faktör 3 (B4 ve B7), Faktör 4 (A4 ve A2), Faktör 5 (B2 ve A7) ve Faktör 6 (A1 ve A6) olmak üzere toplamda 6 faktör ve 17 soru kaldığı görülmektedir.

Tablo 5.30: Açıklayıcı Faktör Analizi Dışında Tutulan Sorular

ANKET KODU	SORU İÇERİKLERİ
A3	Yatırımcılar, yaşları ilerledikçe riski düşük olan yatırımlara yönelirler.
A8	Yatırımcılar, genellikle kırsal kesimde ikamet etmektedirler.
B5	Yatırımcılar, riskli yatırım araçlarına (hisse senedi vb.) kıyasla risksiz yatırım araçlarını (banka mevduatı, tahvil vb.) tercih ederler.
C1	Devlet politikaları (katkı payları, vergi indirimleri vb.) yatırımcı davranışlarını olumlu etkiler.
C3	Yatırımcılar, finansal hizmetler ve bankacılık alanındaki yeniliklere önem vermektedir.

5.3.1.4. Son Faktör Analizi

Güvenirlilik analizi sonucunda elde edilen Faktör 1, Faktör 2, Faktör 3, Faktör 4, Faktör 5 ve Faktör 6 altında yer alan 17 soru ile elde edilen Açıklanan Toplam Varyans Tablosu aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5.31: Son Faktör Analizi Açıklanan Toplam Varyans Sonuçları

Component	Initial Eigenvalues			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,234	19,021	19,021	2,324	13,671	13,671
2	1,847	10,864	29,885	1,914	11,258	24,929
3	1,309	7,699	37,584	1,476	8,681	33,610
4	1,276	7,508	45,093	1,451	8,534	42,145
5	1,131	6,656	51,749	1,343	7,900	50,045
6	1,016	5,976	57,725	1,306	7,680	57,725
7	0,959	5,643	63,367			
8	0,954	5,610	68,977			
9	0,796	4,684	73,662			
10	0,759	4,462	78,124			
11	0,720	4,234	82,359			
12	0,640	3,764	86,122			
13	0,582	3,425	89,547			
14	0,550	3,237	92,784			
15	0,456	2,679	95,464			
16	0,420	2,473	97,937			
17	0,351	2,063	100,000			

Güvenirlilik analizi sonucunda elde edilen Son Faktör Analizinin Açıklanan Toplam Varyans Tablosu'na göre Bireysel Yatırımcı Profili ve Yatırımcı Tercihleri araştırmasının 6 boyuttan oluştuğu ve toplam varyansın % 57,725'i bu alt boyutlar tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 5.32: Son Faktör Analizi KMO ve Barlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,689
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	563,145
	df	136
	Sig.	0,000

Son faktör analizi kapsamında elde edilen KMO değeri 0,689 olarak bulunmuştur. Ayrıca ki-kare değeri(df) 136 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.33: Son Faktör Analizi Rotated Component Matrix Sonuçları

Component	Yatırım Kararına Gelirin Etkisi	Bilinçli Yatırımcı Davranışı	Yatırım Bilgi Takibi	Bankacılık ve Ödeme Davranışı	Yatırım Kararına Din ve Toplumun Etkisi	Geleneksel Yatırımcı Davranışı
C4	0,823					
C6	0,722					
C5	0,597					
C7	0,596					
C2	0,540					
B3		0,680				
B1		0,662				
A5		0,596				
B6		0,530				
A4			0,752			
A2			0,713			
B2				0,681		
A7				0,553		
A1					0,711	
A6					0,696	
B4						0,815
B7				0,492		0,552

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 9 iterations.

5.3.1.5. Faktörlerin İsimlendirilmesi

Son faktör analizi neticesinde elde edilen Rotated Component matrix'e göre faktör yükleri hesaplanan değişkenlerin 17 maddeden ve 6 boyuttan oluştuğu görülmektedir. Bireysel yatırımcı profili ve yatırımcı tercihleri eğilimini belirlemeye yönelik hazırlanan araştırma anketi ile elde edilen verilere faktör analizi uygulanmıştır. Bu analizler sonucunda analizi oluşturan ifadeler de dikkate alınarak Faktör 1 “**Yatırım Kararına Gelirin Etkisi**”, Faktör 2 “**Bilinçli Yatırımcı Davranışı**”, Faktör 3 “**Yatırım Bilgi Takibi**”, Faktör 4 “**Bankacılık ve Ödeme Davranışı**”, Faktör 5 “**Yatırım Kararına Din ve Toplumun Etkisi**” ve Faktör 6 “**Geleneksel Yatırımcı Davranışı**” şeklinde isimlendirilmiştir.

5.3.1.6. Açıklayıcı Faktör Analizi Genel Sonuçları

Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklere uygulanan güvenilirlik ve geçerlilik analizleri ile elde edilen faktörlerin yükleri, öz değerleri ve varyans yüzdeleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 5.34: Açıklayıcı Faktör Analizi Genel Sonuçları

ANKET KODU	FAKTÖRLER	Faktör Yükleri	Öz Değer	Varyans (%)
	FAKTÖR 1 : Yatırım Kararına Gelirin Etkisi		3,234	19,021
C4	Yatırımcıların, gelir düzeyleri yükseldikçe finansal enstrümanlara olan ilgileri artmaktadır.	0,823		
C6	Yatırımcılar, geçmişte yaşadıkları yatırım tecrübelerini yatırım yaparken göz önünde bulundururlar.	0,722		
C7	Yatırımcılar, uzman (müşteri temsilcisi, yatırım danışmanı vb.) görüşlerinden ve diğer yatırımcıların vermiş olduğu yatırım kararlarından etkilenirler.	0,597		
C5	Yatırımcıların gelir düzeyleri, yapmış oldukları yatırımların vadesini etkiler.	0,596		
C2	Yatırımcılar açısından ekonomik istikrar, yatırım kararlarını etkileyen önemli bir unsurdur.	0,540		
	FAKTÖR 2 : Bilinçli Yatırımcı Davranışı		1,847	10,864
B3	Yatırımcılar, kısa vadeli yatırımlardan ziyade uzun vadeli yatırımları tercih ederler.	0,680		
B1	Yatırımcılar, yatırım araçları hakkında yeterli bilgiye sahiptirler.	0,662		
A5	Yatırımcıların, yatırım kararlarında kendilerine olan güvenleri yüksektir.	0,596		
B6	Yatırımcılar, portföylerinde çeşitlendirmeye giderek riski azaltma eğilimindedirler.	0,530		
	FAKTÖR 3 : Yatırım Bilgi Takibi		1,309	7,699
A4	Yatırımcılar, yatırım araçlarının getiri performanslarını yakından takip ederler.	0,752		
A2	İnternet ve medya gibi iletişim araçları ile sunulan finans içerikli yayınlar, yatırımcı davranışını olumlu etkiler.	0,713		
	FAKTÖR 4 : Bankacılık ve Ödeme Davranışı		1,276	7,508
B2	Yatırımcılar, banka tercihlerinde yerli ve yabancı ayrımı yaparlar.	0,681		
A7	Yatırımcılar, ödemelerini (bireysel kredi, kredi kartı vb.) zamanında gerçekleştirirler.	0,553		
	FAKTÖR 5 : Yatırım Kararına Din ve Toplumun Etkisi		1,131	6,656
A1	Yatırımcıların aile yapıları ve toplumsal çevreleri, yatırım kararlarında etkilidir.	0,711		
A6	Yatırımcıların dini ve siyasi görüşleri yatırım kararlarını etkiler.	0,696		
	FAKTÖR 6 : Geleneksel Yatırımcı Davranışı		1,016	5,976
B4	Yatırımcılar, geleneksel yatırım araçlarını (gayrimenkul, altın vb.) tercih ederler	0,815		
B7	Bankalar tarafından sunulan altın hesabı, yatırımcıların ilgisini çekmektedir.	0,552		
Açıklanan Toplam Varyans			57,725	
KMO Örneklem Yeterliliği (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy): 0,689				
Bartlett's Test of Sphericity: 378 p<0.000				

Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda ortaya çıkan boyutlar ve bunların içerdiği sorular incelenerek aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Yatırım Kararına Gelirin Etkisi (Faktör1) : Faktör toplam varyansın % 19,021'ini açıklayan beş değişkenden meydana gelmektedir. Faktörü meydana getiren değişkenler, yatırımcı kararında gelirin etkisi ile ilgili unsurları içermektedir. Faktöre en büyük katkıyı C4 “Yatırımcıların, gelir düzeyleri yükseldikçe finansal enstrümanlara olan ilgileri artmaktadır.” değişkeni (faktör yükü 0,823) sağlamaktadır. Faktöre katkı sağlayan değişkenler, C6 “Yatırımcılar, geçmişte yaşadıkları yatırım tecrübelerini yatırım yaparken göz önünde bulundururlar.” (faktör yükü 0,722), C7 “Yatırımcılar, uzman (müşteri temsilcisi, yatırım danışmanı vb.) görüşlerinden ve diğer yatırımcıların vermiş olduğu yatırım kararlarından etkilenirler.” (faktör yükü 0,597), C5 “Yatırımcıların gelir düzeyleri, yapmış oldukları yatırımların vadesini etkiler.” (faktör yükü 0,596), C2 “Yatırımcılar açısından ekonomik istikrar, yatırım kararlarını etkileyen önemli bir unsurdur.” (faktör yükü 0,540) şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu faktörün öz değeri 3,234 olarak bulunmuştur.

Bilinçli Yatırımcı Davranışı (Faktör2) : Faktör toplam varyansın % 10,864'ünü açıklayan dört değişkenden meydana gelmektedir. Faktörü meydana getiren değişkenler, yatırımcı eğilimleri üzerinde etkili olan bilinçli yatırımcı davranışı ile ilgili unsurları içermektedir. Faktöre en büyük katkıyı B3 “Yatırımcılar, kısa vadeli yatırımlardan ziyade uzun vadeli yatırımları tercih ederler.” değişkeni (faktör yükü 0,680) sağlamaktadır. Faktöre katkı sağlayan değişkenler, B1 “Yatırımcılar, yatırım araçları hakkında yeterli bilgiye sahiptirler.” (faktör yükü 0,662), A5 “Yatırımcıların, yatırım kararlarında kendilerine olan güvenleri yüksektir.” (faktör yükü 0,596), B6 “Yatırımcılar, portföylerinde çeşitlendirmeye giderek riski azaltma eğilimindedirler.” (faktör yükü 0,530), şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu faktörün öz değeri 1,847 olarak bulunmuştur.

Yatırım Bilgi Takibi (Faktör3) : Faktör toplam varyansın % 7,699'unu açıklayan iki değişkenden meydana gelmektedir. Faktörü meydana getiren değişkenler, yatırımcı eğilimleri üzerinde etkili olan yatırım bilgi takibi ile ilgili unsurları içermektedir. Faktöre en büyük katkıyı A4 “Yatırımcılar, yatırım araçlarının getiri performanslarını yakından takip ederler.” değişkeni (faktör yükü 0,752) sağlamaktadır. Faktöre katkı sağlayan diğer değişken ise A2 “İnternet ve medya gibi iletişim araçları ile sunulan finans içerikli yayınlar, yatırımcı davranışını olumlu etkiler. (faktör yükü

0,713) şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu faktörün öz değeri 1,309 olarak bulunmuştur.

Bankacılık ve Ödeme Davranışı (Faktör4) : Faktör toplam varyansın % 7,508'ini açıklayan iki değişkenden meydana gelmektedir. Faktörü meydana getiren değişkenler, yatırımcı eğilimleri üzerinde etkili olan bankacılık ve ödeme davranışı ile ilgili unsurları içermektedir. Faktöre en büyük katkıyı B2 “Yatırımcılar, banka tercihlerinde yerli ve yabancı ayrımı yaparlar.” değişkeni (faktör yükü 0,681) sağlamaktadır. Faktöre katkı sağlayan diğer değişken ise A7 “Yatırımcılar, ödemelerini (bireysel kredi, kredi kartı vb.) zamanında gerçekleştirirler.” (faktör yükü 0,553) şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu faktörün öz değeri 1,276 olarak bulunmuştur.

Yatırım Kararına Din ve Toplumun Etkisi (Faktör5) : Faktör toplam varyansın % 6,656'ini açıklayan iki değişkenden meydana gelmektedir. Faktörü meydana getiren değişkenler, yatırımcı eğilimleri üzerinde etkili olan yatırım kararına din ve toplumun etkisi ile ilgili unsurları içermektedir. Faktöre en büyük katkıyı A1 “Yatırımcıların aile yapıları ve toplumsal çevreleri, yatırım kararlarında etkilidir.” değişkeni (faktör yükü 0,711) sağlamaktadır. Faktöre katkı sağlayan diğer değişken ise A6 “Yatırımcıların dini ve siyasi görüşleri yatırım kararlarını etkiler.” değişkeni (faktör yükü 0,696) şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu faktörün öz değeri 1,131 olarak bulunmuştur.

Geleneksel Yatırımcı Davranışı (Faktör 6) : Faktör toplam varyansın % 5,976'ini açıklayan iki değişkenden meydana gelmektedir. Faktörü meydana getiren değişkenler, yatırımcı eğilimleri üzerinde etkili olan geleneksel yatırımcı davranışı ile ilgili unsurları içermektedir. Faktöre en büyük katkıyı B4 “Yatırımcılar, geleneksel yatırım araçlarını (gayrimenkul, altın vb.) tercih ederler.” değişkeni (faktör yükü 0,815) sağlamaktadır. Faktöre katkı sağlayan diğer değişken ise B7 “Bankalar tarafından sunulan altın hesabı, yatırımcıların ilgisini çekmektedir.” değişkeni (faktör yükü 0,552) şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu faktörün öz değeri 1,016 olarak bulunmuştur.

5.3.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Doğrulayıcı faktör analizinde değişkenler arasındaki ilişkiye dair daha önce saptanan bir hipotezin test edilmesi söz konusudur (Büyüköztürk, 2002: 472). Kısaca doğrulayıcı faktör analizi, araştırmacı tarafından daha önce ortaya konan bir ilişkinin

doğruluğunu test etmek amacıyla yapılır (Altunışık vd. 2005: 214). Açıklanan faktör analizi, hangi değişken gruplarının hangi faktör ile yüksek düzeyde ilişkili olduğunu test etmek için kullanılırken, belirlenen k sayıda faktöre katkıda bulunan değişken gruplarının bu faktörler ile yeterince temsil edilip edilmediğinin belirlenmesi için doğrulayıcı faktör analizinden yararlanır (Büyüköztürk, 2002: 473).

Bu çalışmada araştırmanın temel hipotezlerini test edebilmek amacıyla SPSS ve AMOS programları birlikte kullanılmıştır. Araştırma Modelinde 6 gizli değişken bulunmaktadır. Modelde yer alan gizli değişkenler elipslerle, gizli değişkenleri ölçmek amacıyla belirlenen gösterge değişkenler ise dikdörtgenler halinde gösterilmiştir. Araştırma kapsamında faktör analizi sonucunda güvenilirlik ve geçerlilik analizi yeterli bulunan sorular, AMOS'ta çakışmalar oluşmaması nedeniyle yeniden kodlanmıştır (Ek: 7). Bu kodlama ile elde edilen değişkenler, bundan sonraki analizlerde kullanılacaktır.

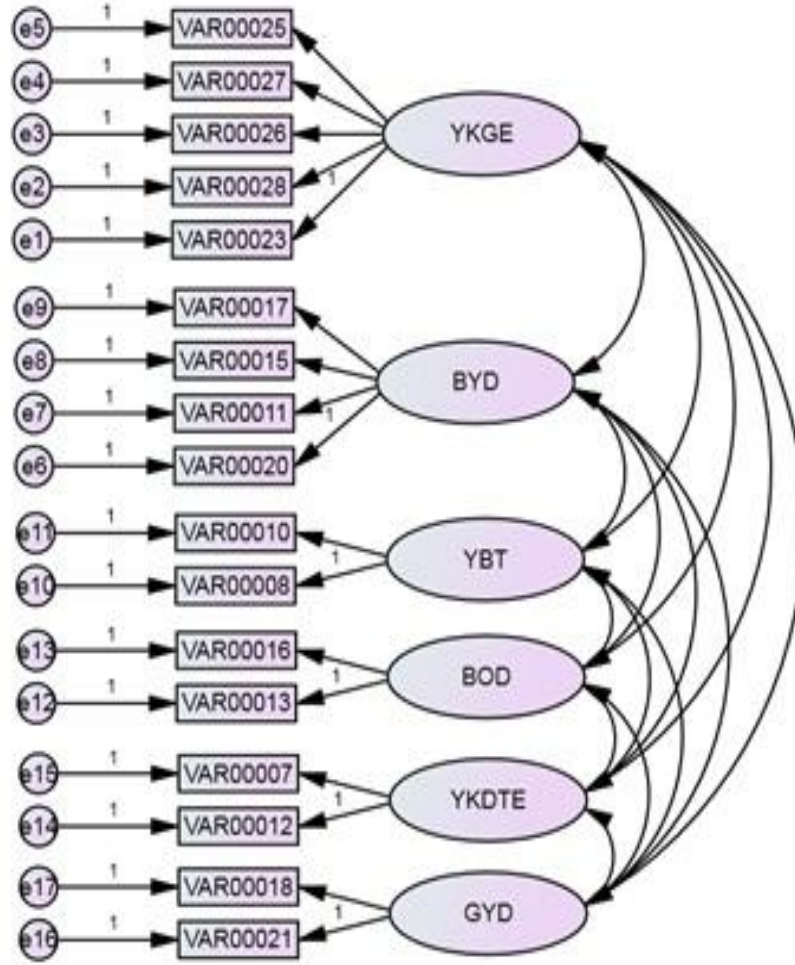
Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kapsamında hipotezlerimizi test etmek amacıyla oluşturduğumuz modelde, göstergeler ile gizli değişkenler ve bunlar arasındaki ilişkiler belirtilmiştir. Modelde yer alan değişkenler aşağıdaki tabloda belirtildiği gibidir.

Tablo 5.35: Modelde Yer Alan Değişkenler

Modeldeki Değişken Sayısı	40
Gözlenen değişken sayısı	17
Gözlenemeyen değişken sayısı	23
Dış (exogenous) değişken sayısı	23
İç (endogenous) değişken sayısı	17

Modelimizde yer alan değişken sayısı 40'tır. Bunların 17'si gözlenen (VAR0007 ile VAR00028 arasında) 17'si dışsal değişken (e1'den e17'ye kadar olan gösterge değişkenlerin açıklanamayan kısmı) ve 6 değişkende gizli değişken (YKGE'den GYD'ye kadar olan) olarak ifade edilen, **“Yatırım Kararına Gelirin Etkisi”**, **“Bilinçli Yatırımcı Davranışı”**, **“Yatırım Bilgi Takibi”**, **“Bankacılık ve Ödeme Davranışı”**, **“Yatırım Kararına Din ve Toplumun Etkisi”** ve **“Geleneksel Yatırımcı Davranışı”** dahil toplam 23 değişken ise dış değişkenleri oluşturmaktadır. Diğer yandan gözlenemeyen değişken sayısı ise “e” ile ifade edilen değişkenler ve gizli değişken olarak belirtilen 6 değişkenin toplamı olan 23'tür.

Şekil 5.1: AMOS Ölçüm Modeli

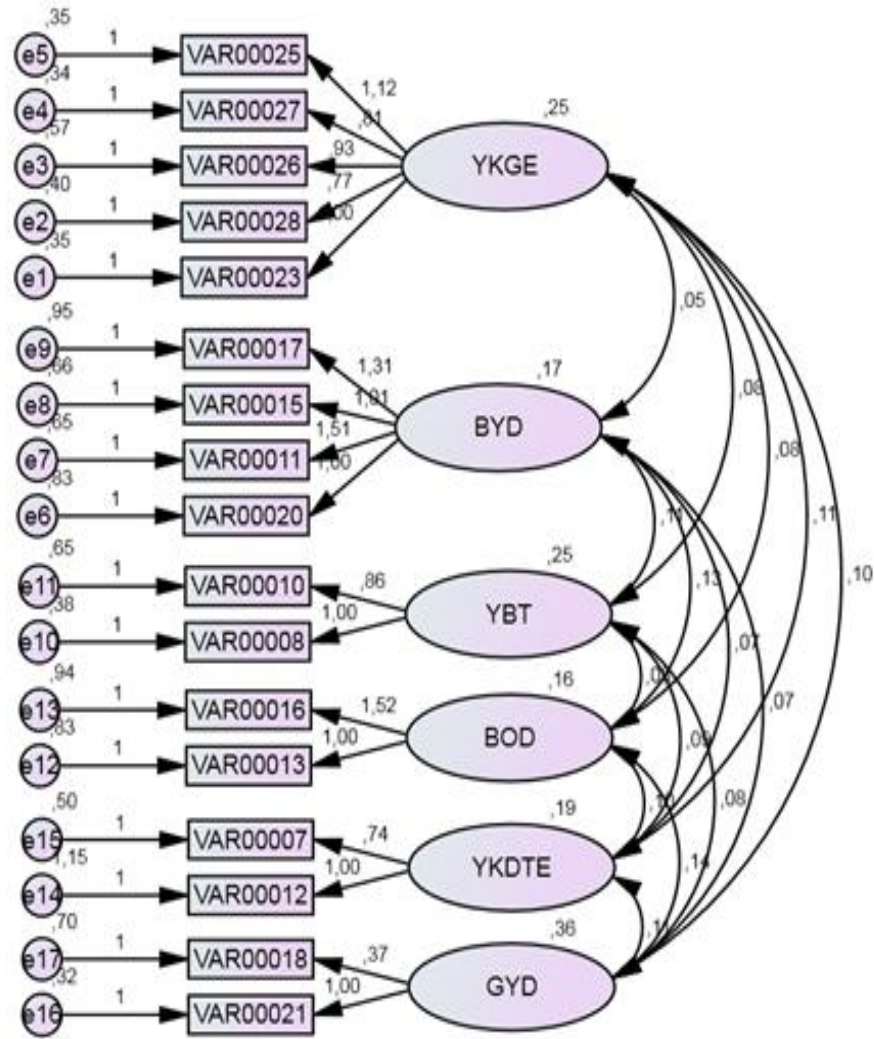
Kaynak: Araştırma Analizi için AMOS programında üretilmiştir.

Modelde gösterilen 17 dikdörtgen gösterge değişkenleri, 6 elips şeklinde olanlar gizli değişkenleri temsil etmektedir. Gizli değişkenlerden göstergelere giden tek yönlü oklar, bu değişkenleri gizli yapılarla ilişkilendiren regresyon ağırlıkları ya da gösterge ağırlıklarıdır. Her bir değişkene ilişkin hata oranı ise değişkene dışarıdan uzanan tek yönlü oklardır. Bunlar da yuvarlak içerisinde “e” ile ifade edilen değişkenlerdir. Bu hatalar gösterge değişkenindeki hataya karşılık gelir. Ölçüm modeli, gösterge değişkenlerle gizli değişkenler arasındaki ilişkileri değerlendirmek ve gizli değişkenler arasındaki yapısal korelasyonları belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Gizli değişkenler arasındaki yapısal ilişkiler çift yönlü ok ile gösterilir.

Araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla aşağıda Şekil 5.1’de belirtilen ölçüm modeli geliştirilmiş ve araştırma hipotezleri test edilerek model ile veri arasındaki uyuma bakılmıştır.

Ölçüm modeline göre model ile veri arasındaki uyum incelendiğinde modelin uyum istatistik kriterlerine göre iyi bir uyum gösterdiği görülmektedir. Bu sonuçlar modelin geçerliliğini göstermektedir.

Şekil 5.2: Ölçüm Modeli Sonuçları

Kaynak: Araştırma Analizi için AMOS programında üretilmiştir.

AMOS farklı kriterlere dayanan çeşitli uyum istatistikleri vermektedir. Bunlardan bazıları "Ölçüm Modeline İlişkin Gerçekleştirilen Yapısal Eşitlik Modeli Analiz Sonuçları" tablosunda gösterilmiştir.

Tablo 5.36: Ölçüm Modeline İlişkin Geliştirilen Yapısal Eşitlik Modeli Analizi Sonuçları

Değerleme kriterleri	Araştırma Modeli	İdeal Model	Bağımsız Model	Kısaltmalar
Discrepancy	188,900	0,000	581,133	CMIN
Degrees of freedom (df)	104,000	0,000	136,000	DF
Discrepancy / df	1,816		4,273	CMINDF
RMR	0,055	0,000	0,129	RMR
GFI	0,912	1,000	0,690	GFI
Adjust GFI	0,870		0,613	AGI
Normed fit index	0,675	1,000	0,000	NFI
Relative fit index	0,575		0,000	RFI
Tucker-Lewis index	0,751		0,000	TLI
Comparative fit index	0,809	1,000	0,000	CFI
RMSEA	0,062		0,125	RMSEA
Holter .05 index	144,000		60,000	HFIVE
Holter .01 index	157,000		65,000	HONE

Model ile veri arasındaki uyuma ilişkin değerler araştırma modeli sütununda; ideale ilişkin bir başka deyişle mükemmel olan değerler ideal model sütununda; son olarak en kötü model oluşturulursa elde edilebilecek değerlere ilişkin veriler bağımsız model sütununda yer almaktadır. Farklılık değeri (Discrepancy) aynı zamanda Ki-Kare (χ^2) değeridir. Bu değer 0'a yaklaştıkça mükemmel ulaşılır. Ancak örnek sayısının büyük olduğu durumlarda serbestlik derecesi önemli bir ölçüttür. Modelin Ki-Kare(χ^2) değeri 188,900'dür. Özellikle örnek sayısının fazla olduğu durumlarda serbestlik ölçüsü Ki-Kare(χ^2) testinde önemli bir ölçüttür. Serbestlik derecesinin büyük olduğu durumlarda Ki-Kare değeri anlamlı sonuçlar verme eğilimindedir. Bu nedenle Ki-Kare (χ^2)'nin serbestlik derecesine oranı yeterli bir ölçüt kabul edilir. (χ^2/df) oranı beş veya beşten küçük bir oran ise model ve veri arasında iyi bir uyumun olduğu söylenebilir (Kurtuluş ve Okumuş, 2006:11-12).

Araştırma da 188,900 Ki-Kare (χ^2/df) değeri, 104 olan serbestlik derecesine bölündüğünde 1,816 değeri, veri ile model arasında oldukça iyi bir uyumun olduğunu göstermektedir.

GFI değeri, bir değerlendirme kriteridir. GFI değeri daima 0 ile 1 arasında bir değer alır. Bu oran 1'e yaklaştıkça mükemmel uyum sağlanır. Araştırma da ise bu değer

0,912 olduğu görülmektedir. Bu da uyumun mükemmel olduğunu göstermektedir. RMR değeri 0'a yaklaştığında model ile veri arasında uyumun olduğunu göstermektedir. Bu değer de 0,052 olarak bulunmuştur.

NFI ve RFI değerleri de 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. Bu değerler 1'e yaklaştıkça model ile veri arasındaki uyumun mükemmel olduğu söylenebilir. NFI, RFI, TLI ve CFI değerleri 1'e yakın değerler olduğundan araştırma da model ile veri arasında iyi bir uyum olduğu söylenebilmektedir. RMSEA değeri de yine modelin uyumu için kullanılan kriterlerdendir. 0,05 ile 0,08 arasındaki değerler kabul edilebilir değerlerdir. Ancak 0,08'in üzerindeki değerler istenmeyen ve model ile veri arasında uyumun olmadığını gösteren değerlerdir.

Hoelter .05 Index ve Hoelter .01 Index değerleri ise araştırmacının hipotezlerini hangi güven aralığında test ettiğinde minimum ihtiyaç duyacağı örnek sayısını verir. Eğer %95 güven aralığında hipotezler test edilecekse araştırmacının ihtiyaç duyacağı örnek sayısı 144'tür. % 99 Güven aralığında ise ihtiyaç duyulan örnek sayısı 157'dir. Çalışma da yer alan örnek sayısı Hoelter Index sayısının oldukça üzerindedir. Bu çalışma ile güvenilirlik testleri yapılan ve gizli değişkenler arasındaki ilişkiler dikkate alınarak incelenen bireysel yatırımcı eğilimlerinin ve bunları ölçen değişkenlerin diğer araştırmalarda da güvenilir bir şekilde kullanılabileceğini söyleyebiliriz.

Araştırma hipotezlerimize ilişkin sonuçlar ilgili tablolar (Ölçüm Modeline İlişkin Gerçekleştirilen Yapısal Eşitlik Modeli Analizi Sonuçları, Ölçüm Modelinde Yer Alan Gizli Değişkenlerin Gösterge Değişkenlerle Olan Standardize Edilmemiş Regresyon Katsayıları ve Ölçüm Modelinde Yer Alan Gizli Değişkenlerin Gösterge Değişkenlerle Olan Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları) 'da daha ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir.

Oluşturulan modeldeki veriler dikkate alınarak yapılan analizler yardımıyla "Ölçüm Modelinde Yer Alan Gizli Değişkenlerin Gösterge Değişkenlerle Olan Standardize Edilmemiş Regresyon Katsayıları" tablosundaki veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.37: Ölçüm Modelinde Yer Alan Gizli Değişkenlerin Gösterge Değişkenlerle Olan Standardize Edilmemiş Regresyon Katsayıları

Amos Soru Kodu	Amos Kodu	Hesaplanan Değer	Standart Hata	t-değeri	Anlamlılık (p)
VAR00023	<--- YKGE	1			
VAR00028	<--- YKGE	0,772	0,133	5,803	***
VAR00026	<--- YKGE	0,935	0,159	5,866	***
VAR00027	<--- YKGE	0,81	0,13	6,214	***
VAR00025	<--- YKGE	1,123	0,161	6,976	***
VAR00020	<--- BYD	1			
VAR00011	<--- BYD	1,506	0,354	4,253	***
VAR00015	<--- BYD	1,012	0,263	3,85	***
VAR00017	<--- BYD	1,312	0,332	3,955	***
VAR00008	<--- YBT	1			
VAR00010	<--- YBT	0,864	0,262	3,292	***
VAR00013	<--- BOD	1			
VAR00016	<--- BOD	1,525	0,398	3,83	***
VAR00012	<--- YKDTE	1			
VAR00007	<--- YKDTE	0,743	0,292	2,546	0,011
VAR00021	<--- GYD	1			
VAR00018	<--- GYD	0,368	0,225	1,634	0,102

Standardize edilmemiş regresyon katsayıları hesaplanırken her bir gizli değişkenin altında bulunan gösterge değişkenlerden biri tesadüfi olarak 1 değeri alır. Bu değer ışığında gizli değişkene ait diğer gösterge değişkenlerin gösterge yükleri hesaplanır. 1'in altında veya üstünde değer almasına göre standart hale getirilir. Yukarıda gösterilen standardize edilmemiş regresyon katsayılarından sonra standardize edilmiş regresyon katsayılarına yer verilmiştir.

Tablo 5.38: Ölçüm Modelinde Yer Alan Gizli Değişkenlerin Gösterge Değişkenlerle Olan Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları

AMOS Soru Kodu		AMOS Kodu	Hesaplanan Değer
VAR00021	<---	GYD	0,726
VAR00025	<---	YKGE	0,688
VAR00023	<---	YKGE	0,643
VAR00008	<---	YBT	0,631
VAR00011	<---	BYD	0,617
VAR00027	<---	YKGE	0,566
VAR00016	<---	BOD	0,530
VAR00026	<---	YKGE	0,524
VAR00028	<---	YKGE	0,517
VAR00017	<---	BYD	0,491
VAR00010	<---	YBT	0,474
VAR00015	<---	BYD	0,463
VAR00020	<---	BYD	0,418
VAR00007	<---	YKDTE	0,414
VAR00013	<---	BOD	0,399
VAR00012	<---	YKDTE	0,374
VAR00018	<---	GYD	0,253

Standardize edilmiş regresyon katsayılarına bakıldığında regresyon yani gösterge katsayıları 0,726 ile 0,253 arasında yer almaktadır. Tüm gösterge değişkenlerin gösterge yükleri bir başka deyişle regresyon katsayılarına ilişkin değerler oldukça anlamlıdır. “Ölçüm Modelinde Yer Alan Gizli Değişkenlerin Gösterge Değişkenlerle Olan Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları” tablosunda gizli değişkenlerin gösterge değişkenler ile olan ilişkilerini gösteren standardize edilmiş regresyon katsayıları yer almaktadır. Model de yer alan yatırımcı eğilimleri değişkenlerine ilişkin boyutlar arasındaki ilişkiler $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Yatırım kararına gelirin etkisi faktörünü en yüksek açıklayan VAR00025 (Yatırımcıların, gelir düzeyleri yükseldikçe finansal enstrümanlara olan ilgileri artmaktadır.) değişkeni olmuştur. Bilinçli yatırımcı davranışını en yüksek açıklayan VAR00011 (Yatırımcıların, yatırım kararlarında kendilerine olan güvenleri yüksektir.) değişkeni olmuştur. Yatırım bilgi takibi faktörünü en yüksek açıklayan VAR00008 (İnternet ve medya gibi iletişim araçları ile sunulan finans içerikli yayınlar, yatırımcı davranışını olumlu etkiler.) değişkeni olmuştur. Bankacılık ve ödeme davranışı

faktörünü en yüksek açıklayan VAR00016 (Yatırımcılar, banka tercihlerinde yerli ve yabancı ayrımı yaparlar.) değişkeni olmuştur. Yatırım kararına din ve toplumun etkisi faktörünü en yüksek açıklayan VAR00007 (Yatırımcıların aile yapıları ve toplumsal çevreleri, yatırım kararlarında etkilidir.) değişkeni olmuştur. Son olarak geleneksel yatırımcı davranışı faktörünü en yüksek açıklayan VAR00021 (Bankalar tarafından sunulan altın hesabı, yatırımcıların ilgisini çekmektedir.) değişkeni olmuştur.

Gizli değişkenlerin gösterge değişkenlerle olan standardize edilmiş regresyon katsayıları tablosuna bakıldığında Yatırım Kararına Din ve Toplumun Etkisi faktörünün altında bulunan değişkenlerin hesaplanan değerlerinin düşük olduğu görülmektedir. Buradan yatırımcıların yatırım kararı verirken dini etken ve toplumsal çevrelerinden düşük düzeyde etkilendikleri sonucu çıkmaktadır. Bu sonuca ulaşılmasının nedeni olarak; yatırımcının birebir kendisine anket uygulanmamış olması, anket uygulanan banka çalışanlarının ağırlıklı olarak konvansiyonel bankacılık sektöründe çalıştığı ve bu konuda objektif davranmadıkları şeklinde değerlendirilebilir. Bu hususun detaylı analizi için sadece faizsiz bankacılık sektöründe çalışanların katılımını içeren araştırma ile elde edilecek sonuçlar daha anlamlı olacaktır.

Yatırımcı eğilimlerini oluşturan faktörlerin birbiri ile olan ilişkilerin yönü ve anlamlılık düzeyleri “Gizli Değişkenler Arasındaki Kovaryans Değerleri” ve “Gizli Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri” tablosunda görülmektedir.

Tablo 5.39: Gizli Değişkenler Arasındaki Kovaryans Değerleri

			Hesaplanan Değer	Standart Hata	t-değeri	Anlamlılık (p)	Sonuç
YKGE	<-->	BYD	0,045	0,024	1,89	0,059	<i>Red</i>
YKGE	<-->	YBT	0,085	0,031	2,708	0,007	<i>Kabul</i>
YKGE	<-->	BOD	0,082	0,031	2,611	0,009	<i>Kabul</i>
YKGE	<-->	YKDTE	0,11	0,043	2,557	0,011	<i>Kabul</i>
YKGE	<-->	GYD	0,098	0,034	2,848	0,004	<i>Kabul</i>
BYD	<-->	YBT	0,11	0,036	3,064	0,002	<i>Kabul</i>
BYD	<-->	BOD	0,129	0,042	3,079	0,002	<i>Kabul</i>
BYD	<-->	YKDTE	0,066	0,037	1,801	0,072	<i>Red</i>
BYD	<-->	GYD	0,075	0,034	2,203	0,028	<i>Kabul</i>
YBT	<-->	BOD	0,029	0,033	0,884	0,377	<i>Red</i>
YBT	<-->	YKDTE	0,091	0,047	1,934	0,053	<i>Red</i>
YBT	<-->	GYD	0,083	0,041	2,002	0,045	<i>Kabul</i>
BOD	<-->	YKDTE	0,104	0,048	2,162	0,031	<i>Kabul</i>
BOD	<-->	GYD	0,135	0,045	3,01	0,003	<i>Kabul</i>
YKDTE	<-->	GYD	0,108	0,053	2,041	0,041	<i>Kabul</i>

Korelasyon iki veya daha fazla sayıdaki değişken arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Korelasyon katsayısı, değişkenlerin yönü, etkileşimlerin nasıl olduğu hakkında bilgi verir. Değişkenlerin birbiri arasında etkileşim var mı, varsa etkileşimin kuvvetli mi olduğu ve gözlem gruplarından birinin gözlem değerleri artarken diğeri azalıyor mu yoksa aynı yönde mi değerleri değişiyor olduğu gözlenebilir (Arslantürk ve Arslantürk, 2010: 232). Gizli değişkenler arasındaki kovaryans değerleri tablosuna bakıldığında daha önce araştırmanın amacına yönelik oluşturulan hipotezlerden yeterli anlamlılık düzeyine sahip olmayan H1, H8, H10 ve H11 hipotezlerinin kabul edilmediği görülmüştür.

Tablo 5.40: Gizli Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri

			Hesaplanan Değer
BYD	<-->	BOD	0,774
BOD	<-->	YKDTE	0,608
BOD	<-->	GYD	0,571
BYD	<-->	YBT	0,526
YKGE	<-->	YKDTE	0,511
YBT	<-->	YKDTE	0,419
YKDTE	<-->	GYD	0,419
YKGE	<-->	BOD	0,414
BYD	<-->	YKDTE	0,368
YKGE	<-->	YBT	0,339
YKGE	<-->	GYD	0,330
BYD	<-->	GYD	0,300
YBT	<-->	GYD	0,277
YKGE	<-->	BYD	0,217
YBT	<-->	BOD	0,147

Yatırımcıların yatırım kararına gelirin etkisi ile bilinçli yatırımcı davranışı arasında (p:0.059) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yatırım kararına gelirin etkisi ile yatırım bilgi takibi arasında (p:0.007) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu da demektir ki yatırımcıların gelirleri arttıkça yatırımcıların yatırımlar hakkında bilgi takipleri de artacaktır. Yatırım kararına gelirin etkisi ile bankacılık ve ödeme davranışı arasında (p:0.009) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Yatırımcıların gelirleri arttıkça yatırımcıların bankacılık ve ödeme davranışları da olumlu yönde etkilenecektir. Yatırım kararına gelirin etkisi ile yatırım kararına din ve toplumun etkisi arasında (p:0.011) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Yatırımcıların gelirleri arttıkça, yatırım kararlarında din ve toplumun etkisi de

artacaktır. Yatırım kararına gelirin etkisi ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında (p:0.004) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Bilinçli yatırımcı davranışı ile yatırım bilgi takibi arasında (p:0.002) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu da demektir ki bilinçli yatırımcı davranışında artış oldukça yatırım bilgi takibinde de aynı yönde olumlu bir artış görülecektir. Bilinçli yatırımcı davranışı ile bankacılık ve ödeme davranışı arasında (p:0.002) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu da demektir ki bilinçli yatırımcı davranışında artış oldukça yatırımcıların bankacılık ve ödeme davranışlarında da aynı yönde olumlu bir artış görülecektir. Bilinçli yatırımcı davranışı ile yatırım kararına din ve toplumun etkisi arasında (p:0.072) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bilinçli yatırımcı davranışı ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında (p:0.028) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Yatırım bilgi takibi ile bankacılık ve ödeme davranışı arasında (p:0.377) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yatırım bilgi takibi ile yatırım kararına din ve toplumun etkisi arasında (p:0.053) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yatırım bilgi takibi ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında (p:0.045) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu da demektir ki yatırım bilgi takibinde artış oldukça geleneksel yatırımcı davranışında da aynı yönde bir artış görülecektir.

Bankacılık ve ödeme davranışı ile yatırım kararına din ve toplumun etkisi arasında (p:0.031) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu da demektir ki bankacılık ve ödeme davranışında artış oldukça yatırımcıların yatırım kararlarında din ve toplumun etkisi de artacaktır. Bankacılık ve ödeme davranışı ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında (p:0.003) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu da demektir ki bankacılık ve ödeme davranışında bir artış oldukça yatırımcıların geleneksel yatırımcı davranışlarında da aynı yönde olumlu bir artış görülecektir.

Yatırım kararına din ve toplumun etkisi ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında (p:0.041) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu da demektir ki yatırım kararlarına din ve toplumun etkisi arttıkça yatırımcıların geleneksel yatırımcı davranışları da aynı yönde olumlu bir şekilde artacaktır.

SONUÇ

Bireyler günlük yaşantılarını idame etmek amacıyla veya işlem saikiyle paraya ihtiyaç duyarlar. Elde ettikleri gelirden belli bir kısmı ihtiyaçlarını karşılamak için tüketime ayırırken, bir kısmını da geleceklerini garanti altına almak amacıyla tasarrufla bulunurlar. Tasarruf ettikleri ekonomik değerleri de farklı amaçlarla (sermayeyi koruma, devamlı bir gelir elde etme, değer artışı sağlama) yatırım araçlarına yönlendirirler. Bireysel yatırımcılar sahip oldukları bu tasarrufları yatırımlara yönlendirirken de çeşitli faktörlerden etkilenmektedirler. Bu kapsamda yapılan son çalışmalarda, davranışsal finans çerçevesinde değerlendirilen bireysel yatırımcıların, davranışsal ve psikolojik etmenler nedeniyle karar aşamasında rasyonel davranmadıkları ortaya konmuştur.

Bu çalışmada Bartın ilinde bulunan bireysel yatırımcıların yatırım anlayışları, bilgi düzeyleri, risk alma konusundaki tutum ve davranışları sonucu nasıl bir yatırım eğilimi gösterdiklerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çerçevede Bartın ilinde daha önce bu konuda herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması çalışmanın önemini artırmaktadır. Çalışmayı önemli kılan diğer bir etmende araştırma kapsamında uygulanan anket çalışmasının, yatırım ve yatırımcı konusunda uzman banka çalışanlarıyla yapılmasıdır. Bartın ilindeki 277 banka çalışanından 215'ine, yaklaşık % 78'ine anket uygulanması çalışmanın temsil kabiliyetini artırmıştır.

Banka şubelerinde müşteri temsilcisi, uzman ve yönetici seviyesindeki çalışanlara yüz yüze yapılan anketler SPSS ve AMOS programları yardımıyla analiz edilmiştir. Söz konusu istatistikî programlardan birlikte yararlanılması anlamlı sonuçların elde edilmesini sağlamıştır.

Araştırma kapsamında Bartın ilinde bulunan 14 banka ve 24 banka şubesi içerisinde, uygulama yapılabilen 13 banka ve 22 banka şubesinde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların dağılımına bakıldığında; % 26,5 Ziraat Bankası, % 14,9 İş Bankası, % 8,8 Vakıfbank, % 7,4 Finansbank, % 6,5 Akbank, % 6,0 Halk Bankası, % 6,0 Denizbank, % 5,6 Yapı ve Kredi Bankası, % 4,2 Kuveyttürk, % 4,2 Bank Asya, % 3,7 Türk Ekonomi Bankası, % 3,3 ING Bank ve % 2,8 HSBC Bank şeklindedir. Bartın ilinde bulunan 14 bankadan anket uygulanmasına izin verilmeyen Garanti Bankası anket uygulanamayan tek banka olmuştur. Ayrıca Ziraat Bankası Kozcağız Şubesi'nde anket uygulaması gerçekleştirilememiştir. Katılımcıların % 56,3'ünü bay, % 43,7'sini bayan çalışanlar oluşturmaktadır. Yaş dağılımına bakıldığında en fazla çalışan sayısının % 43,7 oranıyla 31-40 yaş aralığında olduğu

görülmektedir. İkinci sırada ise % 39,5 oranıyla 21-30 yaş aralığındaki çalışanların oluşturduğu görülmektedir. Bartın ilindeki toplam banka çalışanlarının %83,2'sini oluşturan 21 ile 40 yaş aralığındaki personelin genel itibarıyla genç ve dinamik bir profil çizdiği görülmektedir. Öğrenim düzeyleri açısından değerlendirildiğinde ise banka çalışanlarının %60,1'inin lisans derecesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılanların %35,8'i 0-5 yıl, %29,3'ü 6-10 yıl, %9,3'ü 11-15 yıl, %17,7'si 16-20 yıl, %7,9'u 21 yıl ve üzeri iş deneyimine sahiptir.

Yatırımcı profili ve yatırımcı tercihleri araştırması için faktör analizi yapılmadan önce araştırma anketinin içsel tutarlılığı 0,70'in üzerinde gerçekleştiği için bireysel yatırımcı profili ve yatırımcı tercihleri ile ilişkili faktörlerin tespit edilebilmesi için uygulanan 22 soruluk anket güvenilir kabul edilmiştir. Faktör analizi için yapılan döndürmeler neticesinde 5 soru analiz kapsamı dışında bırakılmıştır. Kalan sorular ile gerçekleştirilen faktör analizi neticesinde, toplam varyansın %57,725'ini açıklayan anlamlı 6 boyut (faktör) elde edilmiştir. KMO örneklem yeterliliği 0,689, Barlett's testi $p < 0,00$ 'dır. Bu bulgular ile araştırma örneklem sayısının faktör analizi için yeterli ve uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi ile yatırımcı profili ve yatırımcı tercihleri ile ilişkili faktörler şunlardır; "Yatırım Kararına Gelirin Etkisi", "Bilinçli Yatırımcı Davranışı", "Yatırım Bilgi Takibi", "Bankacılık ve Ödeme Davranışı", "Yatırım Kararına Din ve Toplumun Etkisi" ve "Geleneksel Yatırımcı Davranışı"dır.

Açıklayıcı Faktör Analizi ile elde edilen 17 değişken ve 6 faktöre AMOS programında Doğrulayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Araştırmanın amacına yönelik oluşturulan H2, H3, H4, H5, H6, H7, H9, H12, H13, H14 ve H15 hipotezleri kabul edilmiştir. Yeterli anlamlılık düzeyine sahip olmayan, aralarında ilişki tespit edilemeyen; H1, H8, H10 ve H11 hipotezleri kabul edilmemiştir.

Standardize edilmiş regresyon katsayılarına bakıldığında en yüksek ilişki değerine sahip olan geleneksel yatırımcı davranışını açıklayan VAR00021 (Bankalar tarafından sunulan altın hesabı, yatırımcıların ilgisini çekmektedir.) değişkeni olduğu görülmüştür. Yatırım kararına gelirin etkisi faktörü çalışmayı açıklayan en kapsamlı faktör olmuştur.

Elde edilen sonuçlar incelendiğinde yatırımcıların yatırım kararlarında gelirin etkisi ile yatırım bilgi takibi, bankacılık ve ödeme davranışı, yatırım kararına din ve toplumun etkisi ve geleneksel yatırımcı davranışı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yatırımcıların gelir düzeyleri yükseldikçe yatırım

araçlarına olan ilgilerinin arttığı, yatırımla ilgili yayınları yakından takip etmeye başladığı ve ödemelerini zamanında gerçekleştirdiği söylenebilir. Gelir seviyesine paralel olarak yatırımcının yatırım miktarı ve buna bağlı olarak muhtemel getiri ve risk düzeyleri yükseleceğinden, yatırım konusunda bilgi araştırma düzeylerinde de artış olabileceği sonucu çıkarılabilir. Aynı zamanda gelir seviyesi yükselen yatırımcıların geleneksel yatırım araçlarını tercih düzeylerinde artış olabileceği söylenebilir. Bunda geleneksel yatırım araçlarının diğer yatırım araçlarına nazaran daha yüksek yatırım tutarları gerektirmesinin etkisinin olduğu düşünülebilir. (Örneğin; 1 lot hisse alabilmek için gerekli olan tutarla 1 dönüm arazi almak için gerekli olan tutar arasında ciddi farklar bulunmaktadır.)

Bilinçli yatırımcı davranışı ile yatırım bilgi takibi, bankacılık ve ödeme davranışı ve geleneksel yatırımcı davranışı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, yatırım kararına din ve toplumun etkisi arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Bilinçli yatırımcı davranışına sahip yatırımcılar yatırımları hakkında araştırmalarda bulunduğu ve ödemelerini de zamanında gerçekleştirdiği sonucu çıkarılabilir. Yatırım bilgi takibi ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmış, bankacılık ve ödeme davranışı ve yatırım kararına din ve toplumun etkisi arasında ise anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu bağlamda yatırımlar hakkında bilgi takibinde bulunan bireylerin geleneksel yatırımcı davranışı sergiledikleri sonucuna ulaşılabilir. Bankacılık ve ödeme davranışı ile yatırım kararına din ve toplumun etkisi ve geleneksel yatırımcı davranışı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Hipotez sonucunda ödemelerini düzenli olarak yapan bireylerin, bulunduğu toplumsal çevre ve dini-siyasi görüşlerden etkilenecek yatırım yaptıkları ve geleneksel yatırımcı davranışı sergiledikleri sonucu çıkarılabilir. Yatırım kararına din ve toplumun etkisi ile geleneksel yatırımcı davranışı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Hipotez sonucuna göre dini ve toplumsal etmenlerden etkilenecek yatırım faaliyetinde bulunan bireylerin geleneksel yatırımcı davranışı sergiledikleri sonucuna ulaşılabilir.

Bartın ilindeki yatırımcıların; gelir düzeylerine paralel olarak yatırım araçlarına olan ilgilerinin şekillendiği ve gelir düzeylerinin, yatırımlarının vadelerini belirlemede etkili olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda yatırımcılar geçmişte yaşamış olduğu tecrübelerinden ve uzman görüşlerinden etkilenecek yatırım kararı verdikleri tespit edilmiştir. Bilinçli yatırımcı davranışı sergilemeleri bakımından; yatırımcıların kendilerine olan güvenlerinin yüksek ve yatırımları hakkında yeterli bilgiye sahip

oldukları, yatırımlarında riski azaltma düşüncesiyle çeşitlendirme yaptıkları ve finansal anlamdaki yeniliklere önem verdikleri tespit edilmiştir. Yatırımcıların yatırım bilgi takibi konusunda ise medya ve internet gibi iletişim araçları aracılığıyla sunulan finansal bilgilere ilgi gösterdiği ve yatırım araçlarının getirilerini yakından takip ettikleri tespit edilmiştir.

Genel olarak Yatırım Kararına Din ve Toplumun Etkisi faktörünün altında bulunan değişkenlerin hesaplanan değerlerinin düşük olduğu yapılan analizler sonucunda göze çarpmaktadır. Buradan yatırımcıların yatırım kararı verirken dini ve toplumsal unsurlardan düşük düzeyde etkilendikleri sonucu çıkarılabilir. Ancak bu sonuca ulaşılmasının nedeni olarak; yatırımcının birebir kendisine anket uygulanmamış olması, anket uygulanan banka çalışanlarının ağırlıklı olarak konvansiyonel bankacılık sektöründe çalıştığı ve bu konuda objektif davranmadıkları şeklinde değerlendirilebilir. Bu hususun detaylı analizinde sadece faizsiz bankacılık sektöründe çalışanların katılımını içeren araştırma ile elde edilecek sonuçlar daha anlamlı olacaktır.

Yapılan analizler neticesinde Bartın ilindeki yatırımcıların yatırım kararı verirken; gelir düzeyleri, geçmişteki yatırım tecrübeleri, uzman ve diğer yatırımcı görüşleri ve finansal istikrar gibi etmenlerden etkilendikleri, yatırımlarında çeşitlendirme yoluyla riski azaltma girişiminde buldukları ve kendilerine olan güvenlerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akpınar Güngör, Funda, N. Orhun Köstem ve Haluk Özdemir (2010); *Sermaye Piyasalarına Açılan Pencere A'dan Z'ye Halka Açılma ve Yatırımcı İlişkileri*, 2. Baskı, Rota Yayın Yapım Tanıtım Tic. Ltd.. Şti., İstanbul.
- Aksoy, Ahmet ve Cihan Tanrıöven (2007); *Sermaye Piyasası Yatırım Araçları ve Analizi*, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Aksoy, Tolga ve Işıl Şahin (2005); “Belirsizlik Altında Karar Alma: Geleneksel ve Modern Yaklaşımlar”, *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni 2009/7*.
- Akyol, Cumhuriyet (2010); “Finansal Farkındalığın Yatırımcı Tercihlerine Etkileri: Özel Bankacılık Çalışanlarında Finansal Farkındalık Üzerine Bir Araştırma”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir*.
- Altunışık, Remzi, Recai Coşkun, Serkan Batraktaroğlu ve Engin Yıldırım (2005); *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Spss Uygulamalı*, Genişletilmiş 4. Baskı, Sakarya Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Anbar, Adem ve Alper Değer (2009); *Yatırım Projeleri Analizi*, 1. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Anbar, Adem ve Melek Eker (2009); “Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algulamalarını Etkileyen Demografik Ve Sosyo-Ekonomik Faktörler”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, s. 129–150.
- Apan, Mehmet (2013); “*Kredi ve Likidite Açısından Kobi-Banka İlişki Yönetimi: İstanbul Örneği*”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Apartsin, Yevgenia, vd. (2013), Nationality and risk attitude: Testing differences and similarities of investors' behavior in selected financial markets, *Global Finance Journal* 24, 114–118.
- Armağan, Seher (2007), “*Kar Dağıtım Politikalarının Bireysel Yatırımcı Kararları Üzerine Etkileri Ve Bir Uygulama*”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta*.
- Aslantürk, Zeki ve E. Hamit Aslantürk (2010); *Uygulamalı Sosyal Araştırma*, 1. Baskı, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- Ateş, Alper (2007); “*Finansal Yatırımların Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya*.
- Aziz, Aysel (2011); *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, 6. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Barak, Osman (2008); *Davranışsal Finans Teori ve Uygulama*, 1. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Bartın Defterdarlığı (2013); http://www.bartindef.gov.tr/vergi_istastikleri2009.htm, (Erişim Tarihi: 09.06.2014).

- Bartın Üniversitesi (2009); “2013 Yılı İdare Faaliyet Raporu”, Bartın.
- Bartın Valiliği (2008), *Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planı*, 1. Baskı, Sargın Matbaası, Mart 2008, Bartın.
- Bartın Valiliği (2014), *İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü Bartın İl Brifingi*, Şubat 2014, (Erişim: 22.06.2014).
- Bayar, Yılmaz (2011); Yatırımcı Davranışlarının Davranışçı Yaklaşım Çerçevesinde Değerlendirilmesi, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* (6:2), 133-160.
- Bayram, Nuran, (2010); *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş AMOS Uygulamaları*, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- BDDK (2013); <http://ebulten.bddk.org.tr/haritalama/harita.aspx>, (Erişim: 25.07.2014).
- Bilim Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü (2012); “81 İl Durum Raporu”, Ankara.
- BİST (2013); http://borsaistanbul.com/urunler-ve-piyasalar/piyasalar/borclanma-araclari-piyasasi/repo-ters-repo-pazari_tr, (Erişim: 14.11.2013).
- Böyükaslan, Adem (2012); “Bireysel Yatırımcıları Finansal Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörlerin Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi: Afyonkarahisar Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Buket, Bekir Murat (2009); “Türkiye’de Eurotahvil Uygulaması Ve Eurotahvil Getiri Marjlarını Belirleyen Faktörler”, Yayınlanmış Doktora Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Şener (2002); Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Sayı 32, 470-483.
- Canbaş, Serpil ve Hatice Doğukanlı (1997); *Finansal Pazarlar Finansal Kurumlar ve Sermaye Pazarı Analizleri*, Genişletilmiş 2. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Ceyhan, Said ve Gül Güney (2011); Bartın Üniversitesi’nin Bartın İli’nin Ekonomik Gelişimine 20 Yıllık Projeksiyonda Katkılarının Değerlendirilmesi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, Sayfa 183-207, Elazığ.
- Ceylan, Ali ve Turhan Korkmaz (1998); *Borsada Uygulamalı Portföy Yönetimi*, 3. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Cihangir, Mehmet, İbrahim Sabuncu ve Ayşe Güzeler Karaçizmeli (2009); “Optimal Portföy Seçiminde Konno-Yamazaki Modeli Yaklaşımı ve İmkb Mali Sektör Hisse Senetlerine Uygulanması”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 10, s. 125-142.
- Citigroup (2006); Citigroup Birikim Eğitimi, www.citigroup.com/citizen/community/curriculum/pdf/turk_si, (Erişim: 25.05.2014).
- Civan, Mehmet (2007); *Sermaye Piyasası Analizleri ve Portföy Yönetimi*, 1. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

- Coşkun, Yener (2012); " Repo ve Ters Repo Düzenlemeleri: Banker Krizi Sonrası Ortaya Çıkışı ve Finansal Başarısızlık Dersleri Işığında Politika Önerileri", *Business and Economics Research Journal* Volume 3 Number 1 pp. 59-90.
- Çelik, Nermin ve Murat Güven (2009); Sayısallaştırılmış SWOT Analizi ile Bartın İli'nin Ekonomik Yapısını Değerlendirme, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, s. 199-212.
- Çetin, Cüneyt (2007); "Markowitz Kuadratik Programlama İle Optimal Portföy Seçimi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, s. 63-81.
- Daniel, Kent, David, Hirshleifer ve Siew Hong Teoh (2002), Investor psychology in capital markets: evidence and policy implications, *Journal of Monetary Economics*, 139-209.
- Demirtaş, Özgür ve Zülal Güngör (2004); "Portföy Yönetimi ve Portföy Seçimine Yönelik Uygulama", *Havacılık Ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, s. 103-109.
- Dizdarlar, Hatice Işın (2006); "*Uluslararası Finansal Piyasalarda Euro Tahvillerin Risk Primini Belirleyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma*", Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Döm, Serpil, (2003); *Yatırımcı Psikolojisi*, 1. Baskı, Değişim Yayınları, İstanbul.
- DPT (2001); *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Borçlanma, İç Ve Dış Borç Yönetimi Özel İhtisas Komisyonu Raporu"* <http://ekutup.dpt.gov.tr/borclanm/oik607.pdf>, (Erişim: 03.09.2013).
- Ekonomi Bakanlığı (2014a); www.ekonomi.gov.tr/upload/AC413E8B-D8D3-8566.../eko14.xls, (Erişim Tarihi: 14.06.2014).
- Ekonomi Bakanlığı (2014b); www.ekonomi.gov.tr/upload/AC452A36-D8D3-8566.../eko15.xls, (Erişim Tarihi: 14.06.2014).
- Elmas, Bekir (2010); "*Hisse Senedi Yatırımcılarının Davranışsal Özellikleri Bireysel Yatırımcıya Yönelik Bir Araştırma*", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Eraydın, Kıvılcım, Erhan GÜL, Bora ÇEVİK ve Eren DEMİR (2012); "Türkiye de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması", İktisadi Araştırmalar Bölümü.
- Erdoğan, Oral (2006); "Risk Tanımları", İstanbul Bilgi Üniversitesi, Gayrimenkul Değerleme Uzmanlığı Finansal Matematik Ders Notu, <http://sermaye.bilgi.edu.tr/Finans%20Matotuson2006.pdf> (10 Mart 2012).
- Erdoğan, Esra (2010); "*Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Türkiye' de Yerli Yatırımlar Üzerine Etkisi: 1980 – 2008*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eroğlu, Ergün (2003); "*Toplam Kalite Yönetimi Uygulamalarının Yapısal Eşitlik Modeli İle Analizi*", Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ertuğrul, Murat (2012); "Yatırım Şirketleri", Temizel, Fatih (Ed), *Menkul Kıymet Yatırımları* (156-185), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

- Faikoğlu, Seyda (2012); “*İmkb’de İşlem Yapan Bireysel Yatırımcıların Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Fama, Eugene (1965); Behavioral Of Stock Market Prices, *The Journal of Business*, 38(1), 34-105.
- Fama, Eugene (1970); Efficient Capital Markets: A Review Of Theory and Empirical Work, *The Journal of Finance*, 25, 2, 383-417.
- Girginer, Nuray, Nurullah Uçkun ve Şenol Erdoğan (2009); “Evaluation of Investment Tools Using Analytic Hierarchy Process With Group Decision Making: A Country Case Study of Individual Investors in Turkey”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 36, 4; 69-84.
- Gündoğdu, Aysel Erbaş (2010); “*Menkul Kıymet Yatırım Fonları ve Bireysel Emeklilik Yatırım Fonlarının Kıyaslamalı Getiri Analizi*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Güngör, Bener (2003); “Finans Literatüründe Anomali Kavramı ve Etkin Piyasalar Hipotezi”, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1-2, 2003, s. 109-133.
- HGK (2014); http://www.hgk.msb.gov.tr/urunler/diger/il_ilce_alanlari.pdf .
- Hürriyet (2013); <http://www.hurriyet.com.tr/advertorial/21718988.asp>. (12.12.2013).
- İç, Süleyman ve Aygün, Mehmet (2009); “Kar ve Nakit Akımlarının Bilgisel İçeriği ve Bilgisel İçeriğe Etki Eden Faktörler: Türk Sermaye Piyasası Üzerine Bir İnceleme”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:27, Sayı: 2.
- İnam, Mehmet (2007); *Sermaye Piyasası “Borsalar, Kurumlar, Araçlar, İşlemler”*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık A.Ş., Ankara.
- İnan, Ayşegül (2010); “*Bireysel Yatırımcıların Yatırım Tercihlerinin Analitik Hiyerarşi Prosesi İle Değerlendirilmesi*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- İpeksümer, Y. Gültekin (2009); “*Menkul Kıymet Yatırımcılarının Yatırım Yaparken Kullandıkları Yöntemler (Aydın İl Merkezindeki Yatırımcılar Üzerine Bir Araştırma)*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- İslamoğlu, Hamdi (2011); *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 2. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Kahneman, Daniel ve Tversky Amos (1974), Judgment Under Uncertainty: Heuristics and Biases, *Science*, Vol:185, S.4157, s:1124-1131.
- Kahneman, Daniel ve Tversky Amos (1979), Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk, *Econometrica*, Vol:47, S.2, s:263-292.
- Kalaycı, Şeref (2010); “Faktör Analizi,” *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, (Der.: Şeref Kalaycı), Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı (2013); “*İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011)*” Ankara.
- Kandır, S. Yılmaz (2009); *Kurumsal Yatırımcılar Teori ve Uygulama*, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.

- Karabıyık, Erdem Lâle (1997); *Menkul Kıymetler Borsası ve Diğer Yatırım Alternatifleri*, 1. Baskı, Marmara Kitabevi.
- Karamustafa, Osman (2002); “Bireysel Hisse Senedi Yatırımcıların Risk-Getiri Tercihlerinin Ampirik Analizi”, *Yönetim/ İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 13, Sayı: 43, İstanbul. 21-27.
- Karan, M. Baha (2011); *Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi*, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kardiyen, Filiz (2008); “Portföy Optimizasyonunda Ortalama Mutlak Sapma Modeli ve Markowitz Modelinin Kullanımı ve İmkb Verilerine Uygulanması”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 2, s. 335-350.
- Kent, Oya (2011); Ana Akıma Bir Alternatif: Nöroiktisat, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 19, 157-176.
- Kocabıyık, Turan (2006); “Portföy Oluşturmada Kurumsal Yatırımcı Yaklaşımı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Korkmaz, Turhan (2013); “Portföy Yönetimi”, Başar, Mehmet (Ed), *Portföy Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Korkmaz, Turhan ve Ali Ceylan (2007); *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*, Yenilenmiş 4. Baskı, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa.
- Korkmaz, Turhan ve Ali Ceylan (2010); *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*, Yenilenmiş 5. Baskı, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa.
- Korkmaz, Turhan ve Mehmet Pekkaya (2005); *Excel Uygulamalı Finans Matematiği*, Ekin Kitabevi, Ankara.
- Kurtuluş, Kemal ve Abdullah Okumuş, (2006), “Fiyat Algılamasının Boyutları Arasındaki İlişkilerin Yapısal Eşitlik Modeli İle İncelenmesi”, *İşletme İktisadi Enstitüsü, Yönetim Dergisi*, Sayı 17-53, s. 1-17.
- Markowitz, Harry (1952); "Portfolio Selection", *The Journal of Finance*, Vol. 7, No. 1, pp.77-91.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2014); <http://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/yillik-toplam-yagis-verileri.aspx?m.>, (20.05.2014).
- Meydan, Cem ve Harun ŞEŞEN (2011); *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Mishkin Frederic S. (1989); *The Economics Of Money, Banking And Financial Markets*, Second Edition, Miskhkin Economics INC.
- MKK (2014); “2005-2013 Yıllık Verileri”, <https://portal.mkk.com.tr/portal/#Portal-Login>, (Erişim: 23.04.2014).
- Mutluer, Tülin (2008); “Teoride Ve Türkiye’de Kamu İç Borç Yönetimi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Niki Kojabad, Arezou (2012); “Menkul Kıymetler Borsalarında Alınan Yatırımcı Kararlarına Davranışsal Finansın Etkileri: Tahran Menkul Kıymetler Borsası

- Örneği ve İMKB Karşılaştırması*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Önder, Kübra (2006); “*İç Borçlanmanın Enflasyonist Etkisi Ve Türkiye Üzerine Bir Uygulama*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özcan, Handan (2011); “*Davranışsal Finansın Bireysel Yatırımcıların Karar Mekanizmaları Üzerindeki Etkileri: Finansal Yatırımcıların Değerlendirilmelerine Yönelik Bir Araştırma*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Özdaş, Yasemin (2009); “*Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvikleri ve Diyarbakır Bölgesinde Bir Araştırma*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özdemir, Pınar (2009); “*İç Borç Yönetimi Ve Türkiye*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Patır, Sait, (2009); “Faktör Analizi İle Öğretim Üyesi Değerleme Çalışması”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23- 4, 69-86.
- Polat, Yadigar (2012); “*Faktör Analizi Yöntemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi ve Hayvancılık Denemesine Uygulanışı*”, Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Ranganatham M. ve Madhumathi R (2009); “Investment Analysis and Portfolio Management” Forth Edition, Pearson Education, New Delhi.
- Reilly, Frank K. (1989), Investment Analysis and Portfolio Management, Dryden Press, Third Edition, United States of America.
- Reilly, Frank K. Ve Brown, Keith C. (1999), Investment Analysis and Portfolio Management, Sixth Edition, Harcourt College Publishers.
- Resmi Gazete (2012); “6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu”, Sayı: 28513, (Erişim: 25.09.2013).
- Resmi Gazete (2014); “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonundan:Sigortaya Tabi Mevduat Ve Katılım Fonları İle Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak Primlere Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik”, Sayı : 28560, (Erişim: 17.02.2014).
- Saraç, Mehmet ve M. Burak Kahyaoğlu (2011); “Bireysel Yatırımcıların Risk Alma Eğilimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Analizi”, *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, Cilt:5, Sayı:2, s. 135-157.
- Sayılır, Özlem (2012); “Menkul Kıymet Yatırımları”, Temizel, Fatih (Ed), *Menkul Kıymet Yatırımları* (42-63), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Sönmez, Türkay (2010); “*Davranışsal Finans Yaklaşımı: İMKB’de Aşırı Tepki Hipotezi Üzerine Bir Araştırma*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- SPK (2013); <http://www.spk.gov.tr/indexpage.aspx?action=showpage&pageid=253&submenuheader=null>, (Erişim: 14.09.2013).
- Statman, Meir (2014); Behavioral finance: Finance With Normal People, *Borsa İstanbul Dergisi*, 1-9.

- Şahin, Yaşar (2004); “*Euro Tahvil Piyasası ve Türk Euro Tahvilleri*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- TBB (2013); *Türkiye’de Bankacılık Sistemi Seçilmiş Göstergelerin İllere ve Bölgelere Göre Dağılımı*, Rapor Kodu:YT06, Haziran 2014.
- TBB (2014a); *Türkiye’de Bankacılık Sistemi Banka, Şube ve Personel Sayıları Mart 2014*, Rapor Kodu:DT13, Nisan 2014.
- TBB (2014b); *Borsa İstanbul’da İşlem Gören Mevduat Bankalarının Üç Aylık Dönemler İtibariyle Toplu Bilançosu Aralık 2002 – Aralık 2013*, Rapor Kodu:DT12, Mart 2014.
- TCMB (2013); “Mevduat Ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ”, Sıra No: 2007/1, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/mevzuat/BANKACILIK/1-iii.htm>, (Erişim: 11.07.2013).
- TCMB (2014); <http://www.tcmb.gov.tr/> (10.01.2014).
- TDK (2014); <http://www.tdk.gov.tr/> (11.01.2014).
- Temizel F.ve E.Meriç," İMKBde Hisse Senedi Fiyatlarının Gün İçi Yapılarına Dayalı Alternatif Bir Yatırım Stratejisi Önerisi", *Muhasebe ve Finansman Dergisi MUFAD*, Temmuz 2008, Sayı:39, 128-141.
- Temizel, Fatih, Muammer Sarıkaya ve Fatih Bayram (2010); “Yatırımcı İlişkileri Yönetiminde İletişim Ve Bilgi Teknolojilerinin Rolü: İmkb 50 Endeksi Uygulaması”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 24, Sayı 2, s. 1-20.
- TSPAKB (2005); “Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisansı Eğitimi Finansal Yönetim”, [http://bizdosyalar.nevsehir.edu.tr/96f60d736a2c6f0bbebadc452cf65ddf/ finansal-yonetim.pdf](http://bizdosyalar.nevsehir.edu.tr/96f60d736a2c6f0bbebadc452cf65ddf/finansal-yonetim.pdf), (Erişim: 11.05.2014).
- Tufan, Ekrem (2008); *Davranışsal Finans*, 1. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara.
- Tunay, K., Batu (2001); *Finans Sisteminde Yeni Yönelimler*, Beta Basım A.Ş., İstanbul.
- Turanlı, Münevver, Halit Ünal Özden ve Demirhan Dicle (2002); Seçim Tartışmalarının Hisse Senedi Piyasasına Etkisi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s. 1-14.
- TÜİK (2014); <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temel>, (Erişim: 12.06.2014).
- Türkiye Ekonomi Kurumu (2009), Tartışma Metni “Belirsizlik Altında Karar Alma: Geleneksel Ve Modern Yaklaşımlar”, 2009/7, İstanbul.
- Uludağ, İlhan ve Erişah Arıcan (2001); *Finansal Hizmetler Ekonomisi: Piyasalar, Kurumlar, Araçlar*, 2. Baskı, Beta Basım Yayın A.Ş., İstanbul.
- Usul, Hayrettin (2000); “*İşletmelerin Halka Açılma Sürecinde Dış Denetimin Yatırımcı Kararına Etkileri*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta.
- Usul, Hayrettin, İsmail Bekçi ve A. Hüseyin Eroğlu (2002), “Bireysel Yatırımcıların Hisse Senedi Edinimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Etkenler”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 19, s. 135-150.

- Üstün, Firdevs (2012); “*Türkiye’de Portföy Yatırımlarını Belirleyen Tercihler*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Veld, Chris ve Yulia V. Veld-Merkoulova (2008), The Risk Perceptions Of Individual Investors, *Journal of Economic Psychology*, 29, 226–252.
- Wang, Alex (2009), Interplay of Investors’ Financial Knowledge and Risk Taking, *The Journal Of Behavioral Finance*, 10: 204–213.
- www.dünya.com (2013); <http://www.dunya.com/imkb-baskani-erkan-gayrimenkul-geleneksel-yatirim-araci-oldu-140506h.htm>. (Erişim Tarihi: 30.12.2013).
- Yılmaz, Hüseyin (2009); “*Menkul Kıymet Aracı Kurumlarında Yatırım Danışmanlığı Faaliyetinde Bulunan Kişilerin Yatırım Eğilimleri*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

EKLER

Ek 1: İlk Faktör Analizi Anti-İmage Korelasyon Tablosu

SORU	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
A1	,662a	-0,028	-0,139	-0,013	-0,033	-0,114	-0,033	0,120	-0,003	0,025	-0,060	0,028	-0,136	0,030	0,020	0,076	-0,186	0,188	-0,115	-0,077	0,049	-0,140
A2	-0,028	,728a	-0,090	-0,207	-0,134	-0,016	0,029	-0,105	-0,036	0,085	0,065	-0,143	0,066	0,027	0,001	-0,097	-0,121	0,121	0,039	-0,110	-0,051	-0,201
A3	-0,139	-0,090	,420a	0,036	-0,031	-0,134	-0,158	-0,077	-0,022	0,150	0,015	-0,008	-0,033	0,031	-0,052	0,150	-0,044	-0,023	-0,008	0,023	-0,121	0,201
A4	-0,013	-0,207	0,036	,627a	-0,111	-0,003	-0,094	0,177	0,030	0,150	-0,120	0,009	-0,039	-0,147	0,086	-0,055	-0,026	0,028	0,154	-0,023	-0,010	-0,078
A5	-0,033	-0,134	-0,031	-0,111	,743a	-0,005	0,062	0,153	-0,203	-0,174	-0,174	0,036	0,022	-0,057	-0,089	0,005	0,008	0,114	-0,130	0,030	-0,076	-0,019
A6	-0,114	-0,016	-0,134	-0,003	-0,005	,609a	0,031	-0,017	0,104	-0,218	0,063	0,061	0,099	-0,170	-0,015	-0,097	-0,108	0,020	-0,062	0,076	-0,030	0,100
A7	-0,033	0,029	-0,158	-0,094	0,062	0,031	,738a	-0,004	-0,130	-0,147	-0,035	0,102	-0,060	0,009	-0,169	-0,101	-0,020	0,086	-0,040	-0,102	0,034	-0,106
A8	0,120	-0,105	-0,077	0,177	0,153	-0,017	-0,004	,375a	0,030	-0,049	-0,238	0,086	-0,027	-0,146	0,119	-0,015	-0,058	0,094	0,020	0,067	-0,034	-0,032
B1	-0,003	-0,036	-0,022	0,030	-0,203	0,104	-0,130	0,030	,647a	-0,074	-0,075	0,037	0,003	-0,207	0,158	-0,002	0,075	-0,028	0,109	0,002	0,070	-0,176
B2	0,025	0,085	0,150	0,150	-0,174	-0,218	-0,147	-0,049	-0,074	,619a	-0,238	-0,110	0,000	0,020	-0,077	-0,078	0,046	-0,003	0,131	-0,148	-0,141	0,010
B3	-0,060	0,065	0,015	-0,120	-0,174	0,063	-0,035	-0,238	-0,075	-0,238	,646a	-0,094	0,166	0,015	0,027	0,049	-0,063	0,069	-0,197	0,096	0,082	-0,141
B4	0,028	-0,143	-0,008	0,009	0,036	0,061	0,102	0,086	0,037	-0,110	-0,094	,574a	-0,175	-0,051	-0,119	-0,001	-0,054	0,017	-0,052	0,065	0,118	0,000
B5	-0,136	0,066	-0,033	-0,039	0,022	0,099	-0,060	-0,027	0,003	0,000	0,166	-0,175	,663a	-0,036	-0,063	-0,074	0,004	-0,060	-0,149	0,067	-0,149	0,051
B6	0,030	0,027	0,031	-0,147	-0,057	-0,170	0,009	-0,146	-0,207	0,020	0,015	-0,051	-0,036	,736a	-0,171	-0,065	0,150	-0,052	-0,177	-0,075	0,016	-0,135
B7	0,020	0,001	-0,052	0,086	-0,089	-0,015	-0,169	0,119	0,158	-0,077	0,027	-0,119	-0,063	-0,171	,728a	-0,029	-0,172	0,085	0,059	0,052	-0,027	-0,135
C1	0,076	-0,097	0,150	-0,055	0,005	-0,097	-0,101	-0,015	-0,002	-0,078	0,049	-0,001	-0,074	-0,065	-0,029	,769a	-0,410	0,011	-0,108	0,122	-0,069	0,025
C2	-0,186	-0,121	-0,044	-0,026	0,008	-0,108	-0,020	-0,058	0,075	0,046	-0,063	-0,054	0,004	0,150	-0,172	-0,410	,752a	-0,340	0,029	-0,096	-0,016	-0,083
C3	0,188	0,121	-0,023	0,028	0,114	0,020	0,086	0,094	-0,028	-0,003	0,069	0,017	-0,060	-0,052	0,085	0,011	-0,340	,707a	-0,240	-0,261	-0,052	-0,269
C4	-0,115	0,039	-0,008	0,154	-0,130	-0,062	-0,040	0,020	0,109	0,131	-0,197	-0,052	-0,149	-0,177	0,059	-0,108	0,029	-0,240	,762a	-0,128	-0,021	-0,108
C5	-0,077	-0,110	0,023	-0,023	0,030	0,076	-0,102	0,067	0,002	-0,148	0,096	0,065	0,067	-0,075	0,052	0,122	-0,096	-0,261	-0,128	,683a	-0,296	0,148
C6	0,049	-0,051	-0,121	-0,010	-0,076	-0,030	0,034	-0,034	0,070	-0,141	0,082	0,118	-0,149	0,016	-0,027	-0,069	-0,016	-0,052	-0,021	-0,296	,776a	-0,155
C7	-0,140	-0,201	0,201	-0,078	-0,019	0,100	-0,106	-0,032	-0,176	0,010	-0,141	0,000	0,051	-0,135	-0,135	0,025	-0,083	-0,269	-0,108	0,148	-0,155	,780a

a Measures of Sampling Adequacy(MSA)

Ek 2: Birinci Döndürme Anti-İmge Korelasyon Tablosu

SORU	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	C1	C2	C4	C5	C6	C7	C3
A1	,682a	-0,015	-0,131	-0,035	-0,052	-0,112	-0,033	-0,006	0,031	-0,033	0,018	-0,134	0,048	0,006	0,079	-0,181	0,178	-0,119	-0,085	0,053	-0,137
A2	-0,015	,745a	-0,099	-0,193	-0,120	-0,018	0,028	-0,033	0,080	0,041	-0,135	0,064	0,012	0,013	-0,099	-0,128	0,132	0,042	-0,104	-0,055	-0,205
A3	-0,131	-0,099	,426a	0,051	-0,019	-0,136	-0,159	-0,019	0,147	-0,003	-0,001	-0,036	0,020	-0,044	0,149	-0,048	-0,016	-0,007	0,028	-0,124	0,199
A4	-0,035	-0,193	0,051	,668a	-0,142	0,000	-0,095	0,025	0,161	-0,081	-0,006	-0,035	-0,125	0,067	-0,053	-0,016	0,011	0,153	-0,035	-0,004	-0,073
A5	-0,052	-0,120	-0,019	-0,142	,767a	-0,002	0,064	-0,210	-0,168	-0,143	0,023	0,027	-0,036	-0,110	0,007	0,017	0,101	-0,135	0,020	-0,072	-0,014
A6	-0,112	-0,018	-0,136	0,000	-0,002	,604a	0,031	0,104	-0,219	0,061	0,062	0,098	-0,174	-0,013	-0,098	-0,109	0,022	-0,062	0,077	-0,030	0,100
A7	-0,033	0,028	-0,159	-0,095	0,064	0,031	,737a	-0,130	-0,147	-0,037	0,103	-0,060	0,009	-0,170	-0,101	-0,020	0,087	-0,040	-0,102	0,034	-0,106
B1	-0,006	-0,033	-0,019	0,025	-0,210	0,104	-0,130	,647a	-0,072	-0,070	0,034	0,003	-0,205	0,156	-0,001	0,077	-0,031	0,109	0,000	0,071	-0,176
B2	0,031	0,080	0,147	0,161	-0,168	-0,219	-0,147	-0,072	,611a	-0,257	-0,106	-0,002	0,013	-0,072	-0,079	0,044	0,002	0,132	-0,145	-0,142	0,008
B3	-0,033	0,041	-0,003	-0,081	-0,143	0,061	-0,037	-0,070	-0,257	,674a	-0,076	0,165	-0,021	0,057	0,047	-0,080	0,095	-0,198	0,115	0,076	-0,153
B4	0,018	-0,135	-0,001	-0,006	0,023	0,062	0,103	0,034	-0,106	-0,076	,596a	-0,173	-0,039	-0,130	0,000	-0,049	0,009	-0,054	0,059	0,121	0,003
B5	-0,134	0,064	-0,036	-0,035	0,027	0,098	-0,060	0,003	-0,002	0,165	-0,173	,665a	-0,040	-0,060	-0,074	0,002	-0,058	-0,148	0,069	-0,150	0,050
B6	0,048	0,012	0,020	-0,125	-0,036	-0,174	0,009	-0,205	0,013	-0,021	-0,039	-0,040	,765a	-0,157	-0,068	0,143	-0,039	-0,176	-0,066	0,011	-0,141
B7	0,006	0,013	-0,044	0,067	-0,110	-0,013	-0,170	0,156	-0,072	0,057	-0,130	-0,060	-0,157	,746a	-0,028	-0,167	0,074	0,057	0,044	-0,023	-0,133
C1	0,079	-0,099	0,149	-0,053	0,007	-0,098	-0,101	-0,001	-0,079	0,047	0,000	-0,074	-0,068	-0,028	,767a	-0,412	0,013	-0,107	0,124	-0,070	0,024
C2	-0,181	-0,128	-0,048	-0,016	0,017	-0,109	-0,020	0,077	0,044	-0,080	-0,049	0,002	0,143	-0,167	-0,412	,754a	-0,337	0,030	-0,092	-0,018	-0,085
C4	0,178	0,132	-0,016	0,011	0,101	0,022	0,087	-0,031	0,002	0,095	0,009	-0,058	-0,039	0,074	0,013	-0,337	,710a	-0,243	-0,269	-0,049	-0,267
C5	-0,119	0,042	-0,007	0,153	-0,135	-0,062	-0,040	0,109	0,132	-0,198	-0,054	-0,148	-0,176	0,057	-0,107	0,030	-0,243	,760a	-0,130	-0,021	-0,107
C6	-0,085	-0,104	0,028	-0,035	0,020	0,077	-0,102	0,000	-0,145	0,115	0,059	0,069	-0,066	0,044	0,124	-0,092	-0,269	-0,130	,680a	-0,295	0,150
C7	0,053	-0,055	-0,124	-0,004	-0,072	-0,030	0,034	0,071	-0,142	0,076	0,121	-0,150	0,011	-0,023	-0,070	-0,018	-0,049	-0,021	-0,295	,776a	-0,157
C3	-0,137	-0,205	0,199	-0,073	-0,014	0,100	-0,106	-0,176	0,008	-0,153	0,003	0,050	-0,141	-0,133	0,024	-0,085	-0,267	-0,107	0,150	-0,157	,779a

a Measures of Sampling Adequacy(MSA)

Ek 3: İkinci Döndürme Anti-İmage Korelasyon Tablosu

SORU	A1	A2	A4	A5	A6	A7	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	C1	C2	C4	C5	C6	C7	C3
A1	,675a	-0,029	-0,029	-0,055	-0,133	-0,055	-0,009	0,051	-0,034	0,018	-0,140	0,051	0,000	0,100	-0,189	0,178	-0,121	-0,082	0,037	-0,114
A2	-0,029	,757a	-0,189	-0,123	-0,032	0,013	-0,035	0,096	0,041	-0,136	0,061	0,014	0,009	-0,085	-0,133	0,131	0,041	-0,102	-0,068	-0,190
A4	-0,029	-0,189	,674a	-0,141	0,007	-0,088	0,026	0,155	-0,081	-0,006	-0,033	-0,126	0,069	-0,061	-0,014	0,012	0,153	-0,037	0,003	-0,085
A5	-0,055	-0,123	-0,141	,766a	-0,005	0,061	-0,211	-0,167	-0,143	0,023	0,026	-0,035	-0,111	0,010	0,016	0,101	-0,135	0,021	-0,075	-0,011
A6	-0,133	-0,032	0,007	-0,005	,606a	0,009	0,103	-0,203	0,061	0,063	0,094	-0,173	-0,020	-0,079	-0,117	0,020	-0,063	0,082	-0,048	0,131
A7	-0,055	0,013	-0,088	0,061	0,009	,777a	-0,135	-0,127	-0,038	0,104	-0,066	0,012	-0,180	-0,079	-0,028	0,085	-0,041	-0,099	0,015	-0,077
B1	-0,009	-0,035	0,026	-0,211	0,103	-0,135	,646a	-0,070	-0,070	0,034	0,003	-0,205	0,155	0,002	0,076	-0,032	0,109	0,001	0,069	-0,175
B2	0,051	0,096	0,155	-0,167	-0,203	-0,127	-0,070	,627a	-0,259	-0,107	0,003	0,010	-0,066	-0,103	0,051	0,004	0,135	-0,151	-0,127	-0,022
B3	-0,034	0,041	-0,081	-0,143	0,061	-0,038	-0,070	-0,259	,670a	-0,076	0,165	-0,021	0,057	0,048	-0,080	0,095	-0,198	0,116	0,076	-0,156
B4	0,018	-0,136	-0,006	0,023	0,063	0,104	0,034	-0,107	-0,076	,593a	-0,173	-0,039	-0,131	0,000	-0,049	0,009	-0,054	0,059	0,122	0,003
B5	-0,140	0,061	-0,033	0,026	0,094	-0,066	0,003	0,003	0,165	-0,173	,659a	-0,040	-0,062	-0,070	0,001	-0,058	-0,148	0,070	-0,156	0,058
B6	0,051	0,014	-0,126	-0,035	-0,173	0,012	-0,205	0,010	-0,021	-0,039	-0,040	,762a	-0,156	-0,072	0,144	-0,039	-0,176	-0,066	0,014	-0,148
B7	0,000	0,009	0,069	-0,111	-0,020	-0,180	0,155	-0,066	0,057	-0,131	-0,062	-0,156	,745a	-0,021	-0,169	0,074	0,057	0,046	-0,029	-0,127
C1	0,100	-0,085	-0,061	0,010	-0,079	-0,079	0,002	-0,103	0,048	0,000	-0,070	-0,072	-0,021	,784a	-0,410	0,015	-0,107	0,121	-0,052	-0,005
C2	-0,189	-0,133	-0,014	0,016	-0,117	-0,028	0,076	0,051	-0,080	-0,049	0,001	0,144	-0,169	-0,410	,753a	-0,338	0,030	-0,091	-0,024	-0,077
C4	0,178	0,131	0,012	0,101	0,020	0,085	-0,032	0,004	0,095	0,009	-0,058	-0,039	0,074	0,015	-0,338	,710a	-0,243	-0,269	-0,051	-0,270
C5	-0,121	0,041	0,153	-0,135	-0,063	-0,041	0,109	0,135	-0,198	-0,054	-0,148	-0,176	0,057	-0,107	0,030	-0,243	,759a	-0,129	-0,022	-0,108
C6	-0,082	-0,102	-0,037	0,021	0,082	-0,099	0,001	-0,151	0,116	0,059	0,070	-0,066	0,046	0,121	-0,091	-0,269	-0,129	,681a	-0,294	0,148
C7	0,037	-0,068	0,003	-0,075	-0,048	0,015	0,069	-0,127	0,076	0,122	-0,156	0,014	-0,029	-0,052	-0,024	-0,051	-0,022	-0,294	,795a	-0,136
C3	-0,114	-0,190	-0,085	-0,011	0,131	-0,077	-0,175	-0,022	-0,156	0,003	0,058	-0,148	-0,127	-0,005	-0,077	-0,270	-0,108	0,148	-0,136	,802a

a Measures of Sampling Adequacy(MSA)

Ek 4: Üçüncü Döndürme Anti-İmage Korelasyon Tablosu

SORU	A1	A2	A4	A5	A6	A7	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	C1	C2	C4	C5	C6	C7
A1	,670a	-0,052	-0,039	-0,057	-0,120	-0,065	-0,029	0,049	-0,052	0,018	-0,135	0,035	-0,015	0,100	-0,200	0,154	-0,135	-0,067	0,022
A2	-0,052	,751a	-0,210	-0,127	-0,008	-0,002	-0,071	0,094	0,012	-0,138	0,073	-0,015	-0,015	-0,088	-0,151	0,084	0,021	-0,076	-0,096
A4	-0,039	-0,210	,630a	-0,142	0,018	-0,095	0,012	0,154	-0,096	-0,006	-0,029	-0,141	0,059	-0,062	-0,020	-0,011	0,145	-0,025	-0,009
A5	-0,057	-0,127	-0,142	,740a	-0,004	0,061	-0,216	-0,167	-0,147	0,023	0,027	-0,037	-0,113	0,010	0,015	0,102	-0,137	0,022	-0,077
A6	-0,120	-0,008	0,018	-0,004	,641a	0,019	0,129	-0,202	0,083	0,063	0,088	-0,157	-0,003	-0,079	-0,108	0,058	-0,050	0,064	-0,031
A7	-0,065	-0,002	-0,095	0,061	0,019	,749a	-0,152	-0,129	-0,051	0,104	-0,062	0,001	-0,191	-0,080	-0,034	0,067	-0,050	-0,089	0,004
B1	-0,029	-0,071	0,012	-0,216	0,129	-0,152	,594a	-0,075	-0,100	0,035	0,013	-0,237	0,136	0,001	0,063	-0,083	0,092	0,027	0,047
B2	0,049	0,094	0,154	-0,167	-0,202	-0,129	-0,075	,613a	-0,266	-0,107	0,005	0,007	-0,069	-0,103	0,050	-0,001	0,133	-0,149	-0,131
B3	-0,052	0,012	-0,096	-0,147	0,083	-0,051	-0,100	-0,266	,623a	-0,077	0,176	-0,045	0,038	0,047	-0,093	0,055	-0,219	0,142	0,056
B4	0,018	-0,138	-0,006	0,023	0,063	0,104	0,035	-0,107	-0,077	,576a	-0,174	-0,039	-0,131	0,000	-0,049	0,010	-0,054	0,060	0,124
B5	-0,135	0,073	-0,029	0,027	0,088	-0,062	0,013	0,005	0,176	-0,174	,665a	-0,031	-0,055	-0,070	0,005	-0,044	-0,143	0,063	-0,149
B6	0,035	-0,015	-0,141	-0,037	-0,157	0,001	-0,237	0,007	-0,045	-0,039	-0,031	,720a	-0,178	-0,073	0,135	-0,083	-0,195	-0,045	-0,007
B7	-0,015	-0,015	0,059	-0,113	-0,003	-0,191	0,136	-0,069	0,038	-0,131	-0,055	-0,178	,732a	-0,022	-0,181	0,042	0,044	0,066	-0,047
C1	0,100	-0,088	-0,062	0,010	-0,079	-0,080	0,001	-0,103	0,047	0,000	-0,070	-0,073	-0,022	,767a	-0,411	0,014	-0,109	0,123	-0,053
C2	-0,200	-0,151	-0,020	0,015	-0,108	-0,034	0,063	0,050	-0,093	-0,049	0,005	0,135	-0,181	-0,411	,719a	-0,374	0,022	-0,081	-0,035
C4	0,154	0,084	-0,011	0,102	0,058	0,067	-0,083	-0,001	0,055	0,010	-0,044	-0,083	0,042	0,014	-0,374	,704a	-0,285	-0,241	-0,092
C5	-0,135	0,021	0,145	-0,137	-0,050	-0,050	0,092	0,133	-0,219	-0,054	-0,143	-0,195	0,044	-0,109	0,022	-0,285	,722a	-0,115	-0,037
C6	-0,067	-0,076	-0,025	0,022	0,064	-0,089	0,027	-0,149	0,142	0,060	0,063	-0,045	0,066	0,123	-0,081	-0,241	-0,115	,717a	-0,279
C7	0,022	-0,096	-0,009	-0,077	-0,031	0,004	0,047	-0,131	0,056	0,124	-0,149	-0,007	-0,047	-0,053	-0,035	-0,092	-0,037	-0,279	,798a

a Measures of Sampling Adequacy(MSA)

Ek 5: Dördüncü Döndürme Anti-İmage Korelasyon Tablosu

SORU	A1	A2	A4	A5	A6	A7	B1	B2	B3	B4	B6	B7	C1	C2	C4	C5	C6	C7
A1	,682a	-0,042	-0,043	-0,054	-0,109	-0,074	-0,028	0,050	-0,029	-0,005	0,031	-0,022	0,092	-0,201	0,149	-0,157	-0,059	0,002
A2	-0,042	,762a	-0,208	-0,129	-0,014	0,003	-0,072	0,094	-0,001	-0,128	-0,013	-0,011	-0,083	-0,152	0,088	0,032	-0,081	-0,087
A4	-0,043	-0,208	,631a	-0,142	0,021	-0,097	0,012	0,154	-0,093	-0,011	-0,142	0,057	-0,064	-0,020	-0,013	0,143	-0,023	-0,013
A5	-0,054	-0,129	-0,142	,739a	-0,006	0,063	-0,216	-0,168	-0,154	0,028	-0,036	-0,112	0,012	0,015	0,103	-0,134	0,021	-0,074
A6	-0,109	-0,014	0,021	-0,006	,661a	0,025	0,128	-0,203	0,069	0,080	-0,155	0,002	-0,073	-0,109	0,062	-0,038	0,058	-0,018
A7	-0,074	0,003	-0,097	0,063	0,025	,747a	-0,151	-0,129	-0,041	0,095	-0,001	-0,195	-0,084	-0,034	0,065	-0,060	-0,085	-0,005
B1	-0,028	-0,072	0,012	-0,216	0,128	-0,151	,591a	-0,075	-0,104	0,038	-0,237	0,137	0,002	0,063	-0,083	0,094	0,026	0,049
B2	0,050	0,094	0,154	-0,168	-0,203	-0,129	-0,075	,609a	-0,271	-0,108	0,007	-0,069	-0,103	0,050	-0,001	0,135	-0,150	-0,131
B3	-0,029	-0,001	-0,093	-0,154	0,069	-0,041	-0,104	-0,271	,654a	-0,048	-0,040	0,049	0,061	-0,096	0,064	-0,199	0,133	0,085
B4	-0,005	-0,128	-0,011	0,028	0,080	0,095	0,038	-0,108	-0,048	,598a	-0,046	-0,143	-0,012	-0,049	0,002	-0,081	0,072	0,100
B6	0,031	-0,013	-0,142	-0,036	-0,155	-0,001	-0,237	0,007	-0,040	-0,046	,714a	-0,180	-0,076	0,135	-0,084	-0,202	-0,044	-0,011
B7	-0,022	-0,011	0,057	-0,112	0,002	-0,195	0,137	-0,069	0,049	-0,143	-0,180	,717a	-0,026	-0,181	0,039	0,036	0,069	-0,056
C1	0,092	-0,083	-0,064	0,012	-0,073	-0,084	0,002	-0,103	0,061	-0,012	-0,076	-0,026	,760a	-0,412	0,011	-0,120	0,128	-0,065
C2	-0,201	-0,152	-0,020	0,015	-0,109	-0,034	0,063	0,050	-0,096	-0,049	0,135	-0,181	-0,412	,714a	-0,374	0,023	-0,081	-0,035
C4	0,149	0,088	-0,013	0,103	0,062	0,065	-0,083	-0,001	0,064	0,002	-0,084	0,039	0,011	-0,374	,693a	-0,294	-0,239	-0,100
C5	-0,157	0,032	0,143	-0,134	-0,038	-0,060	0,094	0,135	-0,199	-0,081	-0,202	0,036	-0,120	0,023	-0,294	,713a	-0,108	-0,060
C6	-0,059	-0,081	-0,023	0,021	0,058	-0,085	0,026	-0,150	0,133	0,072	-0,044	0,069	0,128	-0,081	-0,239	-0,108	,723a	-0,274
C7	0,002	-0,087	-0,013	-0,074	-0,018	-0,005	0,049	-0,131	0,085	0,100	-0,011	-0,056	-0,065	-0,035	-0,100	-0,060	-0,274	,811a

a Measures of Sampling Adequacy(MSA)

Ek 6: Döndürme Sonuçları Anti-İmage Korelasyon Tablosu

SORU	A1	A2	A4	A5	A6	A7	B1	B2	B3	B4	B6	B7	C2	C4	C5	C6	C7
A1	,708a	-0,035	-0,037	-0,055	-0,103	-0,066	-0,028	0,060	-0,035	-0,004	0,038	-0,020	-0,180	0,149	-0,148	-0,072	0,008
A2	-0,035	,721a	-0,215	-0,129	-0,020	-0,004	-0,072	0,086	0,004	-0,129	-0,019	-0,014	-0,205	0,089	0,022	-0,071	-0,092
A4	-0,037	-0,215	,616a	-0,141	0,016	-0,103	0,012	0,149	-0,089	-0,012	-0,147	0,056	-0,051	-0,012	0,136	-0,015	-0,018
A5	-0,055	-0,129	-0,141	,734a	-0,005	0,064	-0,216	-0,167	-0,155	0,028	-0,036	-0,111	0,022	0,103	-0,134	0,019	-0,073
A6	-0,103	-0,020	0,016	-0,005	,595a	0,019	0,129	-0,212	0,074	0,079	-0,161	0,000	-0,153	0,063	-0,047	0,069	-0,023
A7	-0,066	-0,004	-0,103	0,064	0,019	,723a	-0,151	-0,139	-0,036	0,094	-0,008	-0,198	-0,076	0,066	-0,070	-0,075	-0,010
B1	-0,028	-0,072	0,012	-0,216	0,129	-0,151	,589a	-0,076	-0,104	0,038	-0,237	0,137	0,070	-0,083	0,095	0,026	0,049
B2	0,060	0,086	0,149	-0,167	-0,212	-0,139	-0,076	,606a	-0,267	-0,110	-0,001	-0,072	0,008	0,000	0,125	-0,139	-0,139
B3	-0,035	0,004	-0,089	-0,155	0,074	-0,036	-0,104	-0,267	,664a	-0,047	-0,035	0,050	-0,078	0,064	-0,193	0,127	0,089
B4	-0,004	-0,129	-0,012	0,028	0,079	0,094	0,038	-0,110	-0,047	,573a	-0,047	-0,144	-0,059	0,003	-0,083	0,074	0,100
B6	0,038	-0,019	-0,147	-0,036	-0,161	-0,008	-0,237	-0,001	-0,035	-0,047	,702a	-0,183	0,114	-0,084	-0,213	-0,034	-0,016
B7	-0,020	-0,014	0,056	-0,111	0,000	-0,198	0,137	-0,072	0,050	-0,144	-0,183	,672a	-0,211	0,039	0,033	0,073	-0,058
C2	-0,180	-0,205	-0,051	0,022	-0,153	-0,076	0,070	0,008	-0,078	-0,059	0,114	-0,211	,712a	-0,405	-0,029	-0,032	-0,067
C4	0,149	0,089	-0,012	0,103	0,063	0,066	-0,083	0,000	0,064	0,003	-0,084	0,039	-0,405	,657a	-0,295	-0,242	-0,099
C5	-0,148	0,022	0,136	-0,134	-0,047	-0,070	0,095	0,125	-0,193	-0,083	-0,213	0,033	-0,029	-0,295	,707a	-0,094	-0,068
C6	-0,072	-0,071	-0,015	0,019	0,069	-0,075	0,026	-0,139	0,127	0,074	-0,034	0,073	-0,032	-0,242	-0,094	,746a	-0,268
C7	0,008	-0,092	-0,018	-0,073	-0,023	-0,010	0,049	-0,139	0,089	0,100	-0,016	-0,058	-0,067	-0,099	-0,068	-0,268	,796a

a Measures of Sampling Adequacy(MSA)

Ek 7: AMOS Soru Kodları ve Soru İçerikleri

FAKTÖRLER	AMOS KODU	AMOS SORU KODU	ANKET SORU KODU	SORULAR
Yatırım Kararına Gelirin Etkisi	YKGE	VAR00025	C4	Yatırımcıların, gelir düzeyleri yükseldikçe finansal enstrümanlara olan ilgileri artmaktadır.
		VAR00027	C6	Yatırımcılar, geçmişte yaşadıkları yatırım tecrübelerini yatırım yaparken göz önünde bulundurlar.
		VAR00026	C5	Yatırımcılar, uzman (müşteri temsilcisi, yatırım danışmanı vb.) görüşlerinden ve diğer yatırımcıların vermiş olduğu yatırım kararlarından etkilenirler.
		VAR00028	C7	Yatırımcıların gelir düzeyleri, yapmış oldukları yatırımların vadesini etkiler.
		VAR00023	C2	Yatırımcılar açısından ekonomik istikrar, yatırım kararlarını etkileyen önemli bir unsurdur.
Bilinçli Yatırımcı Davranışı	BYD	VAR00017	B3	Yatırımcılar, kısa vadeli yatırımlardan ziyade uzun vadeli yatırımları tercih ederler.
		VAR00015	B1	Yatırımcılar, yatırım araçları hakkında yeterli bilgiye sahiptirler.
		VAR00011	A5	Yatırımcıların, yatırım kararlarında kendilerine olan güvenleri yüksektir.
		VAR00020	B6	Yatırımcılar, portföylerinde çeşitlendirmeye giderek riski azaltma eğilimindedirler.
Yatırım Bilgi Takibi	YBT	VAR00010	A4	Yatırımcılar, yatırım araçlarının getiri performanslarını yakından takip ederler.
		VAR00008	A2	İnternet ve medya gibi iletişim araçları ile sunulan finans içerikli yayınlar, yatırımcı davranışını olumlu etkiler.
Bankacılık ve Ödeme Davranışı	BOD	VAR00016	B2	Yatırımcılar, banka tercihlerinde yerli ve yabancı ayrımı yaparlar.
		VAR00013	A7	Yatırımcılar, ödemelerini (bireysel kredi, kredi kartı vb.) zamanında gerçekleştirirler.
Yatırım Kararına Din ve Toplumun Etkisi	YKDTE	VAR00007	A1	Yatırımcıların aile yapıları ve toplumsal çevreleri, yatırım kararlarında etkilidir.
		VAR00012	A6	Yatırımcıların dini ve siyasi görüşleri yatırım kararlarını etkiler.
Geleneksel Yatırımcı Davranışı	GYD	VAR00018	B4	Yatırımcılar, geleneksel yatırım araçlarını (gayrimenkul, altın vb.) tercih ederler.
		VAR00021	B7	Bankalar tarafından sunulan altın hesabı, yatırımcıların ilgisini çekmektedir.

Ek 8: Anket Örneği**ANKET**

Değerli Katılımcı,

Bu anket çalışması, Bartın ilindeki bireysel yatırımcıların profilini ortaya koymak ve finansal tercihlerini belirlemek amacıyla düzenlenmiştir. Elde edilen veriler bir yüksek lisans tezine kaynak teşkil edecektir. Bu nedenle soruları dikkatle okuyarak mümkün olduğunca gerçeğe uygun bir şekilde doldurmanız arzu edilmektedir. Ankette yer alan bilgiler ile genel bir değerlendirme yapılacak ve vereceğiniz cevaplar sadece bu çalışma için kullanılacaktır.

Katılımınız için şimdiden teşekkür ederim.

Tezi Hazırlayan
Adem AYVALI
Bartın Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU

İletişim:

E-mail : aayvali@bartin.edu.tr

Tel. No. : +90 (544) 651 96 64

A-Demografik Bilgiler:

1-Cinsiyetiniz?

Bay () Bayan ()

2- Yaşınız?

20 ve altı () 21-30 () 31-40 () 41-50 () 51-60 () 61 ve üzeri ()

3- Medeni durumunuz?

Evli () Bekâr ()

4- Eğitim durumunuz?

İlk-Orta Öğretim () Lise () Ön Lisans () Lisans () Yüksek Lisans ve Doktora ()

5- İş deneyiminiz?

0-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 15-20 yıl () 21 yıl ve üzeri ()

B-Aşağıdaki ifadelerle ilgili görüşlerinizi belirtiniz.

Lütfen aşağıda yer alan ifadeleri dikkatlice okuyunuz ve bu ifadelere hangi ölçüde katıldığınıza ilişkin görüşünüzü ölçekte belirtildiği şekilde numaralandırınız.

(1=*Kesinlikle Katılmıyorum*, 2=*Katılmıyorum*, 3=*Kararsızım*, 4=*Katılıyorum*, 5=*Kesinlikle Katılıyorum*)

A-Yatırımcıların Kişisel ve Sosyal Durumları					
1- Yatırımcıların aile yapıları ve toplumsal çevreleri, yatırım kararlarında etkilidir.	1	2	3	4	5
2- İnternet ve medya gibi iletişim araçları ile sunulan finans içerikli yayınlar, yatırımcı davranışını olumlu etkiler.	1	2	3	4	5
3- Yatırımcılar, yaşları ilerledikçe riski düşük olan yatırımlara yönelirler.	1	2	3	4	5
4- Yatırımcılar, yatırım araçlarının getiri performanslarını yakından takip ederler.	1	2	3	4	5
5- Yatırımcıların, yatırım kararlarında kendilerine olan güvenleri yüksektir.	1	2	3	4	5
6- Yatırımcıların dini ve siyasi görüşleri yatırım kararlarını etkiler.	1	2	3	4	5
7- Yatırımcılar, ödemelerini (bireysel kredi, kredi kartı vb.) zamanında gerçekleştirirler.	1	2	3	4	5
8- Yatırımcılar, genellikle kırsal kesimde ikamet etmektedirler.	1	2	3	4	5
B-Yatırımcıların Yatırım Tercihleri ve Bilgi Düzeyleri					
1- Yatırımcılar, yatırım araçları hakkında yeterli bilgiye sahiptirler.	1	2	3	4	5
2- Yatırımcılar, banka tercihlerinde yerli ve yabancı ayrımı yaparlar.	1	2	3	4	5
3- Yatırımcılar, kısa vadeli yatırımlardan ziyade uzun vadeli yatırımları tercih ederler.	1	2	3	4	5
4- Yatırımcılar, geleneksel yatırım araçlarını (gayrimenkul, altın vb.) tercih ederler.	1	2	3	4	5
5- Yatırımcılar, riskli yatırım araçlarına (hisse senedi vb.) kıyasla risksiz yatırım araçlarını (banka mevduatı, tahvil vb.) tercih ederler.	1	2	3	4	5
6- Yatırımcılar, portföylerinde çeşitlendirmeye giderek riski azaltma eğilimindedirler.	1	2	3	4	5
7- Bankalar tarafından sunulan altın hesabı, yatırımcıların ilgisini çekmektedir.	1	2	3	4	5
C-Yatırım Kararlarını Etkileyen Genel Faktörler					
1- Devlet politikaları (katkı payları, vergi indirimleri vb.) yatırımcı davranışlarını olumlu etkiler.	1	2	3	4	5
2- Yatırımcılar açısından ekonomik istikrar, yatırım kararlarını etkileyen önemli bir unsurdur.	1	2	3	4	5
3- Yatırımcılar, finansal hizmetler ve bankacılık alanındaki yeniliklere önem vermektedir.	1	2	3	4	5
4- Yatırımcıların, gelir düzeyleri yükseldikçe finansal enstrümanlara olan ilgileri artmaktadır.	1	2	3	4	5
5- Yatırımcıların gelir düzeyleri, yapmış oldukları yatırımların vadesini etkiler.	1	2	3	4	5
6- Yatırımcılar, geçmişte yaşadıkları yatırım tecrübelerini yatırım yaparken göz önünde bulundururlar.	1	2	3	4	5
7- Yatırımcılar, uzman (müşteri temsilcisi, yatırım danışmanı vb.) görüşlerinden ve diğer yatırımcıların vermiş olduğu yatırım kararlarından etkilenirler.	1	2	3	4	5